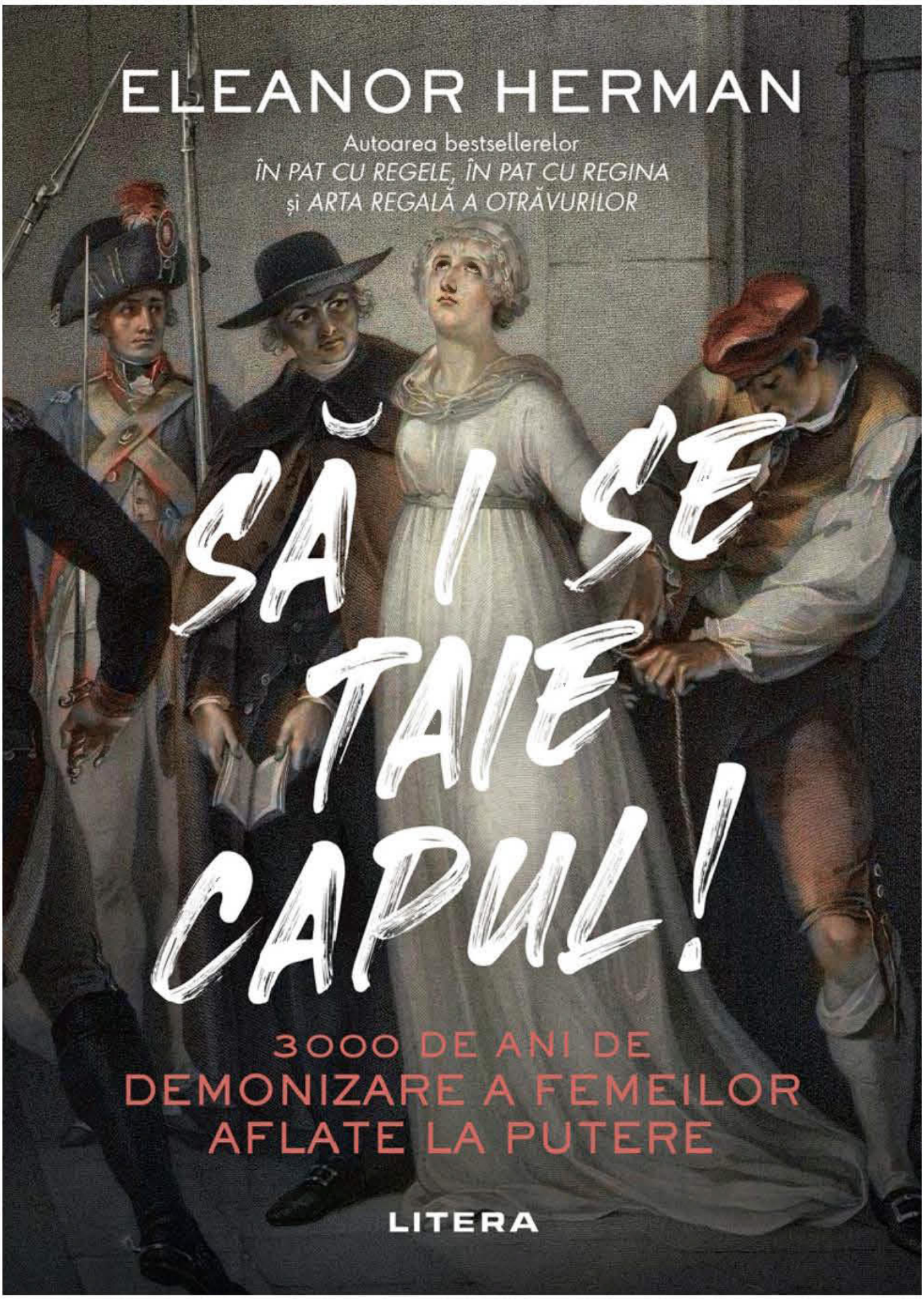
ELEANOR HERMAN
Autoarea bestsellerelor
ÎN PAT CU REGELE, ÎN PAT CU REGINA
și ARTA REGALĂ A OTRĂVURILOR
SĂ I SE TAIE CAPUL!
3000 DE ANI DE
DEMONIZARE A FEMEILOR
AFLATE LA PUTERE
LITERA

ELEANOR HERMAN

SĂ I SE TAIE CAPUL!

ELEANOR HERMAN

SĂ I SE TAIE CAPUL!

3000 DE ANI DE DEMONIZARE A FEMEILOR AFLATE LA PUTERE

Traducere din limba engleză de
CRISTINA NICULESCU

LITERA
București

Pentru Leslie Harris

Istoria este formată dintr-o grămadă de minciuni despre evenimente care nu s-au întâmplat niciodată, spuse de oameni care nu au fost acolo.

George Santayana, filosof, 1863–1952

Introducere

Una dintre numeroasele întrebări care m-au preocupat adesea este de ce femeile au fost, și încă sunt, incomparabil mai prejos decât bărbații. Este foarte ușor să afirmi că nu este corect, dar pentru mine acest lucru nu este de ajuns; chiar aș dori să știu care este motivul pentru această mare nedreptate!

Anne Frank, *Jurnalul unei tinere fete*, 1929–1945

Într-o zi de primăvară, în 2019, m-am așezat să citesc o carte numai de plăcere, o raritate pentru mine. Pentru că deseori citesc chiar și 100 de cărți doar pentru a scrie una, teancul meu de CCP (cărți de citit de plăcere) mai are puțin și ajunge la tavan. În acea zi am ales o carte despre viața extraordinară a unei femei puternice, controversate și inteligente. Pe măsură ce intram în poveste, am fost deranjată să văd o campanie deliberată de ură și de misoginism menită să o defăimeze.

E antipatică.

Nu e demnă de încredere.

E depravată.

Este îngrozitor de ambițioasă.

E cheltuitoare.

Îi înnebunește pe bărbați.

Ați putea crede că era o carte despre Hillary Clinton. De fapt, citeam extraordinara biografie a Cleopatrei, scrisă de Stacy Schiff, câștigătoare a premiului Pulitzer în 2010. Am observat că existau asemănări ciudate între ascensiunea și decăderea Cleopatrei, povestea puterii sale și oroarea Romei față de faptul că o femeie deținea

puterea, și traiectoria lui Hillary Clinton până la alegerile din 2016 și după aceea. Cu siguranță putem judeca negativ unele dintre alegerile politice atât ale Cleopatrei, cât și ale lui Hillary. Dar mi-am dat seama că era mai mult decât atât. În povestea fiecărei femei am descoperit operațiuni organizate de defăimare care scoteau la iveală acuzații nefondate de comportament sexual neadecvat și critici privind ambiția, lipsa de încredere, înfățișarea, lipsa de șarm, acuzații rareori aduse liderilor bărbați, fie ei din primul secol înainte de Hristos, fie din prezent.

Stai un pic, mi-am spus foarte șocată. *Chiar se întâmplă aceleași lucruri de mai bine de 2 000 de ani?*

Chiar de mai mult timp – am aflat asta când mă documentam despre femeile-faraon care trăiseră cu multe secole înaintea Cleopatrei. *De peste 3 000 de ani.*

Între Hatshepsut, femeia-faraon care a ajuns la putere în 1479 î.Hr., și Kamala Harris, nenumărate alte femei în funcții de putere au făcut obiectul unor campanii sexiste de defăimare aproape identice. Teodora, împărăteasa Bizanțului, Anne Boleyn, Elisabeta I, Caterina de Medici, Maria Antoaneta, Ecaterina cea Mare. Mai recent, chiar și Angela Merkel, fost cancelar al Germaniei, Theresa May, fost prim-ministru al Marii Britanii, Julia Gillard, prim-ministru al Australiei, Jacinda Ardern, fost prim-ministru al Noii Zeelande, Gretchen Whitmer, guvernatoare a statului Michigan, Elizabeth Warren, senatoare de Massachusetts, Ursula von der Leyen, președintă a Comisiei Europene. Și multe altele.

Acuzațiile au rareori legătură cu experiența, greșelile politice, politica sau vreo funcție. Sunt

porecle și apelative caricaturale care creează personaje comice bidimensionale, ca în cărțile de benzi desenate. E o stricată. E lesbiană. E nimfomană. E frigidă. Sau toate la un loc. E o trădătoare. Decadentă. E însetată de putere. Frivolă. Are vocea stridentă. E falsă, nu e autentică, e antipatică, *nu este prezidențiabilă*. E o vrăjitoare. E o scorpie. E urâtă. Nu știe să se îmbrace. Hainele ei costă prea mult. Are fundul mare. Nu-i stă bine părul. E nervoasă, obraznică, hormonii i-au luat-o razna și nu gândește limpede. Este o femeie rea, o soție rea, o mamă rea. Este o vampă sexy ale cărei metode imorale și farmece feminine distrug bărbații buni. Ea este însăși depravarea morală, distrugând tot ce atinge în timp ce pășește prin viață în pantofii ei stiletto cu toc de zece centimetri, chicotind zgomotos.

Am descoperit că de-a lungul mileniilor și al istoriei a existat un șablon clar de defăimare pentru a doborî indivizi puternici care suferă de un sindrom cronic al lipsei penisului. Este ca și cum timp de mii de ani cineva a transmis un manual cu instrucțiuni. Eu îl numesc Manualul misoginului.

Acesta a fost creat pentru a impune patriarhatul, un concept atât de măreț încât trebuie valorificat. După spusele Cynthiei Enloe în *The Curious Feminist*: „Patriarhatul este sistemul structural și ideologic care perpetuează privilegiul masculinității... [L]egislative, partide politice, muzee, ziare, companii teatrale, rețele de televiziune, organizații religioase, corporații și tribunale... pleacă de la prezumția că ceea ce este masculin este demn de răsplată, promovare, admirație [și] emulație.“

Deși nimeni nu știe sigur, este foarte posibil ca patriarhatul să fi apărut în negura istoriei umane neînregistrate. Probabil că și manualul, instrumentul său de pus în aplicare, a apărut la fel, devenind astfel una dintre acele cărți rare, finalizate cu mult timp înainte ca scrisul să fie inventat. Timp de multe mii de ani, manualul a ținut femeile în frâu – mai mult sau mai puțin. În Egiptul antic, de exemplu, bărbații dețineau aproape întotdeauna controlul, dar femeile aveau drepturi: de a deține proprietăți, de a avea afaceri, de a iniția procese, de a încheia contracte și de a divorța de soții lor fără ca bunurile să le fie afectate. Contemporanii lor de la nord, atenienii, țineau femeile cu stare închise în haremuri. Deși această carte se concentrează în principal pe povești din țările „occidentale", Manualul misoginului a fost folosit împotriva femeilor din toate culturile lumii, exercitând o influență inexorabilă, hipnotică și deseori indiscutabilă asupra umanității. Să ne gândim o clipă la obiceiul legării picioarelor din China. Apoi la haremurile din Imperiul Otoman și din multe alte culturi. La arderea mireselor în India. La talibanii care înfășoară femeile în niște saci albaștri urâți, transformându-le în creaturi fără chip care sunt bătute dacă de sub învelișurile sufocante și grele le iese chiar și un deget. La violurile de peste tot, din orice epocă.

Ceea ce ne face să ne întrebăm: este oare misoginismul în ADN-ul nostru, luând probabil naștere ca o metodă de a obliga femeile să stea acasă și să aibă grijă de cei mici, asigurând astfel continuitatea rasei umane? Sau este un construct social, moștenit de la o generație la alta? Sau a început cu una și a continuat cu cealaltă?

Indiferent care ar fi cauza, cred că majoritatea dintre noi – bărbați și femei deopotrivă – vor fi de acord că a sosit momentul să distrugem această carte, să-i rupem paginile una câte una și să le ardem în timp ce țipăm de bucurie. Dar pentru a putea face acest lucru, mai întâi trebuie să înțelegem exact ce conțin ele. Acesta este subiectul cărții de față.

Trebuie să evidențiez că majoritatea celor care pun în aplicare manualul, care îl sprijină și îl respectă fără să pună întrebări, nu sunt oameni răi. Majoritatea sunt probabil oameni foarte buni. Nu fac altceva decât să continue tradițiile pe care le-au cunoscut în copilărie, așa cum au făcut și părinții noștri, și ai lor, și tot așa până ajungem cu mii de ani în urmă. Majoritatea dintre noi cu siguranță nu doresc să facă rău nimănui. Într-adevăr, mulți dintre aceia care *sunt răniți* nici măcar nu-și dau seama. Triumful misoginismului de-a lungul mileniilor se datorează în mare parte caracterului său invizibil.

Un alt lucru important de înțeles despre patriarhat este că nu urăște femeile în general. Ține chiar foarte mult la cele care respectă limitele sale impuse, în care suntem iubite și apreciate pentru acceptarea cu grație a regulilor și regulamentelor sale. Gândiți-vă doar un moment la toți acei politicieni bărbați, acuzați că tratează foarte urât femeile, care se apără arătând cu mândrie către soțiile și fiicele lor minunate ca fiind o dovadă incontestabilă a faptului că nu sunt misogini. Bineînțeles, minunatele soții și fiice, zâmbind fermecător în timp ce pregătesc cina, sunt mai degrabă servitoarele decât concurentele lor. Dar ce se întâmplă când o persoană care are uter candidează împotriva lor la alegeri? Devine acum o amenințare care

trebuie eliminată de un bărbat care își face griji pentru virilitatea sa?

Da, probabil este o amenințare, iar aceasta trebuie eradicată în cel mai nemilos mod posibil. Patriarhatul pedepsește în mod selectiv acele femei care provoacă puterea masculină, care refuză să tacă și care nu se supun regulilor nescrise, dar de la sine înțelese. Și pentru a reuși acest lucru folosește Manualul misoginului, acele măsuri garantate și discutate una câte una în următoarele capitole.

Un atribut al patriarhatului care dă de gândit este teroarea castrării, care, după cum veți vedea, se regăsește de-a lungul istoriei. Există o legătură importantă între o femeie puternică, furia unui bărbat de a fi nevoit să concureze cu ea și teama lui de o impotență psihologică, intelectuală și/sau fizică rezultată. Este foarte posibil ca o mare parte din furia patriarhatului împotriva femeilor care nu stau în banca lor să fie din cauza acestei frici, indiferent dacă se ridică la nivelul unor gânduri conștiente sau se furișează, nevăzută, dar puternică, în profunzimile minții.

Să ni-l imaginăm pe Donald Trump femeie

În mod clar, a critica femeile aflate în poziții de putere nu este întotdeauna un act misogin. Dar cum putem deosebi cazurile în care critica este justificată de cele în care reprezintă un capitol din Manualul misoginului?

Iată câteva indicii folositoare. În primul rând, criticii analizează acțiunile acesteia, experiența sa, discursul, promisiunile pe care le-a încălcat, afacerile dubioase, consecințele dezastruoase, minciunile sfruntate? Sau iau în derâdere felul în

care arată, vocea și relațiile personale? Un alt mod de a identifica sexismul este analiza cuvintelor folosite pentru a o descrie. Sunt cuvinte vagi, care fac parte din spectrul misoginismului: *antipatică*, *falsă*, *stridentă*, *nu e autentică*, *prezidențiabilă*? Sau sunt chiar termeni de-a dreptul sexiști precum *stricată*, *vrăjitoare* și *scorpie*?

Hai să analizăm un exemplu destul de recent – cel al Kamalei Harris.

Cu un CV impresionant care include o licență în drept, funcții ca procuror al districtului San Francisco, procuror general al statului California și senator al SUA care face parte din importantul Comitet Restrâns pentru Informații, imediat ce a fost numită vicepreședintă a lui Joe Biden au început să apară meme pe Facebook și Twitter legate de trecutul ei sexual dubios. *Joe and the Hoe* (*Prășitoarea lui Joe*) (E adevărat, detractorii săi online nu au fost în stare nici măcar să scrie corect un cuvânt din două litere, confundând o prostituată cu o unealtă de grădinărit și, poate, într-o zi vom putea face ceva și cu privire la sistemul educațional din țara asta.*) Chipul Kamalei zâmbind larg angajată într-o partidă de sex oral cu litera J de la Joe. Sau o memă cu un bărbat care câștigase un concurs după ce mâncase 75 de crenvurști, iar sub fotografia lui, una cu Harris care spunea: „Pot și eu".

Peste câteva zile, în Salisbury, Massachusetts, a apărut un afiș stradal sponsorizat cu mândrie de Rob Roy Auto pe care scria: „Joe și prostituata sa. Turneul de tras pe nas și sex oral. 2020"

O altă memă o înfățișa pe Harris ca Vrăjitoarea cea Rea din Vest, cu fața verde, o pălărie neagră ascuțită, ținând în mână o mătură, în timp ce casa lui Dorothy zbura pe cerul Kansasului.

O alta o înfățișa în chip de Medusa cu șerpi verzi în loc de păr.

„O nebună“, a caracterizat-o Donald Trump pe Harris, la puțin timp după anunțarea candidaturii sale pentru funcția de vicepreședinte. „Complet antipatică“, „îngrozitor de obraznică“ și „foarte furioasă“. În cursul unui eveniment de strângere de fonduri pentru campania lui Trump, chiar a fost numită „cea mai rea“ senatoare.

„Este falsă“, a spus managerul de campanie al lui Trump.

„Kamala vorbește ca Marge Simpson“, a scris pe Twitter Jenna Ellis, consiliera lui Trump.

Nici unul dintre aceste comentarii nu aveau legătură cu experiența, funcțiile, greșelile acesteia sau abilitatea sa de a-și exercita funcția încă din prima zi și de a pune lucrurile în mișcare. Așa poți recunoaște că sunt scoase direct din Manualul misoginului.

Un alt mod de a stabili dacă este vorba despre misoginism este să schimbi genul individului în chestiune și să vezi dacă rezultatul pare ciudat sau nu. Hai să analizăm, de exemplu, următoarele declarații făcute în această carte despre femeile puternice, dar să schimbăm pronumele și alți descriptori cu unii de gen masculin. Par nepotrivite? Sună ciudat? Poate amuzant?

„Bărbații care sunt drăguți, veseli și nonconflictuali vor fi răsplătiți.“

„Nu are corpul potrivit pentru a apărea la televizor.“

„Nu pare deloc loial și e foarte oportunist.“

„Ar trebui să fie mai modest.“

„Oare e bine ca un tată a cinci copii, dintre care un bebeluș cu sindrom Down, să candideze

pentru a doua cea mai înaltă funcție în stat? Oare nu cumva altele ar trebui să fie prioritățile sale?“

„Nu e clar cum nașterea unui nepot va afecta alegerea lui de a candida la următoarele alegeri prezidențiale.“

„E prea al dracului. Modestia nu e unul dintre punctele sale forte și cred că acest lucru se vede.“

„Incredibil! A purtat același costum de două ori într-o săptămână.“

„În ziua care ar fi trebuit să fie una dintre cele mai extraordinare din întreaga sa carieră politică, a stricat totul cu o tunsoare care nu-l avantajează deloc.“

„E un monstru de egoism și ambiție.“

„Vocea lui te face să invidiezi moartea.“

„Are o voce prea gravă. Are nevoie de tonuri mai blânde, mai optimiste, care să redea melodicitate și ar trebui să ia lecții de canto.“

„Parcă ar fi un învățător nervos de la clasa a treia.“

„E antipatic rău cu expresiile lui faciale de om încrezut.“

„Parcă e un tată care își ceartă fiul.“

„Are un aer de lipsă de autenticitate, fapt care este o mare problemă într-o vreme în care politicienii falși nu se mai conectează cu alegătorii.“

„Ar trebui să zâmbească mai mult.“

„Când s-a ivit ocazia, ambiția lui l-a făcut să ia cuțitul și să-l înfigă drept în spatele contracandidatului său.“

„E un ticălos, un vârcolac, e de partea răului. Uite ce față are... Nu-i mai lipsește decât pielea verde.“

Și preferata mea: „Și-a lansat cariera politică în dormitor, culcându-se cu o femeie puternică“.

Acum hai să o luăm de la capăt și să le citim cu genul inversat. Parcă sună mai cunoscut când se referă la femei, nu-i așa?

O altă metodă prin care putem identifica misoginismul este să ne imaginăm un politician cunoscut ca aparținând sexului opus și să vedem unde ajungem. De exemplu, să ne imaginăm că Donald Trump ar fi femeie. Să îl numim Donna. În timpul alegerilor prezidențiale din 2016, Donna Trump a spus exact același lucru ca fratele ei geamăn, Donald, în viața reală. Roșie de furie, cu părul blond tapat ca o cască mare, și-a ascuns kilogramele în plus sub costume bleumarin cu pantaloni largi. Urlând pe scenă, a fost furioasă, lăudăroasă. Numai *ea* ar fi putut salva țara. I-a poreclit pe toți, a râs de reporterii cu handicap și de familiile Gold Star[**] și a refuzat să dezvăluie valoarea impozitului pe venitul său. A mințit și/sau a exagerat în fiecare zi. A fost căsătorită de trei ori înșelându-și toți cei trei soți. S-a lăudat că strânge bărbații de penis. Oare Donna Trump ar fi fost privită ca fiind directă, onestă, o gură de aer proaspăt? Oare *ea* ar fi câștigat alegerile?

Acum, să ne-o imaginăm pe Hillary Clinton bărbat. Harry Clinton a spus și a făcut exact aceleași lucruri ca Hillary. A fost un senator și un secretar de stat popular, cu popularitate mare în sondaje, deși a trimis e-mailuri de pe un server privat, la fel ca predecesorii săi. Oare Harry ar fi aspru criticat pentru forma corpului său, costumele sale, gleznele sale groase și vocea sa? Oare Harry Clinton ar fi înfățișat în mii de imagini de pe Pinterest ca un vrăjitor care amestecă în ceaun sau care călărește o mătură? Oare ar fi el numit scorpie pe nenumărate tricouri? Oare răspunsurile sale bine gândite, circumspecte, la întrebările celor din presă ar fi

considerate minciuni, secrete și necredibile? Oare Harry ar fi acuzat că a condus o rețea de sex cu minori sub paravanul unei pizzerii din Washington, DC?

Oare participanții la turneele politice ale lui Trump ar fi strigat:

„La închisoare cu el!“

„Băgați-l la zdup!“

„Spânzurați-l!“

Și așa ajungem la titlul acestei cărți, o referință la dorința sălbatică, pură, de a vărsa sângele tuturor femeilor care nu stau în banca lor, misoginism pe steroizi ucigași. După cum Melinda Henneberger, fost redactor-șef al *Roll Call*, spunea despre Clinton în timpul campaniei din 2016: „Susținătorii nu par să dorească doar să o vadă învinsă, ci vor chiar să vadă cum suferă. Poți să nu fii de acord cu ea, să nu o placi, să votezi împotriva ei, dar chiar să spui că vrei să o vezi spânzurată?“

Într-un articol pentru revista *New York*, Rebecca Traister se arăta îngrijorată în timp ce privea Convenția Națională a Republicanilor din 2016. „Nu am fost singura persoană din încăpere care s-a gândit la procesele vrăjitoarelor din secolul al XVII-lea“, scria, „magistratul impetuos și mulțimea gălăgioasă condamnau o femeie la moarte pentru fărădelegile sale.“

Dacă Hillary Clinton ar fi participat la Convenția Republicanilor din 2016 sau la orice alt turneu al lui Trump, poate că audiența însetată de sânge ar fi făcut-o bucăți smulgându-i fiecare membru al corpului. Ni-i putem imagina ca pe niște țărani feudali care agită furci și torțe în timp ce o târăsc spre eșafod pentru a-i tăia capul sau spre rug pentru a-i da foc. Pentru că „La pușcărie cu ea!“ este, de fapt, versiunea mai

civilizată a lui „Să i se taie capul!“ și a lui „Să ardem vrăjitoarea!“

În mai 2020, adversarii lui Gretchen Whitmer, guvernator al statului Michigan, s-au îndreptat spre Capitoliu amenințând că o vor linșa, împușca și decapita, deoarece închisese afaceri pentru a preveni răspândirea COVID-19. Cinci luni mai târziu, FBI a arestat 13 bărbați, membri ai unui grup numit Wolverine Watchmen, care plănuiseră să o răpească pe aceasta de la reședința sa de vară din Mackinac Island, să o dea în judecată pentru trădare și să-i arunce în aer ambarcațiunea și podul de lângă casă, pentru a împiedica o intervenție a poliției. „Luați scorpia“, își scriau conspiratorii. Și „închideți-o!“

„Știam că această slujbă va fi una dificilă“, spunea Whitmer după ce aflase despre acest complot, „dar nu mi-am imaginat niciodată așa ceva.“

Pe 6 ianuarie 2021, protestatarii care au invadat Capitoliul din Washington, DC, aveau drept scop să-l spânzure pe vicepreședintele Mike Pence pentru o acțiune specifică: numărarea voturilor Colegiului Electoral și confirmarea alegerii lui Joe Biden. Dar ostilitatea lor virulentă îndreptată împotriva președintei Camerei Reprezentanților, Nancy Pelosi, a fost rezultatul unei greșeli și mai de neînțeles, aceea de a fi o femeie de stânga cu multă putere. De exemplu, Chuck Schumer, omologul său din Senat și lider al majorității, deși antipatizat din toată inima de oponenții săi politici, a generat mult mai puțină ură viscerală și mult mai puține amenințări cu moartea.

În mod evident, o execuție rapidă prin spânzurare ar fi fost prea bună pentru Pelosi. Protestatarul William McCall Calhoun Jr., un

avocat din Georgia, a postat pe Facebook: „Primul dintre noi care a ajuns sus a lovit ușa biroului lui Nancy Pelosi și a împins mulțimea care urla de furie pe holul care ducea către locul ei secret. Nancy cea nebună probabil ar fi fost făcută bucăți, numai că nu a fost de găsit."

Făcută bucăți.

Cum este posibil să mai simțim încă o ură atât de violentă și medievală? De ce oare, când o femeie caută sau dobândește putere, oamenii încep să urle la lună și să vrea sânge? De ce devin lupi care rânjesc și de-abia așteaptă să-și înfigă colții în carnea femeilor? Și de ce atât de mulți dintre lupii aceia sunt femei?

Un studiu din 2016 al companiei Brandwatch în domeniul inteligenței sociale a analizat aproape un milion de tweeturi publice și a descoperit că 52% din tweeturile misogine erau postate de femei. În 2014, compania de cosmetice Dove a efectuat un studiu pe cinci milioane de tweeturi negative referitoare la înfățișarea și la imaginea corporală a femeilor. 80% dintre acestea erau scrise de femei.

Pat Schroeder, reprezentantă în Congres a statului Colorado din 1973 până în 1997, scria în autobiografia sa din 1998: „Era deprimant să văd că, în timp ce mă luptam pentru drepturile femeilor, primele care îmi criticau agenda erau deseori alte femei".

Shirley Chisholm, reprezentantă în Congres a statului New York, care a fost în funcție între 1969 și 1983 și prima femeie de culoare candidat la președinție, scria în memoriile sale din 1970: „Femeile reprezintă o majoritate a populației, dar sunt tratate ca un grup minoritar. Prejudecățile împotriva lor sunt atât de răspândite încât, în mod paradoxal, majoritatea nu își dau seama că

există. Într-adevăr, cele mai multe femei nu își dau seama de acest lucru. Ele chiar acceptă să fie plătite mai puțin decât un bărbat pentru aceeași muncă. Și la fel de repede ca orice bărbat condamnă o femeie care îndrăznește să treacă dincolo de limitele rolului pe care bărbații i l-au desemnat: acela de jucărie și de cal de bătaie."

Să lucreze pentru schimbare, adăuga ea, este deosebit de dificil pentru femei „care sunt învățate să nu se revolte încă din copilărie, încă de când erau învelite în păturele roz, culoarea castei lor... Femeile au fost convinse de propria inferioritate; prea multe dintre ele cred ficțiunea creată de bărbați conform căreia sunt emotive, lipsite de logică, instabile, incapabile să lucreze cu unelte mecanice și fără abilități de lider."

Dar ce este în spatele misoginismului unei *femei*? De unde vine această bizară automanipulare? Ei bine, în primul rând, probabil că nu ne dăm seama că tocmai noi, femeile, suntem sexiste când reducem meritele și ridiculizăm alte femei pe baza înfățișării și a vocii lor sau când le numim atât de abject și fără imaginație: *curve* și *scorpii*. Până la urmă, fluxul nesfârșit de misoginism din media, inclusiv social media, și din fiecare aspect al istoriei, din prezent și din viața cotidiană de familie a fost întipărit în mintea noastră încă de la naștere. Este atât de normal să fii misogin, încât majoritatea dintre noi nici nu ne dăm seama. Nici *eu* nu mi-am dat seama până când nu am făcut această documentare. Există cuvinte pe care nu le-aș folosi să descriu o femeie indiferent cât de supărată aș fi pe ea.

În al doilea rând, multe dintre noi, soții și fiice încântătoare, ne-am instalat confortabil în locurile noastre din sânul patriarhatului,

prețuite, simțindu-ne în siguranță și protejate de un sistem pe care îl înțelegem. Multe dintre noi se simt la fel de amenințate de schimbările societății ca și bărbații, chiar dacă acestea sunt până la urmă în beneficiul nostru. Schimbarea ne sperie.

Mai mult decât atât, majoritatea am fost crescute să fim fete bune. Dacă zâmbim și servim, dacă arătăm așa cum vor bărbații și nu ne plângem niciodată când ei ne întrerup și ne vorbesc de sus, suntem răsplătite și apreciate. Ne integrăm. Și, când mulți dintre noi văd o femeie care nu se integrează, nici măcar nu *încearcă* să se integreze, este derutant. Amenință statu-quoul cu care ne-am obișnuit. Încalcă regulile, nerespectând tradiții străvechi. Nu este grijulie, înțelegătoare, iubitoare. Este egoistă, dominatoare, amenințătoare, o curvă, o scorpie.

Fetele bune nu vor să fie ca ea. Mai mult decât atât: fetele bune vor să o doboare. Iar virulența misoginismului s-ar putea să fie egală cu cea a invidiei pe care o simțim. De ce nu avem *noi* curajul, talentul, mintea, să facem ce face și ea? Oare vom îndrăzni vreodată să rupem barierele și să ajungem atât de sus?

Și poate, doar poate, sperăm să scăpăm de propria umbră întunecată și intimidantă care se ascunde în noi.

Capitolul 1

Rădăcinile misoginismului

De la ea se trage întreaga rasă a femeilor,
Rasa mortală feminină și tribul nevestelor

Care trăiesc alături de bărbați muritori și le fac rău.

HESIOD despre crearea primei femei, *Teogonia*, secolul al VIII-lea î.Hr.

Printr-o coincidență uimitoare, miturile creației atât din Biblie, cât și din Grecia antică, fără îndoială pilonii gemeni ai culturii occidentale, atribuie toate relele lumii – moartea, războiul, bolile, tsunamiurile, mătreața, penele de cauciuc, acneea, *totul* femeii. Totul este din vina *ei*.

În Cartea Facerii din Biblie, Adam și Eva rătăceau goi și inocenți prin grădina raiului până când Eva, ascultând de un șarpe, a devenit *ambițioasă*. Șarpele i-a spus că, dacă va mânca fructul dintr-un anumit copac – pe care Dumnezeu le interzisese să-l mănânce –, va fi ca Dumnezeu. Și, acum pe bune, cine nu ar vrea să fie ca Dumnezeu în loc să se plimbe de colo-colo goală și fără direcție într-o grădină? Așa că a mâncat câteva și apoi i-a dat și lui Adam, care a mâncat la rândul său. Și apoi și-au dat seama dintr-odată că erau goi și trupurile lor aveau părți care se potriveau, și atunci au luat niște frunze de smochin ca să se acopere de rușine.

Plimbându-se prin grădină, Dumnezeu a fost uimit să-i vadă că se ascund de el și poartă frunze de smochin. Când i-a întrebat de unde știau că sunt goi – un semn clar că mâncaseră fructul interzis –, Adam a băgat-o pe Eva la înaintare și a spus: „Din cauza ei am mâncat". Iar Dumnezeu i-a alungat pe amândoi din Paradis și a pus la intrare un înger înspăimântător cu o sabie de foc pentru ca aceștia să nu se mai poată întoarce vreodată. Și așa întreaga umanitate a fost condamnată pentru eternitate la muncă, durere

și suferință din cauza ambiției tulburătoare a unei femei de a nu sta în banca ei.

Bineînțeles, Adam ar fi putut să spună: „Nu, Eva, nu voi mânca mărul pe care Dumnezeu ne-a interzis să-l mâncăm. Și nici tu nu ar trebui să o faci.“ Dar, din păcate, tipul naiv și inofensiv nu a putut rezista farmecelor ei seducătoare și manipulatoare.

Cam prin 200 d.Hr., unul dintre părinții creștinismului, Tertullian, a tunat: „Și știți că fiecare dintre voi este o Evă? Blestemul lui Dumnezeu asupra sexului vostru trăiește în această epocă: vinovăția trebuie să continue și ea. *Tu* ești poarta diavolului, *tu* te-ai atins de acel copac (interzis), *tu* ești cea dintâi care a nesocotit legea dumnezeiască, *tu* l-ai convins pe cel pe care diavolul nu îndrăznea să-l atace în față. *Tu* ai distrus cu atâta ușurință imaginea lui Dumnezeu, bărbatul. Din cauza nesocotirii *tale* – care înseamnă moartea – a trebuit să moară *fiul lui Dumnezeu.*“

Ca să vezi! Chiar și pe Iisus l-am omorât.

Din moment ce mii de ani de istorie au judecat toate femeile după comportamentul Evei, am putea de asemenea să deducem că toți bărbații sunt niște idioți incompetenți, prea proști pentru a pune sub semnul întrebării o idee nu foarte bună. Dar cumva acea parte s-a pierdut prin traducere.

În mitul grecesc al Pandorei – pe care poetul Hesiod l-a descris în lucrarea sa *Munci și zile* de pe la 700 î.Hr. –, Prometeu, zeu al focului, crea oameni din țărână. Lui Zeus, regele zeilor, nu i-au plăcut creaturile dezgustătoare și a insistat să le țină într-o condiție umilă. Dar Prometeu, văzându-și creațiile tremurând de frig și mâncând carne crudă, nu l-a ascultat pe Zeus și a

furat focul de pe muntele Olimp, oferindu-l acestora. Zeus s-a înfuriat din cauza nesupunerii lui Prometeu, dar nu avea cum să ia focul înapoi, așa că l-a pedepsit legându-l de o stâncă și trimițând în fiecare zi un vultur să mănânce din ficatul său, care se refăcea ca prin magie peste noapte, într-un ciclu nesfârșit al suferinței. Apoi zeul răzbunător a decis să compenseze darul inestimabil oferit de Prometeu aplicând o pedeapsă de-a dreptul înfiorătoare asupra bărbaților: a creat femeia.

Ceilalți zei i-au oferit acesteia multe daruri, inclusiv „comportamentul viclean și moralitatea unei stricate", după Hesiod, „o minte nerușinată și o fire vicleană", și „minciuni și cuvinte meșteșugite". I-au înmânat un ulcior (care în traducerile următoare s-a transformat într-o cutie) cu instrucțiuni precise să nu îl deschidă niciodată – știind, bineînțeles, că nu se va putea abține – și au trimis-o fratelui smintit al lui Prometeu, Epimeteu. Acum, Prometeu știa că Zeus plănuise ceva groaznic pentru a face rău bărbaților și l-a prevenit pe Epimeteu să se ferească de zeii greci care aduc daruri.

Dar Epimeteu s-a uitat o singură dată la frumoasa Pandora și s-a căsătorit cu ea. Conform planului, mireasa curioasă a deschis cutia și nenumăratele boli pe care Zeus le înghesuise înăuntru au zburat peste pământ, provocând de atunci durere și nenorocire, rezultat al nesupunerii primei femei. Se pare că nimeni nu a dat niciodată vina pe Epimeteu cel cu mintea înceată, care a ignorat avertismentul și s-a lăsat condus de dorință. El și Adam sunt scuzați pentru prostia lor, pentru că așa sunt bărbații, ce să le faci!

Cât de ciudat este că, după relatările scrise de bărbați, atât Dumnezeu, cât și Zeus au adus răul în lume prin crearea femeii. Și că, în ambele versiuni ale creației, femeile sunt plămădite în alt mod decât bărbații. Dumnezeu îl creează pe Adam din lut, dar Eva e zămislită din coasta lui Adam. Prometeu creează bărbați din proprie dorință; Zeus creează femeia pentru a distruge lumea.

În mod interesant, *Alfabetul lui Ben Sira*, o satiră iudaică de pe la 1000 d.Hr., a transformat-o pe Lilith, vechiul spirit al haosului din Orientul Mijlociu, în prima soție a lui Adam, pe care Dumnezeu a creat-o din lut în același timp cu acesta („El creat-a bărbatul și femeia", Facerea 1:27). Lilith a cerut egalitate în toate, inclusiv la sex. Dar Adam a refuzat. „Nu voi sta dedesubt", a spus. „Voi sta întotdeauna deasupra ta, niciodată dedesubt. Întrucât tu ești făcută să stai doar dedesubt, iar eu să fiu mai sus." Lilith a răspuns: „Suntem egali unul în fața altuia pentru că amândoi am fost zămisliți din lut". Deși nu avea cum să găsească alt bărbat – Adam era încă singurul de pe pământ –, l-a părăsit imediat, trecând de la protomisoginism la libertate însuflețitoare. Dumnezeu și-a dat seama că trebuia să plăsmuiască noua parteneră a lui Adam dintr-un material diferit, ceva care să facă femeia mai docilă; a folosit coasta bărbatului pentru a o crea pe Eva (Facerea 2:21–22). Dar nici asta nu a fost o idee prea bună.

Din păcate, fiicele Evei și ale Pandorei au continuat să aibă un comportament nepotrivit, la fel ca strămoașele lor care distruseseră lumea. În Biblie, Dalila a fost mituită de filisteni pentru a găsi sursa puterii miraculoase a iubitului său, Samson, unul dintre judecătorii care conduceau

Israelul. A descoperit că puterea stătea în părul lui și, în timp ce dormea, i l-a tăiat. Izabela și-a convins soțul, regele Ahab al Israelului, să se închine la zei străini și a ucis un bărbat pentru a-i fura podgoria. După ce și-a pictat fața – mereu un semn că o femeie e nevrednică –, a fost aruncată de către eunucii ei de la o fereastră de la etaj. Jos, caii au călcat-o în picioare, iar câinii i-au devorat trupul. Evident, stricata vicleană a primit ce a meritat.

Elena din Troia și-a părăsit soțul rănit în luptă și a fugit cu un tânăr, provocând astfel un război de zece ani și colapsul unei întregi civilizații. Sirenele seducătoare conduceau navigatorii la moarte cântându-le de pe stânci ascuțite. Circe, vrăjitoarea, a transformat bărbații naufragiați în porci. În povestea regelui Arthur, Guinevere a distrus Masa Rotundă prin adulterul său cu sir Lancelot, punând capăt scurtei glorii strălucitoare a Camelotului, trimițând țara în haos și război. Poveștile sunt populate de regine rele, frumoase, cu pometi proeminenți și chipuri reci de piatră. Vrăjitoarea cocoșată din pădure mănâncă copii. Mașteră cea rea își transformă copiii vitregi în sclavi sau îi trimite în pădure ca să moară.

Aceeași idee de *a învinovăți femeia* nu se regăsește doar în mituri și legende, ci și în istorie. Cleopatra și-a folosit farmecul periculos pentru a-l emascula pe bietul Marc Antoniu, generalul roman vânjos, care stătea culcat pe o canapea purpurie în timp ce ea îl hrănea cu struguri când el ar fi trebuit să cucerească noi teritorii pentru Roma. Anne Boleyn l-a manipulat cu abilitate pe Henric al VIII-lea – acel bărbat supus, ușor de jucat pe degete –, convingându-l să o părăsească pe soția lui credincioasă și să-i arate papei

degetul. Maria Antoaneta a spus „dacă n-au pâine, să mănânce cozonac“ și a cumpărat un colier cu diamante de un miliard de dolari în timp ce poporul francez murea de foame. Wallis Warfield Simpson și-a folosit farmecele feminine pentru a-l convinge pe Eduard al VIII-lea să-și abandoneze obligațiile față de regat.

De ce suntem așa dornici să dăm vina pe femei mai degrabă decât să recunoaștem defectele bărbaților? De ce nu putem fi de acord că Marc Antoniu era un netrebnic bețiv și fustangiu? Că Henric al VIII-lea era un sociopat fără scrupule care nu a făcut niciodată nimic din ce nu a dorit? Că Ludovic al XVI-lea era un rege slab, prins în plasa letală dintre dezastrul economic și schimbările politice condimentate de un cataclism climatic? Că Eduard al VIII-lea, un simpatizant nazist imbecil care nu și-a dorit niciodată să fie rege, căuta o scăpare și, în voiajul de nuntă, și-a dus mireasa în vizită la Adolf Hitler? De ce tema recurentă a femeii rele este atât de puternică încât este prezentă și astăzi? De ce atât de des încă scuzăm bărbați îngrozitori pentru că „așa sunt bărbații“ și „sunt doar discuții între ei“, în timp ce demonizăm, diminuăm, facem de rușine, ridiculizăm, denigrăm, calomniem și reducem la tăcere femeile?

Poate că explicația stă într-o singură întrebare: cum a început totul?

Răspunsul scurt este că nimeni nu știe cu adevărat. Dar e logic să presupunem că misoginismul, prejudecățile întipărite și instituționalizate împotriva femeilor au existat probabil cu mult înainte ca primele relatări misogine să fie incluse în Biblia ebraică și în miturile grecești. Poate că își are originea la

începutul omenirii, când bărbații puteau să învârtă în aer o bâtă mare și să aducă carne de mastodont în peșteră, în timp ce femeile strângeau plante sălbatice și fructe de pădure și aveau grijă de copii, de bătrâni și de bolnavi. În mod clar, bărbații erau superiori în ceea ce privește forța fizică.

Dar femeile erau singurele care creșteau viață în trupurile lor și îi dădeau naștere la fel cum pământul dădea grâne, legume și fructe. Și, într-adevăr, motivul pentru care femeile se ocupau de recolte se poate să nu fi fost doar din cauza limitărilor de ordin fizic în ceea ce privește vânarea mamuților, ci a faptului că puteau zămisli viața pe pământ la fel cum o făceau în trupurile lor magice în timpul miracolului nașterii.

Ritmul neîncetat al trupului femeilor era în mod magic sincronizat cu luna însăși, stăpâna divină a mareelor. Popoarele antice din toată lumea credeau că forțe supranaturale erau implicate când fetele aveau prima menstruație și femeile nășteau. Primele sculpturi create de om, unele vechi de 35 000 de ani, sunt statuete feminine cu sâni, coapse, posterioare și organe reproducătoare exagerate. Numite „figurinele Venus“, acestea au fost găsite din Siberia până în Franța și au fost sculptate din colți de mamut, corn și piatră. Deși este imposibil de stabilit exact ce anume însemnau aceste statuete pentru creatorii lor, mulți arheologi sunt de părere că reprezentau zeițe ale fertilității venerate de popoarele antice pentru capacitatea lor de a da viață.

În jurul anului 3500 î.Hr., la aproximativ 8 000 de ani după crearea celor mai recente figurine Venus descoperite, minuscula insulă

mediteraneeană Malta era Ierusalimul, Mecca și Roma din acele vremuri, un loc de pelerinaj religios, unde credincioșii veneau de aproape și de departe pentru a venera statui imense ale unor femei însărcinate. O statuetă, în care cea reprezentată arată spre organele sale genitale umflate, pare că mai are puțin și naște. Urme de vopsea ocru – reprezentând sângele, poate cel menstrual, poate cel rezultat în timpul nașterii – acoperă anumite statuete. Niște bucăți ciudate din argilă găsite pe podeaua templelor seamănă cu embrionii umani. Triunghiuri sculptate în ziduri, cu vârful în jos, simbolizează pubisul unei femei. Iar templele însele, cu zidurile curbate și sălile rotunjite, seamănă cu niște pântece. Construit la mii de kilometri depărtare, cam 2 700 de ani mai târziu, cel mai faimos oracol din lume, Delphi din Grecia, și-a luat numele de la cuvântul *delphys*, care înseamnă *pântec*.

În cartea sa *Sexual Personae*, Camille Paglia, cercetătoare feministă, scria: „Femeia a fost un obiect al idolatriei pentru magia pântecului. Părea să se umfle și să nască după reguli proprii. De la începutul timpurilor, femeia a părut o ființă nefirească. Bărbatul a onorat-o, dar s-a temut de ea. Ea era gura nesătulă care îl împingea înainte și care l-ar fi devorat iar și iar. Bărbații, unindu-se, au inventat culturi ca un scut împotriva naturii femeii." Femeia, scria aceasta, reprezintă „apropierea incontrolabilă a naturii", „o lună malefică ce pătrunde prin ceața speranței".

Este posibil ca bărbații să fi suferit îngrozitor de invidia uterului. Mai mult decât atât, niște ființe atât de puternice amenințau că aruncă o societate ordonată într-un haos sălbatic dacă nu erau bine ținute în frâu. Oare ce ar face femeile dacă și-ar dezlănțui puterile la maximum? Ar crea

vârtejuri, secete și inundații; ar călări fulgere; ar elibera demonii din lumea de dincolo? (Nu e nici un mister de ce, până în 1979, în SUA, toate uraganele aveau nume de femei.) Puterea înfricoșătoare, distructivă a femeilor trebuie astfel domolită, închisă, constrânsă, diminuată, ținută în banca ei. Altfel:

Mănâncă mărul.

Deschide cutia.

Își dezlănțuie furia asupra golfului Mexic.

Tot iadul se dezlănțuie și vom fi cu toții blestemați.

„Există un principiu bun, care a creat ordine, lumină și pe bărbat", scria filosoful grec Pitagora în secolul al VI-lea î.Hr., „și un principiu rău, care a creat haos, întuneric și femeia."

Ceea ce știm sigur este că, în timp, patriarhatul a redus din magia dătătoare de viață a femeii, din nevoia de a câștiga controlul absolut. Filosoful grec Aristotel credea în secolul al IV-lea î.Hr. că, de fapt, un uter era un fel de sol în care bărbatul își planta sămânța perfectă și completă. O femeie punea la dispoziție doar un contract de închiriere de nouă luni pentru o cameră caldă. În *Orestia*, tragedia clasică greacă a lui Eschil, zeul Apollo era de părere că un bărbat nu putea să-și ucidă mama, deoarece nimeni nu *avea* o mamă, doar un tată și o femeie care nu-i era neam și care punea la dispoziție un loc sigură pentru gestație.

În secolul al XIII-lea, sfântul Toma de Aquino, poate cel mai influent teolog din istoria Bisericii Catolice, declara că femeile sunt „bărbați nelegitimi", afirmând că sunt inferioare prin natura lor și, astfel, incapabile de a conduce. Femeile defecte nu aveau ce căuta în afaceri, politică sau finanțe.

Se credea că toate sarcinile începeau cu masculi, deoarece natura încerca să reproducă propria perfecțiune. Dar, la un moment dat, la aproape jumătate dintre sarcini, ceva teribil de greșit se întâmpla, un defect iremediabil, și fetusul devenea femeie. Conform literaturii medievale populare, dacă o femeie stătea ghemuită cu picioarele foarte depărtate, organele sale feminine aveau să cadă și drept urmare ea devenea bărbat. Totuși, având în vedere cu ce erau nevoite să se confrunte femeile, dacă acest lucru ar fi fost adevărat, podelele de peste tot ar fi fost pline de ovare și de trompe uterine.

Timp de milenii, cea mai răsunătoare temă a patriarhatului printre greci, romani, creștini și mai toată lumea a fost cea conform căreia femeile cumsecade stau acasă și tac. Omul de stat atenian Pericle scria în secolul al V-lea î.Hr.: „Cea mai mare onoare care i se poate acorda unei femei este să nu se vorbească despre ea dacă sunt bărbați de față, să nu fie lăudată, nici criticată".

În prima carte a Corintenilor 14:34–35, Pavel scria: „Ca în toate Bisericile sfinților, femeile voastre să tacă în biserică, căci lor nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, precum zice și Legea. Iar dacă voiesc să învețe ceva, să întrebe acasă pe bărbații lor, căci este rușinos ca femeile să vorbească în biserică." Și în Timotei 1, 2:11–13, propovăduia: „Femeia să se învețe în liniște, cu toată ascultarea. Nu îngăduiesc femeii nici să învețe pe altul, nici să stăpânească pe bărbat, ci să stea liniștită. Nu permit unei femei să predea sau să aibă autoritate asupra unui bărbat; trebuie să fie tăcută. Căci Adam a fost zidit întâi, apoi Eva."

Dacă o femeie a stricat începutul lumii, va aduce de asemenea și sfârșitul ei. Îmbrăcată în

purpuriu și acoperită cu pietre prețioase și perle, târfa Babilonului, amețită de sângele sfinților, va călări un balaur cu șapte capete pe cer, râzând ca o maniacă, fluturând o cupă plină cu mizeria adulterelor sale. În cazul în care ar exista vreun dubiu asupra identității sale, și-a tatuat cu mândrie pe frunte „Mama târfelor și ororilor de pe Pământ".

Regimentul monstruos de femei

Oricât de deranjant este pentru o femeie să meargă în vârful degetelor când vine vorba de limitele ei acceptate, când femeile au ocupat poziții de mare putere – faraon, regină sau politician de nivel înalt –, reacția a fost adesea (și încă este) un urlet de indignare.

Europa secolului al XVI-lea a fost martora unei explozii de misoginism în timp ce Franța, Anglia și Scoția, toate, ajungeau pe mâna unor regine puternice. Reformatorul religios francez Jean Calvin credea că a avea o femeie la conducere era o „abatere de la ordinea firească și corectă a lumii, care trebuie considerată nu mai prejos decât sclavia".

În 1558, în timp ce locuia la Geneva, John Knox, teologul scoțian care tuna și fulgera, și-a direcționat furia într-un pamflet numit *The First Blast of the Trumpet Against the Monstruous Regiment of Women* (*Primul sunet de trompetă împotriva regimentului monstruos de femei*). Țintind spre cele două femei catolice monstruoase – Maria I a Angliei și Maria de Guise, regenta Scoției –, și-a înmuiat penița în venin și scria: „A promova o femeie la conducere, într-o funcție superioară, peste un domeniu sau imperiu, peste orice ținut, nație sau oraș este

împotriva firii, o insultă față de Dumnezeu, contrar voinței Sale manifestate și ordinii aprobate de El și, în cele din urmă, este subminarea ordinii corecte, a tuturor acțiunilor și justiției". (Săracul John Knox a cam trebuit să dea înapoi când Elisabeta I a ajuns pe tron, câteva luni după aceea, și nu a fost deloc amuzată de sunetul trompetei sale. „Nu m-am referit la *Măria Ta*", îi scria acesta disperat, sau ceva pe acolo. „Sunteți protestantă." Dar ea nu l-a iertat niciodată și a refuzat să mai aibă de-a face cu el când acesta a devenit o forță politică importantă în Scoția.)

Monstruosul regiment al lui Knox a avut un sfârșit nefericit, lucru care trebuie să-l fi bucurat peste măsură. Maria I a Angliei a murit la scurtă vreme după publicarea pamfletului său, extrem de nepopulară pentru că arsese pe rug 300 de protestanți sub acuzația de erezie. Maria de Guise a urmat-o în mormânt doi ani mai târziu, ponegrită în Scoția deoarece adusese o armată franceză catolică pentru a anihila forțele protestante scoțiene. Domnia fiicei sale, Maria Stuart, a fost una scurtă și agitată, aceasta pierzându-și tronul după numai câțiva ani prin căsătoria cu ucigașul soțului său. În 1567, poporul s-a răsculat, iar ea a fost luată prizonieră și dusă la Edinburgh. Pe drum, mulțimea a strigat: „Ardeți târfa! Ardeți-o! Ardeți-o! Nu merită să trăiască! Ucideți-o! Înecați-o!" Probabil ceva asemănător cu Convenția Națională a Republicanilor din 2016.

Când o femeie aflată la putere o exercită nesăbuit, ca în aceste trei cazuri care au avut loc de-a lungul unui deceniu, există o plăcere enormă în a-i vedea eșecul, o satisfacție imensă, ceva de genul: *ți-am spus eu*. Dar reacția patriarhală este

și mai dură când o femeie își exercită puterea cu înțelepciune, contrazicând poveștile vechi de secole despre incompetența femeilor și demonstrând că patriarhatul greșește.

Acesta a fost și cazul Elisabetei I, cel mai de succes monarh din istoria Angliei, o femeie care a condus singură. În timpul domniei sale, inamicii au scrâșnit din dinți în fața sa, dar supușii au susținut-o. Însă după moartea sa englezii și-au dat seama că nu-și doreau ca regretata lor regină să fie un exemplu pentru soțiile și fiicele lor. Dacă femeile ar fi început să imite puterea și independența Elisabetei, cine s-ar mai fi căsătorit cu ei, cine s-ar mai fi culcat cu ei, cine le-ar mai fi născut copiii și cine le-ar mai fi pregătit cina? De una singură, ea le dovedise tuturor că s-au înșelat, arătând că o femeie la menstruație, la menopauză sau bătrână poate conduce țara mai bine decât orice bărbat. Iar acest lucru a fost mult mai înfricoșător decât dacă domnia ei ar fi fost un dezastru total, pe care cu toții l-ar fi pus bucuroși pe seama sexului ei și, în timp ce ar fi dat din cap dezaprobator, i-ar fi spus *ți-am zis noi*.

Conform istoricului feminist Retha Warnicke, când, în 1603, Iacob I, succesorul Elisabetei, a devenit rege, misoginismul reprimat a explodat. O nouă generație de bărbați a început să-și trâmbițeze simfoniile sexiste. În 1615, Joseph Swetnam publica pamfletul devenit popular numit *The Araignment of Lewde, Idle, Froward, and Unconstant Women* (*Judecata femeilor desfrânate, lenețe, incomode și nestatornice*), în care critica femeile pentru că erau niște stricate îndrăcite și mincinoase, plus multe alte astfel de cuvinte, punându-le înapoi la locul lor. Numai scrierea lui Swetnam a avut zece ediții publicate în următorii 20 de ani.

Poate cazul cel mai flagrant de oroare masculină față de conducerea de succes a femeilor a fost cel provocat de împărăteasa Ecaterina cea Mare a Rusiei. Pe parcursul domniei sale de 34 de ani, Ecaterina a extins granițele țării cu circa 520 000 de kilometri pătrați și a promovat arta, literatura și educația, inițiind Epoca de Aur a Rusiei. Dar pe oricine ați întreba azi despre singurul lucru pe care l-au auzit despre Ecaterina vă va spune foarte probabil că a murit în timp ce făcea sex cu un cal. Ceea ce nu s-a întâmplat niciodată. Împărăteasa a murit din cauza unui atac de cord în 1796, la vârsta de 67 de ani. Dar succesul său uimitor a dovedit că presupunerile misoginilor nu au fost adevărate, iar aceștia erau nevoiți să facă ceva pentru a-i păta reputația pentru totdeauna.

În mod evident, au existat și excepții remarcabile de la regula distrugerii misogine. În ultimele decenii, am observat câteva femei puternice care, din motive de cultură, moment și personalitate, au reușit să evite tacticile din manual, păstrându-și renumele aproape intact, în ciuda unor greșeli politice grave. În mod interesant, toate acestea au trăit în afara Statelor Unite ale Americii: Golda Meir, prim-ministru al Israelului între 1969 și 1974; Margaret Thatcher, prima femeie prim-ministru al Marii Britanii, în funcție în perioada 1979–1990; Ellen Johnson Sirleaf, președintă a Liberiei din 2006 până în 2018; și Angela Merkel, cancelar al Germaniei între 2005 și 2021. Nu este nici o coincidență că toate aceste femei sunt cunoscute ca „Doamne de Fier“. (Care este în sine un termen sexist. Femeile nu pot fi puternice și nu pot lua decizii? De „Domni de Fier“ ați auzit?)

Deși există astfel de femei puternice care au sfidat manualul misoginului sunt totuși rare în comparație cu numeroasele figuri demonizate de-a lungul istoriei: Izabela, Messalina, Cleopatra și Anne Boleyn, Caterina de Medici și Ecaterina cea Mare, Maria Antoaneta și Hillary Clinton sunt doar câteva ale căror reputații pătate, adesea nemeritat, umplu cărțile de istorie, romanele, serialele TV, filmele și conștiința noastră culturală. Etichetate pentru posteritate, aceste femei exercită o rezonanță arhetipală peste milenii, dovada patriarhală că, dacă nu ești bărbat, nu ai ce căuta în poziții de mare putere.

Analizând cazurile celor mai demonizate femei din mitologie și istorie, observăm că toate s-au crezut grozave. Eva a fost ambițioasă și i-a spus unui bărbat ce să facă. Pandora a fost neascultătoare. Dalila a doborât un judecător israelit. Izabela s-a amestecat în practicile religioase ale Israelului. Elena a părăsit o căsnicie care nu o împlinea, Cleopatra a îndrăznit să conducă un popor și să țină piept Romei. Anne Boleyn a introdus reforma religioasă în Anglia, Caterina de Medici a reușit să păstreze unită timp de 27 de ani o națiune care se dezintegra. Cumpărăturile Mariei Antoaneta erau mai ușor de blamat decât incompetența lui Ludovic. Hillary a candidat la președinție. Kamala a devenit vicepreședinte.

Ce am descoperit în timpul documentării mele profunde despre trecutul și prezentul misoginismului este că această combinație de minciuni, ură și sexism – adesea doar zvonuri împrăștiate de unul sau doi adversari politici – a fost repetată de atâtea ori de-a lungul secolelor încât a devenit imposibil de separat de faptele istorice și este de obicei acceptată fără a fi pusă la

îndoială. Astăzi proliferarea de neadevăruri sexiste este mult mai gravă decât în vremurile de demult, deoarece tot ce trebuie să faci este să apeși un buton pe rețelele de socializare și minciunile se răspândesc în jurul lumii, ajungând la milioane de oameni în câteva minute.

A sosit momentul să reexaminăm cele mai demne de dispreț ticăloase ale istoriei – reginele prostituate ucigașe – la fel ca femeile-lider moderne care au fost mânjite cu noroi de aceeași pensulă veche și sexistă. În majoritatea cazurilor vom constata că la cea mai mică investigație sufleul umflat al ticăloșiei devine plat. Fără tăgadă. Proasta reputație a celor mai puternice femei, atât din Antichitate, cât și din epoca modernă, pur și simplu nu este una meritată.

Capitolul 2

Ambiția ei nemăsurată

E greu să fii femeie.
Trebuie să gândești ca un bărbat,
Să te comporți ca o doamnă,
Să arăți ca o fetișcană,
Și să muncești ca un cal.

Anonim

Scopul Manualului misoginului este acela de a ține femeile în banca lor. În timp, acest lucru s-a schimbat și, astăzi, în majoritatea zonelor din lume, există mai multe șanse decât, să zicem, într-un harem. Totuși patriarhatul consideră periculoasă ambiția femeii de a se aventura

dincolo de locul desemnat de cultură, deoarece pune în pericol societatea așa cum o știm, ceva ce trebuie ucis din fașă.

De aceea, de-a lungul istoriei înregistrate, femeile ambițioase au fost nevoite să se prefacă că, de fapt, nu sunt așa. Că încercau doar să fie de ajutor și să-și facă datoria, calități feminine aplaudate de patriarhat și nesancționate de manual.

În 1479 î.Hr., Hatshepsut, prințesa în vârstă de 28 de ani, a devenit faraon al Egiptului. Femeile-faraon erau rar întâlnite, dar se întâmpla să existe din când în când, când familia regală marcată de incesturi nu mai avea fii adulți sănătoși. Hatshepsut a fost fiica lui Tutmes I și, conform tradiției, la moartea tatălui ei, s-a căsătorit cu fratele ei vitreg, care a devenit Tutmes al II-lea. Nu au avut nici un fiu, dar Tutmes al II-lea a avut unul cu o altă soție. Fiul lui, Tutmes al III-lea, era astfel și nepotul, și fiul vitreg al lui Hatshepsut. Când Tutmes al II-lea a murit, copilul avea doar doi ani, așa că mătușa lui a preluat domnia pentru el. Interesant este că Hatshepsut a simțit că era nevoie să explice de ce prelua puterea și aproape că și-a cerut scuze pentru că a făcut acest lucru.

Într-o inscripție dintr-un templu, a declarat că tatăl său divin, zeul Amun, i-a spus să devină faraon, deoarece, în mod evident, nepotul ei copil nu putea conduce țara. (Și cum să contrazici un zeu?) A arătat că tatăl său biologic, Tutmes I, a prezentat-o nobililor săi drept moștenitor al său înainte să moară. A scris că toți își doreau să devină faraon și printre hieroglifele gravate a indicat că nu a vrut niciodată puterea *pentru ea*. De ce a pus această afirmație pe pereții unui templu? Probabil pentru că știa că ambiția

politică a unei femei ar fi fost percepută drept ceva asemănător cu ultrajul.

În 1558, la 3 000 de ani după Hatshepsut, Elisabeta Tudor s-a trezit regină a Angliei la vârsta de 25 de ani, după moartea surorii sale vitrege Maria I, care nu a avut copii. „Povara care s-a abătut asupra mea mă uimește", spunea aceasta. *S-a abătut* asupra bietei femei ca țiglele unui acoperiș care îi cad cuiva în cap în timp ce trece pe stradă. Cu siguranță nu ceruse să i se întâmple așa ceva, deoarece totul era *o povară*. Și continua: „Și totuși, având în vedere că sunt o creatură a lui Dumnezeu, obligată să îndeplinesc datoria desemnată de El, de acum înainte mă voi supune, dorindu-mi din adâncul sufletului să am sprijinul Lui pentru a fi ministrul voinței Sale divine în această funcție acordată mie". Se va lăsa în voia sorții, va asculta voința lui Dumnezeu, uimită că așa ceva i s-a putut *întâmpla* ei.

În timp ce Hatshepsut și Elisabeta au moștenit funcțiile – fapt destul de alarmant pentru patriarhat –, o femeie care luptă pentru cea mai puternică funcție din țară candidând împotriva unor bărbați îi scoate din minți pe sexiști. Când, în 1988, Benazir Bhutto, în vârstă de 35 de ani, a devenit prim-ministru al Pakistanului, a afirmat că nu făcea decât să continue programul tatălui său decedat, prim-ministrul Zulfikar Ali Bhutto, un fel de funcție moștenită. Autobiografia ei, *Daughter of Destiny* (*Fiica destinului*), începe cu cuvintele: „Nu eu am ales viața asta, ea m-a ales pe mine". Aceasta scria: „Indiferent de scopurile și de agenda mea, nu am cerut niciodată puterea... Alte femei de pe subcontinent ridicaseră stindardele politice ale soților, fraților și taților lor înaintea mea. Moștenirile familiilor politice revenite femeilor deveniseră o tradiție

sud-asiatică... Eu însă nu am crezut niciodată că mi se va întâmpla mie."

Dar i s-a *întâmplat* să devină tocmai prim-ministru. Datorită familiei ei. Nu a contat că sora ei, care chiar nu și-a dorit să fie prim-ministru, a refuzat să se implice în politică, a părăsit țara și, destul de ciudat, nu a devenit niciodată prim-ministru.

Chiar și unele „Doamne de Fier" s-au simțit obligate să pretindă că nu au mari ambiții politice. Unul dintre acei lideri femei de pe subcontinent la care se referea Bhutto era Indira Ghandi. În 1966, Congresul indian i-a cerut Indirei Ghandi, în vârstă de 48 de ani, fiica primului prim-ministru al Indiei, răposatul Jawaharlal Nehru, să preia funcția câteva luni, până se forma un nou guvern. Reticența lui Ghandi de a accepta funcția a avut ca rezultat o presiune și mai mare de a face acest lucru. Până la urmă, a răspuns că se va lăsa „ghidată de dorințele Congresului și ale președintelui acestuia, Kamaraj". Modestă, smerită, lipsită de ambiție și demnă, ar fi fost ușor de manipulat, au presupus brokerii de putere și nu ar fi opus rezistență când aveau să o înlăture. S-au înșelat. Deși Ghandi a continuat să se prefacă că este reticentă până când și-a consolidat puterea, s-a hotărât să o păstreze. În afară de o pauză de trei ani, a rămas prim-ministru până când a fost asasinată, în 1984.

Chiar și Golda Meir, o femeie care nu era recunoscută în general pentru reticența ei, a dat dovadă de ezitare tipic feminină când i s-a cerut să fie lider interimar al Israelului după atacul de cord fatal al prim-ministrului Levi Eshko, în 1969. Meir, în vârstă de 70 de ani, care se gândea deja la pensie, a anunțat că nu se poate hotărî și a

dorit să discute situația cu copiii săi și partenerii acestora. După spusele lui Meir, toți au fost de acord că „nu avea ce să facă decât să accepte“. A fost un alt fel de a spune că zeii hotărâseră, povara căzuse asupra ei, și ea se va lăsa condusă de dorințele celorlalți. La fel ca Gandhi, Meir s-a prezentat ca un candidat reticent, negând orice ambiție personală. Și, la fel ca Gandhi, odată avute frâiele guvernului în mâini, nu a mai fost dispusă să le dea drumul.

Există un motiv pentru care, de mii de ani, politicienele inteligente și-au exprimat public reticența de a prelua puterea. Sheryl Sandberg, director de operațiuni la Facebook, scria în cartea sa *Lean In. Femeile, munca și voința de a conduce*: „Femeile agresive și provocatoare violează regulile nescrise referitoare la comportamentul acceptabil în societate. Bărbații sunt mereu aplaudați că sunt ambițioși și puternici și au succes, dar femeile care demonstrează aceleași abilități se confruntă adesea cu consecințe sociale negative. Reușitele femeilor vin cu un cost.“

În 2010, doi cercetători de la Universitatea Yale – Victoria Brescoll și Tyles Okimoto – au desfășurat un experiment pentru a măsura reacția publicului față de candidații care căutau să dobândească puterea. Respondenții au primit biografiile unor senatori fictivi, bărbat și femeie, cu experiență și calificări comparabile, fără a se menționa afilierea politică. În anumite biografii, candidata a fost descrisă ca fiind „una dintre cei mai ambițioase politiciene“ din stat; în altele, bărbatul era cel descris astfel. În mod ciudat, atât respondenții bărbați, cât și femei, au fost mai puțin predispuși să voteze pentru o femeie ambițioasă și mai mult pentru un bărbat ambițios.

Cercetătorii au analizat motivele pentru răspunsurile respondenților. De ce nu le-a plăcut candidata ambițioasă? Dorința de putere, au aflat ei, nu se potrivea cu tiparul unei femei acceptabile, care ar trebui să fie caldă, iubitoare și empatică. „Intenția de a dobândi putere le poate semnala celorlalți că este agresivă și egoistă și că nu îmbrățișează valorile feminine", scria Okimoto. „Unii alegători chiar au simțit mai mult dispreț și dezgust față de femei când acestea și-au exprimat interesul pentru putere, ca și cum ar fi fost ceva *greșit* sau respingător legat de lipsa lor de feminitate."

Poate cea mai ciudată concluzie a studiului de la Yale a fost că ambițioasele candidate le-au provocat respondenților „reacții de dispreț, sfidare, mânie, iritare și repulsie". Femeile lider puternice provoacă „indignare morală" și „confuzie cognitivă", făcându-ne creierul să explodeze.

Cu siguranță, cineva a fost supărat pe Hatshepsut, care, odată instalată pe tron, nu a mai cedat puterea nepotului său. Pe parcursul unei domnii de peste 20 de ani, fără războaie și prosperă, a extins granițele Egiptului, a construit temple noi – inclusiv minunatul Deir el-Bahri din Luxor, complexul său mortuar –, a dezvoltat comerțul și a îmbogățit poporul. Până la moartea sa, la vârsta de circa 50 de ani – omorâtă din greșeală cu o loțiune de corp cancerigenă, după cum au demonstrat testele făcute pe mumia sa –, nepotul ei avea peste 20 de ani.

După moartea acesteia, Tutmes al III-lea, în sfârșit faraon nu doar cu numele, i-a șters imaginea de pe monumente și a afirmat că realizările ei se datorau tatălui și bunicului său. La un moment dat, în mod evident, a decis că era

mai ușor să-i distrugă statuile. Joyce Tyldesley, biografa lui Hatshepsut, e de părere că Tutmes al III-lea s-a temut că strălucitoarea domnie a mătușii sale ar fi putut convinge „generații viitoare de femei-faraon puternice“ să nu „se mulțumească cu rolul lor tradițional de soție, soră și, eventual, mamă de rege“ și să ocupe tronul. Pentru a împiedica multe astfel de femei monstruoase să pună mâna pe putere, i-a șters pur și simplu numele de peste tot.

După domnia lui Hatshepsut, portretele reginelor egiptene – care până atunci fuseseră egale ca dimensiuni cu cele ale soților – s-au micșorat într-atât încât au ajuns liliputane. Regina era acum o ființă asemănătoare unei păpuși, neputincioasă, demnă de milă, care de-abia îi ajungea la genunchi faraonului și care, în mod clar, nu era în măsură să preia puterea de la un bărbat.

Timp de mii de ani, femeile din familiile regale precum Hatshepsut au fost chemate să conducă în timp ce bărbații erau plecați la război sau până creșteau tinerii regi. Aceste femei au fost lăudate pentru că au intervenit modest din umbră, preluând puterea timp de câteva luni sau ani, ca pe o datorie, și au fost apreciate și mai mult pentru că au tăcut și au dispărut din vizorul publicului când bărbații au fost pregătiți să conducă. A sluji când timpurile o cer înseamnă sacrificiu de sine matern, binecuvântat cu sigiliul oficial al aprobării patriarhatului. Predarea frâielor puterii soțului reîntors sau fiului major cu un suspin de ușurare și dispariția din ochii publicului este ceea ce ar face o femeie bună. E clar că Hatshepsut nu a fost o femeie bună.

În Evul Mediu și în Renaștere, în Europa, o combinație de factori – lipsa moștenitorilor de

sex masculin, accidente și boli fatale ale regilor tineri – a avut drept rezultat un număr mare de femei care au purtat coroana și au slujit în mod admirabil ca regente pentru frații lor mai tineri sau pentru fiii ori nepoții lor. După cum spunea Jean de Saint-Gelais, un scriitor francez de la începutul secolului al XVI-lea, un rege minor ar fi trebuit să fie dat în grija „celor mai apropiați lui care nu au dreptul la succesiune". O rudă de gen masculin în linia de succesiune ar fi putut fi tentată să adauge un sos secret la plăcinta cu carne de porumbel a celui sub tutela sa. O femeie care nu ar fi putut să moștenească niciodată tronul nu ar fi avut nici un beneficiu să-i facă rău acestuia și, într-adevăr, și-ar fi pierdut puterea.

Trăind în Spania, împăratul habsburg Carol al V-lea (1500–1558) a domnit peste un imperiu atât de mare, încât a fost nevoit să aibă încredere într-o rudă care să conducă partea cea mai nordică, Țările de Jos spaniole. Timp de câteva decenii, trei femei au fost regente – mătușa lui Carol, arhiducesa Margareta a Austriei, și apoi sora lui, Maria a Ungariei, și, în cele din urmă, fiica sa nelegitimă, Margareta de Parma –, toate politiciene foarte pricepute care au renunțat bucuroase la putere când li s-a cerut acest lucru.

Poate cea mai remarcabilă regență a Renașterii a fost cea a prințesei franceze Anne de Beaujeu. Tatăl său, Ludovic al XI-lea, i-a acordat puteri de regentă după moartea sa – deși ea nu a deținut niciodată un titlu oficial – până când fratele ei mai tânăr, Carol al VIII-lea, a ajuns la vârsta la care a putut prelua tronul. Bătrânul rege a admirat viclenia politică a Annei, numind-o „cea mai puțin nătângă femeie din Franța", cu siguranță un mare compliment la vremea respectivă, deși acum nu prea pare așa. Când

Ludovic a murit în urma unui atac de apoplexie, în 1483, Anne, în vârstă de 22 de ani a condus Franța în locul fratelui său în vârstă de numai 13 ani, un aranjament care a durat până în 1491, când el a împlinit 21 de ani. Poreclită Madame la Grande, Anne a fost descrisă de contemporanii săi ca fiind „o femeie într-adevăr superioară sexului feminin... care nu ar fi cedat propunerilor și îndrăznelii unui bărbat". S-ar fi născut sortită culmilor puterii „dacă natura nu i-ar fi refuzat sexul potrivit".

Contemporanii au comparat-o deseori pe Anne cu tatăl său, cunoscut sub numele de Ludovic cel Prudent, un monarh înzestrat. Dar, în timp ce aceste comparații ar fi fost măgulitoare pentru un prinț, când descriu o prințesă sunt un pic cam aspre. Cineva o considera „mândră, neînduplecată, ghidată în tot ce făcea de maximele tatălui său și la fel ca el în ceea ce privește caracterul". Era „o femeie vicleană și iscusită ca nimeni alta", scria Pierre de Bourdeille, abate de Brantôme, în secolul următor în a sa *Carte a doamnelor ilustre*, „imaginea fidelă a regelui Ludovic, tatăl său... a ținut foarte mult la noblețea sa" și putea fi „arțăgoasă". Era o *virago*, o femeie bărbătoasă. (Notă istorică: acestea erau nume de cod în secolul al XV-lea pentru ceea ce astăzi am numi irascibilă, dificilă, insistentă, obraznică și nesuferită.)

Guillaume de Jaligny, secretarul Annei, scria că aceasta a stat mereu alături de tânărul Carol și că nimic din ceea ce avea legătură cu el sau cu Franța nu se înfăptuia fără știrea și consimțământul ei. Curtenii disprețuiau faptul că ea deținea puterea și unii dintre ei „spuneau că regele era de fapt supusul ei, iar autoritatea

acestuia ar fi fost uzurpată". În mod sigur Anne depășise limitele cuvenite unei femei, chiar și pentru o fiică de rege. „Voia să dețină cea mai înaltă poziție și să guverneze peste toate", scria Brantôme. Era „extraordinar de ambițioasă".

Francisc al II-lea al Bretaniei, vărul tânărului rege, era furios că tânărul Carol era „supusul [...] *unei femei*". Ludovic al II-lea, duce de Orléans, moștenitorul prezumtiv al tronului, îi spunea lui Carol: „*Madame* de Beaujeu, sora dumneavoastră, [...] vrea să vă țină din scurt ca să poată stăpâni peste domnia voastră și peste regat". D'Orléans a încercat să-l alunge de la putere pe rege și să se autoproclame regent. La ordinul Annei, gărzile l-au pus în lanțuri. Când fratele său a împlinit 21 de ani, Anne s-a dat elegant deoparte și s-a întors la moșia ei din Bourbon.

„Comportament virtuos, conversație pioasă, comunicare onestă și integritate a vieții"

Aduceți-vă aminte de imaginea Annei Boleyn și cu siguranță veți vedea o femeie nemiloasă, vicleană, de o ambiție fără margini, folosind promisiunea sexului tantric pentru a destrăma un mariaj regal și a distruge religia națională ca să devină regină a Angliei. Este o poveste misogină captivantă: o scorpie vicleană împotriva unei neveste pioase de vârstă mijlocie, regele fiind o victimă neajutorată a propriei dorințe carnale și a manipulării târfulițeI. Iar finalul – femeia cea rea își pierde capul pe eșafod – este o poveste moralizatoare satisfăcătoare. Priviți numai ce li se întâmplă femeilor de acest fel. Chiar dacă nu ar fi comis crima pentru care a fost executată – adulter cu

cinci bărbați, unul dintre ei fiind chiar propriul frate –, ceva, ceva, tot făcuse.

A doua și cea mai interesantă soție a lui Henric al VIII-lea exercită o fascinație irezistibilă de-a lungul secolelor. Apare deseori în istoria occidentală ca instrument al tacticilor misogine folosite pentru a reduce la tăcere femeile ambițioase și a le face de rușine pentru totdeauna, încât merită să petrecem ceva timp analizându-i povestea.

Să începem examinând îndeaproape principalele surse pe care istoricii le-au folosit pentru a o relata. Pentru început, aceștia erau și cei mai de temut inamici ai Annei. Prima și cea mai importantă sursă, Eustace Chapuys, ambasadorul Spaniei în Anglia, devotat primei soții a lui Henric al VIII-lea, Caterina de Aragon, îi scria stăpânului său regal toate bârfele, deloc flatante, despre Anne, pe care le putea afla de la Curtea Angliei. O denumea pe Anne „târfa aceea“ și „concubina“ și scria în mod obsesiv cele mai scandaloase zvonuri pe care le auzise de la altcineva care le auzise mai înainte de la altul.

La cinci ani după moartea Annei, Nicholas Sander, propagandist catolic, a publicat o carte în timpul domniei fiicei sale protestante, Elisabeta I, pe care o disprețuia. Această a doua sursă o prezenta pe Anne ca pe o târfă nemiloasă, cu toate semnele unei vrăjitoare, care purtase în pântece un fetus monstruos și deformat (un semn sigur de implicare a Satanei) și care se culcase cam cu oricine și cu toată lumea.

Alte surse ne oferă totuși un portret diferit al Annei, unul care respinge imaginea acesteia de seducătoare egoistă și depravată. Capelanul Annei, William Latymer, o știa foarte bine; era singurul biograf al acesteia care o cunoscuse

personal. Contemporanul său, John Foxe, a scris o relatare despre viața sa în cartea lui deosebit de populară despre martirii evanghelici. Deși era clar că îi ținea partea în mod exagerat, transformând-o într-o sfântă și apoi într-o martiră – trebuie să recunoaștem că a mers un pic cam departe –, istoricii au fost în general de acord că faptele relatate erau corecte. Și George Wyatt, nepotul admiratorului Annei, Thomas Wyatt, a scris povești despre Anne transmise în familie. Dar aceste istorii despre comportamentul cuviincios, interesul pentru reforma religioasă și opere de caritate în beneficiul celor nevoiași nu sunt nici pe departe atât de captivante precum cele despre o regină de vârstă mijlocie și ambițioasa sa doamnă de onoare care se luptă pentru afecțiunea unui rege.

Legenda ne va spune că Anne, doamnă de onoare a reginei Caterina, a complotat pentru a-l înnebuni pe un rege cu dorințele carnale mereu nesatisfăcute pentru ca acesta să divorțeze de Caterina – care îi dăruise doar o fiică, în locul mult doritului moștenitor – și să o facă pe Anne regină. Analizând sursele, aflăm că la început, cel puțin, unica ambiție a acesteia a fost ca monarhul înnebunit să o lase în pace. De exemplu, în 1526, când regele și regina au plecat într-un turneu de vară – un tur al zonei rurale pentru a vâna și a fi văzuți de popor –, luând cu ei un mic grup de curteni, Anne a folosit ocazia ca să ajungă la casa părinților săi, castelul Hever, și nu s-a mai întors la curte aproape un an, în ciuda invitațiilor repetate ale regelui. Istoria misogină afirmă că târfa vicleană a acționat așa pentru a-i spori dorința regelui. Numai că acest lucru nu trece testul comicului. Numeroase familii nobile își împingeau nerăbdătoare tinerele fiice în patul

regelui în speranța că vor căpăta pământuri și onoruri. Și, cum „ochii care nu se văd se uită", cam asta se întâmpla de obicei, în loc ca „absența să facă iubirea mai puternică".

Atunci de ce a fugit Anne? George Wyatt spunea că Anne l-a părăsit pe rege din „iubirea pe care i-o purta reginei pe care o servise". Se pare că Anne ținuse la femeia în serviciul căreia petrecuse atâția ani și a fost foarte jenată de hărțuirea regelui. De asemenea, regele a transformat-o pe sora Annei, Mary, în amanta sa pentru un timp, după care a părăsit-o fără menajamente. Poate, de asemenea, Anne nu a încetat niciodată să-l iubească pe Henry Percy, moștenitorul ducelui de Northumberland, cu care dorise să se căsătorească în 1523. Dar, evident, tatăl lui Percy a considerat că Anne nu era destul de bună pentru fiul său și l-a obligat să se căsătorească cu o moștenitoare bogată. Dacă Anne devenea amanta regelui pentru un sezon, nu făcea altceva decât să-i demonstreze tatălui lui Percy că avusese dreptate.

Totuși, până în vara lui 1527, se pare că regele Henric și Anne au căzut la o înțelegere. Regele avea să-l oblige pe papă să anuleze căsătoria cu Caterina în baza unei formalități, iar el urma să se căsătorească cu Anne. Astfel, Henric a început procedurile de anulare. Dar două probleme l-au împiedicat pe Clement al VII-lea să îndeplinească voința regelui. Cea mai presantă: papa era prizonierul lui Carol al V-lea, nepotul Caterinei, care tocmai jefuise Roma. A doua era că, între timp, papa aflase că Anne era o reformatoare religioasă zeloasă, dornică să curețe Biserica de corupție și de superstiții – comerțul cu indulgențe și venerarea falselor relicve – și o susținătoare a cărților interzise, considerate

eretice. Deși Clement i-ar fi rămas supus lui Carol al V-lea mult după plecarea acestuia din Roma, este posibil ca papa să fi fost mai înclinat să semneze anularea dacă Henric și-ar fi declarat intenția de a se căsători cu o prințesă catolică devotată.

Capelanul Annei, William Latymer, scria că, atunci când Anne cina cu regele, ar fi avut dispute aprinse despre scriptură. Anne i-a prezentat lui Henric cărțile eretice care susțineau reforma Bisericii. John Foxe scria și el că era o „apărătoare feroce" a Evangheliei.

Și ajungem astfel la ceea ce ar fi putut fi motivul crucial pentru care Anne a acceptat cererea în căsătorie a regelui. Nu numai că ar fi fost un mod onorabil de a scăpa de hărțuirea lui, ceea ce făcea aproape imposibilă căsătoria cu un bărbat de același rang ca ea provenit dintr-o familie bună, dar, după spusele lui Hayley Nolan, care a reevaluat povestea Annei deschizându-ne astfel ochii în *Anne Boleyn: 500 years of lies* (*Anne Boleyn: 500 de ani de minciuni*), poate că Anne și-a dat seama câte ar fi putut face pentru reforma Bisericii dacă ar fi devenit regină. Nu putem să spunem că nu și-a dorit puterea și gloria cu care funcția venea la pachet (ce femeie ar fi refuzat?). Numai că adaugă o cu totul altă perspectivă asupra motivelor sale.

Totuși mai rămăsese spinoasa problemă a reginei Caterina. Regele, deși ceruse în căsătorie altă femeie, încă era însurat cu cea cu care trăia în timp ce aștepta decizia anulării mariajului de la papă. Pe 25 decembrie 1528, ambasadorul francez Jean du Bellay scria: „Întreaga curte s-a retras la Greenwich, unde atât regele, cât și regina au porțile deschise... Domnișoara Boleyn este și ea acolo, cu aranjamente separate,

deoarece, îmi imaginez, nu dorește să se întâlnească cu regina."

Evident. Întâlnirea cu regina ar fi fost extrem de inconfortabilă pentru oricine mai avea vreun dram de integritate. Dacă Anne ar fi fost cu adevărat nerușinata care îți aruncă totul în față, batjocorind-o pe femeia mai în vârstă la fiecare colț, scoțând în evidență tinerețea și frumusețea sa în contrast cu statura bondoacă a Caterinei, ce motiv ar fi avut să se ascundă?

La festivitățile de Crăciun, un an mai târziu, Anne a apărut alături de rege la un banchet, unde nunțiul papal a văzut cum Henric „o săruta pe Anne, comportându-se cu ea în public ca și când ar fi fost soția lui". După banchet, aceasta a refuzat să-și mai arate fața. Punctul de vedere misogin asupra acestui comportament ne spune că era un șiretlic pentru a-l ademeni departe de Greenwhich Palace, în apartamentele Annei din York Place, viitorul Whitehall Palace, unde, într-adevăr, acesta a urmat-o. Dar oare chiar a fost o manipulare pusă la cale de ea? Sau a fost doar disconfortul că un bărbat o săruta și o mângâia în public în timp ce soția lui credincioasă – fosta sa angajatoare la care ținuse – era în camera alăturată?

În mod clar, Anne trebuie să se fi temut să dea nas în nas cu regina și susținătorii acesteia la fiecare colț. Evident, nu-i plăcea să se vorbească despre ea ca de amanta egoistă și stricată a regelui. Oare nu cumva s-a retras de la curte pentru a se feri de aceste scene extraordinar de dureroase și a păstra un minim de decență? Când Henric a cerut-o de soție, Anne s-a așteptat ca anularea și căsătoria să aibă loc într-un orizont de timp rezonabil. De fapt, pe măsură ce treceau anii, fără ca anularea să mai aibă loc, s-a trezit

necăsătorită, fără copii, jignind-o în mod constant pe regina pe care o servise și pe care o îndrăgise, și cu o reputație la fel de proastă ca și aceea a Târfei Babilonului.

În noiembrie 1529, conform lui Chapuys, aceasta i-a reproșat lui Henric: „Am așteptat atât și între timp aș fi putut avea parte de o căsătorie avantajoasă... Dar, vai! Adio timpului și tinereții mele petrecute fără rost.“ Un an mai târziu „a plâns și s-a tânguit, regretând timpul și onoarea pierdute și amenințându-l pe rege că va pleca și îl va părăsi“. Anne s-a trezit într-o situație de neinvidiat. Este posibil – poate chiar așa a și fost – ca pe durata logodnei sale de șase ani cu regele să fi ajuns într-adevăr să regrete acest lucru. Dar nu mai putea da înapoi.

Dându-și seama că papa nu-i va anula niciodată căsătoria, Henric a hotărât să se proclame conducător suprem al Bisericii Angliei și să se căsătorească cu Anne. Deși relatările se contrazic, probabil s-au căsătorit în secret în noiembrie 1532, o a doua ceremonie având loc în ianuarie 1533. Dacă prima dată este cea adevărată, este posibil ca Anne Boleyn, regina stricată, să fi fost o fecioară de 31 de ani la data nunții. În iunie 1533, însărcinată în șase luni, a fost încoronată regină a Angliei.

Ca regină, Anne s-a concentrat pe ajutorul acordat nevoiașilor, pe promovarea reformei religioase și pe sponsorizarea învățaților săraci. Ea și consilierii săi au ținut întâlniri, au întocmit planuri și documente pe care le-a prezentat regelui, susținându-și propunerile cu dovezi. Capelanul său, William Latymer, scria că Anne „a sprijinit învățătura“ la un asemenea nivel încât a plătit pentru educația a numeroși tineri defavorizați la Universitatea din Cambridge. În

1535, omul de știință englez John Cheke scria că regina finanța orice student sărac pentru care garantau capelanii săi. Chiar a fondat și un gimnaziu pentru cei care nu aveau cu ce să-și plătească studiile.

Anne a comandat cantități imense de pânză și de stofă din care, împreună cu doamnele ei de onoare, a cusut haine pentru cei săraci. Avea mereu la ea o punguță cu monede pe care le oferea celor nevoiași oriunde mergea. A trimis servitori în orașele din apropierea palatelor regale pentru a-i găsi pe cei care erau cu adevărat săraci și le-a dat bani de pomană. Deși membrii familiei regale sprijineau – și încă mai sprijină – cauze demne de ajutor ca parte din îndatoririle lor, Anne s-a implicat în munca filantropică, alegându-i personal pe cei care beneficiau de activitatea sa. Spre deosebire de arătarea diavolească egoistă pe care o cunoaștem din ficțiuni și filme, conform căreia îi plăcea să facă pe grozava în rochii scumpe și să flirteze, Anne le dădea săracilor sume substanțiale din veniturile sale ca regină. Legenda Annei Boleyn vrea să ne facă totuși să credem că de fapt nu era deloc interesată în ajutorarea celor nevoiași. Singurul său scop era acela de a face mai mult decât munca de caritate a reginei Caterina, care, la rândul ei, fusese substanțială.

Cu siguranță, Anne nu era doar lapte și miere. Dacă e să ne luăm după unele bârfe auzite de Chapuys, uneori avea chiar un temperament vulcanic și o limbă atât de ascuțită, încât reușea să zgârie pereții, la fel ca fiica ei Elisabeta I. Frustrarea o făcea să se enerveze. După ce așteptase șase ani, era în sfârșit regina Angliei, deși țările străine refuzau să o recunoască și majoritatea englezilor o făceau numai ca să nu-i

omoare regele. Prima și așteptata sa sarcină nu a produs moștenitorul dorit, ci încă o fată, Elisabeta.

Nu este clar ce rol a jucat Anne în tratamentul îngrozitor aplicat primei soții a lui Henric și fiicei lor, Maria. Regele le-a separat pe mamă și fiică în 1531, trimițându-le să trăiască în locuri diferite. Nu aveau să se mai vadă niciodată. Henric i-a cerut Caterinei să-i cedeze Annei bijuteriile. A declarat căsătoria cu ea nulă, iar pe Maria, ilegitimă. În 1533, gospodăria regală a Mariei a fost dizolvată, iar ea a fost trimisă să locuiască cu sora sa vitregă mai tânără, prințesa Elisabeta, statutul inferior de fiică ilegitimă a Mariei contrastând cu statutul regal al bebelușului.

A încurajat Anne comportamentul atât de crud al lui Henric, îndemnându-i sufletul blând să facă lucruri împotriva voinței lui? Sau Henric, furios pentru că nu fusese ascultat așa cum fusese mereu, a insistat asupra răzbunării sale? Chapuys era de părere că Anne se afla în spatele fiecărui act malițios al lui Henric și mulți istorici din epoca modernă au adoptat rapid tema *femeia e de vină*. „Ea e cea care conduce acum națiunea; regele nu îndrăznește să o contrazică", scria Chapuys.

E greu să nu izbucnești în râs când te gândești la imaginea unui Henric al VIII-lea vânăt la față, care se face mic acceptând supus ordinele crude și scandaloase ale Annei. Într-adevăr, chiar și după moartea Annei, regele și-a supus fiica, Maria, unui tratament îngrozitor, chinuind-o cu așa cruzime, încât tânăra fără mamă a recunoscut singură că era un bastard. Nici măcar Chapuys nu putea să dea vina pe Anne pentru acest lucru, căci regina putrezea acum tăiată în două într-un cufăr pentru săgeți. (Regele nu se sinchisise să

comande un sicriu pentru execuția acesteia. Cu regina însângerată și mutilată pe eșafod și nici un loc în care să fie depusă, personalul Turnului Londrei a fost nevoit să îndeplinească cea mai bizară sarcină: căutarea unei cutii, de orice fel, *repede*.)

Un singur lucru e sigur: reacția Annei la aflarea veștii despre decesul Caterinei contrazice mare parte din cadrul misogin al poveștii ei. Legenda ei notorie te-ar face să crezi că, în ianuarie 1536, când la curte s-a aflat de moartea Caterinei, ea și regele s-au înveșmântat în galben, în semn de sărbătoare. Dar, dacă analizezi scrisoarea lui Chapuys – sursa acestei povești –, vei vedea că doar despre rege se spune că a purtat galben. Dacă și concubina disprețuită ar fi făcut-o, cu siguranță ambasadorul ar fi menționat acest lucru. Regele, și numai el, a purtat galben și a fost încântat. Chapuys scria: „După cină, regele a intrat în camera în care dansau doamnele și acolo s-a manifestat ca fiind plin de bucurie".

Se pare că, în loc să danseze îmbrăcată în galben, Anne s-a retras în capela sa privată, a încuiat ușa și a plâns, după spusele unui diplomat francez, Jean de Dinteville. Chiar și Chapuys relata că plânsese: „Acum câteva zile, am fost informat din diverse surse", scria el, „pe care nu le consider de încredere, că, în ciuda bucuriei arătate de concubină la vestea morții bunei regine, pentru care a răsplătit generos mesagerul, aceasta a plâns de mai multe ori". Normal, Chapuys a desconsiderat sursele și plânsul reginei. Dacă într-adevăr, Anne a plâns, scria acesta, s-a datorat „fricii că ar putea să pățească și ea ce i se întâmplase bunei regine".

Chapuys adăuga că Anne i-a trimis un mesaj îndureratei fiice vitrege, Maria: „Dacă ar lăsa

deoparte încăpățânarea și și-ar asculta tatăl, [Anne] i-ar fi cea mai bună prietenă din lume, ar fi ca o a doua mamă și ar obține pentru ea orice ar cere și, dacă dorea să vină la curte, nu va trebui [să o slujească]". Să zicem că momentul ales de Anne nu a fost cel mai bun. Dar s-a simțit obligată să ia legătura cu fata îndurerată și să-i întindă o ramură de măslin.

Anne a pierdut o sarcină în ziua înmormântării Caterinei, poate cea de-a treia. Regele, mereu negru de furie când lucrurile nu mergeau după voia lui (de parcă Anne ar fi putut să controleze sexul copiilor și pierdea sarcini doar ca să-i facă în ciudă), flirta deja cu alte femei, ceea ce a făcut-o să-l acuze cu argumente zgomotoase. Viața ei scăpa de sub control.

Iar Anne avea inamici puternici la curte. Multora nu le erau pe plac reformele religioase introduse de Henric și dădeau vina pe ea. Altora nu le plăcea că o femeie cu limba ascuțită și gura mare, fără sânge domnesc, avea atât de multă putere. Cel mai puternic dușman al său era totuși prim-ministrul Thomas Cromwell. Fuseseră aliați în privința divorțului regelui de Caterina. În 1534 nu fuseseră de acord asupra câtorva politici importante referitoare la reforme religioase și alianțe cu țările străine. Odată, Anne, pierzându-și cumpătul, chiar îl amenințase direct pe Cromwell cu decapitarea. Profund conștient de dezamăgirea regelui față de Anne din cauza lipsei unui fiu și de interesul său pentru una dintre doamnele de onoare, o tânără modestă pe nume Jane Seymour, Cromwell a inventat o poveste despre infidelitățile Annei cu cinci bărbați, inclusiv cu propriul frate.

Imediat ce Cromwell i-a arătat lui Henric „dovada" adulterului acesteia, Henric nici nu s-a

mai sinchisit să o întrebe. A fost arestată și, în nici trei săptămâni, decapitată. Chapuys a explicat că „Cromwell a fost cel care a pus la cale și a adus vorba despre toată treaba“. Cu alte cuvinte, Henric nu l-a instruit pe Cromwell cum să o distrugă pe Anne. Acesta a inventat un plan pentru a scăpa de ea, pentru că reprezenta o amenințare, folosind mânia lui Henric drept instrument.

La două săptămâni după arestarea sa, pe 14 mai 1536, Cromwell le-a scris ambasadorilor englezi din Franța că regina trăise o viață atât de condamnabilă, încât doamnele ei de onoare nu mai puteau să-i ascundă fărădelegile. Totuși raportul lui Cromwell despre un stil de viață desfrânat a contrazis direct observațiile lui William Latymer, capelanul Annei. Regina și-a dorit să se asigure că doamnele ei duceau vieți morale, scria acesta, și le „mustra“ și „pedepsea sever“ pe cele care nu respectau acest lucru. Aceasta și-a instruit toți membri curții să evite „locurile rău famate... bordelurile imorale, desfrânate și păcătoase“ și să fie prezenți la capelă în fiecare zi. Și-a avertizat capelanii să nu se dedea „plăcerilor pântecului, nici libertăților imorale sau lenei superficiale, ci să aibă un comportament virtuos, conversații pioase, să comunice onest și să aibă o viață integră“.

Anne a avut noroc într-o privință: chiar din timpul vieții, foarte puțini – dacă a fost cineva – au crezut că se face vinovată de adulter. Înconjurată de un grup de doamne zi și noapte, ar fi fost problematic să aibă vreun iubit, darămite cinci. Multe dintre datele la care, conform documentelor acuzatoare, se presupune că Anne comisese adulter erau, în mod evident, incorecte: conform registrelor de la curte, la

respectiva dată ea se afla ori într-un alt palat, ori se recupera după naștere. Nici una dintre doamnele ei de onoare nu a fost acuzată de complicitate la fărădelegile Annei, ceea ce ar fi trebuit să se întâmple dacă ar fi sprijinit și ar fi încurajat o adulteră trădătoare și, într-adevăr, Henric le-a permis celor mai multe dintre ele să o servească pe următoarea lui regină. Dar Henric, un egoist sociopat, a acceptat acuzațiile împotriva Annei ca pe un mijloc rapid și ușor de a trece la următoarea soție.

Arhiepiscopul Thomas Cranmer, care lucrase cu Anne la reforma religioasă, scria: „Nu am avut niciodată o părere mai bună despre o femeie decât am avut despre ea, ceea ce mă face să cred că nu este vinovată“. Chiar și cel mai mare dușman al său, Chapuys, scria că a fost „condamnată pe baza unor presupuneri și a anumitor indicii fără o probă validă sau o mărturisire“.

Indiciile care arată o altă față a Annei au existat dintotdeauna. Au fost menționate în cărți despre ea, dar nu au fost niciodată aduse în prim-plan, deoarece se dovedesc nepotrivite pentru povestea misogină despre scorpia stricată. Să le punem cap la cap. Primul: a fugit de rege – timp de un an –, nedorind să fie amanta sa, deoarece o iubea pe regina Caterina. Nu-i plăcea ca regele să o mângâie în public. A plâns și s-a tânguit că reputația ei era distrusă, că ar fi putut să fie fericită și căsătorită onorabil și cu copii până la momentul respectiv. Ca regină, a ajutat săracii, a acordat nenumărate burse și a încurajat reforma religioasă. A avut un alai cuviincios, în care comportamentul neadecvat era pedepsit. Și când regina Caterina a murit, Anne s-a închis în camera sa și a plâns.

Majoritatea istoricilor sunt de acord că infracțiunea Annei nu a fost adulterul, ci ambiția. Poate că nu este nimic ciudat că bărbații de la curtea lui Henric care deveniseră bogați prin propriile forțe – fiul măcelarului, Thomas Wolsey, și cel al berarului, Thomas Cromwell, ambii devenind cei mai puternici bărbați din țară după rege – nu au fost niciodată acuzați de ambiție nemăsurată. De obicei, au fost admirați pentru munca lor, inteligența și viclenia prin care au ajuns atât de sus. Da, da, Wolsey a fost incredibil de lacom, având numeroase reședințe luxoase și o amantă, deși era cardinal. Și, pentru a asculta poruncile regelui, Cromwell a emis deseori edicte care au avut ca efect uciderea a mii de oameni. Dar ce contează asta. Băieții sunt mereu iertați. Ambii sunt percepuți ca niște slujbași eficienți.

Totuși, când o femeie își folosește inteligența, farmecul și muncește mult pentru a deveni mai bună, este acuzată de crima ambiției, de jocuri murdare și de preacurvie pentru a-și potoli setea de lăcomie și de egoism. Anne Boleyn s-a aflat la intersecția fatală dintre revolta religioasă, jocurile de putere politică, un soț sociopat și misoginism. Și o femeie care îndrăznește să se ridice atât de sus, mai presus de locul pe care i l-a hotărât societatea, riscă să se prăbușească imediat. Fără cap.

„Un monstru de ambiție egoistă"

Când, în 1552, Caterina de Medici, regina în vârstă de 33 de ani a servit ca regentă a Franței în timp ce soțul său, regele Henric al II-lea, era plecat la război, aceasta a fost extrem de apreciată ca fiind „înzestrată cu înțelepciune și prudență extraordinare", după spusele

ambasadorului venețian. „Nu există nici o îndoială că va fi capabilă să conducă țara.“ Caterina s-a întâlnit cu consiliul, a strâns bani pentru armată și a negociat cu ambasadorii. Curând, ambasadorul avea să raporteze: „Este atât de iubită încât este aproape de necrezut“.

Una dintre îndatoririle ei era să aprovizioneze armata. „Ieri am încheiat o altă înțelegere pentru 20 000 de porții de mâncare pe zi“, îi scria soțului. „În același timp, te asigur că toți cei care au sosit de curând din tabăra noastră spun că s-au întâlnit cu un număr mare de căruțe care transportau pâine, făină și vin.“

În august 1557, când o armată spaniolă a măcelărit jumătate din forțele franceze la Saint-Quentin, mulți parizieni au fugit la țară, ca să fie în siguranță. Cu toate acestea, Caterina a mers în Parlament și i-a convins pe membrii acestuia să-i dea 300 000 de franci și 60 000 de oameni pentru a continua lupta. „S-a exprimat atât de elocvent și cu atâta emoție, încât vorbele ei i-au impresionat pe toți“, relata ambasadorul venețian, „și a reușit aproape imposibilul, și anume ca întregul parlament să verse lacrimi de emoție. Peste tot în oraș nu se vorbea despre nimic altceva cu atâta satisfacție.“ De atunci înainte, regele s-a bazat pe Caterina pentru a-l sfătui cu privire la relațiile externe.

Dar, în 1559, după moartea soțului său într-un accident în timpul unui turnir, bărbații din familie au preluat puterea cu agresivitate, conducând în numele fiului său bolnăvicios, regele Francisc al II-lea, în vârstă de 15 ani, amenințând să arunce țara în război civil. Un an mai târziu, când tânărul rege a murit, Caterina s-a poziționat cu iscusință ca regentă pentru al doilea fiu, Carol al IX-lea, în vârstă de zece ani,

dându-i la o parte pe bărbați și lăsându-i furioși și neputincioși. Nu fusese invitată la conducere de către bărbați, așa că, într-un mod șocant și nepotrivit pentru o doamnă, a preluat puterea.

Nobilimea a insistat ca o rudă de parte bărbătească – și toți candidații eligibili erau ori trădători, ori imbecili – să devină regent, în timp ce Caterina se concentra pe creșterea copiilor. Cea mai apropiată rudă de sex masculin, un văr, regele Anton de Navarra, prim prinț de sânge, era un cretin îngâmfat, nestatornic, care își schimbase imediat religia pentru a obține avantaje personale.

Dar, în mod clar, era mai bine să ai un bărbat incompetent la conducere, mai ales un străin, decât o femeie eficientă. În timp ce, cu opt ani înainte, Anne de Beaujeu fusese totuși acceptată ca regentă neoficială a Franței, fiind o prințesă franceză, Caterina era italiancă. Pentru a face ca ambițiile ei să pară mai acceptabile, inițial le-a îmbrăcat în termeni de supunere feminină. La scurt timp după moartea lui Francisc, a convocat o întâlnire a consiliului și a spus: „Din moment ce Dumnezeu a vrut să mă despartă de fiul meu cel mare, înțeleg să mă supun voinței divine și să-l ajut și să-l servesc pe rege, cel de-al doilea fiu al meu, după umila mea experiență". [Urma să] „îl țin alături de mine și voi guverna țara așa cum trebuie să facă o mamă devotată."

Se supunea voinței divine servindu-și țara. Era o femeie slabă, dar o mamă devotată. Câteva luni mai târziu, s-a proclamat conducătoare a regatului: „Caterina, prin voia lui Dumnezeu, regină a Franței, mamă a regelui". Nici acest lucru nu a fost văzut cu ochi buni.

Ambasadorul venețian scria senatului său: „Aceasta este starea actuală a Franței: un rege

foarte tânăr fără experiență sau autoritate; un consiliu plin de neînțelegeri; toată puterea este concentrată în mâinile reginei, o femeie înțeleaptă, dar temătoare și șovăielnică, pur și simplu o femeie; regele Navarrei, un prinț nobil și distins, dar nestatornic și cu foarte puțină experiență în afacerile publice; în ceea ce privește poporul, acesta este împărțit în tabere".

Și totuși regina-mamă și-a întrecut inamicii în inteligență și a rămas la putere, în timp ce al doilea său fiu – și apoi al treilea – s-a dovedit extrem de incompetent în a face față războiului civil, molimelor, inundațiilor, falimentului și foametei. „Scopul său e să rămână la putere", observa ambasadorul venețian, de parcă ar fi fost un lucru rău, când fiul cu probleme psihice al Caterinei, regele Henric al III-lea, a petrecut o noapte întreagă scriind memorandumuri doar pentru a le arde a doua zi dimineață. Sau când, ignorând crizele naționale, care veneau una după alta, acesta se plimba de colo-colo în costume elaborate pe care le crea chiar el, cu coșuri cu căței atârnându-i de gât.

În 1587, când armate inamice au înconjurat Parisul, ambasadorul spaniol scria despre Henric al III-lea: „Regele nu a făcut nimic altceva decât să danseze și să țină baluri mascate neîntrerupt în timpul acestui carnaval. Noaptea trecută a dansat până la ziuă și, după ce a asistat la slujbă, a dormit până seara. Apoi s-a refugiat la mănăstirea sa capucină, unde refuză să vorbească sau să vadă pe cineva."

Cu ajutorul abilităților sale diplomatice, regina-mamă s-a aflat într-o poziție unică de a negocia tratate, de a potoli rebeliuni și de a face promisiuni generoase celor care depuneau armele. A căutat să fie mediator între catolici și

hughenoți (protestanții francezi) pentru a evita un genocid religios total și un război civil care ar fi pârjolit pământul. Suferind de gută, reumatism, dureri de dinți și boli pulmonare, a mers fără oboseală de-a lungul și de-a latul Franței, iar la vârsta de 60 de ani a făcut o călătorie dificilă de 18 luni pentru a negocia față în față cu liderii hughenoților. Uneori prezida întâlniri din patul în care zăcea bolnavă. Credea despre ea că este singurul consilier regal care le-a spus fiilor săi adevărul fără ascunzișuri. De exemplu, pe 25 noiembrie 1579, îi scria regelui: „Te afli în ajunul unei revolte generalizate. Oricine îți spune altceva, minte."

Istoricii au caracterizat-o pe Caterina ca fiind „un monstru de ambiție egoistă", „orbită de propria ambiție", „nesătulă în ambiția ei", o femeie care a pus „puterea mai presus de iubire". I-a plăcut să dețină puterea? Fără îndoială. Ar fi preferat să aibă fii sănătoși, întregi la minte, care să conducă cu hotărâre și pricepere? Mai mult ca sigur. Caterina și-a dat seama că fiii ei probabil nu ar fi fost capabili să rămână pe tron fără ajutorul său. Nu numai că hughenoții și catolicii francezi au pornit un război unii împotriva celorlalți, dar familiile nobile puternice din ambele tabere au adus și forțe străine pe teritoriul francez.

La începutul văduviei sale, Caterina îi scria fiicei sale, Elisabeta, regina Spaniei: „Scopul meu principal este să am onoarea lui Dumnezeu înaintea ochilor mei și în tot ce fac și să-mi păstrez autoritatea, nu pentru mine, ci pentru apărarea acestui regat și pentru binele tuturor fraților tăi".

În 1588, Henric al III-lea a poruncit ca liderul facțiunii catolice, popularul duce de Guise, să fie

înjunghiat mortal în fața lui, instigând la un nou val al războiului civil pe care Caterina se străduise neîncetat să-l oprească. O singură acțiune spulberase zeci de ani de negocieri și de medieri, de diplomație și de lingușiri, de deplasări chinuitoare ale Caterinei pe teritoriul Franței îndurerate, pentru a împiedica oamenii să dea foc la țară. Era prea mult de suportat. Câteva zile mai târziu, în timp ce era pe patul de moarte, la vârsta de 63 de ani, Caterina a murmurat: „Mor zdrobită sub ruinele casei".

Fără o motivație solidă, după cum vom vedea într-un capitol ulterior, încă din vremea sa, scriitorii au învinuit-o pe Caterina pentru că dăduse ordinul de începere a masacrului din ziua Sfântului Bartolomeu din 1572, în care și-au pierdut viața zeci de mii de hughenoți francezi nevinovați. Într-adevăr, acuzatorii Caterinei au aruncat către numele său atâtea acuzații nefondate – otrăviri, proxenetism, minciuni, intrigi –, încât a devenit Regina sinistră, Legenda neagră, cunoscută și sub numele de *Madame* Șarpe. Nu putem decât să ne întrebăm dacă nu cumva Caterina a condus și o rețea de pedofilie sub paravanul unei pizzerii populare din Paris.

Henric de Navarra, care s-a căsătorit cu fiica Caterinei, Margareta, și care mai târziu a devenit rege al Franței când linia acesteia s-a stins, scria despre ea: „Vă întreb ce ar putea să facă o femeie lăsată în urma morții soțului cu cinci copii mici în brațe și două familii din Franța care se gândeau cum să pună mâna pe coroană...? Oare nu a fost ea constrânsă să joace roluri nepotrivite pentru a o înșela mai întâi pe una, apoi pe cealaltă, așa cum a făcut-o ea, ca să-și protejeze fiii, care au domnit succesiv cu ajutorul conducerii înțelepte

a acestei femei iscusite? Mă mir că nu a făcut lucruri mai rele."

„Ambiție meschină și sete de putere"

La aproape 500 de ani după Caterina de Medici, femeile ambițioase sunt încă privite cu suspiciune. Poate mai mult decât orice politician modern, Hillary Clinton s-a confruntat cu o reacție publică nefavorabilă față de obiectivele sale politice. Rata sa de popularitate de 67% după ce a devenit prima doamnă a scăzut la aproximativ 40 când a dorit să reformeze sistemul sanitar în următoarele 18 luni, un efort pe care mulți l-au considerat o asumare a puterii de către o femeie ambițioasă, dar care nu fusese aleasă. Popularitatea ei a ajuns din nou la 67% în 1998 când a fost percepută ca soția unui soț fustangiu, care a suferit îndelung; în sfârșit, juca rolul tradițional potrivit unei femei.

Când, încă în rolul de primă doamnă, în 2000, Clinton și-a anunțat candidatura pentru un loc în senatul statului New York, popularitatea sa a scăzut undeva la 45%. Născută în Arkansas, cumpărase o casă în Chappaqua, New York, pentru a putea fi eligibilă, dar a fost percepută ca o oportunistă, o persoană cu nici o legătură cu zona în care candida. Totuși chiar și cei mai înverșunați critici au fost nevoiți să recunoască că Hillary Clinton a fost neobosită de-a lungul campaniei sale. A vizitat fiecare dintre cele 62 de districte într-un „tur de informare", unde s-a întâlnit cu grupuri de cetățeni interesați, concentrându-se în special pe votanții republicani din nordul statului New York. A promis o legislație pentru a crea sute de mii de locuri de muncă, a reduce taxele pentru clasa de

mijloc, a extinde șansele educaționale, a îmbunătăți serviciile de asistență socială și beneficiile Medicare și de a crește investițiile în afaceri. „Sper ca locuitorii statului New York să considere că lucrurile pentru care militez sunt mai importante decât locul din care vin“, menționa deseori, referindu-se la acuzațiile care i se aduseseră cum că nu ar fi localnică. Popularitatea sa a primit un impuls când, în timpul unei dezbateri televizate, adversarul său, congresmenul republican Rick Lazio, s-a apropiat de ea în timp ce vorbea, i-a înmânat un acord de strângere de fonduri, i-a solicitat să-l semneze și i-a fluturat sexist un deget dojenitor în față de parcă ar fi certat un copil. Clinton a câștigat cu 55% din voturi. De-a lungul a 17 zile a fost în același timp primă doamnă și senator al SUA.

În timpul mandatului, Clinton a făcut parte din cinci comisii ale Senatului, inclusiv cele mai puternice – pentru buget și servicii armate. A lucrat cu sârguință pentru a ajuta la redresarea economiei New Yorkului după atacurile din 11 septembrie 2001. Fiind o senatoare conștiincioasă, a fost reales în 2006 cu 67% dintre voturi, câștigând în toate comitatele statale, mai puțin în patru dintre ele.

Dar în 2007, când a anunțat că va candida la președinție, popularitatea ei s-a prăbușit din nou la 40%. O anumită scădere se poate să fi fost rezultatul aurei de inevitabilitate care i-a marcat candidatura; conform mai multor comentatori, Clinton se considera moștenitoarea tronului, așteptând doar să fie încoronată oficial și să fie unsă cu mir. Totuși, după ce a pierdut nominalizarea din partea democraților în fața lui Barack Obama, a acceptat cu amabilitate oferta acestuia de a fi secretar de stat, popularitatea

acțiunilor sale regăsindu-se în cele 69 de procente. Odată ce și-a anunțat candidatura la președinție, în 2015, a scăzut iar la 40.

În 2017, Clinton declara pentru NBC News: „Cu cât o femeie se află mai mult în serviciul altcuiva", cu atât este mai plăcută de ceilalți. La Departamentul de Stat era în „slujba țării" și „în slujba președintelui nostru... Dar, dacă o femeie intră în arenă și spune *fac asta pentru mine*, chiar are un efect dramatic asupra percepției publicului." Procentajele care acum scad, acum urcă reflectă aprobarea publicului când își „slujește" națiunea – așa cum sunt iubite femeile care servesc cafea și sandviciuri –, acea aprobare transformându-se rapid în dezgust când o femeie lasă cafetiera și candidează la o funcție în stat.

În capitolul despre alegeri din memoriile sale, Clinton scria: „Nu au încetat niciodată să mă întrebe de ce vreau să fiu președinte? De ce? Acum, serios – de ce? Se sugera probabil că mai era ceva, vreo ambiție meschină și o sete de putere. Nimeni nu i-a psihanalizat pe Marco Rubio, Ted Cruz sau Bernie Sanders cu privire la motivele pentru care au candidat. Au acceptat acest fapt ca pe ceva normal."

„Setea ei este aproape o amenințare"

Ai putea crede că o candidată la funcția de vicepreședinte, care concurează pentru un rol secundar, făcând tot ce îi spune președintele (bărbat) să facă, ar putea fi întâmpinată cu oarecare simpatie de patriarhat. Din păcate, nu.

În 1984, Walter Mondale, propunerea democraților, a ales să candideze cu senatoarea Geraldine Ferraro în cursa pentru funcția de vicepreședinte. Candidând împotriva extrem de

popularului Ronald Reagan, încă în funcție, Mondale a făcut o mișcare îndrăzneață sperând că alegând prima femeie candidat la funcția de vicepreședinte din istorie va da un impuls campaniei sale.

Când a fost rugat să o evalueze pe Ferraro în calitate de candidat, Peter Teeley, secretarul de presă al vicepreședintelui George H.W. Bush, spunea: „E prea scorpie. E foarte arogantă. Modestia nu este unul dintre punctele ei forte și cred că se vede acest lucru." E ciudat să te gândești că o femeie care candidează la a doua cea mai înaltă funcție din stat ar trebui să fie smerită, poate de-abia să ridice ochii din pământ și să se retragă în plan secundar, dar așa s-a întâmplat. Și, ca nu cumva să credem că acel răspuns a fost doar un exemplu al unor urme de sexism din trecut, să vedem ce s-a întâmplat în 2020.

Membrii comisiei de validare a vicepreședintelui Joe Biden, inclusiv sponsori de top, l-au avertizat să nu o aleagă pe Kamala Harris ca partener de candidatură, după cum spune CNBC. Erau supărați că aceasta îl învinsese pe Biden în primele dezbateri, criticându-l că în anii 1970 se opusese desegregării școlilor publice și în ceea ce privește transportul elevilor cu autobuzul. „A fost odată o fetiță din California care făcea parte din clasa care trebuia integrată în școlile publice și mergea în fiecare zi cu autobuzul", a spus Harris. „Eu eram fetița aceea."

Un susținător al lui Biden din Chicago spunea: „Cred că mulți dintre cei mai apropiați lui Joe nu sunt de acord cu Kamala, inclusiv eu. Nu-mi place de ea și nici felul în care și-a făcut campanie. Nu pare deloc loială și e foarte oportunistă."

Conform *Politico*, fostul senator de Connecticut Chris Dodd, un membru al comisiei de selecție a candidaților pentru funcția de vicepreședinte, a fost surprins că Harris nu a avut nici un fel de „remușcare“ pentru atac.

Este foarte posibil ca oponenții lui Harris să o fi plăcut mai mult dacă aceasta ar fi fost respectuoasă, zâmbitoare, modestă și amabilă, pur și simplu încântată să se afle pe acea scenă. Nu au părut să fi luat în calcul faptul că ea candidase pentru nominalizarea la președinție din partea democraților de pe poziție de egalitate cu Biden și ceilalți candidați, toți având discuții aprinse între ei în timpul dezbaterilor. Putem doar să ne întrebăm dacă criticii lui Harris ar fi făcut aceleași remarci despre lipsa acesteia de loialitate și prietenie dacă în loc de Kamala s-ar fi numit Keith.

Intr-un reportaj al CNBC, John Morgan, un om de afaceri din Florida care strângea fonduri pentru Partidul Democrat, spunea: „Va candida la președinție în ziua învestirii. Pentru mine, loialitatea și prietenia ar trebui să însemne ceva.“ Alți aliați ai lui Biden erau de acord, spunând că, fiind ambițioasă, sigur va dori să devină președintă, ceva – destul de ciudat – ce n-ar fi trebuit să-și dorească. Adică, cu alte cuvinte, fostul vicepreședinte care dorea să devină președinte nu ar fi trebuit să aibă un vicepreședinte care să-și dorească să devină președinte. 14 vicepreședinți ajunseseră președinți – Biden avea să fie cel de-al cincisprezecelea –, așa că este ciudat să sugerezi că persoana cu care Biden a ales să candideze nu ar trebui să aibă aspirații în direcția respectivă. (Deși, dacă ne gândim, alți vicepreședinți erau timizi, discreți, fără ambiții prezidențiale

personale. Uitați-vă la Lyndon Johnson și Richard Nixon, definiția băieților timizi care roșeau de rușine și se înmuiau indiferent cine le acorda atenție.)

Când Mitt Romney l-a ales pe deputatul de Wisconsin Paul Ryan ca partener de campanie, în 2012, susținătorii lui Romney nu au sărit la gâtul lui Ryan din cauza ambițiilor sale politice. Din contră, mass-media l-a lăudat pe Ryan ca fiind „un tânăr ambițios și telegenic din mediul politic". Nimeni nu a sugerat că Ryan ar fi trebuit să fie mai loial, mai modest și respectuos, plin de remușcări pentru orice spusese vreodată și ar fi putut să sune a critică.

Un alt candidat ambițios de frunte la alegerile pentru funcția de vicepreședinte a lui Biden a fost Stacey Abrams, un politician al statului Georgia, care a pierdut la mustață în cursa pentru postul de guvernator, în 2018. În decembrie 2019, când a fost întrebată de un jurnalist dacă își dorea să fie partenerul de candidatură al lui Biden, spunea „Da" și apoi a recunoscut cât de *ciudat* fusese să afirme acest lucru în public. „Sunt o femeie de culoare angajată într-o conversație despre posibilitatea de a fi a doua la comandă, după liderul lumii libere", explica, „și nu voi reduce din ambiția mea sau a oricărei alte femei de culoare spunând că nu este ceva ce aș fi dispusă să fac."

Patru luni mai târziu își reitera poziția în revista *Elle*: „Da. Aș fi onorată. Aș fi un partener excelent. Am capacitatea de a atrage alegători motivând comunitățile de obicei ignorate. Am un istoric solid de experiență într-o funcție executivă și de management în sectorul privat, public și nonprofit. Am petrecut 25 de ani studiind independent politica externă. Sunt

pregătită să ajut la promovarea unei agende pentru a reda Americii locul în lume. Dacă voi fi aleasă, sunt pregătită și bucuroasă să servesc."

În mod evident, Abrams a pierdut pentru că și-a afirmat clar ambițiile. Kimberly Ross de la *Washington Examiner* scria un articol critic numind-o „obsesiv de ambițioasă... Disperarea lui Abrams pentru recunoaștere la nivel național este motorul acesteia... Setea [ei] este aproape o amenințare... Părerea ei că i se cuvine să fie vicepreședinte doar pentru că este o femeie de culoare ar trebui să deranjeze persoanele de ambele părți."

William Lacy Clay, deputat democrat de Missouri, a declarat că a considerat comportamentul lui Abrams „ofensator". „Cred că nu se cade să ieși public și să faci o campanie de marketing și PR în acest mod", declara acesta. Când un reporter a întrebat-o pe Abrams dacă a crezut că un bărbat o va critica pentru că și-a exprimat ambițiile politice, aceasta a răspuns: „Nu".

Spre deosebire de Harris și Abrams, un alt candidat la funcția de vicepreședinte, deputata de California, Karen Bass, a fost lăudată pentru modestia și smerenia ei. Bass a fost descrisă ca o „albinuță muncitoare" care nu reprezenta o amenințare, după unele portretizări ale media. Un articol din *Politico* menționa: „Este un om politic căruia nu-i place să i se facă poze și se mulțumește să-i lase pe alții să iasă în față... În multe feluri... opusul Kamalei Harris." Conform *New York Times*, aliații lui Biden au aplaudat faptul că „nu are nici un interes personal în a deveni președinte". Ceea ce, dacă stăm ne gândim mai bine, a fost o recomandare foarte ciudată,

mai ales pentru un președinte care urma să aibă 82 de ani la finalul primului său mandat.

Washington Post considera că: „Reprezentanta Karen Bass (democrată din California) este recomandată deoarece toți din partid o plac – trimițând mesajul că femeile care sunt drăguțe, vesele și nonconflictuale vor fi răsplătite. Aceste reacții difuzate în media perpetuează ideea că doar un anumit tip de femeie care nu jignește bărbații poate fi bine primită în vârful piramidei puterii."

Cum să candidezi la o funcție pe care nu ar trebui să ți-o dorești

Iată o întrebare complicată: cum poate o femeie să pretindă că nu este ambițioasă când își dorește cea mai înaltă funcție în stat? În prezent, probabil nu mai primim semne că Dumnezeu – sau zeii – vor ca ea să o primească. Și, spre deosebire de o funcție care se moștenește, una în care ești ales nu poate să-i *cadă* din cer, așa cum s-a întâmplat în cazul Elisabetei Tudor. Astăzi, o femeie ambițioasă trebuie să candideze. Să organizeze o campanie. Să participe la dezbateri. Să convingă oamenii să-i dea banii lor – și chiar foarte mulți. Să găsească puncte slabe în politica adversarilor ei, majoritatea bărbați.

În mod ironic, singura femeie președinte plăcută va fi una care nu își va dori funcția pentru ea. Va trebui să-i convingă pe alegători că – deși competentă – nu este avidă de putere sau egoistă. Ambiția ei, dacă posedă o astfel de trăsătură oribilă, trebuie să fie să ajute oamenii, așa cum ar face orice mamă bună. Până la urmă, femeile-candidat vor atrage un număr mai mare de alegători dacă subliniază că ambiția lor este

doar să fie de folos, insistă că sunt fericite dacă sunt luate măcar în considerare, vorbesc despre norocul pe care l-au avut și câți oameni le-au ajutat pe parcurs.

Deși nici o candidată la alegerile prezidențiale nu a încercat vreodată, poate sloganul ei de campanie ar trebui să fie: *Nu mă votați. Nu știu nimic și nici nu merit să fiu președinte*. Ar putea atrage mulți alegători care să-i admire modestia, smerenia și feminitatea.

Acest lucru s-a întâmplat în cazul lui Corazon Aquino, văduva lui Benigno („Ninoy“) Aquino Jr., un politician popular care a fost asasinat în 1983. Aquino, soție și mamă modestă, s-a alăturat mișcării care susținea demiterea președintelui Ferdinand Marcos, pe care îl credea răspunzător de asasinarea soțului său. Pe măsură ce solicitările ca ea să candideze împotriva lui Marcos la următoarele alegeri se înmulțeau, a refuzat să le ia în considerare. În cursul unei emisiuni radio a spus: „Poate că ar fi bine să nu mai menționați numele meu“. Unui reporter i-a spus: „Când Ninoy trăia, eram doar soție și mamă. Acum sunt văduvă și mamă. Sunt multe, multe femei filipineze mai inteligente decât mine și care sunt lideri politici recunoscuți.“ Cu altă ocazie, mărturisea: „Nu cred că sunt făcută pentru așa ceva“.

Când asociația de management filipineză a întrebat-o despre programul său economic, ea a răspuns că este doar o casnică cu ceva cunoștințe despre economie. La un prânz, unde a susținut un discurs intitulat „Rolul meu ca soție, mamă și părinte singur“, a clarificat că „nu caut să obțin nici o funcție politică“. Cu cât insista mai mult că nu este calificată, nu este interesată, cu atât mai mare era presiunea ca ea să candideze. Mai mult

de un milion de oameni au semnat o petiție implorând-o să o facă pentru binele națiunii. Până la urmă a fost de acord. Când Marcos a atacat-o pe Aquino pentru lipsa de experiență politică, i-a răspuns că, într-adevăr, „nu avea experiență în a minți, a înșela poporul, a fura banii guvernului și a omorî opozanți politici". Marcos, spunea ea, avea prea multă experiență.

În urma unui scrutin plin de fraude și de violențe, Marcos s-a declarat câștigător, dar forțele armate și Biserica Romano-Catolică, împreună cu milioane de protestatari filipinezi, au insistat că Aquino câștigase de fapt. Marcos a fugit din țară. Cel mai lipsit de ambiție candidat din toate timpurile tocmai fusese ales președinte. Faptul că o femeie candidase la funcția de președinte probabil că i-a iritat pe mulți, totuși modestia și rolul tradițional de soție și de mamă au făcut-o, de asemenea, mai plăcută patriarhatului. Aici nu a existat o feministă cu tupeu, zgomotoasă, ambițioasă, care să-și dorească puterea pentru ea însăși. În acest caz a fost vorba de o văduvă drăguță, care spera să ajute o națiune în suferință să se vindece.

Și, într-adevăr, ambițiile lui Aquino au fost rezervate numai țării sale. După șase ani tumultuoși în funcție, presărați cu tentative de lovituri de stat, proteste civile, cutremure, taifunuri și erupții vulcanice, a refuzat să mai candideze. În ciuda rezultatelor nu mereu bune, a pus bazele unei democrații cu o constituție puternică și a spus deseori că nimeni nu ar trebui să fie președinte pe viață. „Nu-mi place politica", declara. „M-am implicat numai datorită soțului meu."

Capitolul 3

De ce nu face ceva cu părul ăla?

Primesc mereu comentarii despre hainele pe care le port, cât de grasă sau slabă sunt, despre sânii mei, părul meu, despre tot.

Jess Phillips, membră a Parlamentului britanic

Ca regină a Franței într-o epocă a excesului, era de așteptat ca Maria Antoaneta să dicteze tendințele modei, pe care restul Europei avea să le copieze, stimulând astfel economia franceză. Purta coafuri înalte de vreo 90 de centimetri – cu părul tapat peste cadre din lemn – împodobite cu pene, panglici, șiraguri de perle și chiar nave în miniatură. Garderoba ei impresionantă includea sute de rochii de mătase și satin și pietre de mărimea unui ou de găină. Multe dintre fustele ei erau atât de late, încât părea că avea un bufet întreg ascuns sub toți acei metri de mătase strălucitoare și plină de fundițe.

Pamfletarii o ridiculizau pe regină pentru că purta mereu tot ce era la modă. Deși moda feminină excesivă fusese mereu o țintă a batjocurii, în ultima parte a secolului al XVIII-lea, democrația plutea deja în aer ca un parfum îmbătător și seducător. Soțul Mariei Antoaneta, Ludovic al XVI-lea, aproape că adusese țara la faliment pentru a ajuta nou-formatele State Unite ale Americii în bătălia cu dușmanul istoric al Franței, Marea Britanie. (Deși mulți credeau că este o idee proastă ca un rege să sprijine răscoala unui popor împotriva propriului rege; le-ar fi

oferit multora o sursă de inspirație și, *vai!*, au avut dreptate!) În plus, Franța suferise o serie de cataclisme – grindină, inundații, secetă și foamete –, ceea ce făcea ca ținuta neobișnuită a reginei să pară egoistă și frivolă în timp ce poporul murea de foame.

Mariei nici măcar nu-i plăcea moda nebunească pe care era nevoită să o adopte. Evada ori de câte ori avea ocazia, deseori refugiindu-se într-o replică a unui sat ridicată în grădinile de la Versailles, unde ea și doamnele sale de onoare se îmbrăcau simplu și mulgeau vaci ca să se distreze. Dar și acest comportament a fost luat în derâdere – nu era o conduită *regală*. În 1783, portretista Élisabeth Vigée LeBrun a pictat-o pe Maria purtând una dintre aceste rochii: albă, dintr-un bumbac mai degrabă fără formă, cu un guler rotund, cu volane, legată cu o panglică aurie transparentă în talie. Nu purta bijuterii, doar o pălărie de paie cu boruri largi decorată cu niște pene albastre. În mod nechibzuit, regina a fost de acord să expună portretul la salonul Academiei Regale din Paris.

Publicul a fost oripilat. Arăta ca o femeie din popor. Unde era coafura sa regală? Bijuteriile ei impunătoare? Era imoral să porți ceva atât de simplu – care părea mai degrabă lenjeria de corp a unei femei din acea epocă. Indecent. Lipsit de demnitatea care se cuvenea unei regine. Dărâma toate barierele dintre clasele sociale. Sprijinea dușmanul tradițional al Franței, Anglia, un furnizor de frunte de țesături din bumbac prin colonia sa, India. Nu era patrioată. Avea să distrugă industria franceză a mătăsii. Femeia aceasta egoistă era de-a dreptul rea. Este o lecție pe care multe politiciene moderne au învățat-o: indiferent cum te-ai aranja, indiferent pe cine ai

încerca să mulțumești, vei fi mereu aspru criticată.

Bineînțeles, bărbații sunt rareori pedepsiți pentru aspectul lor – nu au fost nici pe vremea Mariei Antoaneta, nu sunt nici în prezent. La ceremonia de învestire a lui Joe Biden, din ianuarie 2021, Bernie Sanders a îndurat cu stoicism vântul rece, picior peste picior, cu mâinile încrucișate, ghemuit pentru a se încălzi cât de cât. A purtat o jachetă maro de zi și pantaloni de culoare închisă. Dar mănușile sale tricotate în nuanțe de maro cu alb au ieșit în evidență ca niște lăbuțe de pisică din desenele animate. Da, a fost adorabil. Dar, sincer, dacă o femeie ar fi purtat acea jachetă, acele mănuși și ar fi stat acolo ca o broască de copac îmbufnată, criticii ar fi împroșcat cu venin. Cum îndrăznește să poarte o jachetă de zi și mănuși caraghioase la un eveniment atât de important? În mod clar, nu are respect față de noul președinte, stilul de viață american, democrație, plăcinta cu mere, baseball și nici față de Biblie. Dar nu. Ținuta lui Bernie a dat naștere unei meme care a făcut înconjurul lumii și a inspirat miliarde de colaje pe rețelele de socializare. Tipărită pe tricouri, hanorace și abțibilduri, în trei zile a strâns peste 1,8 milioane de dolari în scopuri caritabile.

Părul lui Boris Johnson, prim-ministrul britanic, seamănă cu o căpiță de fân lovită de o tornadă; sacourile sale sunt șifonate, cămășile îi ies mereu din pantaloni, gulerele sunt îndoite și asimetrice, iar cravatele sunt strâmbe, lăsând la vedere dedesubt o fâșie scurtă, flască, de material. Oare felul în care arată a diminuat încrederea publicului în capacitatea lui de conduce națiunea prin Brexit și o pandemie globală? Nicidecum. Conform jurnalistei Vanessa

Friedman de la *New York Times*, gafele sale vestimentare „au devenit, într-un fel, semne ale credibilității care unea prăpastia dintre clase. Nu numai că încalcă vechile reguli plictisitoare, chiar arată că nu-i pasă de ele. Aspectul său neglijent este atât un rezultat al privilegiilor sale, cât și antidotul lor. Un echilibru care provoacă pierderi opozanților săi. Și, în timp ce aspectul fizic dezordonat putea fi interpretat cândva ca fiind oglinda unei dezordini mentale, acum, într-o lume din ce în ce mai editată și mai plină de filtre, ne dezvăluie adevărul crud și realitatea."

„Cu pantofii ăia n-ai să ajungi nicăieri"

Într-un articol din 1996 intitulat „Femeile parlamentar și media: reprezentarea corpului politic", din *Parliamentary Affairs*, Annabelle Sreberny-Mohammadi și Karen Ross vorbeau despre faptul că politicienele simțeau o presiune enormă de a fi mereu aranjate, în timp ce colegii lor bărbați beneficiau de un dublu standard. „Bărbații aveau părul gras și murdar", se menționa în articol, „aveau mătreață pe guler, cravate pătate, nu erau siguri despre locul exact al curelei de la pantaloni (peste burtă sau dedesubt) și costumele lor arătau de parcă le foloseau și pe post de saci de dormit. Dacă o femeie ar fi apărut la fel de neglijentă, ar fi fost pe prima pagină a ziarelor în acea zi și mulți s-ar fi întrebat dacă e potrivită pentru funcția de parlamentar."

La o demonstrație din 1986, în Manila, Imelda Marcos, prima doamnă a Filipinelor (cea care avea 1 000 de perechi de pantofi) a adus o acuzație groaznică la adresa lui Corazon Aquino, adversara soțului ei la următoarele alegeri prezidențiale. „Adversara noastră nu se machiază

deloc“, a tunat și fulgerat Marcos. „Nu are unghiile făcute!“

Hillary Clinton scria în memoriile sale din 2017: „Nu sunt de regulă geloasă pe colegii mei bărbați, dar sunt când văd că ei pot doar să facă duș, să se bărbierească, să pună pe ei un costum și sunt gata de plecare. În puținele dăți când am apărut în public fără machiaj, am ajuns la știri. Așa că oftez și mă întorc în scaunul meu și visez la un viitor în care femeile care sunt în atenția publicului nu vor mai trebui să se machieze dacă nu vor și nu îi va mai păsa nimănui.“

După ce Pat Schroeder, congresmenă de Colorado (1973–1997), a ținut un discurs despre politică, alegătorii au venit la ea și „au vrut să mă întrebe de ce port cercei“, și-a amintit în memoriile sale, „de ce nu port cercei, de ce te vopsești, de ce nu te vopsești, de ce porți verde?“ Parcă îți venea să-i întrebi: „Se poate să vorbim despre discurs?“

Paula Hawks, președinta Partidului Democrat din Dakota de Sud în 2019, și-a adus aminte cât de greu i-a fost să-și creeze o ținută pe placul presei și al celor din circumscripția sa. „Știi dacă ar trebui să port o fustă, o rochie sau nu?“, le-a spus celor de la FiveThirtyEight.com care realizau un sondaj în 2020 privind problemele cu care se confruntă politicienele. „Oare o să se simtă cineva jignit dacă port fustă ori rochie sau nu? Oare trebuie să mă machiez? Să pun mai multe bijuterii? Sau mai puține? Am petrecut incredibil de mult timp concentrându-mă asupra felului în care arăt.“

Mallory Hagan, candidată în 2018 pentru Camera Reprezentanților a Statelor Unite, a declarat pentru FiveThirtyEight.com: „Îmi amintesc că eram o dată într-o ședință și

vorbeam despre mine, platforma mea și împărtășeam idei despre candidatura mea cu un grup de oameni. Iar o femeie a venit după ședință la mine și mi-a spus: *Cu pantofii ăia nu o să ajungi nicăieri.*“

În lunga sa carieră în serviciul public, înainte de a deveni prim-ministru al Australiei din 2010 până în 2013, Julia Gillard știa că „ceea ce porți va atrage atenția într-un mod disproporționat... Scuzele de genul *îmi place să port costume* sau *sunt pe drumuri de mai multe zile* pur și simplu nu funcționau.“ Așa cum își amintea în autobiografia ei: „Fără îndoială, un lider bărbat care nu se ridică la anumite standarde va înregistra o scădere a popularității. Dar standardele respective sunt atât de evidente: greutate normală, un costum bine croit, păr curat, ochelari care arată bine la televizor, sprâncene tunse. Ca prima femeie prim-ministru, a trebuit să înțeleg care era acel standard pentru o femeie. Dacă în fiecare zi apăream într-un costum, cu o cămașă albă și o eșarfă albastră, reacția ar fi fost vehementă și, cred, chiar rău-voitoare. Bineînțeles, și alte politiciene au fost nevoite să rezolve aceste probleme, dar nici una nu s-a aflat în lumina reflectoarelor așa de mult ca mine.“

A adăugat că „era nevoie să păstrăm înregistrări cu ce anume am purtat și când. Nu puteai să porți ceva prea des sau, Doamne ferește!, să porți același lucru doi ani la rând la același eveniment.“

Jess Philips, parlamentar britanic, a scris în memoriile sale din 2017: „Aș vrea să pot spune de la înălțimea ametitoare a carierei că aspectul femeilor nu contează. Aș vrea să pot spune că nesiguranța femeilor și faptul că sunt judecate după înfățișare sunt un fenomen al adolescenței,

dar nu e așa.“ Și-a amintit o conversație cu o altă colegă care se plângea că nu are „corpul potrivit pentru a apărea la televizor“. Ceea ce făcut-o pe Phillips să se întrebe dacă Boris Johnson l-a sunat vreodată pe David Cameron să se plângă că la televizor arăta mai gras decât era în realitate.

„Când Theresa May se trezește dimineața în patul cu așternuturi de bumbac în casa din Downing Street numărul 10“, scria Phillips, „primul lucru la care trebuie să se gândească nu este dacă Rusia a bombardat Alepul sau dacă moneda britanică se devalorizează rapid din cauza Brexitului; nu, se gândește la ce va purta pentru a face față acestor provocări și a evita comentariile despre cum arată.“ Tony Blair, presupunea Phillips, nu ar fi avut astfel de griji.

„În fiecare zi, nouă, femeilor, ni se spune că trebuie să arătăm într-un anumit fel“, a continuat Phillips, „trupurile noastre trebuie să aibă o anumită măsură și formă și totuși, dacă am îndeplini acele standarde, am deveni un element care ar distrage atenția bărbaților din jurul nostru. Theresa May ar trebui să poată purta haine modeste – o salopetă dacă vrea –, atât timp cât se poate ridica și lua decizii, se poate controla și da dovadă de inteligență.“

Într-un interviu pentru ediția britanică a revistei *Vogue*, Phillips a explicat că nesfârșitele comentarii despre felul în care arată reprezentau o sursă de frustrare continuă. „Primesc mereu comentarii despre hainele pe care le port, cât de grasă sau slabă sunt, despre sânii mei, despre părul meu, despre tot.“

Femeile lider ajung să piardă timp prețios cu probleme legate de felul în care arată. Julia Gillard scria: „Ca prim-ministru, nu ai timp de pierdut. Sesiunile de machiaj erau combinate cu

ședințe – de obicei cu personalul care se ocupa de presă. În lumea mea, era o rutină ca secretarul de presă, consilierul pe probleme de politică și șeful personalului să țipe toți odată încercând să-mi transmită informații peste zgomotul uscătorului de păr care era folosit pentru a-mi retușa părul deja uscat. Am devenit expertă în cititul pe buze; oricine avea nevoie să-mi comunice informații trebuia să se așeze în fața mea, ca să pot vedea buzele formând cuvinte."

Hillary Clinton le-a spus autorilor cărții *Women and Leadership*: „În cursa pentru alegerile prezidențiale, dacă spui cu modestie că ai petrecut o oră pe zi la machiaj și coafură, este o oră pe care un candidat bărbat nu a fost nevoit să o petreacă astfel și tot așa s-au adunat 24 de zile. E absurd! 24 de zile din campania mea au fost petrecute pregătindu-mă să merg pe teren. Un bărbat face duș, își scutură părul, trage pe el un costum, cam la fel cu ce poartă toată lumea, și iese pe ușă. Așa că n-ai cum să nu te enervezi un pic și să nu spui *stai puțin, eu ce fac?* Durează foarte mult și e epuizant."

„În adâncul sufletului, mulți și-au dorit să fie jurnaliști de modă"

Mass-media a fost mereu în fruntea celor care au stârnit dezbateri despre aspectul politicienelor. Este adevărat că femeile au avut la dispoziție o selecție mai largă de coafuri, cosmetice, bijuterii, culori și stiluri de îmbrăcăminte, cel puțin din anii 1790, când fashion iconul londonez Beau Brummell a dat la o parte pantalonii până la genunchi de satin roz și i-a înlocuit cu jachete negre, pantaloni lungi, cămăși albe și cravate, începând o revoluție a modei care nu s-a

schimbat prea mult de atunci. Trebuie să recunoaștem că nu sunt prea multe de spus dacă un bărbat alege o cravată albastră sau una roșie. Dar putem scrie tomuri întregi – și chiar s-au scris – despre alegerile femeilor cu privire la fustă sau pantaloni, tocuri sau balerini, imprimeuri sau dungi, machiaj, coafură sau bijuterii.

Când Julia Gillard a devenit noul adjunct al liderului sindical, în 2006, *Daily Telegraph* scria că „Gillard a reușit să strice ziua care ar fi trebuit să fie una dintre cele mai importante din cariera ei politică cu o tunsoare deloc flatantă și un sacou cu imprimeu demodat, ca o tapiserie din anii 1980... Ia-ți un stilist de vârsta ta."

Obsesia presei pentru felul în care se îmbrăca Gillard nu a făcut decât să crească din momentul în care a devenit prim-ministru, în 2010. În memoriile sale din 2014, aceasta își amintește: „Este deranjant că, atunci când m-am întâlnit pentru prima dată cu liderul NATO, pentru a discuta în principal despre strategia noastră pentru războiul din Afghanistan, acolo unde trupele noastre luptau și își pierdeau viața, s-au scris următoarele: «Prim-ministrul Julia Gillard și-a făcut prima apariție pe scena internațională în cadrul întâlnirii cu șeful NATO, Anders Rasmussen, la Bruxelles. Îmbrăcată în alb, cu un taior scurt și pantaloni de culoare închisă, a sosit la sediul organizației pentru securitate puțin după ora 9:00, ora Europei, și a fost primită de către domnul Rasmussen, fostul prim-ministru danez și secretarul general al NATO.»" Acest articol a fost scris de o jurnalistă care nu a menționat nici un detaliu despre cum era îmbrăcat Rasmussen.

Germain Greer, o jurnalistă, autoare feministă născută în Australia – a comentat despre „fundul

mare“ al lui Gillard. Într-un show de televiziune denumit *Q&A*, Greer a făcut următoarea remarcă răutăcioasă: „Ceea ce mi-aș dori să facă este să scape de taioarele alea nenorocite. De fiecare dată când se întoarce cu spatele vezi pliul acela ciudat, care înseamnă că sunt croite prea strâmt pe șolduri. Ai fundul mare, Julia. Obișnuiește-te cu asta.“

Gillard își amintea filmările în care un teleobiectiv îi focaliza fundul în timp ce urca în mașină: „Ceva ce nu li se întâmplă prim-miniștrilor bărbați. Chiar și înainte de ieșirea prin care Germain Greer a dorit să atragă atenția vorbind despre forma corpului meu și despre hainele mele, se pare că fundul meu era o știre interesantă.“

În cartea *Women and Leadership*, Michelle Bachelet, președinta statului Chile din 2006 până în 2010 și apoi din nou, din 2014 până în 2018, își amintea că singura dată în care o revistă pentru femei din America de Sud a publicat un reportaj despre președintă a spus ceva de genul: „«Incredibil! A purtat același costum de două ori în aceeași săptămână!» Am fost surprinsă. Ar fi putut să scrie despre femeile puternice, dar au ales să scrie despre acest lucru. Dar știam, de asemenea, că, dacă mi-aș fi schimbat hainele prea des, aș fi fost catalogată ca fiind frivolă.“

În 2015, *Daily Mirror* a concluzionat despre înfățișarea schimbată a Nicolei Sturgeon, prim-ministru al Scoției și lider al Partidului Național Scoțian: „A pierdut foarte multe kilograme. Are o coafură mai modernă, mai puțin roșcată. Are o garderobă nou-nouță de costume cu pantofi cu toc cui asortați și încredere mai multă decât poate duce.“ *Daily Mail*, care o numise „o femeie minionă“, a publicat numeroase articole numai

despre înfățișarea sa, cum ar fi acesta din 2015: „Nicola Sturgeon, liderul PNS, a lăsat deoparte taioarele sale pătrățoase și costumele sobre și ieri-dimineață, ne-a prezentat noul său stil într-o apariție uimitoare. Doamna în vârstă de 44 de ani a arătat deosebit de fermecătoare în drum spre emisiunea BBC *Andrew Marr Show*, într-o rochie dreaptă fucsia, care i-a pus în evidență corpul mai suplu."

Christine Todd Whitman, prima femeie guvernator a statului New Jersey, care a fost în funcție între anii 1994–2001, a descris pentru FiveThirtyEight.com ceea ce a considerat a fi dorința cea mai mare a reporterilor politici. „Părea că, într-adevăr, în sufletul lor, foarte mulți dintre ei își doriseră să fie jurnaliști de modă", a spus aceasta.

Este posibil ca mulți jurnaliști, prin descrierea hainelor unei politiciene, să încerce doar să redea o imagine pentru cititori, pentru că despre veșmintele unui bărbat nu se pot spune prea multe. Poate reporterii caută un mesaj, un simbol ascuns în stilul vestimentar, în culorile unei rochii sau în croiala unui taior. Cert este că mențiunile presei despre înfățișarea politicienelor au efecte dezastruoase. Cercetările au demonstrat că orice fel de atenție – chiar și una pozitivă – îi scad acesteia credibilitatea în ochii publicului.

În 2013, Name It. Change It, un proiect comun al Women's Media Center și She Should Run, o organizație dedicată susținerii femeilor care iau în calcul posibilitatea de a candida la funcții publice, a publicat rezultatele unui sondaj efectuat pe un eșantion de 1 500 de alegători de pe tot cuprinsul SUA, împreună cu un eșantion de 100 de femei tinere, cu vârste între 18 și 35 de

ani, în care analizau o cursă ipotetică pentru congres între Jane Smith și Dan Jones. Respondenții au citit profilul fiecărui candidat, împreună cu extrase din articole de presă referitoare la poziția acestora față de legea educației. Nu se menționa nimic despre felul în care arăta Don Jones; articolul despre Jane Smith cuprindea o descriere pozitivă, negativă sau neutră despre înfățișarea acesteia ori nu menționa nimic.

Evident, descrierea negativă a avut ca rezultat o popularitate mai mică: „Din păcate, Smith purta un strat gros de fond de ten strâns în ridurile de pe frunte care, împreună cu faimoasele sale unghii false și de prost-gust, a creat o imagine deloc flatantă unei femei, de altfel, frumoase".

Dar și descrierea neutră a avut drept rezultat o impresie negativă în rândul respondenților: candidata la Congres „Jane Smith, îmbrăcată cu o bluză maro, fustă neagră și balerini modești cu toc jos..."

În mod surprinzător, chiar și un portret flatant al unei candidate a avut drept rezultat scăderea popularității în rândul alegătorilor săi. Descrierea lui Jane Smith ca fiind „într-o formă fizică bună, atrăgătoare și cu o înfățișare mai tânără decât vârsta sa", deși suna ca un compliment, a influențat percepția votanților despre politiciana conectată cu realitatea, plăcută, încrezătoare, eficientă și calificată. Poate s-au gândit că petrecuse prea mult timp la sala de fitness și la salon în loc să aibă grijă de copii și de soț. Poate nici de alegătorii ei nu va avea grijă. Probabil că era egoistă. Ambițioasă.

La fel a fost și experiența lui Irene Sáez, primarul unei municipalități din Venezuela și

câștigătoare a concursului Miss Univers în 1981. În 1998, Sáez avea o reputație de persoană onestă și eficientă când a candidat la președinția țării. Înaltă și atrăgătoare, cu păr lung, blond și ondulat, a condus mult timp în sondaje până când presa a subapreciat-o comentând despre frumusețea, hainele, machiajul și părul său, mutând atenția de la ideile și politicile acesteia și concentrându-se pe cele ale adversarilor ei bărbați. Nemulțumită de acoperirea în presă, Sáez a început să poarte coc – ceea ce a devenit o știre în sine. A pierdut alegerile, obținând un procent umilitor de 3% dintre voturi.

Interesant este că în sondajul celor de la Name It. Change It, candidata Jane Smith a avut cele mai mari punctaje de la participanți când nu s-a menționat nimic despre felul în care arăta. Cei care doresc să complimenteze despre o femeie într-o funcție publică, habar nu au că, de fapt, îi fac rău. De exemplu, în aprilie 2013, președintele de atunci, Barack Obama, a participat la un eveniment al Comitetului Național Democrat în Atherton, California, unde a prezentat diverși politicieni și le-a menționat calificările extraordinare. Când a ajuns la realizările procurorului general din California, Kamala Harris, a adăugat: „Întâmplător, este de departe cea mai frumoasă femeie procuror general din țară", fapt care a avut drept rezultat neintenționat scăderea aprecierii audienței față de aceasta.

„Pantalonizarea" femeilor puternice

Alegerile vestimentare ale unei femei puternice sunt pline de capcane. Culorile închise pot fi considerate sinistre și amenințătoare; o fac să

pară autoritară și fără umor. Culorile pastel, pe de altă parte, o pot face să pară frivolă, nesigură și slabă. Culorile aprinse țipă după atenție, ceva ce o femeie nu ar trebui să facă, și arată că nu este suficient de serioasă. Hainele largi arată că este demodată, nestilată, incompetentă și nesigură. Dar hainele bine croite ar putea să o facă să pară nepăsătoare și rece și probabil acestea costă prea mult.

În ultimele decenii, femeile au urmat exemplul lui Beau Brummell, alegând ca model costumul cu pantaloni, o versiune feminizată a uniformei masculine. Transmite o impresie de putere. Este, de asemenea, un fel de a spune: *Nu te uita la mine. Fii atent la ce spun.*

În memoriile sale despre alegeri, Hillary Clinton a explicat preferința vestimentară pentru costumele cu pantaloni: „Când am candidat pentru Senat, în 2000, și pentru președinție, în 2008, am avut practic o uniformă: un costum simplu cu pantaloni, deseori negru, cu o căptușeală colorată. Am făcut acest lucru pentru că îmi plac astfel de costume. Mă fac să mă simt profesionistă și pregătită... O uniformă a fost, de asemenea, și o tehnică pentru a nu distrage atenția: din moment ce nu erau prea multe de zis sau de comentat despre ce purtam, poate oamenii aveau să se concentreze în schimb pe ceea ce spuneam."

Dar uneori chiar și o uniformă prudent aleasă să nu distragă atenția poate crea controverse. Când, în 2011, Julia Gillard a vizitat statul Queensland pentru a vedea personal distrugerile provocate de inundații și de ciclon, a hotărât să poarte un costum de culoare închisă la conferința de presă comună cu Anna Bligh, premierul statului. Un costum simplu, de culoare închisă, ar

fi fost potrivit pentru o astfel de situație tristă. Iar Gillard o văzuse pe Bligh purtând așa ceva cu o zi înainte. Dar când Gillard a sosit la conferința de presă, Bligh purta un tricou alb, pantaloni casual și cizme. Cu părul peste față, părea un pic ciufulită, de parcă nu dormise deloc, ceea ce probabil era adevărat. Gillard a fost pusă la zid pentru că părea prea aranjată și liniștită în fața unui astfel de dezastru.

Presa a relatat: „Ieri, în timp ce apele amenințau capitala statului său, Bligh s-a întâlnit cu presa îmbrăcată într-un tricou alb, cu părul deranjat de parcă ar fi muncit toată noaptea... Lângă ea, doamna Gillard era perfect coafată, purta un costum de culoare închisă și încuviința din cap. Pentru politiciene, întotdeauna există o linie foarte fină între exprimarea emoțiilor și a fi percepute ca fiind prea emoționale. Gillard a greșit probabil, pentru că s-a arătat prea stăpână pe sine.“ Profesorul Ross Fitzgerald, istoric din Queensland și profesor emerit la Universitatea Griffith, a declarat: „Pe lângă Anna Bligh, Gillard a părut rigidă și nepăsătoare. Nu spun că nu-i pasă; numai că pare să nu-i pese.“ Comentariile despre costumul său de culoare închisă, deloc potrivit, au continuat timp de șase săptămâni.

Întrebarea pe care o punem aici este: de ce Julia Gillard nu a știut că ar fi trebuit să poarte haine șifonate, poate să și doarmă în ele și să-și întindă rimelul pentru a arăta cât de mult îi păsa de victime? Cum de nu a știut acest lucru? Și ce spunea această eroare de judecată remarcabilă despre capacitatea ei de a conduce țara? Oare această alegere groaznică a garderobei era un semn că nu era persoana potrivită pentru funcția pe care o ocupa?

Gillard s-a gândit care ar fi fost reacția publicului dacă un prim-ministru bărbat ar fi apărut cu un aspect îngrijit și de profesionist într-un costum de culoare închisă la conferința de presă. „Mă îndoiesc că purtarea unui costum, în sine, ar fi devenit o problemă și ar fi fost egală cu nepăsarea“, a scris în memoriile sale.

Chiar dacă au adoptat liniștite uniforma costumului cu pantaloni, spre deosebire de bărbați, femeile mai au de rezolvat problema decolteului. În 2007, când Hillary Clinton discuta despre costurile enorme ale învățământului universitar, a șocat întreaga lume arătând că are sâni. (Cine s-ar fi așteptat la așa ceva?) „Decolteul apărea într-o după-amiază de miercuri pe C-SPAN2“, scria Robin Givhan în *Washington Post*. „Era al senatoarei Hillary Clinton... Nu era unul amplu, dar exista. Fără nici un dubiu. A-ți expune decolteul într-un decor care nu presupune cocktailuri și antreuri este o provocare.“ Se pare că decolteul a fost într-adevăr destul de decent, o bluză cu anchior sub un sacou roz. Poate că provocarea nu a fost atât decolteul, cât persoana cu decolteu care candida la președinție.

Însă știrile despre decolteuri nu se limitează la granițele Statelor Unite. În 2008, cancelarul Germaniei, Angela Merkel a purtat o rochie neagră decoltată la inaugurarea noului sediu al operei norvegiene din Oslo. Deși acel eveniment implica cocktailuri și antreuri, alegerea sa a fost îndeajuns de provocatoare pentru a ajunge pe prima pagină a ziarelor din Germania și din toată Europa. Cotidianul *Daily Mail* din Marea Britanie a publicat fotografii cu titlul: „Armele de distrugere în masă ale lui Merkel“. În ediția online, titlul era „Deutschland boober alles“. Femeii de fier nu i-a păsat. Așa cum

imperturbabila Merkel a explicat unui post de televiziune german: „Totul se întâmplă ca urmare a faptului că în Germania cancelarul este o femeie".

În 2007, când Jacqui Smith, ministrul de interne al Marii Britanii, a vorbit despre atentatele teroriste cu bombă din Londra, cotidianul *The Sun* a scris: „Jacqui Smith, noul ministru de interne, a susținut ieri prima declarație în fața Camerei Comunelor spre marea admirație a unora, nu atât pentru ceea ce spus, cât pentru adâncimea decolteului pe care l-a etalat". *Daily Mail* a descris pieptul ofensator ca fiind „unul mai degrabă al unei femei de vârstă medie, bine strâns și cu o amplitudine de circa șapte centimetri... O încercare cam disperată, dacă e să fim cinstiți, menită să atragă privirea mai jos de chip și să evite bărbia dublă. Cu siguranță, deloc sexy." *The Sun* a publicat un articol intitulat „Best of Breastminster (Cei mai frumoși sâni ministeriali)", care făcea o clasificare a „sânilor ministeriali". Scandalul care a urmat a fost cunoscut sub numele de „furtuna din cupa D".

În 2016, când Theresa May, pe atunci ministru de interne al Marii Britanii, a purtat un costum elegant de culoare roșie la un eveniment, titlurile s-au concentrat pe „bugetul voluptuos" și „sutienul push-up care ridică sânii". Un jurnalist se întreba dacă purta un sutien cu imprimeu de leopard pentru a se asorta cu pantofii ei preferați.

Politicienele nu sunt criticate doar pentru ce poartă, ci și pentru costul hainelor. În 2016, când Hillary Clinton a făcut campanie într-un sacou Giorgio Armani, presa a observat că prețul acestuia era de 12 495 de dolari, iar oamenii s-au revoltat la un asemenea cost. Doar pentru că

purta o haină atât de scumpă, *ea demonstra că nu cunoștea problemele oamenilor obișnuiți*. Poate că prețul nu ar mai părea atât de exagerat dacă ne gândim că la acel moment Clinton câștiga până la 325 000 de dolari pe discurs. În 2008, presa a luat-o la rost pe Sarah Palin, candidata republicană la funcția de vicepreședinte, după ce s-a aflat că Comitetul Național Republican a plătit 150 000 de dolari pentru ținutele sale din campanie, deși Palin nu a cumpărat personal hainele și nici nu a avut vreun cuvânt de spus pe acest subiect. În schimb, Donald Trump nu a fost niciodată judecat pentru costumele lui marca Brioni, care ajung și la 17 000 de dolari bucata.

Și, doar pentru un moment, să ne-o imaginăm pe Hillary Clinton în campania prezidențială purtând un costum de 150 de dolari de la Macy's. *E zgârcită*, ar fi urlat tot internetul. *Nu are gusturi. Nu are respect de sine. Nu e prezidențiabilă.*

Kathleen Hall Jamieson, renumită autoare și profesoară de comunicare, a explicat că femeile în funcții de putere se confruntă cu două probleme, și anume: *ești condamnată dacă faci anumite lucruri și la fel dacă nu le faci*. „Femeile care sunt considerate feminine vor fi etichetate drept incompetente, iar cele competente, nefeminine", a scris aceasta. „Femeile care reușesc în politică și în viața publică vor fi analizate sub o altă lupă decât cea folosită în cazul bărbaților de succes."

Totuși chiar și bărbații de succes care se abat de la uniforma acceptată, cea a costumului de culoare închisă cu cravată, nu sunt scutiți de critică. În 2018, într-o călătorie în India, Justin Trudeau, prim-ministrul canadian, a hotărât să poarte un costum tradițional pentru a se întâlni cu actori cunoscuți de la Bollywood, despre care a presupus că vor purta haine tradiționale. Totuși,

ca într-o versiune modernă a unei povești scrise de O. Henry***, actorii au purtat sacouri simple de culoare închisă, costumul tradițional al politicienilor occidentali. Și iată-l pe prim-ministrul canadian, strălucind ca un soare într-un *sherwani* din brocart auriu, toți considerând că arăta de parcă ar fi purtat un costum de Halloween foarte scump. Presa l-a atacat pentru că s-a deghizat. „Prea indian chiar și pentru un indian", scria o revistă autohtonă.

În 2012, președintele Barack Obama, cunoscut pentru gusturile rafinate în materie de îmbrăcăminte, a declarat pentru *Vanity Fair*: „Veți vedea că port doar costume gri sau albastre... Încerc să mai reduc din numărul deciziilor. Nu vreau să fiu nevoit să mă gândesc la ce mănânc sau cu ce mă îmbrac. Am mult prea multe decizii de luat." A făcut totuși o excepție. Pe 28 august 2014 a purtat un costum bej la o conferință de presă cu privire la planurile SUA de a răspunde la acțiunile ISIS în Siria.

Comentatorii conservatori l-au pus imediat la stâlpul infamiei pentru acest lucru. Peter King, congresmenul republican din New York, a spus despre fapta comisă de Obama: „Nu se poate, nu cred că vreunul dintre noi poate scuza ce a făcut președintele ieri". Inspirați din titlul discursului lui Obama de la Convenția Națională Democrată din 2004 și din cartea sa din 2006, *Îndrăzneala de a spera*, criticii au denumit gafa sa vestimentară „îndrăzneala de a purta bej".

Chestiunea chinuitoare a coafurii

În prezent, presa poate fi în egală măsură nemiloasă cu bărbații și cu femeile. Părul lui Donald Trump a fost comparat cu „o pisică

persană ascultătoare care îi stă nemișcată în vârful capului“, „echivalentul bărbătesc al unui sutien push-up“ sau „știulete de porumb în descompunere“. Totuși, de cele mai multe ori, când părul bărbaților puternici este oarecum în limitele normalității, nu se fac comentarii sau, dacă se fac, deseori se fac aproape cu drag. (*Vaaai, ia uitați-vă la căpița de păr a lui Boris Johnson, ce drăguț, deștept și creativ e!*) În cazul femeilor însă, altfel se pune problema.

„Cu siguranță am primit multe critici din partea presei și a alegătorilor referitoare la părul meu“, spune Claudine Schneider, care în 1980 a fost prima femeie din Rhode Island aleasă în Congres. „A fost extraordinar de stânjenitor, ca să nu spun mai mult“, a declarat pentru FiveThirtyEight.com: „De ce nu-ți faci ceva la păr sau de ce nu te tunzi, de ce nu-ți faci bucle? Fiecare avea o altă idee despre ce coafură mi-ar sta mai bine.“

Femeile candidat au creat o versiune a costumelor cu pantaloni și pentru părul lor: coafura în formă de cască. Dacă părul este prea lung, prea ondulat sau feminin, sunt considerate neserioase, frivole și înfumurate. Dacă e prea scurt și coafat cu țepi, sunt considerate dure, dificile, nepăsătoare, poate chiar lesbiene, ceea ce în anumite cercuri conservatoare este încă privit ca o deviație sexuală și provoacă îngrijorare printre alegătorii mai de stânga cu privire la capacitatea unui candidat de a câștiga. Un bob simplu, undeva între lobul urechii și umăr, de obicei atrage cel mai puțin atenția, ajutând presa și publicul să se concentreze pe mesajul candidatei.

Jacinda Ardern, care a devenit prim-ministru al Noii Zeelande în 2017, și-a amintit cum s-a

chinuit în legătură cu chestiunea arzătoare a felului în care să-și aranjeze părul pentru o dezbatere electorală televizată. „Îmi aduc aminte că mă gândeam la ce pot face astfel încât apariția mea să nu ajungă subiect de comentarii“, a declarat într-un interviu pentru cartea *Women and Leadership*. „M-am hotărât să-l port strâns, pentru că nu mi-ar fi acoperit fața, nu ar fi distras atenția.“ Din nefericire, faptul că părul său lung nu a distras atenția a atras atenția. Își amintea că „după dezbatere am început să primesc o grămadă de mesaje în care oamenii spuneau cât de mult le-a displăcut că mi-am strâns părul și acest lucru a devenit un motiv de nemulțumire“.

Chiar mai rău, în mai 2020, Ryan Bridge, un prezentator de la televiziunea neozeelandeză, a întrebat-o pe Ardern dacă și-a vopsit părul. Aceasta i-a răspuns că nu este o întrebare politicoasă. Gafând și mai mult, prezentatorul a continuat: „Arată bine, doamnă prim-ministru. Și am menționat părul alb pentru că sunteți prim-ministru și vă îmbătrânește. Nu am vrut să vă jignesc, da?“

Bridge a fost foarte afectat de valul de critici primite. „Nu pot să spun câte mesaje am primit de la oameni nemulțumiți din toată lumea care îi luau apărarea Jacindei Ardern, de parcă aș fi insultat întreaga populație feminină când am întrebat-o despre părul alb“, a declarat acesta, simțindu-se în mod evident victimă a remarcilor sale nevinovate și bine intenționate.

Hillary Clinton a fost criticată pentru aproape toate coafurile pe care le-a avut de-a lungul timpului. Bentițele sale de la începuturile anilor 1990 au fost întâmpinate peste tot cu dezaprobare. Un editorialist de la *Forbes* a considerat că agrafa tip fluture pe care o purta în

2012 ca secretar de stat era prea de fetiță și nu avea „*gravitas*“ (solemnitate). (Nu știm exact care e semnificația lui *gravitas* în acest caz, dar pare că are legătură cu testiculele.)

În calitate de secretar de stat, Clinton a călătorit neîncetat peste tot în lume, zburând deseori noaptea și aterizând pe o vreme înăbușitoare. A început să-și strângă părul în coadă cu un elastic de păr acoperit cu material textil. Așa cum una dintre asistentele sale a declarat pentru revista *Elle*: „Ca femeie este enervant. Vremea e diferită și tu tot intri și ieși din avion. [Personalul] coboară din avion arătând ca naiba, dar ea trebuie să fie mereu pregătită pentru a fi fotografiată. A spus că și-a lăsat părul lung ca să-i fie mai ușor. Acum are o opțiune.“

În 2012, când Clinton a vorbit despre egalitatea între sexe și inițiativa de emancipare a femeilor din Cambodgia, presa a relatat că personalul ei a vrut să-i interzică elasticele de păr. Clinton a glumit că ar fi trebuit să-și intituleze cartea despre anii petrecuți ca secretar de stat *The Scrunchie Chronicles: 112 Countries and It's Still All About The Hair* (*Cronica elasticelor de păr: 112 țări și tot despre păr vorbim*). A declarat pentru CNN că nu-i păsa foarte mult de reacția față de felul în care arăta. „Dacă vreau să port ochelari, îi port. Dacă vreau să îmi strâng părul, îl port strâns. Știi, la un moment dat ajungi să înțelegi că nu e ceva care să merite prea mult timp și atenție.“

În 2015, Matt Drudge de la *Drudge Report* a spus că Hillary Clinton purta perucă (evident un simbol al lipsei sale de autenticitate) la diferite evenimente și a postat câteva poze cu ea în care nu i se vedea pielea capului. În mod clar, o veste care a cutremurat lumea.

În 2013, într-un articol din *New York Times*, Maureen Dowd a scris despre Clinton: „A renunțat la cocul cu părul lipit de cap care o făcea să pară o KGB-istă într-un film cu James Bond...“ Patricia Marx de la *The New Yorker* a scris și ea: „Hillary Clinton și-a schimbat coafura de un milion de ori și singura pe care nu a încercat-o a fost cea cu care i-ar fi stat cel mai bine“.

Încă o dată, Clinton a fost de părere că fascinația față de înfățișarea sa a fost utilă când a fost primă doamnă. „Dacă vreodată vrem ca problema Bosniei să nu mai apară pe prima pagină“, a declarat în 1995, „nu trebuie decât să-mi schimb coafura.“

Dacă ar fi să comparăm acoperirea de care a avut parte coafura lui Clinton cu cea a senatorului Bernie Sanders aflăm că, în timpul campaniei lui prezidențiale, democratul din Vermont a apărut deseori pe scenă într-un costum șifonat, cu părul ciufulit ca un Chia Pet**** nebun. S-a speculat foarte mult dacă avea sau nu pieptene.

Într-un articol *Al Jazeera* din 2015, câțiva experți și-au exprimat opinia despre părul ciufulit al lui Bernie. „Îi conferă un aer autentic, un atribut destul de important în campania sa prezidențială, când alegătorii sunt atrași de candidați neașteptați, care se comportă normal și par oameni obișnuiți“, a spus Bruce Newman, profesor de marketing la Universitatea DePaul, autor al unei cărți despre felul în care candidații își transmit mesajul în secolul XXI.

„Cred că este ca o gură de aer proaspăt“, a declarat Symone Sanders, secretarul de presă al lui Sanders la nivel național în campania sa prezidențială din 2016. „Bernie merge de colo-colo și se comportă așa cum este de fapt... Nu

crede că părul său este important pentru americani.“ Ei bine, spuneți-i asta și lui Hillary Clinton.

„Pentru el este perfect normal să nu se pieptene“, a declarat Lara Brown, profesor de management politic la Universitatea George Washington. „Stilul său personal, care tinde să fie neîngrijit, reflectă convingerile sale antimaterialiste, egalitare.“

Corect. Dar oare o femeie candidat la prezidențiale cu părul vâlvoi ar fi numită autentică și antimaterialistă? Sau doar nebună și neîngrijită? Oare Bernadette Sanders nu ar fi percepută ca o bunică neîngrijită și cicălitoare căreia nu-i pasă îndeajuns de mult încât să se pieptene și, astfel, nu merită să dețină cea mai înaltă funcție în stat? Cum ar percepe oamenii o Hillary Clinton cu părul alb făcut permanent sau pe Kamala Harris cu niște dreaduri până la brâu? Sigur ar fi considerate neprezidențiabile. (Dar ce înseamnă acest lucru? Poate că persoana în cauză are doi sâni și un uter?)

În octombrie 2020, *Washington Times* a criticat-o aspru pe reprezentanta Alexandria Ocasio-Cortez (D-NY) pentru că a mers la un salon de coafură din Washington cu prețuri mai mari decât credea jurnalistul că ar fi trebuit să plătească din banii ei (deși, din păcate pentru el, prețurile erau cât se poate de normale în DC). Titlul spunea: „EXCLUSIVITATE: Autoproclamata socialistă AOC aruncă banii pe o coafură scumpă“. Prețul la salon era de 80 dolari pentru un tuns, pretindea articolul, și de 180 dolari pentru șuvițe. Hai să facem o comparație între această socialistă de caviar și fostul procuror general Jeff Sessions, un suflet

modest și umil, care se tundea cu 20 dolari la frizerul Senatului.

Femeile din toate partidele politice, după ce s-au oprit din râs, probabil și-ar fi dorit să spună: *Bineînțeles că bărbații se tund aproape gratis în timp ce femeile trebuie să ia un credit pentru asta.* Scriitoarea feministă Jessica Valenti a postat pe Twitter un mesaj ca răspuns la această poveste: „Îmi pare rău, nu poți să creezi standarde de frumusețe care să oblige femeile să cheltuiască sute sau mii de dolari pe an pentru a fi considerate prezentabile și apoi să ne urăști pentru asta". Și haideți să ne imaginăm pentru o secundă că AOC ar fi mers la echivalentul unei frizerii. Oare *Washington Times* n-ar fi început să strige că e zgârcită? Să o critice pentru o coafură sub standardul acceptat?

În septembrie 2020, Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, a fost luată la bani mărunți pentru că frecventa salonul stilistului ei privat, în ciuda restricțiilor aduse de COVID-19. Totuși putem doar să ne imaginăm scandalul dacă aceasta ar fi apărut pe scenă cu rădăcinile nevopsite și buclele lăsate.

Foarte puțini au observat că președintele Joe Biden, la vârsta de 79 de ani, are mai mult păr în vârful capului decât în urmă cu 35 de ani. În 1987, un reporter a remarcat schimbarea și l-a întrebat pe senator despre acest lucru. Biden i-a răspuns, zâmbind: „Cred că trebuie să păstrez și o urmă de mister în viața mea". Și cu asta s-a închis subiectul.

Există un spațiu relativ limitat în care înfățișarea unei femei candidat nu este judecată aspru: când este atrăgătoare, dar nu o sirenă sexy. Părul ei, hainele, machiajul și bijuteriile sunt acceptabile, dar nu merită să vorbești despre

ele. Kamala Harris are norocul și moștenirea genetică de a se potrivi perfect în acest spațiu. Machiajul ei nu iese în evidență; bijuteriile ei, deseori cu perle, sunt clasice. De obicei asortează costume cu pantaloni de culoare închisă, cu bluze de culoare deschisă, fără nici cel mai mic indiciu că ar avea o pereche de sâni.

Au existat cazuri rare în care aparițiile mai puțin telegenice ale unor femei puternice nu au fost criticate dur. Poate nu este o coincidență că cele două exemple care ne vin în minte ocupau funcții politice în afara SUA. Prim-ministra Israelului, Golda Meir, și-a început cariera politică în anii 1940 și 1950, strângând milioane de dolari pentru a pune noua națiune pe picioare și a primi supraviețuitorii Holocaustului din toată Europa. Ca prim-ministru din 1969 până în 1974, a apărat cu înverșunare și fără compromisuri interesele Israelului. Concentrată exclusiv pe supraviețuirea țării în ciuda situației în care se afla, nu i-a păsat absolut deloc de aspectul ei. În timp ce, în prezent, politicienele care își poartă părul alb în coc, nu aplică machiaj, au rochii neinteresante și pantofi ortopedici ar atrage critici foarte dure, în special în SUA, Meir era percepută ca o bunică evreică dură, dar iubitoare, un personaj admirat.

Ellen Johnson Sirleaf era o bunicuță rotunjoară de 67 de ani când a devenit președinta Liberiei, în 2006. În administrațiile anterioare, aceasta supraviețuise închisorii și mai multor situații în care fusese la un pas de execuție. Sirleaf a vrut să se știe că era îndeajuns de dură pentru a se confrunta cu o cultură a corupției dominată de bărbați, pentru a pune interlopii cu botul pe labe și pentru a opri violența (se estimează că aproximativ 70% dintre femeile

liberiene fuseseră violate). Expertă în domeniul financiar, cu studii la Harvard și cu un CV impresionant după ce a lucrat la cele mai bune bănci din lume, Ellen a vrut, de asemenea, să se știe că va rezolva în mod eficient gravele probleme economice ale națiunii. Ca mamă a patru copii și bunică a zece nepoți, a fost o figură respectată, îmbrăcată în portul național vest-african, într-o cultură care prețuiește înțelepciunea și experiența femeilor mai în vârstă cu rol important în viața grupului. Poate datorită acestei tradiții, presa nu a criticat-o pentru vârsta, greutatea, istoricul sexual, vocea, ambiția sau îmbrăcămintea ei.

„Capacitatea de a fi noi înșene"

Sunt momente când politicienele își folosesc vestimentația pentru a transmite un mesaj puternic; *doresc* să se scrie despre acest lucru în presă și să fie observat de public. Așa s-a întâmplat la discursul privind starea Uniunii din 2018, când aproape toate femeile din Partidul Democrat din Congres au purtat negru în semn de solidaritate cu mișcarea #MeToo. La discursurile din 2017, 2019 și 2020 au purtat alb, culoarea sufragetelor, declarând tare și răspicat că erau unite în lupta pentru drepturile femeilor sub conducerea unui președinte care se lăudase că agresase femei. Spectatorii – chiar și președintele care se afla pe scenă – nu aveau cum să nu observe mulțimea de femei îmbrăcate în alb.

Când democrației au recâștigat controlul asupra Congresului, în 2019, și Nancy Pelosi a fost numită președintă a Camerei Reprezentanților, *New York Times* a comentat referitor la culoarea

rochiei ei – roz aprins –, având drept rezultat un val de tweeturi furioase din partea unor femei care erau de părere că remarcile fuseseră jignitoare. Dar Vanessa Fiedman, jurnalista de modă de la *The Times*, era de altă părere. „Nu cred că există vreun dubiu", scria „referitor la motivul pentru care doamna Pelosi a ales o rochie roz aprins pentru ceremonia de învestire – pentru că știa că va ieși în evidență într-o sală plină cu oameni în costume de culoare închisă și datorită naturii simbolice a ocaziei: o culoare asociată în mod tradițional cu feminitatea delicată a devenit o culoare asociată cu poziția de putere. Aceasta este o strategie și o alegere deșteaptă și a o observa înseamnă a recunoaște jocul de șah multidimensional pe care îl joacă doamna Pelosi, fără să-i distrugem personalitatea."

Pelosi nu este singura care a folosit o rochie roz pentru a transmite un mesaj. Pe 12 octombrie, când judecătoarea Amy Coney Barett a apărut la audierea sa din Senat pentru confirmarea numirii sale la Curtea Supremă, a purtat o rochie magenta foarte frumoasă. Poate că transmitea un mesaj care sublinia feminitatea sa (până la urmă, în People of Praise, grupul său carismatic de oameni religioși, este o „slujitoare", indiferent ce înseamnă acest lucru, și nici nu sunt sigură că am dori să aflăm). Poate că semnaliza independența sa, declarând că nu se va adapta supusă tiparului pe care susținătorii și oponenții deopotrivă i-l pregătiseră. Poate că mesajul său a fost – iată ceva la care nu ne-am gândit – doar că îi place rochia respectivă.

Indiferent care ar fi fost răspunsul, de îndată ce avocata din Washington Leslie McAdoo Gordon a văzut rochia ofensatoare, și-a expus imediat dezaprobarea în fața celor 25 000 de urmăritori

ai săi de pe Twitter: „Avocatele și judecătoarele poartă costume, inclusiv rochii cu taioare, la muncă. Nu este un look impresionant, iar ACB nu-l adoptă în mod constant. Nici un judecător bărbat nu s-ar îmbrăca într-o ținută mai puțin corectă pentru sala de judecată. Este inadecvată." Twitter a explodat, iar Gordon, acuzată de sexism, s-a apărat și a fost din nou acuzată de sexism pentru că a făcut acest lucru. Barret probabil a fost încântată de învestirea sa, nu numai pentru că lucra la Curtea Supremă, dar, chiar mai important, din acel moment era de așteptat să poarte o robă neagră la muncă.

Când Margaret Thatcher a ajuns pe scena politică britanică, în anii 1960, managerii de la firma de PR Saatchi & Saatchi au ajutat-o să-și construiască o nouă imagine. Și-a ales costume care să transmită putere, deseori în nuanțe aprinse de albastru. Dar a refuzat să ia în seamă două sfaturi: să renunțe la perle și la poșetele sale. Consilierii săi s-au temut că aceste accesorii feminine o vor face să pară slabă, incompetentă, chiar femeie. Dar lui Thatcher nu i-a păsat. Le-a folosit pentru a-și proclama puterea. Da, avea uter. Da, îi plăceau hainele. Cui nu-i plăcea, putea să se ducă dracului. Gențile ei, de fapt, au intrat în lexiconul britanic ca un simbol de putere. „To handbag[*****] someone" însemna să te certi cu cineva vehement și până la urmă să-l convingi să facă ce dorești, așa cum făcea și Thatcher la întâlnirile cabinetului, când dădea cu geanta în masă.

A doua femeie care a devenit prim-ministru britanic, Theresa May, s-a arătat destul de nonconformistă în alegerile sale legate de garderobă, purtând culori îndrăznețe, rochii deasupra genunchiului, pantaloni de piele și

tocuri cui joase. În 2002, ca președintă a Partidului Conservator, a ținut un discurs controversat în fața colegilor săi de partid prevenindu-i că deveniseră „partidul dezagreabil“ pentru că se certau pe orice subiect în interiorul formațiunii și pentru că denigrau minoritățile. A doua zi, *The Daily Telegraph* a dedicat o treime din prima pagină unei fotografii cu pantofii eleganți ai Theresei cu imprimeu de leopard, însoțită de titlul: „Un cui în inima conservatorilor“.

Daily Mirror a văzut-o pe May întruchipând „o fantezie de dominatoare, cu atitudinea sa formidabilă în care flutură din deget, ca o profesoară... Din câte se pare, imaginea Theresei May în pantofi cu toc cui din piele de leopard, care transmit *nu vă puneți cu mine*, a fost de ajuns pentru a-i face pe conservatorii cu sânge fierbinte să lăcrimeze în prima zi a conferinței de partid.“

A doua zi după ce prim-ministrul David Cameron a anunțat că May îi va prelua funcția în iulie 2016, ziarul britanic *The Sun* a publicat pe prima pagină o fotografie cu picioarele acesteia, cu pantofi cu toc din piele de leopard și cu catarame cu ștrasuri. „La picior, băieți“, spunea titlul, scris peste fotografii mici cu politicieni bărbați, cu subtitlul: „Noul prim-ministru, Theresa, poate uni conservatorii și pune în practică Brexitul“. Un alt articol avea titlul: „Theresa își arată tăria: prim-ministrul care poartă pantofi cu accesorii de metal în vârf își exercită autoritatea asupra conservatorilor“.

În octombrie 2017, BBC a fost criticat pentru că s-a concentrat asupra tocurilor prim-ministrului în timpul reportajului despre Brexit. Un telespectator care s-a plâns a spus că materialul video „transmite toate mesajele gre-

șite, nu arată respect pentru funcția acesteia și subliniază stereotipurile de gen".

May a ignorat comentariile din presă despre hainele ei și, într-adevăr, a adus deseori în discuție subiectul încălțărilor ei în interviuri. „Îmi plac hainele, îmi place încălțămintea", a spus publicului la summitul Women in the World din 2015. „Una dintre provocările cu care se confruntă femeile din politică, în afaceri, este capacitatea de a fi noi însene. Poți să fii deșteaptă și să îți placă hainele, poți să ai o carieră și să îți placă hainele."

Sebastian Payne a scris în *Financial Times*: „Prim-ministrul are un număr strict de subiecte pe care este pregătită să le discute în public: pantofi, haine și gătit. Dincolo de acestea, se mulțumește să lase alegătorii să o judece după propriile realizări."

May, care este oarecum introvertită și rezervată, a folosit deseori moda – mai ales marea sa colecție de pantofi – pentru a sparge gheața. O aduce aproape de public, o face să pară abordabilă. Și, dacă discută despre modă cu un jurnalist, poate că nu o mai întreabă despre Brexit sau despre motivul pentru care nu a avut copii, mereu un subiect delicat. Pantofii săi erau atât de neobișnuiți – deseori din piele de leopard, culori contrastante de piele de șopârlă, decorați cu nasturi și fundițe –, încât s-a ajuns până în punctul în care de fiecare dată când prim-ministrul intra într-o sală, toți se uitau la picioarele ei.

În timpul campaniei din 2020 și înainte, Kamala Harris era deseori văzută la evenimente publice sau călătorind purtând teniși Converse Chuck Taylor, transmițând mesajul că este o femeie mereu în mișcare, muncind pentru

poporul american. În 2020 a declarat pentru *The Cut*: „Alerg prin aeroporturi în tenișii mei Converse. Am o întreagă colecție de Chuck Taylor: o pereche din piele neagră, una albă, am din aceia fără șiret, cu șiret, unii pe care îi port când e cald, alții pe care îi încalț când e frig și din aceia cu platformă, când port costum cu pantaloni."

Simbolismul în modă a ocupat un loc principal la ceremonia de învestire a lui Joe Biden din 2021. Femeile din anturajul său – Kamala Harris și membrii familiei lui Biden – au purtat un curcubeu de culori asociate speranței. Prima doamnă, Jill Biden, a purtat o nuanță de albastru oceanic liniștitoare. Un reprezentant al designerului Markarian a explicat că nuanța purtată de prima doamnă fusese aleasă pentru a „exprima încredere, siguranță și stabilitate".

Vicepreședinta Kamala Harris a purtat mov, un omagiu adus lui Shirley Chisholm, prima femeie de culoare care a candidat la președinție din partea unui partid mare, care folosise această culoare în campania sa. Fosta primă doamnă, Michelle Obama, a apărut într-o nuanță îndrăznească de zmeură. Prima nepoată, Natalie Biden, a purtat o haină de culoare roz pal, aproape ca guma de mestecat, și o eșarfă. Amanda Gorman, tânăra poetă laureată a strălucit într-o haină crem. Varietatea de culori luminoase a simbolizat frumusețea diversității americane.

Iar când Joe Biden a ținut primul său discurs la o sesiune comună a Congresului, pe 28 aprilie 2021, tot pentru prima dată două femei au stat în spatele președintelui: vicepreședinta și președinta Camerei Reprezentanților. Evitând uniforma, costumul de culoare închisă, Harris a purtat unul roz cu o bluză aurie; Pelosi a apărut

în albastru pal. Poate că mesajul transmis de hainele lor era: „Suntem femei. Suntem aici. Obișnuiți-vă."

Să nu îndrăznești să apari în spațiul public

Primele doamne, care nu au putere politică proprie, sunt de obicei ignorate în Manualul misoginului, în special dacă respectă regulile patriarhale și organizează petreceri elegante, își sprijină soții și promovează cauze demne de luat în seamă. Jacqueline Kennedy a redecorat Casa Albă. Bird Johnson a înfrumusețat autostrăzile americane plantând flori de câmp. Nancy Reagan a dus o campanie împotriva drogurilor. Laura Bush a insistat pentru educația și alfabetizarea copiilor. Astfel de prime doamne au fost aplaudate de presă și de popor. Cele care au călcat în afara acestor limite acceptabile au fost invidiate.

Eleanor Roosevelt a fost aspru criticată pentru dinții săi de iepure, bărbia mică, înălțimea anormală, pantofii comozi, pălăriile cu flori, gențile enorme, vocea ei ascuțită și alte câteva lucruri în cazul cărora în mod clar nu îndeplinea așteptările populației. Multe alte prime doamne nu erau niște frumuseți clasice – ori erau de vârstă mijlocie, ori mai în vârstă, unele erau plinuțe –, dar nu au fost atacate în presă din cauza asta. Presa și mulți americani au condamnat-o pe Eleanor nu din cauza înfățișării, ci din cauza puterii pe care o deținea. Își depășise locul atribuit ca soție care își sprijină soțul și gazdă amabilă care servește ceai. Ea schimba lumea, muncea din greu să-i ridice pe cei săraci și oprimați, lucru care i-a scos din sărite pe mulți.

Un editorialist de la un cotidian național a calificat-o drept „nesăbuită“.

La scurt timp după ceremonia de învestire, în 1933, aceasta a plecat într-un turneu prin „cartierele mărginașe“ din Washington, unde oamenii locuiau în clădiri fără apă curentă, și a lansat o campanie pentru condiții de trai decente pe tot teritoriul țării. Soțul său, Franklin, o consulta cu privire la toate numirile sale și toate legile importante. A scris un articol în ziar șase zile pe săptămână timp de 27 de ani și a apărut cu regularitate în emisiunile radio pentru a-și susține cauzele.

Dar... *dinții ăia*!

În calitate de biograf al său, Blanche Wiesen Cook spunea: „Există cei care se concentrează pe dinții, vocea și alte trăsături caricaturale ale sale, cu mult înainte de a dezvălui cât de mult urăsc politica sa, în special interesul ei pentru drepturile civile și dreptate rasială sau pentru libertățile civile și pacea mondială“.

Roosevelt ignora criticile. „Fiecare femeie din viața publică trebuie să aibă un obraz la fel gros ca pielea unui rinocer“, spunea. (Pielea de rinocer are o grosime de cinci centimetri, e un fel de armură.)

În calitate de primă doamnă, Hillary Clinton, a stârnit de asemenea furia publicului pentru rolul său netradițional. În ianuarie 1993, președintele Bill Clinton a numit-o președintă a unui grup de lucru privind Reforma sistemului național de sănătate. Doi ani mai târziu, a ajutat la crearea Biroului pentru violența împotriva femeilor din Departamentul de Justiție. La cea de-a patra Conferință Mondială a Femeilor de la Beijing, Clinton a vorbit împotriva abuzului asupra femeilor în țări din întreaga lume. „Nu mai este

acceptabil să vorbim despre drepturile femeilor separat de drepturile omului“, a declarat aceasta. În 1997, a ajutat la adoptarea Programului de asigurări de sănătate pentru copii și a inițiat Legea adopției și legea privind siguranța familiei. În 1999, a contribuit la adoptarea Legii privind independența centrelor de plasament, care a dublat fondurile federale destinate ajutorării adolescenților care la împlinirea vârstei de 18 ani ies din sistemul de asistență socială și plasament. Pe toată durata mandatului său ca primă doamnă, Clinton a călătorit în 79 de țări pentru a ajuta la eforturile diplomatice ale SUA.

Dar... *părul ăla*!

Terry O'Neill, președinta Organizației Naționale a Femeilor din 2009 până în 2017, a declarat că atât aspectul bărbaților, cât și cel al femeilor este judecat, dar femeile sunt criticate mult mai aspru decât colegii lor bărbați. Referindu-se la un articol deloc flatant pe Drudge Report despre aspectul lui Hillary Clinton, din mai 2012, O'Neill a declarat pentru *USA Today* că, de fapt, „le spunea tuturor femeilor: să nu îndrăzniți să ieșiți în spațiul public, vă vom critica aspru pentru felul în care arătați“.

Capitolul 4

Pericolele hormonilor feminini

Oh! Femeie la menstruație, ești un demon
De care toată natura ar trebui să se ferească.

Anonim

„Puteai vedea cum îi ieșea sânge din ochi, din... de peste tot“, a spus Donald Trump, referindu-se la Megyn Kelly, comentatoarea Fox News, care, în 2015, îl încolțise în cursul unei dezbateri republicane pentru că numise femeile scroafe grase. A fost o referință clară la menstruație, o insinuare că hormonii furiei lui Kelly o transformaseră într-o femeie nervoasă, irațională, care l-a atacat pe săracul Donald Trump fără nici un motiv.

La fel, în august 2020, imediat după ce Trump a aflat că alegerea lui Joe Biden pentru funcția de vicepreședinte era Kamala Harris, a scris pe Twitter că aceasta este „o femeie nebună“, „extraordinar de neplăcută“ și „foarte nervoasă“. Un e-mail destinat strângerii de fonduri pentru campania lui Trump a numit-o „cea mai rea“ senatoare. Aici, clar era vorba despre o femeie care nu-și putea controla emoțiile, o femeie sabotată de propriul estrogen.

Chiar și presa cu vederi liberale a acceptat vechea teorie a contaminării cu estrogen. În 2016, *Time* a publicat un articol bine intenționat care sugera că Hillary Clinton, aflată în perioada postmenopauză, avea vârsta perfectă pentru a deveni președinte, sugerând că lăsase în urmă toate ororile menstruației și ale menopauzei. Altfel, putem deduce, ar fi țipat ca o zgripțuroaică, gata să folosească codurile nucleare pentru a distruge planeta într-o criză de furie indusă de hormoni.

Deși Hillary Clinton a fost probabil netulburată de luna plină sau de bufeuri când a candidat la președinție, în 2022, multe dintre cele 24 de senatoare și cele 121 de reprezentante aveau în jur de 30, 40 și 50 de ani. După câte știm, nu se transformau în monștri la fiecare 28

de zile și nici nu încercau să dea foc Capitoliului într-o criză de furie când erau la menopauză. Nu a sugerat nimeni ca o dată pe lună să le pună într-un cort mare roșu în Sala Statuilor Patriarhatului, unde câteva zeci de sculpturi din marmură înfățișând bărbați încruntați, pe piedestaluri, să le poată privi de sus.

Miturile despre menstruație – și geamăna sa malefică, menopauza – afectează femeile de mii de ani și nu prea dau semne că ar înceta. Ciclul menstrual al unei femei era o reamintire lunară a puterii acesteia de a da viață, o putere brută, primordială, pe care bărbații nu o au și nu o vor avea niciodată, indiferent cât de curajoși sau de pricepuți sunt în luptă, indiferent câte animale periculoase au vânat și au adus acasă pentru carne. Și această putere misterioasă a femeii se pare că i-a băgat în sperieți. De exemplu, Talmudul babilonian menționa că, „dacă o femeie la menstruație trece printre doi [bărbați], dacă e la începutul menstruației, va ucide unul dintre ei".

Unii dintre strămoșii noștri de demult credeau că femeile la menstruație puteau controla furtuni și fulgere. Filosoful Pliniu cel Bătrân (23–79 d.Hr.) a scris în cartea sa *Istoria naturală*: „Nu există nici o limită a puterilor minunate atribuite femeilor. Deoarece, în primul rând, se spune că furtunile cu grindină, vijeliile și chiar fulgerele vor fi alungate de o femeie care își descoperă trupul în timpul blestemului din fiecare lună..."

Chiar și *furtunile cu grindină* se temeau de ea și își luau tălpășița.

Pliniu adăuga – vorbind serios se pare – că „dacă o femeie se dezbracă în timp ce e la menstruație și se plimbă pe un câmp cu grâu, omizile, viermii, gândacii și alți paraziți vor cădea

de pe spice“. În era dinaintea pesticidelor, femeile la menstruație s-ar fi dovedit într-adevăr folositoare într-o societate agricolă. Un beneficiu în plus: „Albinele își vor abandona stupii dacă aceștia sunt atinși de o femeie la menstruație“. Apoi femeia putea colecta mierea fără teama că va fi înțepată. Dar exista și un neajuns. Dacă atingea un cazan, scria acesta, hainele care fierbeau înăuntru ar fi devenit negre și, numai dacă ar fi atins cu degetul o lamă, tăișul acesteia s-ar fi tocit.

O metodă de a reduce frica este să iei în râs, să bagatelizezi și să faci de rușine lucrul de care te temi, ceea ce vechile culturi au făcut transformând relația uimitoare a femeii cu natura într-o aberație mentală. „Isteria“ provine din *hystera*, cuvântul grecesc pentru *uter*. Și, conform vechilor greci, dacă ciclul unei femei întârzia, uterul acesteia umbla prin organism – un fenomen cunoscut sub numele de uter rătăcitor –, iar femeia devenea isterică (cum ar fi oricine dacă uterul ar urca printre rinichi direct spre inimă). Dreptul roman limita drepturile juridice ale femeii din cauza „alienării mintale și instabilității sexului“ provocate de toate schimbările de dispoziție.

În creștinism, schimbările de dispoziție și alienarea mintală au degenerat în ceva insuportabil de dezgustător. Sfântul Ieronim (cca 342–420 d.Hr.) scria: „Nimic nu este mai murdar decât o femeie la ciclu; tot ce atinge pângărește“.

În *Reguli pentru anahorete*[******] din secolul al XIII-lea, femeilor creștine li se poruncea să disprețuiască „mizeria“ propriilor trupuri. „Nu ești formată din noroi scârbos?“, tuna ghidul. „Nu ești tu mereu plină de murdărie?“

Penitențele stabilite în secolul al VII-lea de Teodor, arhiepiscop de Canterbury, interziceau femeilor la menstruație să primească împărtășania sau chiar să intre în biserică, deoarece se credea că „pângăresc“ altarul Domnului. Până în 1684, anumite lăcașe de cult instruiau femeile în zilele de „flux“ să-și țină murdăria pângăritoare departe de ușa bisericii.

Să ne gândim un pic aici la subiectul reziduurilor corporale. Putem spune cu siguranță că nimic din ce ajungea pe fundul unui closet – fecale, urină și sânge menstrual – nu mirosea a trandafiri, dar de ce numai sângele menstrual a fost ales pentru o astfel de ură feroce? De ce oamenii (bărbați) plini de fecale și de urină puteau merge la biserică și întina altarul Domnului, dar femeile cu sânge menstrual erau considerate murdare și scârboase și erau ținute la ușă?

Papa Inocențiu al III-lea (în funcție între 1198 și 1216) a declarat încrezător că sângele menstrual era atât de „spurcat și impur încât de la contactul cu acesta fructele și grânele sunt distruse, tufele se usucă, iarba se ofilește, pomii își pierd rodul și, dacă se întâmplă ca vreun câine să-l mănânce, înnebunește“. Ceea ce explică de unde vine turbarea.

În 1298, Sinodul de la Würtzburg le-a interzis bărbaților să se apropie de o femeie la menstruație. (Deși ne întrebăm de unde *știau*. Purtau femeile banderole roșii? Aveau un M roșu prins de rochie? Din păcate răspunsul la unele întrebări va rămâne pierdut în istorie pentru totdeauna.)

În Evul Mediu, mulți credeau că sângele menstrual va arde orice penis care venea în contact cu acesta. Un copil conceput în timpul

menstruației era odrasla Satanei, infirm sau, chiar mai rău, roșcat de la atâta sânge (deși e greu să înțelegi cum un copil ar fi putut fi conceput dacă penisul ar fi fost ars).

În secolul al XVI-lea, autoritățile medicale au continuat să creadă că „demonii se nășteau din ciclul menstrual". André du Laurens, medic francez al regelui Henric al IV-lea, și-a făcut curaj să întrebe îngrozit: „Cum poate acest animal divin, plin de rațiune și judecată, pe care îl numim bărbat, să fie atras de aceste părți obscene ale femeii, întinate de zemuri și aflate în mod rușinos în partea cea mai de jos a trunchiului?" (Poate bunul doctor ar fi fost mai puțin scandalizat dacă vaginul ar fi fost situat într-un loc mai respectabil, undeva mai sus. Poate în mijlocul frunții?)

Imaginați-vă în cazul acesta dezastrele care ar fi dus la căderea unui regat dacă una dintre aceste creaturi maniace, cu spume la gură, întinată de zemuri dezgustătoare din care periodic se scurgea o substanță atât de toxică încât usca penisuri și dădea naștere unor demoni, ar fi devenit conducătoarea sa. Nici măcar regentă pentru un soț plecat la război sau un tânăr fiu – o funcție temporară și îi putea fi luată dacă ea ar fi fost total cuprinsă de furie –, darămite suverană încoronată și unsă cu mir. Pentru a preveni o asemenea catastrofă, în 500 d.Hr., regele franc Clovis a compus un cod de drept civil cunoscut drept Legea salică*******, cea mai cunoscută doctrină care excludea femeile de la moștenirea tronului. În timp, Legea salică a fost adoptată de alte câteva țări din Europa Occidentală și Centrală.

În mod ironic, Legea salică, creată pentru a împiedica femeile monstruoase la menstruație să

devină monarhi și să târască țara în războaie de care nu era nevoie, a provocat războaie care altfel ar fi fost inutile. În 1740, când Carol al VI-lea al Austriei a murit, moștenitoarea sa a fost Maria Tereza, fiica lui în vârstă de 23 de ani. Timp de opt ani, diverși bărbați, rude ale sale, s-au aliat cu puteri europene ca să lupte pentru tron, de aici rezultând mii de victime. „Nu va fi ușor", scria aceasta, „să găsim în istorie un exemplu de cap încoronat care să acceadă la putere în circumstanțe mai nefavorabile decât mine."

După atâta vărsare de sânge, Maria Tereza și-a păstrat coroana, conducând cu înțelepciune 40 de ani. A instituit reforme educaționale, medicale și financiare, transformând regatul într-un stat modern și ridicându-i statutul de la o putere izolată din Europa Centrală la cel de mare putere respectată. Împărăteasa însăși era admirată în toată Europa ca „glorie a genului său și model pentru regi".

Anglia nu a avut o Lege salică, deși mulți englezi probabil și-ar fi dorit acest lucru. Primul „conducător" femeie a fost împărăteasa Matilda, din secolul al XII-lea – văduva împăratului Sfântului Imperiu Roman și unic moștenitor legitim al regelui englez Henric I. De fapt, nu a condus niciodată toată țara și nici nu a fost încoronată. Domnia ei a fost cu tristețe cunoscută drept „anarhia", o perioadă de războaie civile, deoarece forțele sale se luptau pentru tron cu cele ale vărului ei, Ștefan de Blois. Impasul și-a găsit rezolvare când Matilda s-a retras pe domeniile sale din Franța, iar fiul ei, Henric al II-lea Plantagenetul, a devenit moștenitorul lui Ștefan.

Au trecut patru secole până când linia regală a rămas din nou fără bărbați. Fiica lui Henric al

VIII-lea, Maria I, a domnit cinci ani turbulenți, timp în care a ars sute de eretici și s-a căsătorit cu disprețuitul Filip al II-lea al Spaniei, care a târât Anglia în propriul război cu Franța.

La moartea Mariei, în 1558, Anglia s-a confruntat cu dilema înfricoșătoare a unei alte femei suveran odată cu urcarea pe tron a Elisabetei Tudor. Și așa, de îndată ce ecourile festivităților de încoronare ale Elisabetei s-au stins, probabil că au existat ceva temeri cu privire la ce s-ar putea întâmpla cu o femeie la conducere. Totul depindea de cel cu care avea să se căsătorească.

Evident, era obligatoriu să se căsătorească. În primul rând, dacă o femeie tânără și sănătoasă nu avea parte de sex, se credea că „mișcările nestăpânite ale dorinței ațâțătoare“ ar fi putut provoca „miresme necuviincioase“, care urcau de la organul său sexual direct la creier, având drept rezultat acnee și nebunie. William Cecil, secretarul de stat al Elisabetei, credea că binecuvântatul sex matrimonial ar reduce „durerile și infirmitățile reginei pe care toți doctorii le pun pe seama lipsei căsniciei“. Un soț avea să o mențină pe cât de sănătoasă putea fi o femeie, în special în acele momente ale lunii, și să o ghideze în luarea deciziilor.

Dar, după cum știm cu toții, dincolo de miresmele necuviincioase, domnia solitară a Elisabetei timp de 45 de ani a fost cea mai de succes și pașnică din istoria națiunii, atât pe plan intern, cât și internațional. A avut atât de mult succes încât, de fapt, a speriat bărbații. Așa că aceștia au acceptat-o ca pe o excepție, un miracol, una ca nimeni alta, un exemplu de grație divină. Și s-au afundat și mai mult în luarea în derâdere a hormonilor feminini.

Chiar și luminatul monarh Frederic cel Mare al Prusiei lua în derâdere domniile feminine, considerându-le a fi năpăstuite de melodrama provocată de hormoni. „Femeia rămâne femeie“, scria el în 1774, „și, la guvernare, sexul femeiesc are o mai mare influență decât o politică fermă bazată direct pe rațiune.“

Un secol mai târziu nu se schimbase nimic. În 1878, timp de șase luni, *British Medical Journal* a publicat o serie de articole în care se dezbătea dacă o femeie la menstruație ar putea determina râncezirea unei șunci numai prin atingere. În 1919, pediatrul american de origine maghiară Béla Schick (1877–1967) credea că femeile la menstruație emanau substanțe denumite „menotoxine“, un fel de gaz otrăvitor eliberat prin piele, care ucidea plantele din apropiere. Chiar și în 1974, în *The Lancet*, renumita și prestigioasa revistă medicală britanică, un cercetător susținea că permanentul nu „prinde“ în timpul menstruației.

În timp ce unele femei au crampe și bufeuri mai mult decât altele, s-a dovedit imposibil să înlături vechile credințe conform cărora fluctuațiile hormonale transformă femeile în persoane cu nevoi speciale, nepotrivite pentru funcții de răspundere. De exemplu, în 2014, într-o încercare bizară de a fi de ajutor, Sindicatul Național al Profesorilor din Marea Britanie a decis că profesoarele la menopauză au nevoi speciale din cauza „pierderilor de memorie“, „a incapacității de a termina o propoziție“ și „a anxietății“. Aceste profesoare aveau nevoie de pauze și de o igienă mai bună.

Cu siguranță a fost ca o gură de aer proaspăt când, în 2015, un studiu publicat de Imperial College din Londra a analizat problemele

provocate nu de estrogen, ci de testosteron. Studiul a ajuns la concluzia că excesul de testosteron poate determina un comportament iresponsabil și impulsiv la bărbați (suntem *șocate*), o posibilă cauză a crizei bancare din 2008–2009 într-o industrie dominată de bărbați. Cercetările au descoperit că nivelurile ridicate de testosteron au dus la asumare de riscuri, impulsivitate și iraționalitate. (Poate ar trebui să le numim „testotoxine“?) Și, așa cum știm, o rezervă îndestulătoare de testosteron nu se limitează la câteva zile pe lună.

„Dezechilibre hormonale cumplite“

Bărbații au folosit menstruația și menopauza pentru a justifica faptul că au ținut multă vreme femeile departe de guvernare. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, când femeile din SUA militau pentru dreptul la vot, bărbații spuneau adesea că femeile sunt prea emoționale pentru a juca un rol în guvernare. În 1873, Orestes Brownson, un intelectual și scriitor american proeminent, a afirmat: „Ca existență independentă, liberă să-și urmeze propriile păreri și dorințe vagi... fără o direcție masculină sau control, [o femeie] nu este în elementul ei, fiind o anomalie socială, uneori chiar un monstru hidos“.

La finalul anilor 1890, sufrageta Anna Howard Shaw a participat la Convenția Partidului Democrat din Baltimore. După ce i se spusese ani la rând că femeile nu sunt capabile să voteze din cauză că nu-și pot controla emoțiile, a fost șocată să vadă cum bărbații „strigau, țipau și se răsteau la oamenii lor“, a spus aceasta. „Am văzut cum bărbații săreau pe scaune și își aruncau pălăriile

în aer strigând: *Ce s-a întâmplat cu Champ Clark?* Apoi, când pălăriile ajungeau jos, bărbații le aruncau din nou în aer, răcnind din toți rărunchii: *Are dreptate!!!* Apoi i-am auzit pe alții țipând și strigând în sprijinul lui *Underwood!! Underwood, primul, ultimul și pentru totdeauna!!!*"

În mod normal, bărbații nu se considerau nici isterici, nici victime ale unor influențe lunare sinistre. Shaw a scris că percepeau comportamentul lor zelos ca „loialitate patriotică, sacrificând abnegația masculină pentru un principiu". Săreau pe scaune, răcneau, își aruncau pălăriile și alergau în cerc până la cinci dimineața. „La viața mea am fost la multe convenții ale femeilor", spunea Shaw, „dar n-am văzut nici o femeie să-i dea jos alteia boneta și să strige *n-are nimic!*"

Prin 1970, când americancele aveau deja de 50 de ani drept de vot, Patsy Mink, membră a Congresului din Hawaii credea că în curând va veni ziua când o femeie va deveni președinte al Statelor Unite. Când Mink și-a spus părerea doctorului Edgar Berman, membru al Comitetului Partidului Democrat pentru priorități naționale, acesta a răspuns răspicat că femeile „suferă de dezechilibre hormonale cumplite" care le fac nepotrivite pentru funcții de conducere. „Să presupunem că am fi avut o femeie președinte la menopauză care ar fi trebuit să ia o decizie cu privire la Golful Porcilor sau complicațiile dintre Rusia și Cuba la acea vreme", a spus acesta, referindu-se la crizele internaționale periculoase pe care JFK le-a rezolvat la începutul anilor 1960. Ar putea fi „victima aberațiilor mintale ciudate specifice acelei categorii de vârstă". Cu alte cuvinte, femeile la ciclu sau la menopauză ar fi putut

escalada un război inutil – așa cum a făcut Lyndon Johnson – sau porni unul de la zero, ca George W. Bush.

Berman a continuat senin: „Acum, orice se poate întâmpla, cunoscând femeile, din punct de vedere psihologic, în această perioadă sau în timpul problemei lor lunare. Orice se poate întâmpla, de la a se urca pe scaun până la a mânca vopseaua de pe scaune...“ În acest punct, Mink, membră a Congresului, l-a oprit. La puțin timp după aceea i-a cerut să plece. De neoprit, Berman a scris o carte intitulată *The Complete Chauvinist: A Survival Guide for the Bedevilded Male* (*Șovinul complet: ghid de supraviețuire pentru bărbatul chinuit*).

La câteva minute după dezbaterea pentru vicepreședinte din 2020, senatorul republican din Florida Marco Rubio a postat un GIF pe Twitter cu zece rachete care explodează de la sol și se îndreaptă spre cer cu sfatul: „Gândiți-vă bine la ceea ce ați văzut... apoi decideți pe cine doriți la un pas distanță de președinție“. Părea să insinueze că Kamala Harris – de fapt, femeile în general – ar putea deveni foarte ușor instabilă din punct de vedere hormonal când se va ocupa de probleme de politică externă și securitate națională, uitând, în mod convenabil, că avusesem trei femei în funcția de secretar de stat. Pe lângă asta, conform unui articol din 2019 de pe blogul Consiliului pentru Afaceri Externe, „participarea femeilor la procesul de pace“, „participarea grupurilor societății civile, inclusiv a organizațiilor de femei, scade cu 64% șansele ca un acord de pace să eșueze“.

Un articol din 2016 de pe site-ul Consiliului pentru Afaceri Externe numit „Femei, Pace și Securitate“ menționa: „Când reprezentarea

femeilor în parlament crește cu 5%, o țară are de aproape cinci ori mai puține șanse să răspundă la o criză internațională cu violență. În unele țări, reprezentarea femeilor în parlament este asociată cu un risc scăzut de război civil și cu niveluri mai reduse de abuzuri privind drepturile omului perpetuate de stat, cum ar fi dispariții, crime, închisoare politică și tortură."

Articolul adaugă: „Adesea, femeile au o abordare bazată pe colaborare în ceea ce privește instaurarea păcii și se organizează trecând peste diferențele culturale și dogmatice... Inclusiv femeile care iau loc la masa negocierii pot de asemenea crește șansele de a încheia un acord, deoarece femeile sunt deseori percepute ca brokeri onești de părțile care negociază."

În ciuda unor astfel de dovezi, credințe vechi de milenii despre femei cu ochii bulbucați și nebune din cauza hormonilor, gata să arunce lumea în aer încă mai există și azi. Într-un sondaj din 2009, Jennifer Lawless, profesoară de științe politice și relații internaționale la American University, a constatat că 25% dintre americani erau de părere că „majoritatea bărbaților sunt mai potriviți din punct de vedere emoțional pentru politică decât majoritatea femeilor".

„Nu e surprinzător, deoarece etichetarea femeilor ca *emotive* a fost o tactică îndelung folosită pentru a le submina", a declarat pentru *U.S. News* Amanda Hunter, director executiv al Barbara Lee Family Foundation, care promovează reprezentarea femeilor în politica americană. „Bărbații fac acest lucru – dar și unele femei – încă de pe vremea sufragetelor", când cei care se opuneau acestei mișcări spuneau că nu te poți baza pe femei care sunt prea instabile din punct

de vedere hormonal pentru a li se acorda drept de vot.

„Odată, ochii ei s-au umplut de lacrimi în timp ce era filmată"

Din cauza credinței străvechi referitoare la fluctuațiile hormonale feminine și la schimbările de dispoziție, femeile care ocupă funcții publice sunt deseori judecate mult mai aspru decât bărbații, deși își exprimă emoțiile exact în același fel. Să luăm, de exemplu, plânsul. Când bărbații politicieni varsă o lacrimă, sunt percepuți în mod pozitiv ca fiind sinceri, vulnerabili și conștienți de sentimentele lor. Când femeile fac acest lucru, sunt văzute ca nebune, niște epave emoționale.

John Boehner, președinte al Camerei Reprezentanților din SUA din 2011 până în 2015, era atât de cunoscut pentru faptul că plângea în public încât a fost adesea numit „Plângăciosul Camerei". Ochii lui albaștri înecați în lacrimi țâșneau ca niște hidranți deschiși la cea mai mică provocare. Muzica irlandeză îl făcea să plângă. A plâns în hohote în timp a cântat *America the Beautiful*. În timp ce filma un segment din *60 Minutes* făcând un tur al Capitoliului și-a adus aminte cum, în anii 1950, spăla podelele în barul deținut de tatăl său și a început să suspine. Copiii mici îi aminteau de cei 11 frați și surori, lucru care îi inunda cu lacrimi de nostalgie ochii deja roșii. A recunoscut chiar că plângea când privea un apus frumos.

În 2015, când papa Francisc a ținut un discurs la balconul Capitoliului, vorbind despre dragostea lui Dumnezeu, Boehner – catolic devotat și fost băiat de altar – a stat lângă acesta făcând grimase amuzante, ștergându-și ochii și nasul și lingându-

și buzele în mod repetat. Da, da, presa a făcut haz pe seama lui. Dar nimeni nu a pus la îndoială stabilitatea sa mintală și nici nu a sugerat că nu stă bine cu hormonii sau că nu este potrivit pentru funcția pe care o ocupă. Poate pentru a demonstra acest lucru, când Nancy Pelosi, care își încheiase mandatul, i-a dat cuvântul, a lăsat o cutie mare de șervețele la îndemână. În timp ce i-a înmânat ciocănelul lui Boehner, el a sărutat-o pe obraji și a început să plângă.

La alegerile din 2016, Hillary Clinton își făcea campanie într-o cafenea din New Hampshire când o femeie i-a adresat o întrebare iar ea a răspuns: „Nu vreau să văd cum regresăm ca națiune", în timp ce ochii ei s-au umplut de lacrimi. „Acest lucru este foarte personal pentru mine. Nu este doar politic. Sau public. Văd ce se întâmplă. Trebuie să inversăm lucrurile." Clipul a fost publicat și preluat de televiziuni, în timp ce comentatorii de la știri l-au disecat și analizat dacă plânsese cu adevărat sau era doar o tactică de manipulare și se prefăcuse că plânge pentru a câștiga popularitate. Comentatorii au discutat dacă pierderea controlului emoțional pentru un moment ar ajuta-o pe Clinton în sondaje, arătând căldură sufletească și risipind percepția că ar fi un robot, sau i-ar dăuna, pentru că a arătat o femeie plângând în condiții de stres, ceea ce o făcea să nu fie de încredere dacă i se încredințau codurile nucleare.

După cum a scris în memoriile sale dedicate alegerilor: „Ochii mei au strălucit o clipă și vocea mi-a tremurat cât am rostit o propoziție. Asta a fost. A fost cea mai mare știre din America. Cu siguranță va merita un rând în necrologul meu într-o zi. *Odată, ochii ei s-au umplut de lacrimi în timp ce era filmată.*"

În 1987, când Pat Schroeder, membră a Congresului din partea statului Colorado, a anunțat că nu va mai continua cursa pentru președinție, a plâns pe scenă timp de câteva secunde. „Dintr-odată am crezut că am dezamăgit pe toată lumea“, le-a explicat celor de la revista *Ms.* cinci luni mai târziu, „iar ei nu m-au contrazis. M-am simțit atât de prost.“ S-a adunat repede și și-a încheiat discursul.

În dimineața următoare, ziarele din toată țara au publicat pe prima pagină fotografii cu Schroeder plângând. Analiștii politici au dezbătut dacă lacrimile ei au blestemat orice viitor pe care femeile l-ar fi putut avea în politică. Adversarii ei au constatat că o astfel de expunere a emoțiilor era alarmantă pentru un candidat la președinție. Un jurnalist de la *New York Times* a dat dezaprobator din cap: „Este stereotipul femeilor plângăcioase care nu au ce căuta în lumea afacerilor serioase“. Altul a hohotit: „Ce rechizitoriu devastator al caracterului acestei fete“. (Notă: fata avea 47 de ani.)

Schroeder a fost iritată de reportajul deloc flatant. „Nu vezi pe nimeni care să spună că de acum înainte un bărbat nu va mai putea fi niciodată guvernator al statului New Hampshire pentru că John Sununu a plâns atât de tare încât nici nu a mai putut să-și termine discursul de adio“, a declarat pentru *Los Angeles Times*. „Sau că niciodată nici un bărbat nu va mai putea candida la președinție deoarece eu cred că fiecare dintre ei a plâns în public. Iar apoi alegătorii spun: «Nu ne dorim ca cineva care plânge să aibă în mâini puterea de a apăsa pe buton». Bine, e discutabil. Nici eu nu vreau ca unul care nu plânge să poată apăsa pe buton. Dar toți cei pe care îi știu și au

avut puterea să apese pe buton au plâns în public."

În memoriile sale, Schroeder a subliniat că președintele Lyndon Johnson suspinase pe tot parcursul unei ceremonii pentru drepturile civile care avusese loc la Casa Albă. Președintele Ronald Reagan plânsese când și-a încheiat mandatul. Despre președintele George W. Bush se știa că plânge la filme triste. În discursul lui de adio, după ce președintele Jimmy Carter l-a concediat, ministrul sănătății, învățământului și bunăstării sociale Joseph Califano Jr. a plâns în public. Când George Washington a organizat o cină de adio pentru generalii săi din Războiul American de Independență, el și generalul Knox „s-au lăsat pradă lacrimilor... și s-au îmbrățișat în tăcere". La finalul cinei, nu mai era nimeni fără lacrimi în ochi. „Acum plânsul a devenit aproape un ritual pe care bărbații politicieni trebuie să îl urmeze pentru a demonstra că sunt plini de compasiune", a scris Schroeder, „dar se presupune că femeile ar trebui să poarte armuri de fier."

Pe 24 mai 2019, Theresa May, prim-ministrul britanic, a vorbit aproape șapte minute anunțându-și demisia. Când a ajuns la ultimele patru cuvinte – „țara pe care o iubesc" – vocea sa a tremurat de emoție. Poate chiar era pe cale să izbucnească în lacrimi, pentru că și-a închis agenda trântind-o cu un fel de sfidare furioasă și a fugit în sediul din Downing Street numărul 10. Dar cu siguranță nu a plâns în timp ce își susținea discursul.

Bineînțeles, titlurile au trâmbițat că prim-ministrul plânsese. De exemplu, *The Times* a fost primul cu „Theresa May în lacrimi în timp ce își depune demisia" și apoi *The Sun* cu „Declarația de

adio a prim-ministrului care a stors lacrimi“. Cei care nu văzuseră materialul video ar fi presupus că May stătuse pur și simplu acolo suspinând și plângând.

După șase săptămâni, May a declarat pentru *The Telegraph*: „Dacă vocea unui bărbat prim-ministru ar fi tremurat, s-ar fi spus *ce dovadă de patriotism adevărat, chiar și-a iubit țara*. Dar, dacă o femeie prim-ministru ar fi pățit asta, toți s-ar fi întrebat *de ce plânge*.“

Helen Clark, care în 1999 a devenit al doilea prim-ministru femeie al Noii Zeelande, și-a amintit că un politician bărbat a izbucnit în plâns când a vorbit despre lupta copilului său cu dependența de droguri. Iar presa l-a tratat cu compasiune. „Ei pot face asta, deoarece sunt percepuți ca fiind umani“, a declarat Clark pentru *Whig-Standard* în 2018. „Dacă femeile fac acest lucru, sunt considerate slabe.“ A vorbit despre vremurile în care adversarii săi politici o atacau verbal în timpul unei întruniri politice. „Iar mie îmi curgeau lacrimile pe obraji“, spunea aceasta. „Încă mai pun acel fragment din filmare. Încă o fac. Și o fac într-un mod peiorativ.“

Pramila Jayapal, membră a Camerei Reprezentanților din partea statului Washington, a declarat pentru *The Cut*: „Aș vrea să spun că e bine să plângem, pentru că politica e mai bună când există și emoție. Cred că tot acest mit cum că trebuie să pari imperturbabil, că nu trebuie să simți nimic, a fost construit de bărbații aflați la putere și reprezintă o scuză pentru politica proastă de care avem parte. Dar, când simți durerea unei familii care nu are acces la servicii de sănătate, care își pierde casa, trăiește în sărăcie sau își pierde un copil din cauza violenței

poliției, ai mai multă disponibilitate să rezolvi acele probleme."

Manualul misoginului a avut atât de mult succes în a ne inocula sexismul încât deseori suntem orbi la dublul standard pe care îl aplicăm la locul de muncă. După ce Kamala Harris l-a interogat într-un mod profesionist și echilibrat pe procurorul general Jeff Sessions în timpul unei audieri în Senat, Jason Miller, consilierul lui Trump, a spus: „Cred că a fost isterică. A încercat să-l reducă la tăcere pe procurorul general Sessions și sunt de părere că a depășit foarte mult limitele." (Ea nici măcar nu țipase.)

Aceiași critici – inclusiv Jason Miller însuși – rareori păreau să fie deranjați de declamațiile zilnice ale lui Donald Trump în care făcea spume la gură și de melodramele sale delirante și pline de minciuni. După cum a spus The Volatile Mermaid, o vedetă pe Twitter, în 2018: „Imaginați-vă cum ar fi fost dacă o femeie președinte ar fi stat pe Twitter în fiecare dimineață să se plângă de răutatea oamenilor și de cât de nedrept se comportă aceștia față de ea. Slabă. Isterică. Stridentă. Scorpie. Nepotrivită pentru o funcție de conducere."

Capitolul 5

Tonul strident al vocii sale

Mi-a luat mult timp să-mi găsesc o voce și acum, că o am, nu am de gând să tac.

Madeleine Albright, prima femeie secretar de stat al SUA

Reducerea la tăcere a femeii are rădăcini adânci în istorie. Într-unul din primele poeme occidentale, *Odiseea* lui Homer, scris în secolul al VII-lea î.Hr., fiul adolescent al eroului Odiseu își acuză mama, Penelopa, că a vorbit în propria casă în fața pretendenților săi care veniseră în vizită. „Mamă, du-te înapoi, sus, în iatacul tău, și vezi-ți de ale tale, război și caier... Bărbații sunt cei care trebuie să vorbească", poruncește acesta. Și, fără să spună un cuvânt, ea execută.

Mary Beard, profesoară de literatură clasică la Universitatea Cambridge, a urmărit reacția împotriva vocilor feminine de-a lungul secolelor în cartea sa captivantă *Women & Power* (*Femeile și puterea*). Literatura antică greacă și romană, a subliniat aceasta, a pus accentul pe armonia și frumusețea vocii masculine în contrast cu tonul pițigăiat al femeii. În societăți care apreciau fapte de arme mai presus de orice alte calități, o voce gravă simboliza curaj, una ascuțită, lașitate.

După cum spunea Plutarh, scriitorul grec, la începutul secolului al II-lea d.Hr.: „O femeie ar trebui să aibă grijă să nu-și facă auzită vocea necunoscuților la fel cum ar trebui să aibă grijă să nu se dezbrace. Deoarece, pe măsură ce pălăvrăgește, vocea îi trădează emoțiile." Care, bineînțeles, sunt și ele înfricoșătoare. Sfântul Pavel, acceptat în general ca fiind întemeietorul creștinismului, a insistat puternic ca femeile să tacă. În Timotei 2:12 scrie: „Nu îngăduiesc femeii nici să învețe pe altul, nici să stăpânească pe bărbat, ci să stea liniștită".

Timp de mii de ani, vocea femeilor a fost percepută ca fiind oarecum iritantă, de obicei pentru că este considerată *stridentă*. În Cartea lui Isaia, în versiunea Bibliei regelui Iacob, numele lui Lilith, un vechi spirit feminin al haosului din

Orientul Mijlociu, este tradus ca „bufniță“, probabil datorită vocii sale stridente, dar și asemănării cu o pasăre de pradă. În mitologia greacă, Zeus a transformat o prințesă pe nume Io într-o vacă, pentru a o ascunde de soția sa geloasă, Hera, dar unul dintre avantaje era că acum Io putea doar să mugească. Când s-a întâlnit cu tatăl său pe potecă, Io a trebuit să-și scrie numele în țărână cu copita pentru a-i spune cine este – din fericire, numele ei era foarte scurt.

Nimfa Daphne, fugind de pretendentul ei Apollo, și-a chemat tatăl pentru a o ajuta să se împotrivească zeului care voia să o violeze. Tatăl său, Peneus, zeul râului cu același nume, a transformat-o repede într-un copac, situație în care nu mai putea să facă altceva decât să-și miște crengile fără ajutor ca să atragă atenția, fără să scoată nici un alt sunet decât freamătul delicat al frunzelor. Apollo a iubit-o mai mult ca oricând. Conform *Bulfinch's Mythology*, zeul a spus: „Dacă nu poți să fii soția mea, cu siguranță vei fi copacul meu. Îți voi purta crengile drept coroană. Voi decora cu tine harpa-mi și tolba cu săgeți... și, cum a mea e tinerețea veșnică, vei fi mereu verde și frunzele tale nu vor cădea.“ Iar Daphne, transformată acum într-un dafin (complet mut), „și-a plecat capul în semn de recunoștință“.

În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, femeile al căror discurs era considerat „turbulent“ sau „supărător“ erau condamnate să poarte câteva ore „căpăstrul bârfitoarei“******** – un fel de centură de castitate din fier pentru gură. O cușcă de metal înconjura partea de jos a feței, iar căpăstrul presa limba împiedicând vorbirea.

Din păcate pentru scriitorul american Henry James (1843–1916), căpăstrul acesta nu se mai

purta pe vremea sa. După cum nota Mary Beard, în eseul acestuia „The Speech and Manners of American Women“ („Vorbirea și manierele femeilor americane“), scriitorul deplângea degradarea societății din cauza vocii femeilor. Americancele, scria James, distrugeau graiul omenesc, determinând dezvoltarea acestuia într-un „talmeș-balmeș generalizat, un miorlăit fără limbă sau mârâit, un smiorcăit al femeilor emancipate“, care sună ca „mugetul vacii, răgetul măgarului și lătratul câinelui“. (Tactica sexistă a comparării femeilor cu animalele – ceva subuman – este analizată în Capitolul 9.) A meditat pesimist la „pițigăiala, șuierul, fornăiala, smiorcăiala și nechezatul“ femeilor, care sună ciudat de asemănător cu „țipetele, miorlăielile, chiotele și cârâielile“ pe care Jay Newton-Small, jurnalistă la revista *Time*, le-a pomenit în 2016 ca fiind „toate asociate cu femeile, nu cu bărbații“.

Cel puțin reginele nu au fost nevoite să suporte critici referitoare la vocea lor stridentă. Cu secole în urmă, vocea unei regine – chiar și cea a unui monarh atât de puternic precum Elisabeta I – era rareori auzită de altcineva în afară de curtenii și de servitorii săi. Puținii aleși este posibil să o fi auzit adresându-se Parlamentului o dată la câțiva ani și poate a susținut rareori discursuri de la un balcon de la care, fără microfoane, puțini din mulțimea de jos ar fi auzit-o. Având în vedere aura de sanctitate asociată cu regii unși de Dumnezeu, cei care o auzeau trebuie să se fi simțit de-a dreptul binecuvântați, ca și când ar fi auzit vocea unui înger din ceruri.

O regină consoartă nu trebuia să vorbească deloc în public. Așa cum a scris Anne de Beaujeu, prințesă a Franței, în cartea sa din 1498, *Lecții*

pentru fiica mea, în afară de aducerea pe lume a copiilor, principala îndatorire a unei regine era să tacă. Dacă scotea vreun cuvânt, trebuia să fie pentru a ușura suferința și pentru a-i servi pe cei nevoiași, niciodată pentru amuzament sau în dezbateri. (Aceasta era o regulă pe care, cu siguranță, Anne nu a aplicat-o niciodată în cazul ei în timp ce a condus țara în locul fratelui său mai tânăr.)

Frederic cel Mare era de părere că până și reginele care domneau ar fi trebuit să tacă dracului din gură. De câte ori auzea că o femeie aflată la conducere, cum ar fi Ecaterina cea Mare sau împărăteasa Maria Tereza, îl insulta, își instruia preotul să țină o predică despre textul sfântului Pavel „Femeia să învețe în tăcere".

Politicienii din ziua de azi nu au de ales decât să vorbească în public și să facă acest lucru des. Campaniile lor includ apariții la televiziuni, radio și pe internet. Dacă vocea unui candidat nu se aude îndeajuns de tare și de clar în toată țara, nu există nici o șansă să fie ales. Și, imediat ce aceasta se face auzită, apare un val de critici cu privire la calitatea ei.

În anii 1970, romancierul Norman Mailer a declarat că feminista Bella Abzug, membră a Congresului, născută în Bronx, avea o voce care „putea fierbe grăsimea de pe gâtul unui taximetrist".

În timpul campaniei prezidențiale din SUA, în 2008, Glenn Beck, comentator TV, a dedicat un întreg segment din emisiunea sa ororilor provocate de vocea lui Hillary Clinton, despre care spunea că sună „de parcă te pișcă frigul de urechi". Este „sâcâitoare", te face să „fii invidios pe cei care nu aud" și „face chiar și îngerii să plângă". A adăugat: „Chiar dacă ar zice *Bine,*

Glenn, vreau să-i dau un milion de dolari lui Glenn Beck, eu tot aș auzi *Aruncă gunoiul!*“ Alex Jones de la *InfoWars* a redat un videoclip în care compara râsul fostei prime doamne cu cel al unei hiene. Chiar și presa mai liberală a atacat-o. Bob Woodward de la *Morning Joe* a sugerat că ar trebui „să scape de chestia asta cu țipatul“. Joe Scarborough, care îi lua interviu, a fost de acord. „Nu i-a spus nimeni că microfonul funcționează?“

„Mie și multor altora ni se pare că vocea lui Hillary Clinton este stridentă. De fapt, sună ca o pisică cu ghearele scoase care este trasă de mai multe ori peste o tablă de scris“, a spus unul dintre invitații postului Fox, în timpul unei dezbateri din martie 2016 cu privire la existența remarcilor sexiste în plângerile legate de vocea „stridentă“ aduse împotriva lui Hillary Clinton.

Pe 30 septembrie 2007, nu mai puțin de trei articole din *New York Times* s-au luat de râsul ei, unul dintre acestea numindu-l „cotcodăcitul lui Clinton“. A doua zi, ABC, CNN, Fox News și MSNBC au avut segmente dedicate acestui subiect. Comentatorii au uitat să menționeze că fiecare cuvânt din gura lui Bernie Sanders e ca o oală cu accent de Brooklyn care ne lovește în cap sau că ritmul monoton al lui Donald Trump în timp ce strigă un torent de cuvinte este ca un atac periculos al unor mingi de ping-pong. Când Bernie și Donald tună și fulgeră, aduc acuzații și arată cu degetul sau își încleștează pumnii și gesticulează ca niște sălbatici, publicul lor îi laudă pentru pasiunea lor politică și stilul oratoric convingător.

Dar când Hillary Clinton sau Elizabeth Warren se apropie măcar de așa ceva, bărbații se gândesc: „De ce e mama supărată pe mine?“ sau „Îmi

aduce aminte de învățătoarea mea nervoasă dintr-a treia“. O femeie puternică este același lucru cu unul dintre arhetipurile lui Jung – un simbol vechi, universal inoculat adânc în subconștientul uman – care trezește sentimente de oroare și de frică în sufletul bărbaților. Ea este o soție cicălitoare care insistă să afle unde au fost. O mamă indignată dintr-un coșmar freudian care îi pisează la cap să-și curețe camera. O profesoară care îi ceartă și e gata să îi atace cu rigla. O bibliotecară încruntată care vine spre masa lor ducându-și degetul la buze și făcându-le semn să tacă. Sora medicală Ratched care vine să le vâre cu forța pilule pe gât. În subconștient, aceștia cred că au încurcat-o, fapt care îi revoltă. Îi face să le sară mustarul. Orice femeie care le provoacă această reacție, care încalcă toate normele patriarhale care asigură supremația bărbaților, probabil este agresivă, furioasă, încăpățânată, face pe șefa și se plânge mereu. O scorpie, furia însăși, un monstru, o cață.

Poate din cauza sensibilității extreme la arhetipurile jungiene, multe femei care vorbesc pe un ton normal sunt percepute ca țipând. În timpul campaniei prezidențiale din 2016, Donald Trump a acuzat-o pe Hillary Clinton că „țipă“ despre problemele femeilor. „Păi, încă nu mi-am revenit“, a declarat Trump în timpul show-ului *Morning Joe*. „E prea de dimineață – după ce am auzit-o cum zbiera acel mesaj.“

Și Bernie Sanders a dat de înțeles că Hillary Clinton țipa când vorbea cu convingere despre controlul armelor în campania electorală din 2015. „Toate strigătele din lume“ nu pot face ca „armele să nu ajungă în mâini nepotrivite“, a declarat acesta. Clinton a considerat remarca sexistă, încă o critică la adresa vocii femeilor. „Nu

am țipat“, a afirmat într-o dezbatere prezidențială din 2016. „Dar, uneori, când o femeie își exprimă opinia, oamenii cred că țipă.“

Amanda Hunter, reprezentanta Fundației Barbara Lee Family, a declarat pentru *Washington Post*: „Femeile sunt deseori acuzate că țipă. Va fi foarte dificil să găsiți un politician bărbat criticat pentru volumul vocii sale.“

Ca urmare a criticilor nesfârșite la adresa vocii lor, multe femei care se află în centrul atenției publice sunt, pe bună dreptate, preocupate de modul în care le sunt percepute vocile. La fel a fost cazul președintei statului Chile, Michelle Bachelet, a cărei ascensiune politică a fost deosebit de emoționantă având în vedere că, în 1974, tatăl său a fost aruncat în închisoare de fostul dictator chilian, generalul Augusto Pinochet, unde a fost torturat și, în cele din urmă, a murit. „În ziua în care am devenit ministru al apărării“, a declarat ea într-un interviu pentru cartea *Women and Leadership*, „toată lumea a crezut că mă gândeam la tatăl meu și la evenimentele istorice. Dar știți la ce mă gândeam de fapt? Mă gândeam că nu puteam vorbi ca o fată – nu puteam să am o voce tânără, feminină, voiam să am o voce puternică de la început.“

Multe femei politician au urmat cursuri specializate de dicție și de oratorie pentru a potoli criticile. În anii 1960, Margaret Thatcher, o politiciană britanică în ascensiune, dându-și seama că are o voce stridentă, a decis să apeleze la ajutor specializat. Sir Laurence Olivier a intervenit pe lângă profesorul său de la London National Theatre ca să o ajute să-și mai domolească acutele. Bineînțeles, nici acest lucru nu a ferit-o de critici. Ca prim-ministru, după 20

de ani, cu o voce joasă, bine modulată și cu o dicție excelentă, i s-a spus că dă impresia că vorbește „prea de sus“, ca și când i-ar fi ținut morală unui copil obraznic pentru că lipise gumă de mestecat sub bancă. Prim-ministrul Thatcher nu a avut nici un regret. „Am cunoscut niște directoare de școală foarte bune care și-au ajutat elevii să înceapă cariere minunate“, a declarat, trecând peste critici ca gâsca prin apă.

Și Hillary Clinton a decis să urmeze cursuri specializate de dicție și de oratorie. „După ce am auzit în mod repetat că unora nu le place vocea mea“, a scris în memoriile sale din timpul campaniei electorale, „am apelat la ajutorul unui expert în logopedie. Acesta a spus că trebuia să mă concentrez să respir adânc și să încerc să mă gândesc la ceva fericit și liniștitor când ajung pe scenă. Astfel, când mulțimea se înfierbânta și începea să strige – așa cum se întâmplă de obicei la demonstrații –, am reușit să fac ceea ce îmi venea în mod natural, și anume să nu strig și eu. Bărbații pot striga cât de tare vor, dar femeile, nu. Bine, i-am spus acestui expert, sunt dispusă să încerc. Dar, din curiozitate, poți să-mi dai un exemplu de femeie din viața publică care a reușit acest lucru – care a întâmpinat energia unei mulțimi cu o voce domoală și joasă? Nu a putut.“

După toată această pregătire, Clinton a rămas nedumerită. „Nu știu cum să rezolv toate astea“, a scris. „Așa sunt, femeie. Este vocea mea. Ca să-l citez pe secretarul muncii, Frances Perkins, prima femeie care a lucrat în cabinetul SUA, în timpul lui FDR: *Acuzația că sunt femeie este incontestabilă.* Vor mai candida și alte femei la președinție și vor avea voci de femei. Să sperăm că până atunci acest lucru va fi mai puțin neobișnuit.“

Kim Campbell, prima femeie prim-ministru al Canadei, avea un stil oratoric *ad libitum* foarte pasionat. Drept urmare, a fost ridiculizată de presă și catalogată drept arogantă, emoțională, plângăcioasă, intimidantă, furioasă și stridentă. „Limbuția lui Campbell este punctul său slab", scria *Vancouver Sun* în 1993. „Va reveni la vocea stridentă... sau chiar la cea pițigăiată, mustrătoare", se lamenta *Globe and Mail*. Cea mai usturătoare critică dintre toate a venit din partea *Montreal Gazette*: Campbell „a vorbit ca o femeie". În timpul următoarelor alegeri, felul de a vorbi al lui Campbell a fost discutat în presa canadiană aproape de patru ori mai mult decât cel al contracandidatului masculin, Jean Chrétien (146 de remarci despre Campbell, 38 despre Chrétien).

Totuși, când Campbell a ales să se conformeze așteptărilor referitoare la cum ar trebui să se comporte femeile cuviincioase și să citească de pe foaie, a fost numită lipsită de autenticitate și plictisitoare. Noua sa abordare era plată ca o predică și „lipsită de pasiune, poezie sau entuziasm", a scris *Vancouver Sun*.

Cercetările unei profesoare de științe politice de la Universitatea din Alberta, Linda Trimble, au arătat că mulți oameni consideră că o femeie care vorbește cu pasiune este înspăimântătoare (poate că publicul se teme că ea, într-o tiradă necontrolată din cauza unei crize hormonale, se va lansa în stratosferă), în timp ce bărbații care fac același lucru sunt considerați stăpâni pe sine și potriviți pentru funcții în stat. Un studiu din 2007, „Gender Stereotyping of Political Candidates" („Stereotipurile de gen ale candidaților politici"), a concluzionat că publicul de sex masculin consideră discursul bărbaților ca

fiind bine informat, de încredere și mai convingător decât cel al femeilor, chiar dacă *spun exact același lucru*.

„Mi-ai făcut semn să tac din gură ca unui copil?“

Un singur mod de a opri țipatul, precum o unghie care zgârie tabla, și vocea enervantă a femeilor este să-i spui să tacă. Deși putem înțelege foarte bine că vechii romani lipsiți de orizonturi și romancierii victorieni plictisitori doreau să reducă la tăcere femeile, este destul de șocant că, în februarie 2017, senatoarei Elizabeth Warren i s-a spus oficial să tacă în Senatul SUA și a fost exclusă de la dezbatere în timpul audierilor de confirmare a senatorului Jeff Sessions pentru funcția de procuror general.

Warren încercase să citească o scrisoare din 1986 a Corettei Scott King care denunța nominalizarea lui Sessions ca judecător federal. King scria: „Domnul Sessions și-a folosit extraordinara putere a funcției sale pentru a reduce exercitarea liberă a votului de către cetățenii de culoare“. Președintele în funcție al Senatului, Steve Daines din Montana, a întrerupt-o pe Warren, invocând articolul XIX din Regulamentul Senatului, care interzice imputarea „unui alt senator sau senatori a oricărui comportament ori motiv nedemn sau nepotrivit pentru un senator“. Deși scrisoarea fusese deja acceptată în Registrul Senatului cu 30 de ani înainte, Senatul a votat în conformitate cu liniile de partid pentru a-i închide gura senatoarei. Daines i-a spus lui Warren să ia loc.

Regula procedurală misterioasă care a redus-o pe Warren la tăcere nu i-a oprit pe Bernie

Sanders, Jeff Merkley din Oregon, Tom Udall din New Mexico și Sherrod Brown din Ohio (toți bărbați, dacă cumva nu ați observat), să citească exact aceeași scrisoare fără să li se spună să stea jos și să tacă naibii din gură. Aceasta a fost o dovadă clară a mecanismelor adânc înrădăcinate pentru a reduce la tăcere numai și numai femeile. Dacă Mitch McConnell ar fi avut la dispoziție un căpăstru al bârfitoarei, ne putem imagina foarte bine cum ar fi încercat să-l monteze pe capul lui Warren. Mai mult decât atât, conform aceleiași reguli, McConnell ar fi trebuit să reducă la tăcere cel puțin doi bărbați care au luat cuvântul: senatorul Ted Cruz, în 2015, pentru că l-a numit „mincinos" de câteva ori pe McConnell, și pe senatorul Tom Cotton, în 2016, pentru că a luat în derâdere „conducerea toxică" a lui Harry Reid, fostul lider al majorității din Senat.

La patru luni după celebra reducere la tăcere a senatoarei Warren, în timpul unei ședințe a Comisiei restrânse pentru informații a Senatului, senatoarea Kamala Harris a insistat în mod repetat ca procurorul general adjunct Rod Rosenstein să-i ofere un răspuns clar la întrebările sale în loc să le evite, ignore sau să vorbească peste ea. Președintele comitetului, senatorul Richard Burr, a întrerupt-o, i-a ținut predici despre „politețe" și i-a permis senatorului Rosenstein să devieze cât de mult a dorit, pierzând timp valoros din cele cinci minute alocate lui Harris la audieri.

În 2015, când Jess Phillips, proaspăta membră a Parlamentului britanic, a intrat în sediul acestuia pentru prima oară, a știut imediat că ceva nu este în regulă. În holul care ducea spre camerele comisiilor parlamentare, a văzut sculpturi ornamentale reprezentând atât bărbați,

cât și femei în chip de gargui. „Bărbații sunt înfățișați cu gura deschisă ca și când ar vorbi“, și-a amintit în memoriile sale. „Femeile însă sunt reduse la tăcere, gurile lor sunt literalmente acoperite cu botnițe de piatră. Habar nu am dacă acest lucru a însemnat un comentariu mai puțin decât subtil asupra egalității de gen făcut de arhitecții din trecut sau o sugestie binevoitoare. Sper că a fost primul caz, dar uneori am dubii.“

Probabil că Phillips este cel mai cunoscut caz de femeie-politician care a izbucnit într-un râs zgomotos când un coleg a sugerat crearea Zilei Internaționale a Bărbatului. „Mă scuzați că râd“, a spus aceasta, o declarație care a devenit virală foarte rapid. „Ca singura femeie din această comisie, mi se pare că fiecare zi e Ziua Internațională a Bărbatului.“

Colegii lui Phillips ar dori cu siguranță să o reducă la tăcere, deoarece este una dintre cele mai vocale femei din Parlament; părerile ei nu sunt numai indiscutabil de puternice, dar provoacă – cel puțin în rândul femeilor – hohote care le fac să se tăvălească pe jos de râs. Totuși, pentru că a-i pune căluș la gură nu ar da bine la știrile de noapte, bărbații îi spun să tacă la fel cum ar face-o cu un copil mic. „Dacă mă enervez sau bombardez cu întrebări într-o dezbatere“, a scris Phillips, „am observat că bărbații de pe băncile opoziției, bărbați care strigă și răcnesc cât vor, îmi fac semn să tac de parcă aș fi un copil de cinci ani... nu *sunt* un copil; nu-mi spuneți voi mie când să tac.“

Și-a amintit de o dezbatere la care un ministru de pe banca din față i-a făcut semn să tacă. „Nu ești tatăl meu“, i-a spus. „Să nu îndrăznești să îmi spui mie să tac atât timp cât bărbații din jurul meu care strigă nu au parte de asemenea

tratament! Ție, stimate domn, îți spun să îți iei semnele prin care mă îndemni să tac și să ți le bagi fix în fund!“

Sfatul ei pentru alte femei? „Dacă oricine, oricând, vă face semn să tăceți, sfatul meu este să-l înfruntați. Întrebați-l pe acel bărbat: *Tocmai mi-ai făcut semn să tac din gură ca unui copil?!* El va fi forțat atunci să-și exprime dezacordul cu privire la opoziția ta față de părerea lui și se va potoli aproape instantaneu.“

Dacă reducerea la tăcere nu funcționează, mai există și fantezia bărbaților de a împiedica fizic femeile să vorbească, un fel de căpăstru al bârfitoarei virtual. Pe 22 mai 2020, Donald Trump a redistribuit pe Twitter o imagine editată în Photoshop cu Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, cu o bucată de bandă adezivă peste gură. Clinton fusese portretizată în meme și desene cu un fermoar închis în loc de buze, o botniță peste gură și o cutie cu găuri pe cap. Numai că reducerea la tăcere a femeilor politician într-un mod atât de evident nu s-a limitat la politica virulentă din era Trump. În octombrie 2016, un candidat a solicitat reducerea la tăcere a Nicolei Sturgeon, prim-ministrul Scoției, acoperindu-i gura cu bandă adezivă.

Francesca Donner, fostă directoare pe probleme de egalitate de gen la *New York Times*, e de părere că este deosebit de trist că, din cauza necesității purtării unor măști pentru a împiedica răspândirea COVID-19, în momentele în care președintele Joe Biden ia cuvântul la evenimentele oficiale de la Casa Albă, Kamala Harris să stea în picioare în spatele lui sau lângă el, cu gura acoperită de o bucată de material. „Zeci de ani de acum înainte“, s-a plâns Donner într-un interviu pentru o carte, „când covidul va

fi doar o amintire vagă, oamenii vor vedea prima femeie vicepreședinte a națiunii purtând ceva care seamănă cu o botniță."

Nu mai vorbi pe nas, Gillard

Cu o săptămână înainte de a deveni prim-ministru, în 2010, Julia Gillard, vicepremier, a fost votată ca fiind cea mai impresionantă voce din politica australiană, conform unui sondaj efectuat de ziarul *Age* pe un eșantion de 3 600 de respondenți. În mod straniu, a câștigat în fața tonurilor joase și liniștitoare ale câtorva bărbați colegi.

Totuși, odată ce a ocupat funcția guvernamentală de top, vocea sa părea că devine din ce în ce mai enervantă. Ca logoped, Dean Frenkel a scris în *Sydney Morning Herald*: „Caracteristicile sunetului atrag ascultătorii într-un mod unic. Când vocile prim-miniștrilor sunt expuse în media peste punctul de saturație, caracteristici care odată puteau fi ignorate și erau doar ușor iritante, devin hiperbolizate și din ce în ce mai enervante. Când aceste inflexiuni se repetă în fiecare seară, devin din ce în ce mai evidente."

Cu alte cuvinte, nu era vorba că vocea lui Gillard era enervantă; numai că oamenii o auzeau mult prea des. Deși recunoștea că majoritatea abilităților de vorbire ale prim-ministrului erau excelente, Frenkel i-a sugerat să renunțe la „tonul nazal specific lui Gillard" – un accent regional de care era destul de mândră –, care avea drept rezultat „un ton încărcat și o pronunțare stângace a vocalelor". Era prea multă încărcătură în vocea ei, a spus acesta – deși ne putem imagina că prim-miniștrii *ar trebui* să vorbească cu o

oarecare gravitate. Pentru a corecta această suprasaturare, ar fi trebuit „să introducă o gamă mai largă de melodicitate și o tonalitate mai armonioasă. Acest lucru i-ar spori energia și vocea ar suna mai natural." Pe scurt, vocea sa naturală nu suna natural și, dacă exersa îndeajuns, ar fi sunat mai natural.

Ar trebui să existe „un echilibru în ceea ce privește rezonanța sunetelor dintre gât și gură", ceea ce sună atât derutant, cât și dureros, și ar trebui să-i îmbunătățească tonurile „grave și naturale" cu „tonuri mai înalte și mai puternice care introduc calități mai melodioase". (De ce sună toate acestea ca o descriere a unei degustări de vin? *Strălucitor și limpede, cu o aromă intensă de stejar!*) „Din punct de vedere vocal, pare că nu prea are experiență la cântat" (și, după cum știm, o carieră de succes în operă este o condiție necesară pentru ca un bărbat sau o femeie să ocupe o funcție politică). Pentru a rezolva aceste probleme grave și deranjante cu vocea sa, prim-ministrul ar fi trebuit să ia lecții de canto, „dar nu de tipul imnurilor religioase înflăcărate". Nu știm exact la ce tip de imnuri se gândea autorul, dar poate niște arii ușoare ar fi rezolvat problema. Adică, dacă putea găsi un pic de timp printre atâtea incendii devastatoare, inundații, cicloane, șomaj și relații internaționale și conducerea de zi cu zi a țării.

Este posibil ca bărbaților să nu le placă vocea femeilor deoarece în sinea lor au sentimentul că femeile nu ar trebui să vorbească din principiu. Și ca adjunct al prim-ministrului, al doilea om important după un bărbat, vocea lui Gillard fusese mai puțin iritantă decât când era promovată într-o funcție de vârf. Deoarece nu vocea ei era problema, ci funcția pe care o ocupa.

Și este mult mai ușor să spui că nu-ți place o anume voce decât să recunoști că, de fapt, nu-ți place că vorbește o femeie. Și nici că își face auzită vocea prin scris.

În 2016, jurnalista britanică Caroline Criado Perez a fost inundată de mesaje negative online pentru că susținea cauzele feministe. Deși multe femei în situația ei ar fi acționat butonul block după fiecare postare negativă – ca după un abuz sexist într-un joc video –, Criado Perez le-a studiat, curioasă să găsească un numitor comun. „Mii de amenințări am primit... referitoare la gura mea, gâtul meu, limbajul meu", a spus aceasta. „Mesajul a fost simplu și clar: acești bărbați erau foarte dornici să nu mă mai audă vorbind." Chiar dacă ea, de fapt, scria.

În 2017, Hillary Clinton a publicat *What Happened* (*Ce s-a întâmplat*), memoriile sale din perioada alegerilor prezidențiale din 2016. Oare națiunea era cât de cât curioasă cu privire la experiența personală a unei femei aflate în centrul celor mai disecate alegeri din toate timpurile? Nu prea. *New York Daily News* a spus: „Hei, Hillary Clinton, taci dracului din gură și dispari". Dar chiar și publicațiile de stânga își doreau ca ea să tacă. *Vanity Fair* a titrat cu emfază: „Se poate ca Hillary Clinton să dispară în liniște în noapte?", iar *New York Times* a întrebat: „Ce ne facem cu Hillary Clinton, femeia care nu vrea să dispară?"

Când Bernie Sanders, un alt candidat fără succes la alegerile din 2016, și-a publicat memoriile din perioada alegerilor, nimeni nu i-a spus că ar trebui să-și țină gura, deși nici măcar nu fusese nominalizat. La fel, când candidatul republican la președinție, în 2008, Mitt Romney, a întocmit o schiță pentru măreția Americii, *No*

Apology (*Fără scuze*), în 2010, nici măcar o singură persoană nu a sugerat că ar trebui să ia o navetă spațială până pe Alpha Centauri și să rămână acolo.

Așa cum autoarea feministă Kate Manne scria în cartea sa *Down Girl: The Logic of Misoginy* (*Cuminte, fetițo! Logica misoginismului*): „Când o femeie concurează, lucru fără precedent, pentru funcții înalte de conducere sau de autoritate dominate de bărbați, în special în detrimentul unui rival bărbat, oamenii au tendința să fie părtinitori în favoarea lui. Adică va exista o tendință generală, toate celelalte condiții fiind identice, de a fi de partea lui, de a dori ca el să ajungă la putere, iar acest lucru, la rândul său, duce previzibil la prejudecăți împotriva ei. Așa că, atunci când aceasta vorbește împotriva lui sau peste el, contrazicându-l, întrerupându-l, râzând pe seama sa sau declarându-și victoria în fața lui, este normal ca vocea sa să fie percepută ca supărătoare, stridentă sau neplăcută la auz. Nu ne dorim să o auzim rostind nici un cuvânt împotriva lui, așa că devine dificil de ascultat."

În anii 1920, cercetătorii de la Bell Laboratories, care au efectuat studii privind transmiterea vocilor umane prin telefon, au descoperit că vocile femeilor erau, în general, la fel de puternice ca ale bărbaților, dar erau mai greu de înțeles. S-au întrebat dacă exista vreo problemă cu transmiterea frecvențelor mai înalte, dar au constatat că ascultătorii puteau auzi foarte bine sunetul înalt al unui flaut. Ceea ce ne face să ne gândim că, dacă vocile femeilor erau mai greu de descifrat, atunci persoanele de la celălalt capăt al telefonului – atât femei, cât și bărbați – pur și simplu nu ascultau.

„Domnule vicepreședinte, vorbesc“

O altă stratagemă de a reduce femeile la tăcere, metodă verificată de-a lungul timpului, este să treci de-a dreptul peste ele. La ceremonia tradițională de începere a mandatului Curții Supreme, în prima luni din octombrie 1981, Sandra Day O´Connor, prima femeie judecător, proaspăt numită, și-a ocupat locul la capătul băncii lungi de mahon, deasupra locului unde avocații aveau să se contrazică. Fiind primul caz prezentat, ceilalți judecători au început imediat să-l bombardeze cu întrebări pe avocatul care stătea la pupitrul aflat la trei metri distanță. Timp de jumătate de oră, pe măsură ce argumentele legale și întrebările zburau de colo-colo, în ceea ce era un caz complex care implica contracte pentru extracția petrolului, aceasta a rămas tăcută. După cum a scris în jurnalul său în acea seară, s-a întrebat: „Oare să adresez prima mea întrebare? Știam că presa așteaptă – toți abia așteaptă să mă audă.“ De la locul ei de pe banca aflată la înălțime, a început să formuleze o întrebare, dar imediat avocatul a vorbit peste ea. „E zgomotos și dur“, a notat, „și spune că vrea să termine ce are de spus.“

Într-un studiu din 2017, efectuat de Facultatea de Drept Pritzker a Universității Northwestern, cercetătorii au aflat că femeile judecător de la Curtea Supremă au fost întrerupte cam de trei ori mai des decât omologii lor bărbați. De exemplu, în 1990, când O´Connor era singura femeie din curtea cu nouă membri, 35,7% din toate întreruperile au avut loc în timp ce vorbea ea. În 2002, 45,3% din întreruperi au avut loc la adresa celor două femei judecător, O´Connor și Ruth Bader Ginsburg. În 2015, 65,9% din toate

întreruperile au fost îndreptate către cele trei femei judecător (Ginsburg, Sonia Sotomayor și Elena Kagan). Dacă ar exista vreodată o Curte Supremă a SUA formată numai din femei, putem fi destul de siguri că nici unul dintre judecători nu ar avea ocazia să vorbească în fața avocaților bărbați.

În calitate de prima femeie președinte a Filipinelor, Corazon Aquino, oricât de modestă și de politicoasă ar fi fost, s-a săturat repede ca bărbații să vorbească peste ea. În noiembrie 1986, după nouă luni din primul său mandat, aceasta a declarat: „O calitate distinctă pe care am observat-o la bărbații care îmi nesocotesc abilitățile, îmi diminuează rolul sau nu-și pot imagina că voi conduce această țară pe toată durata mandatului de președinte este capacitatea lor de a vorbi peste mine cu fiecare ocazie". Observase „un grup de bărbați guralivi cu idei mai bune și mai inteligente despre cum se conduce guvernul meu sau despre ce anume ar trebui să fac legat de propria persoană... Mi-ar plăcea să cred că am reușit să am ultimul cuvânt și ultima sarcină îndeplinită a fost de a pune lucrurile în ordine după ce acești bărbați au terminat de vorbit."

În timpul dezbaterii pentru funcția de vicepreședinte, din 7 octombrie 2020, Kamala Harris s-a confruntat cu Mike Pence, vicepreședintele în exercițiu. Deși moderatorul dezbaterii, Susan Page de la *USA Today*, a făcut tot ce i-a stat în putere ca Pence să se încadreze în timpul alocat lui, eforturile sale au fost în mare parte fără rezultat. Nu numai că a evitat să răspundă la multe dintre întrebările acesteia, dar a întrerupt-o pe Harris când a răspuns la

întrebările din dezbatere de nu mai puțin de zece ori.

„Domnule vicepreședinte, vorbesc“, a repetat Harris întruna. Utilizatorii Twitter au încurajat-o pentru eforturile ei de a refuza să lase un bărbat să vorbească peste ea.

Pe lângă întreruperile constante, Pence i-a vorbit și pe un ton superior, un alb ținându-i predici unei femei de culoare despre motivul pentru care afroamericanii din Statele Unite nu se confruntă cu rasismul instituțional. Și-a oferit înțelepciunea venerabilă și cunoștințele cu privire la interacțiunea forțelor de ordine cu comunitatea afroamericană, un domeniu în care expertiza lui Harris se întinde pe o perioadă de mai mulți ani în calitate de procuror general.

„Nu am de gând să stau aici și să accept ca vicepreședintele să îmi țină predici despre ce înseamnă să aplici legile țării noastre“, a spus Harris. „Sunt singura de pe această scenă care a judecat cazuri începând de la abuzuri sexuale asupra copiilor până la homicid.“

Pentru Harris, în timpul acelei dezbateri, linia de demarcație a fost una foarte fină. Dacă ar fi fost prea îndrăzneață ar fi părut furioasă, influențată de hormoni, neprofesionistă. Dacă ar fi fost prea defensivă, ar fi părut slabă, nepotrivită pentru funcție. A reușit să marcheze exact punctul în favoarea sa.

„Nici un pas înainte făcut de femei nu a fost atât de amarnic contestat precum cel al vorbitului în public“, a declarat Susan B. Anthony, pionieră în apărarea drepturilor femeilor, la finalul lungii sale cariere. „Pentru nimic din ceea ce au încercat, nici măcar când au obținut dreptul la vot, nu au fost atât de abuzate, condamnate și antagonizate.“

Nimeni – de la Homer la sfântul Pavel și până la Donald Trump – nu vrea să audă o femeie puternică vorbind. Deoarece vocea autorității este întotdeauna una masculină.

Capitolul 6

Misterioasa antipatie față de femeile candidat

O femeie devine cu atât mai antipatică, cu cât are mai mult succes și este mai ambițioasă.

Hillary Clinton, summitul Women in the World, 2017

Pe 7 octombrie 2020, conform FiveThirtyEight.com, senatoarea Kamala Harris a câștigat dezbaterea candidaților la funcția de vicepreședinte, 69% dintre respondenți apreciind prestația ei ca fiind una bună, comparativ cu 60% care au fost de aceeași părere cu privire la vicepreședintele Mike Pence. În mod similar, 61% au fost în favoarea politicilor sale și numai 44% au fost de acord cu cele ale contracandidatului său.

În aceeași seară, Chuck Grassely, senator de Iowa, a postat pe Twitter că ar prefera să ia cina cu Pence, care era „DE DEPARTE mai simpatic“, decât să mănânce alături de Harris. Și Bret Baier, prezentatorul Fox News, l-a întrebat pe Karl Rove, fostul adjunct al șefului de personal de la Casa Albă, dacă este de părere că Harris e „simpatică“.

Rove a răspuns: „Dacă a încercat să se facă simpatică, nu i-a reușit".

A doua zi, președintele Trump a contactat Fox Business pentru a-și exprima opinia că Harris este „de-a dreptul antipatică" și ulterior a numit-o „monstrul care s-a aflat pe scenă alături de Mike Pence".

Din păcate, Kamala Harris nu e singura femeie candidat care a fost numită „antipatică". În 2018, un sondaj al *New York Times* a concluzionat că, în general, femeile candidat sunt mai antipatizate decât bărbații. Conform unui studiu efectuat de Barbara Lee Family Foundation, când este vorba de antipatie, alegătorii au o mentalitate de genul „mă bazez pe ceea ce simt când văd persoana respectivă". Și, când o văd, persoana este mai mereu o femeie candidat.

Problema cu antipatia față de un candidat este că nu poți identifica exact ce anume te deranjează. Este ca un miros ușor, neplăcut, care îți trece pe la nas și chiar înainte să-l identifici, *puf!*, a dispărut.

Intangibilitatea pare să fie punctul vulnerabil. Pentru că ceea ce oamenii nu pot identifica cu exactitate poate fi chiar propriul misoginism. Chestiunea antipatiei este folosită de persoanele sexiste – inclusiv un număr mare de femei – care pur și simplu nu recunosc acest lucru nici față de ele, nici față de altcineva.

Kim Campbell, prima femeie prim-ministru a Canadei timp de puțin peste cinci luni, în 1993, are o explicație pentru antipatia față de politicienele puternice. „Orice faci este judecat cât mai în amănunt posibil, astfel încât oamenii să-și poată valida disconfortul pentru că te afli acolo", a declarat ea pentru *Toronto Star* în 2020.

Aceia dintre noi care au crescut impregnați de dogmele nerostite, dar omniprezente ale patriarhatului – adică aproape toată lumea –, se simt mai confortabil când au de-a face cu bărbați puternici, nu cu femei puternice. Marianne Cooper, sociolog, a scris într-un articol din 2013 pentru *Harvard Business Review* că „tocmai succesul" femeilor puternice – și „în special comportamentul care a dus la obținerea acestuia – încalcă așteptările noastre despre cum ar trebui să se comporte femeile". Ca societate, scria Cooper, „ne simțim extrem de inconfortabil alături de femeile puternice. De fapt, nu sunt prea multe cazuri în care le simpatizăm... Ne așteptăm ca femeile să fie drăguțe, calde, prietenoase și să inspire bunătate. Astfel, dacă o femeie are un comportament insistent sau competitiv, dacă își împinge echipa spre performanță, dacă dă dovadă de o conducere decisivă sau eficientă, deviază de la normele sociale care dictează cum *ar trebui* să se comporte. Încălcând ideile despre cum ar trebui să fie femeile, o femeie de succes stârnește o reacție de respingere din partea celorlalți pentru că nu este îndeajuns de feminină și este prea masculină."

Atunci, cum să-și prezinte femeile politician realizările fără să pară că nu sunt feminine și brutale? Cum să facă față criticilor politice rămânând îndeajuns de simpatice? În iunie 2021, Barbara Lee Family Foundation a dat publicității studiul „Staying Power" („Puterea de a rezista") care analizează strategii pentru femei aflate în funcții și care candidează pentru a fi realese. „Nu vor presupune că face o treabă bună și nici nu o vor crede pe cuvânt", a spus Amanda Hunter, director executiv, în timpul unui interviu pentru

această carte. „De aceea este deosebit de important ca o femeie care candidează pentru a fi realeasă să se impună ca lider. La fel, când opozanții critică o femeie care candidează pentru funcția pe care încă o deține, alegătorii se așteaptă ca ea să-și confirme realizările oferind reacții decisive. Dincolo de rezolvarea problemelor în chestiune, alegătorii vor să vadă că o femeie care vrea să fie realeasă face față criticilor cu tărie și stăpânire de sine."

În ciuda tăriei și a stăpânirii de sine demonstrate în fața criticilor răutăcioase, Hillary Clinton a fost nevoită să se lupte cu problema antipatiei probabil mai mult decât oricare alt politician. „Fiecare are o personalitate diferită, un temperament diferit, un comportament public diferit", a spus aceasta într-un interviu pentru *Women and Leadership,* „așa că există multe motive pentru care placi sau nu pe cineva. Dar este mult mai probabil ca femeile să fie considerate antipatice dacă sunt insistente, dacă sunt puternice, dacă sunt dispuse să se ridice și să-și apere punctul de vedere. Am văzut acest lucru de nenumărate ori în timpul campaniei mele. Oamenii spuneau: «Are ceva care nu-mi place». Apoi, când erau presați să spună ce anume, nu puteau să dea prea multe detalii. Spuneau doar «nu știu. E ceva, nu știu ce.»"

Cel puțin crainicul radio Rush Limbaugh a avut motive concrete pentru care nu o plăcea pe Clinton. Și anume pentru că nu a fost „moale și mămoasă, nu a dat dovadă de empatie. Nu a fost înțelegătoare." (Nu a fost dispusă să-i prepare un sandvici.)

În timpul celor două campanii prezidențiale ale sale, poziția precaută a lui Clinton a fost percepută ca fiind rece, artificială și machiavelică.

Acest lucru a fost dovedit dincolo de orice îndoială când o muscă s-a așezat pe sprânceana ei pentru o miime de secundă în timpul unei dezbateri prezidențiale și ea a ignorat-o, dovadă că era, de fapt, un robot. (Deși nimeni nu a spus că Mike Pence era un robot rece când o muscă i-a aterizat pe capul cărunt în timpul dezbaterii prezidențiale din 2020 și a rămas acolo timp de două minute și trei secunde, dar... cine mai numără?)

O altă femeie lider despre care s-a spus că ar fi robot a fost Theresa May, prim-ministrul Marii Britanii. Muncitoare, rezervată și calmă, a fost considerată „nesociabilă", un termen care arată că prefera să fie mai retrasă decât să bea bere și să se bată pe burtă cu colegii la pub. Vorbea într-un mod rațional, calculat. Nu țipa și nu gesticula nebunește (imaginați-vă cât de criticată ar fi fost dacă ar fi făcut-o). Poate din cauza acestor atribute s-a trezit botezată de John Crace, un redactor la *The Guardian*, „Maybotul". Crace a scris chiar o carte despre May intitulată *Eu, Maybotul: ascensiunea și declinul*. În iulie 2017, *New Statesman* a publicat o caricatură înfățișând-o pe May în chip de robot cu titlul „Defectele Maybotului". Conform *Financial Times*, un maybot era „un prim-ministru atât de lipsit de caracteristici umane, încât curând va avea nevoie de o resetare".

Helen Clark, prim-ministrul Noii Zeelande, a fost și ea percepută ca fiind un robot. Un reporter a descris-o ca fiind „rece, fără emoții, condusă numai de interes, cu o voință de fier de a reuși în ciuda așteptărilor". (Ceea ce, de fapt, e un lucru bun când ești prim-ministru, nu-i așa?)

Totuși acele femei care nu reacționează ca niște roboți, pe ale căror chipuri se citește umorul sau

neîncrederea, sunt, de asemenea, criticate. Senatoarea Elizabeth Warren, care la alegerile primare democrate din 2020 a dat din mâini și a arătat cu degetul acuzator într-un mod atât de necaracteristic unui robot, a fost deseori descrisă de presă ca fiind „tiranică", „guvernantă despotică" și „furioasă". Când Bernie Sanders a făcut aceleași lucruri, a fost lăudat pentru pasiune și autenticitate.

Fostul prim-ministru australian Julia Gillard a spus într-un interviu pentru o teză de doctorat: „Te abții ca să nu devii prea nervoasă, prea însuflețită, prea pasională, deoarece te temi că vei fi etichetată ca isterică sau stridentă. Ajungi să ai un comportament limitat și cred că nu este nici un mister că femeile lider sunt deseori descrise ca fiind *distante*, *robotice*, *reci*."

În timpul dezbaterii pentru funcția de vicepreședinte, din 2020, expresiile faciale nonrobotice ale Kamalei Harris au arătat în mod clar la ce anume se gândea în timp ce vorbea Mike Pence, și anume lucruri de tipul *cred că glumești*. Comentatorul conservator Bill O'Rilley a spus: „Senatoarea Harris este clară în exprimare, dar este percepută ca fiind arogantă, iar expresiile faciale îi fac rău". Un alt utilizator Twitter a scris: „Expresia de pe chipul Kamalei când vorbește Pence este aceeași pe care o avea mama mea când îi explicam de ce nu am ajuns la timp acasă". Candidatul republican David Dudenhoefer, care candida pentru locul reprezentantei Rashida Tlaib, în al 13-lea district din Michigan, a scris: „Kamala Harris este antipatică din cauza expresiilor ei faciale".

Bărbații sunt rareori numiți antipatici. Și probabil, chiar dacă ar fi, nu ar conta. Barbara Lee Family Foundation a descoperit că alegătorii se

simt mai confortabil când votează bărbați pe care nu-i plac – Donald Trump fiind un exemplu concludent. Mulți dintre cei mai înfocați susținători ai săi chiar nu-l puteau suferi – dar erau de acord cu inițiativele sale politice și se deplasau până la secțiile de votare în ziua alegerilor pentru a-l susține.

„Când femeile încearcă să obțină o funcție executivă", a spus Amanda Hunter, din partea Barbara Lee Family Foundation, într-un interviu pentru cartea sa, „trebuie să satisfacă ambele stereotipuri de gen: să demonstreze că sunt îndeajuns de puternice pentru a conduce, dar trebuie, de asemenea, să păstreze un nivel de feminitate pentru a fi plăcute, ceea ce nu este negociabil. Alegătorii nu vor vota o femeie pe care nu o plac."

„Stilul conflictual al lui Trump nu ar fi niciodată permis unei femei."

Nu pentru că o femeie nu *poate* fi plăcută. Doar că este un număr de echilibristică dificil. Ca mersul pe sârmă. Peste Marele Canion. În timp ce jonglezi cu 15 mingi. Cu o tavă cu cești de ceai pline pe cap.

Așadar, cum devin mai plăcute femeile candidat?

Păi, în primul rând, nu trebuie să se laude cu realizările lor. În timpul cursei pentru Senat, din 2012, analistul democrat Dan Payne a sfătuit-o pe Elizabeth Warren „să arate un pic de modestie". Specialistul în discursuri politice Chris Jahnke le-a spus clientelor sale că alegătorii le vor plăcea mai mult dacă vor împărți meritele pentru reușitele lor, mutând atenția asupra echipei lor talentate.

Dar ce facem cu umorul? Ar trebui să le facă plăcute. Tuturor le place să râdă. Nu vă grăbiți

însă. Într-un studiu din 2019, „Gender and Evaluation of Humour at Work“ („Genul și evaluarea umorului la locul de muncă“) apărut în *Journal of Applied Psychology*, cercetătorii au pus un bărbat și o femeie să susțină în fața angajaților două versiuni ale aceluiași discurs. Când bărbatul a făcut câteva glume, publicul i-a acordat punctaj maxim pentru leadership, statut și performanță. Când femeia a folosit exact același tip de umor, i-au acordat punctaj mai mic la toate capitolele.

Într-un articol din *Washington Post*, Alyssa Mastromonaco, fost adjunct de șef de personal la Casa Albă în mandatul lui Obama, a spus că de fiecare dată când femeile politician „dau dovadă de umor, sunt considerate lipsite de autenticitate sau că se străduiesc prea mult“. Dar, dacă nu arată că au simțul umorului, sunt reci, complexate, ca niște roboți. John Neffinger, care oferă îndrumare în media, atenționa: „Cel mai întâlnit pericol este situația în care candidata folosește autoironia pentru a proiecta căldură, subminându-și total puterea“. Și acest lucru o face neprezidențiabilă. Lipsită de substanță.

Femeile politician trebuie să se asigure că nu par cicălitoare sau că au aer de profesoară ori de bibliotecară. În ianuarie 2020, un jurnalist a scris că senatoarea Amy Klobuchar era ca „o bibliotecară rea din școala primară care mai are puțin și ne reamintește pentru a cincea oară că trebuie să vorbim în șoaptă“. Jack Cafferty de la CNN a numit-o pe Hillary Clinton „o mamă cicălitoare care îi face observație copilului“. (Iar ajungem la sora Ratched, arhetipul feminin al lui Jung.)

Cuvinte precum „lipsită de autenticitate“ sau „falsă“ sunt aproape întotdeauna folosite pentru

a descrie candidați femei, la fel de mult ca „antipatică". La puțin timp după ce Joe Biden și-a anunțat partenerul de candidatură, managerul pentru campania de realegere a lui Trump, Bill Stepien, a numit-o pe Kamala Harris „prefăcută" pentru că l-a criticat pe Biden în timpul dezbaterilor prezidențiale după care a fost de acord să treacă de partea sa (ceva ce, bineînțeles, nici un bărbat politician nu ar face vreodată). „Are un aer de lipsă de autenticitate", a spus Cliff Sims, care a scris discursuri pentru Convenția Națională Republicană din 2020, „ceea ce este o problemă majoră într-o vreme în care politicienii falși nu sunt deloc conectați cu alegătorii. De aceea strategia de a o ataca făcând-o «prefăcută» funcționează. Reflectă adevărul."

Ah, da, acel aer de lipsă de autenticitate.

Și Elizabeth Warren a avut parte de critici. Când se afla la un miting electoral, în ianuarie 2020, a țopăit un pic pe scenă pentru câteva momente pe melodia „Respect", iar trolii au atacat-o pentru lipsă de autenticitate.

Nu părea că *dansează* într-un mod autentic.

Christina Reynolds, vicepreședinte pe probleme de comunicare pentru EMILY's List, a declarat pentru *U.S. News* că simpatia „este o bâtă folosită împotriva femeilor. Femeile trebuie să fie simpatice, iar acest lucru trebuie să facă parte din autenticitatea lor. Altfel, bărbații pot fi autentici și fără să fie simpatici."

Și Hillary Clinton a fost acuzată că este falsă și neautentică din același motiv pentru care a fost considerată robot. De câte ori i se adresa o întrebare, avea obiceiul de a face o pauză pentru a se gândi înainte de a răspunde. „Am învățat să gândesc înainte să vorbesc", a scris aceasta, și „uneori să am mare grijă la cuvintele pe care le

aleg.“ În 2016, Chuck Todd, pe atunci gazda emisiunii *Meet the Press*, a criticat-o pe Hillary Clinton pentru că fusese „mult prea pregătită“ pentru prima sa dezbatere cu Donald Trump, lăsându-ne cu gura căscată în timp ce ne întrebam cum poate un candidat să fie prea pregătit pentru o dezbatere prezidențială și dacă o astfel de declarație a mai fost făcută vreodată despre un candidat bărbat.

După ce a fost criticată că nu zâmbește îndeajuns, Clinton a făcut efortul de a zâmbi mai des în timpul primei sale dezbateri prezidențiale din 2008 împotriva lui Mit Romney. Dar mulți comentatori spun că atunci a zâmbit *prea mult*. Și acest lucru a făcut-o să nu pară autentică.

Nu părea sinceră.

„Din nou, mă întreb ce anume legat de mine induce oamenii în eroare“, scria, „când sunt atât de mulți bărbați în politică care sunt mult mai puțin cunoscuți, analizați, interogați, fotografiați și verificați. Totuși li se cere mult mai rar să se deschidă, să se arate așa cum sunt, să demonstreze că sunt sinceri.“ Clinton a arătat că Barack Obama era la fel de controlat ca ea. „Vorbește cu mare grijă, nu se grăbește, își cântărește cuvintele. Acest lucru este în general și în mod corect considerat o dovadă a judecății intelectuale și a rigorii sale. Este o persoană serioasă care vorbește despre lucruri serioase. Așa sunt și eu. Și totuși în cazul meu este deseori considerat un lucru negativ. M-am împăcat cu faptul că mulți oameni – milioane și milioane – au decis că pur și simplu nu mă plac“, a concluzionat Clinton. „Imaginați-vă cum e.“

În 2013, prim-ministrul Julia Gillard a pozat pentru *Australian Women's Weekly* stând pe un fotoliu în timp ce tricota o jucărie în formă de

cangur pentru copilul ducilor de Cambridge. Ați crede că un astfel de hobby feminin – unul care i-a adus bucurie ani la rând – ar smulge un zâmbet din partea patriarhatului. Greșit. Presa australiană l-a denumit „nefiresc", „un hobby sinonim cu figura unei mătuși bătrâne și nebune" și „o mică scamatorie" care demonstra „o lipsă de conexiune" cu publicul. Un politician din partidul de opoziție le-a declarat reporterilor: „Știm că prim-ministrul se pricepe să tragă sfori, acum avem și poza care dovedește acest lucru".

Nu *tricota* într-un mod autentic.

Redactorul-șef adjunct al *Australian Women's Weekly* a scris: „Deficitul bugetului federal este de 19 milioane de dolari. Și ea ce face? Tricotează." În mod clar, dacă lui Gillard i-ar fi păsat cât de cât de țară, ar fi mers să tipărească bani.

Susținătorii lui Gillard au observat că Tony Abbott, liderul opoziției în momentul respectiv și ulterior prim-ministru, era deseori înfățișat ocupându-se de hobby-urile favorite – ciclism și surf – fără să fie criticat dur de presă, în ciuda deficitului național în creștere.

„Zâmbește!"

Zâmbetul este unul dintre mijloacele prin care femeile pot fi mai plăcute. (Dacă nu o fac, pot să pariez că bărbații le vor îndemna să o facă, indiferent dacă acestea candidează pentru președinție sau merg pe stradă.) În octombrie 2015, Carly Fiorina, candidat republican la președinție, a declarat că i s-a spus că nu a zâmbit suficient în timpul ultimei dezbateri.

Un articol din 2005 din *Seattle Times* menționa că senatoarea Maria Cantwell din statul Washington era poreclită „Maria cea care nu

poate zâmbi“ din cauza „atitudinii sale serioase, aproape rece“.

Când Susan Rice, fosta ambasadoare la ONU, a candidat la funcția de vicepreședinte a lui Joe Biden, fostul șef al Partidului Democrat, Ed Rendell a declarat pentru *Washington Post*: „Zâmbea la televizor, ceva ce nu face prea des în realitate. De fapt, era chiar fermecătoare la televizor, lucru de care nu a părut să-i pese în trecut.“ A fost un compliment stângaci, dacă asta o fi fost intenția.

Oricât ar fi de greu de crezut, uneori chiar și unele femei le îndeamnă pe alte femei să zâmbească. În 2019, Sarah Huckabee Sanders, pe atunci secretar de presă la Casa Albă, a spus că Nancy Pelosi, pe atunci lidera minorității din Camera Reprezentanților, „ar trebui să zâmbească mai mult“.

După ce Hillary Clinton avusese câteva victorii în primele runde de dezbatere, în martie 2016, Joe Scarborough de la NBC a făcut o postare pe Twitter cu trimitere la ea: „Zâmbește. Ai avut o noapte grozavă.“ Când Anderson Cooper de la CNN a întrebat-o dacă a crezut că sugestia a fost sexistă, aceasta a răspuns: „Păi, dă-mi voie să-ți spun, nu am auzit pe nimeni să zică aceste lucruri despre bărbați. Și am văzut o grămadă de candidați bărbați care nu zâmbesc prea mult și vorbesc destul de tare. Așadar bănuiesc că e mai bine să las lucrurile așa cum sunt.“

Clinton nu era departe de adevăr. Dacă un lider bărbat este serios și cumpătat, oare i-ar spune cineva că trebuie să zâmbească? Să încerce să fie mai fermecător? De ce nu i-a spus nimeni lui Donald Trump să fie fermecător? (Ar fi reușit oare să schimbe ceva?)

Și de ce toți acești oameni cred că pot să ne spună ce să facem cu corpul nostru? Ar putea la fel de bine să insiste să sărim într-un picior și să batem din palme la comandă.

Probabil este vorba despre control. Bărbații ne-au spus dintotdeauna cum ar trebui să arătăm, așa că poate sunt de părere că nu e nimic în neregulă dacă ne spun ce să facem cu fața noastră. Deși cel mai probabil acest lucru nu se ridică adesea la nivelul gândurilor conștiente ale unui bărbat, este clar că ar exista mai multe șanse ca o femeie care zâmbește să-i toarne o băutură, să-i facă masaj la picioare, să-și dea jos hainele și să-i sară în brațe. Poate totuși e mai mult decât atât și, adânc în subconștient, o femeie care zâmbește face pe plac patriarhatului. Domnul și Stăpânul se află pe tron; femeile sunt fericite cu locul care li s-a desemnat și totul este conform ordinii divine. Femei precum Sarah Huckabee Sanders care le spun altor femei să zâmbească se așază bucuroase de partea patriarhatului, unde se pot aștepta la o primire voioasă și la o bătaie colegială pe umăr.

Acele femei care nu reușesc să zâmbească unor bărbați necunoscuți care trec pe lângă ele pe stradă pentru că se gândesc la muncă, facturi și prieteni pe moarte nu sunt doar antipatice; sunt deseori acuzate că au „față de femeie a dracului“ – ceea ce înseamnă că persoana astfel descrisă este nesuferită, agresivă și acră. Acest termen este în mod clar sexist, deoarece este adresat doar femeilor (singura excepție posibilă fiind Kanye West). Din câte știm nu există „față de bărbat al dracului“.

„Să mănânce cozonac"

Unele femei celebre din istorie nu au fost pe placul oamenilor din cauza presupusei lor frivolități și a reputației de cheltuitoare. De exemplu, Cleopatra. Ca dovadă a risipei sale excesive, potrivit istoricilor romani care o detestau, Cleopatra a făcut un pariu cu generalul Marc Antoniu, aflat în vizită, că ar putea cheltui zece milioane de sesterți pe o singură petrecere, o sumă echivalentă cu aproximativ 20 de milioane de dolari în banii de azi (îndeajuns cât să cumperi o vilă grandioasă în stil mediteraneean pe vremea Cleopatrei). A desprins o perlă enormă din unul dintre cerceii ei – autorul roman Pliniu a numit-o „cea mai mare din istorie", o „creație remarcabilă a naturii și cu adevărat unică" – și a aruncat-o într-un pahar cu oțet unde a început să sfârâie ca o aspirină efervescentă. Odată ce s-a dizolvat complet, a băut lichidul, șocându-i pe Antoniu și pe oaspeții săi.

Problema e că perlele nu se dizolvă în oțet decât dacă sunt făcute pudră sau sunt introduse în oțet concentrat, extrem de fierbinte, pe o durată mai mare decât cea a unei petreceri. Ori regina le-a jucat o farsă inteligentă vizitatorilor ei romani pentru a-i uimi cu averea sa extraordinară, ori autorii de mai târziu au inventat povestea în totalitate pentru a demonstra ce nechibzuită, frivolă și desfrânată era, genul de femeie a cărei țară chiar era pe mâni mai bune ca provincie romană condusă de cei mai sexiști bărbați.

Acum să discutăm despre Maria Antoaneta. Uneori fugea de eticheta rigidă și ametitoare a palatului Versailles la Micul Trianon – un miniconac în grădinile palatului, un loc de o

simplitate relativă. Regele anterior, Ludovic al XV-lea, îl construise pentru amanta sa, Madame de Pompadour, dar pamfletarii scriau că fusese construit la dorința Mariei cu costuri enorme, pereții fiind împodobiți cu aur și diamante.

Când fratele său, Iosif, împărat al Austriei, a vizitat-o, în 1781, au circulat zvonuri că i-a dăruit acestuia căruțe pline cu aur pentru a le scoate din Franța și a le readuce la Viena. Pamfletele o portretizau ca pe o bețivă când, de fapt, era una dintre puținele persoane de la curte care nu se atinsese niciodată de nici un strop de alcool.

În timpul foametei din 1780, când poporul s-a plâns că nu avea pâine, Maria Antoaneta a devenit faimoasă pentru că ar fi spus: „Atunci, să mănânce cozonac“. Acest lucru nu s-a întâmplat niciodată. Comentariul circula deja de cel puțin un secol, când regina Maria Tereza, o prințesă spaniolă căsătorită cu Ludovic al XIV-lea, se presupune că a spus: „Dacă nu este pâine, lasă poporul să mănânce crusta pateului“ (ceea ce, trebuie să recunoaștem, nu este chiar același lucru). În 1751, fiica lui Ludovic al XV-lea, Sophie, s-a referit la vechea expresie când se spune că fratele său a auzit strigăte implorând „Pâine! Pâine!“ în timpul unui drum la Paris. Filosoful Jean-Jacques Rousseau a scris în 1765 că, demult, o mare prințesă spusese: „Să mănânce cozonac“. Numai că fraza a rămas în amintire ca aparținându-i Mariei și ca o dovadă de egoism, frivolitate și dispreț față de greutățile cu care se confrunta poporul.

Mincinoasă/nedemnă de încredere/trădătoare

Dintr-un anume motiv, femeile puternice sunt privite adesea ca nefiind demne de încredere. Poate că sunt suspectate tocmai pentru că sunt puternice, o lipsă clară de respect față de patriarhat. Lipsa de încredere, la fel ca simpatia, este o noțiune vagă, greu de descris exact, un sentiment nesusținut de fapte. Sigur face ea ceva (Fraudă? Conspirație? Dans la bară?) și, dacă nu știm exact ce anume, odată și odată sigur vom afla.

Într-un sistem parlamentar, contestarea conducerii este un proces acceptat de un partid pentru a determina dacă dorește să înlocuiască un lider în funcție. Și, cu toate acestea, de câte ori o femeie ia locul unui bărbat, apar o grămadă de acuzații cum că l-ar fi înjunghiat pe la spate. De exemplu, în 1993, liderul adjunct al opoziției, Helen Clark, și susținătorii ei din Partidul Laburist au fost nemulțumiți de rezultatele slabe ale partidului la alegeri și îngrijorați că nu aveau să treacă cu bine de alegerile din 1996. Clark a decis să încerce să candideze la funcția de președinte al partidului, o funcție deținută de șeful său, Michael Moore. A solicitat un vot pentru președinte, unde membrii partidului său din parlament aveau de ales între ea și Moore. Moore ar fi putut să renunțe la funcție, dar a hotărât să rămână și să ducă o luptă pe care a pierdut-o.

Deși problema lui Clark era exact ceea ce mulți bărbați politicieni făceau de decenii, presa a acționat ca și când aceasta l-ar fi rănit fizic pe Moore. Ea îl „trădase“, „conspirase împotriva“ lui. Era mincinoasă, nedemnă de încredere, rea, fără

inimă și însetată de putere. În primul interviu după ce a câștigat votul a fost prezentată astfel: „Următorul invitat în studio, cu sângele lui Michael Moore încă proaspăt pe mâini, noul președinte al Partidului Laburist: Helen Clark“. Reporterul a întrebat: „Helen Clark, nu văd nici o urmă de sânge pe mâinile tale, dar cum este să înjunghii pe la spate un lider de partid?“ Moore a fost prezentat ca victimă inocentă a ambițiilor politice de nestăvilit ale lui Clark. „Date fiind circumstanțele acestei lovituri date conducerii“, a întrebat reporterul, cum mai putem avea încredere în dumneavoastră?

În 2010, Julia Gillard a devenit prima femeie prim-ministru al Australiei într-un mod asemănător. Timp de trei ani ocupase funcția de vicepremier al lui Kevin Rudd, încercând adesea să facă ordine în haosul provocat de stilul de management dezorganizat al acestuia, întârzierile lui la ședințe și uluirea lui constantă cu privire la evenimentele care se petreceau. Deși publicul nu știa de tulburările care aveau loc în spatele ușilor închise ale guvernului, a început din ce în ce mai des să dezaprobe gafele sale privind schimbările climatice și taxa pe activitatea minieră. Gillard era de părere că ar fi un lider mai bun și avea voturile comitetului local al partidului care îi asigurau funcția. Când i-a spus lui Rudd că va depune o moțiune împotriva lui, el a susținut o conferință de presă unde a anunțat că va lupta pentru a rămâne în funcție. Atunci, dându-și seama că nu se mai bucura de încrederea partidului, a fost de acord să demisioneze, iar Gillard a fost aleasă fără opoziție.

Buletinele de știri au acuzat-o pe Gillard că l-a „ucis“ și „decapitat“ pe Rudd, că i-a pus la cale

„asasinarea“, că a decis „să-l execute politic pe Rudd“. „Când s-a ivit ocazia, ambițioasa Gillard nu a ezitat să ia cuțitul și să-l înfigă în spatele lui Rudd“, a trâmbițat *Courier-Mail*. Publicația *Age* a exclamat: „Cu siguranță, cine se așteaptă ca Parlamentul să fie un loc mai prietenos, mai liniștit doar pentru că o femeie se află la conducere, are mari șanse să fie dezamăgit“. Un alt articol din *Age*, cu titlul „Fetele drăguțe nu umblă cu cuțite“, relata: „Astfel, Julia Gillard, care a ajuns prim-ministru având o imagine de jucător curat, cinstit, știe că trebuie să fie convingătoare în explicațiile pe care le are de dat despre cum a ajuns să îl înjunghie pe Kevin. Prin urmare, are o mantră. A fost nevoită să *aducă guvernul înapoi pe drumul cel bun.*“

La numai două luni după ce a devenit prim-ministru, Gillard a convocat alegeri naționale pentru a valida funcția ocupată în fața electoratului. Cu toate acestea, alegerile nu i-au asigurat o majoritate și a fost nevoită să negocieze acorduri cu verzii și independenții pentru a forma un guvern. Verzii au solicitat ca ea să stabilească un preț pe emisiile de carbon, ceea ce promisese cu fermitate că nu va face niciodată în timpul campaniei sale. Având în vedere circumstanțele, a fost nevoită să instituie taxa pe emisiile de carbon. Un critic a numit-o „Juliar“ (Julia mincinoasa) un nume care a prins foarte repede la public.

O astfel de schimbare de poziție este destul de des întâlnită în politică. Mulți dintre predecesorii bărbați ai lui Gillard s-au găsit în poziții similare. De exemplu, în 1993, Paul Keating promisese să reducă taxele și s-a găsit în imposibilitatea de a face acest lucru. Totuși, deși a fost criticat pentru schimbarea deciziei, Keating nu a fost niciodată

numit „Pauliar (Paul mincinosul)“. John Howard, prim-ministru între 1996 și 2007, a jurat în 1995 că „niciodată, dar niciodată“ nu va institui o taxă pe bunuri și servicii. În 1998, când a găsit de cuviință să-și schimbe decizia, presa și publicul l-au criticat pe bună dreptate, dar nu cu ura feroce îndreptată către Gillard. În martie 2013, Kevin Rudd a declarat că dorește să fie „100% clar pentru toți parlamentarii Partidului Laburist“ că *niciodată*, sub nici o formă, nu va mai reveni la conducerea partidului. Și totuși, după numai trei luni, a făcut acest lucru, recâștigându-și funcția de prim-ministru. Și nu a fost numit mincinos.

Femeile au un mare avantaj când e vorba să ajungă în vârful unui sistem parlamentar, spre deosebire de cel prezidențial. Margaret Thatcher și Theresa May, în Marea Britanie, Golda Meir, în Israel, Indira Ghandi, în India, Benazir Buttho, în Pakistan, Julia Gillard, în Australia, Angela Merkel, în Germania, și multe alte femei lideri au acționat în sisteme parlamentare. Nu au fost alese de public în urma unor alegeri generale, ci de colegii lor, alți oficiali aleși de public, care le cunoșteau și lucraseră cu ele timp de mulți ani. Aceste câteva sute de electori înțeleg setul lor de abilități cu privire la vorbitul în public, afaceri externe și interne, alegerea unor soluții de compromis, încadrarea într-un buget și elaborarea și votarea legilor.

Femeile care concurează pentru o funcție executivă de top într-un sistem parlamentar nu au nevoie să fie neapărat calde și prietenoase cu publicul larg. Iar ambiția este privită mai degrabă ca o calitate de colegii ei din politică decât ca o slăbiciune a caracterului de către populație. Dacă Hillary Clinton ar fi activat într-un sistem parlamentar, având în vedere experiența și

calificarea ei, mai mult ca sigur ar fi devenit prim-ministru.

Privind înapoi la candidatura sa din 2016, Clinton a spus: „Nu e ușor să fii femeie în politică. E puțin spus. Poate fi îngrozitor, umilitor. În clipa în care o femeie face un pas înainte și spune «Candidez pentru funcția x», atunci începe totul: analizarea feței, a corpului, a vocii, a comportamentului, comentariile despre înălțime, ideile, realizările sale, integritatea sa. Poate fi incredibil de crunt…“

„Din experiența mea, echilibrul de care femeile din politică trebuie să dea dovadă este o provocare la fiecare nivel, dar devine din ce în ce mai dificil de păstrat cu cât vrei să ajungi mai sus. Dacă suntem prea sensibile, nu suntem făcute pentru marea ligă. Dacă muncim prea mult, ne neglijăm familiile. Dacă punem familia pe primul loc, nu luăm munca în serios. Dacă avem o carieră, dar nu avem copii, e ceva în neregulă cu noi și invers. Dacă vrem să concurăm pentru o funcție mai înaltă, suntem prea ambițioase. Chiar nu putem să ne mulțumim cu ce avem? Oare de ce nu putem să lăsăm bărbaților funcțiile mai importante?“

Cum să joci cartea genului

Poate cel mai neplăcut lucru pe care-l poate face o femeie este să se plângă de comportamentul sexist. Un astfel de comportament dublează deseori rănile suferite: în primul rând, sexismul în sine, în al doilea rând, acuzațiile că „a jucat cartea genului“ pentru a beneficia de tratament special, s-a smiorcăit, a mințit, s-a plâns, nu a fost un jucător de echipă și nu a avut simțul umorului. Un studiu din 2001 publicat de

Feminism & Psychology a constatat că acuzațiile de sexism au făcut ca femeile care au avut curajul să afirme acest lucru să fie „mai puțin plăcute“ de bărbați decât dacă ar fi tăcut și ar fi îndurat.

După cum a scris Pat Schroeder, reprezentantă în Congres, în autobiografia sa din 1998: „Profesional, nouă, femeilor, ne este frică să exprimăm orice altceva în afară de satisfacție, de teamă că ni se va spune că, dacă nu suntem în stare să ne descurcăm în această funcție, putem să plecăm acasă. Ne reprimăm sentimentele pentru că ne este teamă să nu fim etichetate drept plângăcioase.“

Cel mai definitoriu moment al Juliei Gillard a avut loc pe 9 octombrie 2012, când a susținut ceea ce a devenit cunoscut drept „Discursul împotriva misoginismului“, probabil cel mai evident reproș împotriva sexismului exprimat public din toate timpurile. Principalul ei adversar politic, liderul opoziției Tony Abbott, depusese o moțiune pentru a-l demite pe Peter Slipper, președintele Camerei, după ce se aflase că îi trimisese mesaje sexiste asistentei sale. Abbott a declarat că fiecare zi în care prim-ministrul Gillard îl susținea pe Slipper reprezenta „încă o zi de rușine pentru un guvern care ar fi trebuit deja să moară de rușine“ și a acuzat-o pe aceasta de sexism.

Gillard fusese victima unui sexism agresiv timp de peste doi ani ca prim-ministru și mulți ani înainte în cariera sa politică, o perioadă lungă tocmai din partea lui Abbott, fără să se plângă vreodată. Acum, să fie acuzată de sexism, chiar de bărbatul care lansase o cruciadă misogină împotriva ei, era prea mult de îndurat. „În mod normal nu înjur“, a amintit în memoriile sale, „dar mintea mea urla: *De ce, Doamne iartă-mă,*

după cât am îndurat, mai trebuie să-l ascult și pe Abbott cum îmi ține predici despre sexism. Pentru Dumnezeu!"

S-a ridicat în picioare și a început un discurs de 15 minute – inspirându-se doar pentru scurt timp din notițele pe care și le făcuse despre cele mai groaznice comentarii sexiste pe care le auzise de-a lungul timpului – care i-a lăsat pe mulți, atât dintre opozanții, cât și dintre susținătorii săi politici muți de uimire. A spus cu o voce fermă: „Mulțumesc foarte mult, domnule președinte de ședință, doresc să mă opun moțiunii înaintate de liderul opoziției. Și, făcând acest lucru, doresc să-i transmit acestuia că nu accept lecții despre sexism și misoginism de la unul ca el. Chiar nu accept. Și nici Guvernul nu acceptă predici despre sexism și misoginism de la acest individ. Nici acum, nici altădată."

A continuat: „Liderul opoziției spune că aceia care au puncte de vedere sexiste și care sunt misogini nu sunt potriviți pentru a ocupa funcții înalte. Bine, atunci sper că liderul opoziției are o bucată de hârtie pe care să își scrie demisia. Pentru că, dacă el dorește să afle cum arată misoginismul în Australia modernă, nu are nevoie de o moțiune în Camera Reprezentanților, are nevoie de o oglindă. De asta are nevoie."

Apoi l-a acuzat pe Abbott de ipocrizie în baza numeroaselor sale declarații misogine din trecut, cum ar fi cea din timpul unui interviu: „Dacă e adevărat că în general bărbații au mai multă putere decât femeile este asta ceva rău?" și „Avortul este metoda ușoară de a scăpa de răspundere". Și „casnicele din Australia trebuie să înțeleagă în timp ce calcă rufele..."

Gillard a remarcat cu ironie: „Îi mulțumim că ne-a arătat care este rolul femeilor în Australia

modernă".

Și-a amintit momentul în care, în cursul unei dezbateri parlamentare, Abbott a spus: „Dacă din punct de vedere politic, prim-ministrul dorește să devină o femeie cinstită...", insinuând că încă nu era căsătorită cu partenerul său. Acest lucru, a spus ea, „era ceva ce nu ar fi fost menționat niciodată despre nici un bărbat care ar fi ocupat această funcție".

A adăugat: „Am fost jignită când liderul opoziției a ieșit în fața Parlamentului și s-a așezat lângă un semn pe care scria «Scăpați de vrăjitoare». Am fost jignită când liderul opoziției a stat lângă un semn care mă descria ca fiind curva unui bărbat."

Gillard a exprimat clar că fusese jignită de mesajele lui Slipper – la fel cum s-a simțit jignită de sexism în general – și dorea să lase ancheta deja în curs să se desfășoare. (Slipper avea să demisioneze mai târziu în acea zi.)

A încheiat cu fraza: „Bunul-simț, simțul realității, un proces corect, acestea sunt lucrurile care ar trebui să domnească în acest Parlament. Aceasta cred că este calea spre progresul acestui Parlament, nu genul de standarde duble și de jocuri politice impuse de liderul opoziției care acum se uită la ceas deoarece, din câte se pare, o femeie a vorbit deja prea mult."

Și după aceea a luat loc într-o liniște apăsătoare. Peste ani, a declarat: „Privind înapoi, cred că am fost mânată de o frustrare profundă, deoarece, după fiecare remarcă sexistă care mi-a fost adresată și pentru care îmi mușcasem limba, eram acum acuzată de sexism – lucru care mi s-a părut nedrept. Mânia reprimată a dat naștere acelui discurs."

Aproape imediat după ce Gillard a terminat de vorbit, tweeturile și linkurile au început să facă înconjurul lumii. Discursul a fost vizualizat de peste un milion de ori doar în prima săptămână. Publicul, în special cel feminin, a sărbătorit. Discursul său a fost votat drept cel mai memorabil moment din istoria televiziunii australiene. Dar un studiu care a analizat un număr de 251 de articole referitoare la discurs, care au apărut în publicațiile australiene importante în săptămâna ulterioară acestuia, a evidențiat că majoritatea erau negative. Aceleași publicații care rareori scriau despre comentariile îngrozitor de sexiste ale lui Abbott s-au asigurat că o atacă pe Gillard pentru că adusese vorba despre ele. *Courier Mail* i-a desființat discursul ca *nefiind edificator* și considerându-l *irelevant*, „un spectacol de prost-gust, plin de mânie reprimată și afront... Treci peste și mai bine concentrează-te să asiguri creștere economică și stabilitate; să rezolvi odată problemele importante de pe agenda politică."

Un editorialist de la *Advertiser* a scris: „N-am auzit-o niciodată pe Thatcher să urle în Camera Comunelor că cei care o critică sunt misogini sexiști. Probabil a crezut că astfel ar fi dat dovadă de slăbiciune. La școala lui Thatcher, orice lider politic care se plângea de criticii pe care îi avea era perceput ca nefiind potrivit pentru funcția respectivă... Acesta este un teritoriu periculos pentru Julia Gillard. Ea este liderul nostru național. Este prim-ministrul. Ne așteptăm ca ea să guverneze cu calm și înțelepciune și să-și reducă la tăcere criticii politicos și cu eleganță... Ar trebui să fie mai presus de aceste lucruri." Într-un fel e greu să ne imaginăm că autorul sugerează că un bărbat care suportă atacuri

personale neîncetate de doi ani ar trebui să guverneze cu calm și înțelepciune și să-și reducă criticii la tăcere în mod politicos și cu eleganță.

Sentimentul general în presa australiană părea să fie acela că faptul că Gillard arăta cu degetul misoginismul era de neiertat, mult mai grav decât fenomenul în sine. De ce nu putea să ignore faptele și să fie mai presus de ele? În discursul împotriva misoginismului, Gillard menționase chiar lucrul pe care nimeni nu îndrăznea să-l numească.

Sydney Morning Herald a scris că discursul ar fi putut să o coste la viitoarele alegeri (și anumite studii au sugerat că așa era). *Sunday Telegraph* a titrat: „Miza cărții genului este un ultim refugiu jalnic al incompetenților și toți cei din lumea reală știu acest lucru". Discursul său era descris de publicația *Australian* ca „un afront față de femeile care au suferit de pe urma sexismului și a misoginismului".

Australian a scris: „Ideea este că Gillard, ucenicul politician, foarte sonoră și plină de furie inutilă, își face mai mult rău sieși decât lui Abbott... Abbott pare că e un bărbat normal din suburbii cu o ipotecă și trei fiice. Nu e chiar așa diferit de aspiranții de la cluburile de golf sau de băieții care fac grătar la meciul de netball." Cu alte cuvinte, Abbott, în ciuda misoginismului, era în regulă, deoarece avea o casă, fiice, crose de golf și pregătea burgeri la grătar. În mod ironic, Gillard a fost acuzată că începuse un *război al sexelor*. A fost înfățișată drept agresorul, iar Abbott era victima neajutorată, fără de păcat. Vorbind deschis despre misoginism, Gillard, o femeie irațională, nebună din cauza hormonilor, și-a distrus partidul, genul, țara și probabil întreaga lume, la fel ca Eva și Pandora.

Totuși un jurnalist curajos i-a luat partea lui Gillard. Katharine Murphy de la *The Age* a scris că discursul fusese unul spontan: „O izbucnire de frustrare pură: vulcanică și intensă, deoarece preludiul unei explozii este o perioadă lungă de tăcere. Ce femeie nu se identifică cu așa ceva? Toate ne-am aflat în această situație, am tăcut, consumându-ne la gândul nedreptății care însemna nerostirea."

Julia Baird de la *New York Times* a fost de acord. „Timp de trei ani și trei zile în care Julia Gillard a fost prim-ministrul Australiei", a scris aceasta, „am discutat despre cât de bine ajustate erau taioarele ei, cât de mare era fundul său, cât de adânc decolteul, cum era tunsă, cum era vocea ei, legitimitatea conducerii sale și dacă, așa cum a spus un membru al Parlamentului din Partidul Liberal de opoziție, a ales să pară *searbădă înadins*. Sexismul a fost visceral și uneori grotesc."

Privind înapoi, Gillard și-a amintit: „Acel discurs mi-a atras reputația de a fi cea îndeajuns de curajoasă să scoată la iveală sexismul și misoginismul. Și odată cu el a venit și toată încărcătura care le împiedică pe femei să facă același lucru când le observă: am fost acuzată că joc cartea genului, că fac pe victima. Argumente slabe, răsuflate, pe lângă subiect – cineva care acționează într-un mod sexist, care impune stereotipuri sexiste, jucând cartea genului. Acea persoană este cea care folosește în mod eronat genul pentru a elimina, a interzice și a umili: nu femeia care îi spune pe nume. Scoțând la iveală sexismul nu înseamnă că faci pe victima, este singura strategie care va permite schimbarea. Care este alternativa? Sexismul să nu fie

niciodată expus, niciodată abordat, să nu se schimbe nimic?“

Acum câțiva ani, când Francesca Donner, fostă directoare pe probleme de egalitate de gen la *New York Times* și autoare a rubricii „In Her Words“, lucra la *Wall Street Journal*, a scris șapte articole publicate în șapte zile consecutive pe teme majore cu care se confruntau femeile americane. Violența domestică. Accesul la sistemul de sănătate. Munca neremunerată. Când articolul introductiv a fost publicat, a fost copleșită de critici online care o numeau plângăcioasă, nemulțumită, răsfățată, ridicolă. „De ce oare“, a spus aceasta într-un interviu pentru această carte, „de fiecare dată când femeile ridică problema inegalității, sunt arătate cu degetul pentru că se smiorcăie și se plâng? Când femeile arată că sunt tratate mai rău de doctori, li se spune să tacă, să se descurce, să nu facă scandal? Când femeile arată care sunt problemele, le spunem să și le bage în fund și să treacă peste. De ce nu ne interesează să le auzim poveștile?“

Nu vrem să le auzim poveștile deoarece nimic nu e mai alarmant pentru patriarhat decât o femeie care s-a săturat și care spune adevărul despre misoginism.

Capitolul 7

Dar cine are grijă de soțul și de copiii ei?

La alegeri, dacă ești căsătorită, îl neglijezi; dacă ești singură, n-ai fost în stare să pui mâna pe el;

dacă ești divorțată, n-ai știut să-l păstrezi. Dacă ești văduvă, l-ai omorât.

BARBARA MIKULSKI, senatoare a statului Maryland, SUA, 1987–2017

Într-un mit grecesc, Atalanta, fiica regelui Schoeneus al Beoției, era o tânără cu abilități sportive incredibile. Putea întrece în luptă, vânătoare și alergare orice bărbat și nu voia să se căsătorească sau să aibă copii. Dorindu-și cu disperare nepoți, tatăl său a bătut-o la cap până când aceasta a promis că îl va accepta pe bărbatul care o va întrece la alergare, cu condiția ca aceia care pierd cursa să fie executați. Această condiție a fost destul de eficientă pentru a reduce numărul pretendenților.

Totuși mulți bărbați au pierit în cursa (literală) după Atalanta. Dar un tânăr pe nume Hippomenes a primit trei mere de aur de la o zeiță și, de fiecare dată când Atalanta îl întrecea, arunca câte unul în fața ei. A treia oară ea s-a oprit să culeagă obiectul auriu strălucitor (nici măcar femeile ca ea nu puteau să reziste lucrurilor strălucitoare), el a întrecut-o, câștigând cursa și mâna ei. Nu a mai contat că trișase.

Și astfel povestea are un final fericit. Atalanta nu a mai făcut de râs bărbații și și-a găsit locul ca soție și mamă. Lumea era încă o dată așa cum ar fi trebuit să fie. Patriarhatul era în siguranță. Pentru că femeile nu pot să alerge mai repede decât bărbații. Sau să câștige mai multe onoruri decât ei. Sau, Doamne ferește, să-i respingă și să refuze să aibă copii.

Derulăm repede înainte cu 2 000 de ani și o altă Atalanta care întrecea (la figurat) bărbații a refuzat să se căsătorească sau să aibă copii.

Elisabeta I a urcat pe tron în 1558 la vârsta de 25 de ani – deja fată bătrână într-o epocă în care fetele de viță regală se căsătoreau deseori la 15 ani. Când nu s-a arătat interesată să se căsătorească prea curând, Camera Comunelor a spus că „nimic nu poate fi mai respingător pentru binele comun decât să vezi o prințesă... care duce o viață în singurătate, ca o vestală". Pe măsură ce treceau anii, erau momente în care membrii consiliului său cădeau în genunchi, plângând și implorând-o să se căsătorească.

Și, într-adevăr, existau motive urgente pentru ca ea să facă acest lucru. Conducătorii aveau nevoie de moștenitori direcți pentru a-și împiedica verii – unii dintre ei posibil regi străini – să pornească război în încercarea lor de a pune mâna pe coroană. În 1559, membrii parlamentului Elisabetei au descris ororile care i-ar fi așteptat dacă regina nu ar fi avut un moștenitor: „neajunsurile de nerostit ale războaielor civile, amestecurile periculoase ale prinților străini, cu revolte, ambiții și disidenți în propriile țări, pierderea caselor nobiliare, măcelărirea oamenilor, distrugerea orașelor, nesiguranța bunurilor, vieților și proprietăților tuturor oamenilor". Tranziția organizată a puterii de la o generație la alta era de maximă importanță pentru fiecare națiune.

Dar Elisabeta cunoștea foarte bine dezastrul lăsat în urmă de numeroasele căsătorii ale tatălui său. Henric al VIII-lea îi decapitase mama și încă o soție, divorțase de alte două, pierduse una la naștere și aproape că ajunsese să o ardă pe ultima pe rug – cu siguranță nu o moștenire care să o încurajeze pe tânăra Elisabeta să viseze la un mariaj fericit. Până când a urcat pe tron, a fost, de asemenea, martora mariajului dezastruos al

surorii sale vitrege cu Filip al Spaniei. Logodna Mariei I, în vârstă de 38 de ani cu bărbatul în vârstă de 27 de ani a fost atât de nepopulară, încât a dus la izbucnirea unei rebeliuni. Mulți englezi protestanți nu-și doreau un rege spaniol catolic care ar fi putut să transforme țara într-o colonie spaniolă.

Conform contractului de căsătorie, Filip a primit titluri și onoruri egale cu cele ale soției sale. Amândoi au apărut pe monede din profil, față în față, coroana Angliei levitând ca prin magie deasupra lor. O lege a Parlamentului menționa că Filip „o va ajuta pe Înălțimea Sa... în administrarea bucuroasă a ținuturilor și dominioanelor Alteței Sale". Făcând astfel, acesta a târât Anglia în războiul Spaniei cu Franța, pierzând Calais, ultima posesiune engleză din ceea ce fuseseră odată teritoriile întinse ale Angliei în Franța. Maria a secat atât trezoreria, cât și arsenalul pentru a-l sprijini pe Filip în războaiele lui străine. Dacă cineva ar fi atacat Anglia, nu ar fi putut să se apere.

Filip și-a abandonat soția devotată cam toată căsnicia, conducându-și domeniile din Spania și Țările de Jos. Maria a murit la vârsta de 42 de ani, cu inima frântă. Filip, care era la Bruxelles, i-a scris surorii lui pe un ton rece: „Am simțit un regret întemeiat pentru moartea ei".

O medalie din timpul domniei Mariei îi înfățișează, pe o față, pe cei doi monarhi stând pe tron unul lângă altul. Filip este în stânga, poziția superioară de putere și onoare. Pe aversul medaliei, Maria, călare pe un cal, se află în partea stângă. Totuși se află în spatele lui Filip și al calului acestuia, care stau în față și central. Doar privind medalia Elisabeta trebuie să fi simțit fiori de dezgust. Știa că orice posibil soț va încerca cu

siguranță să-i ia puterea și, chiar dacă n-ar fi făcut-o, consilierii și nobilii săi i s-ar fi adresat mai degrabă lui decât ei pentru luarea de decizii. Mai mult decât atât, căsătoria cu un prinț ca Filip ar fi provocat amestecul străinilor în afacerile Angliei și ar fi putut târî națiunea în și mai multe războaie continentale. Dar, dacă s-ar fi căsătorit chiar și cu cel mai nobil dintre supușii săi, s-ar fi coborât la nivelul acestuia și probabil ar fi dus la facțiuni în familiile rivale de la curte.

A doua zi după urcarea ei pe tron a numit un curtean în vârstă de 39 de ani, sir William Cecil, drept secretar de stat. Cecil credea că el și consiliul vor conduce în locul ei până când vor începe să lucreze cu soțul acesteia pentru a conduce regatul. Când a descoperit că o scrisoare a unui ambasador de la o curte străină fusese dată direct Elisabetei fără să-i fie înmânată mai întâi lui, a fost profund îngrijorat că regina Angliei se amesteca în conducerea țării. Cecil a mustrat aspru mesagerul, spunându-i că nu ar fi trebuit să o ducă Majestății Sale, „o problemă de asemenea gravitate fiind prea mult pentru cunoștințele unei femei".

La fel, când un ambasador francez a sosit la curte, acesta a solicitat prezența consiliului în cursul audienței sale cu regina, semn clar că avea să discute probleme peste puterea de înțelegere a unei femei. Când Elisabeta a auzit cererea, i-a scris furioasă: „Ambasadorul uită cine e și mă crede incapabilă să concep un răspuns la mesajul său fără ajutorul Consiliului meu. Poate acest lucru se cade în Franța, unde regele este tânăr, dar noi ne guvernăm regatul mult mai bine decât o fac francezii."

În februarie 1559, Camera Comunelor i-a trimis reginei o petiție oficială la palatul său de la

Whitehall informând-o că ar fi benefic pentru ea „și regatul ei dacă și-ar lua un consort care ar putea să o scutească de toate aceste eforturi, potrivite numai pentru bărbați". Dacă rămânea „necăsătorită și, așa cum era, o virgină vestală", o astfel de situație ar fi fost „contrară îndatoririlor publice".

Interesant este că Elisabeta se temea că vreunul dintre copiii ei ar fi putut „deveni incontrolabil și probabil nerecunoscător", însemnând că un fiu ar fi putut să-i ia tronul, ceva ce cu siguranță i-ar fi bucurat profund pe consilierii săi. A concluzionat că avea să asculte sfaturile lui Dumnezeu în acest sens, așadar a ascultat cu atenție mulți ani. Dar Dumnezeu se pare nu a îndemnat-o niciodată să se căsătorească.

Nu ne-o putem imagina pe Elisabeta înghesuită pe fața unei monede alături de soțul ei – rege datorită ei – aflat în față și în centru. Sau imaginați-vă cum ar sta ea cocoțată pe partea dreaptă mai puțin onorabilă, pe când el s-ar întinde bucuros pe partea stângă mai prestigioasă. Nici nu o putem vedea cum stă netulburată în colțul sălii de consiliu brodând, în timp ce soțul său – rege datorită ei – stă în fruntea mesei luând hotărâri referitoare la probleme de stat împreună cu consilierii săi. Este imposibil să ne-o imaginăm cum își ridică privirea de la acul de cusut și apoi îi aruncă un zâmbet radios, aprobator, pentru că se ocupă de treburi atât de grave precum afacerile statului, care s-au dovedit prea mult pentru biata ei minte.

La scurt timp după urcarea ei pe tron, un trimis german nota: „Regina este la o vârstă la care ar trebui să se gândească și – așa cum trebuie să fie o femeie – să fie nerăbdătoare să se

căsătorească și să fie în grija cuiva. Faptul că dorește să rămână fată bătrână și să nu se căsătorească niciodată este de neconceput.“ Un soț, a adăugat acesta, ar fi putut împărți cu ea „grijile, eforturile și corvezile guvernării sale“. Dar Elisabeta nu voia să împartă tronul cu nimeni.

În 1564, intuitivul ambasador al Scoției, sir James Melville, i-a spus reginei: „Credeți că dacă ați fi căsătorită ați fi doar regina Angliei, dar acum sunteți și rege, și regină. Nu puteți fi supusa nimănui.“

Într-o discuție cu ambasadorul francez referitoare la o posibilă căsătorie cu Carol al IX-lea, aceasta i-a spus că nu avea nici o intenție de a permite unui soț să-i uzurpe trezoreria, armata sau flota. Celui spaniol i-a spus: „Există o idee în lumea asta conform căreia o femeie nu poate trăi dacă nu e căsătorită sau, dacă cumva nu se căsătorește, face acest lucru din rațiuni negative“.

Totuși cum să înfrunți percepția publicului că *e ceva în neregulă cu ea* dacă nu s-a căsătorit până acum? Înainte de toate, în afară de câteva comentarii răzlețe, nu și-a exprimat clar teama viscerală de căsătorie. Timp de 20 de ani avea să execute un dans diplomatic cu numeroși burlaci străini, păstrându-le aprinsă flacăra speranței și reușind să îndepărteze pericolul unei invazii armate. Primul pretendent a fost cumnatul ei, Filip al Spaniei – deloc o alegere potrivită, având în vedere evenimentele petrecute. Acesta a renunțat repede la comportamentul său de eretic care provoca numai conflicte și s-a căsătorit cu o prințesă franceză supusă, de numai 14 ani.

În 1560, nebunul prinț Eric al Suediei nu a vrut să accepte refuzul Elisabetei și s-a pornit pe mare cu o navă plină cu daruri scumpe pentru a o

cuceri, doar ca să fie împins înapoi în Suedia de furtuni. Când a încercat să pornească din nou, furtuni și mai puternice i-au distrus flota și l-au convins să se întoarcă acasă. Înainte de a porni la drum pentru a treia oară, tatăl său a murit și noul rege Eric al XIV-lea nu a mai avut cum să pornească imediat în cucerirea Elisabetei. Aceasta a declarat că furtunile au fost trimise de Dumnezeu pentru a o apăra și probabil că a avut dreptate. Eric avea să înjunghie mortal un nobil într-un acces de furie, să se căsătorească cu o prostituată care avea o tavernă, să fie încarcerat de fratele său pentru accesele sale de nebunie în timpul cărora făcea spume la gură și să moară de la otrava pe care i-a pus-o temnicerul în supa de mazăre.

De asemenea, în 1560, James Hamilton, în vârstă de 23 de ani, al treilea conte de Arran, moștenitor al tronului Scoției, a decis să o curteze, dar a fost refuzat. Și el a înnebunit, crezând că vrăjitoarele și criminalii erau pe urmele lui și a fost închis din 1562 până la moartea sa, în 1609.

În 1568, nefericit în căsnicia cu a doua soție, Ivan cel Groaznic al Rusiei a decis să o închidă pe aceasta într-o mănăstire și să se căsătorească cu Elisabeta. Când aceasta l-a refuzat cu grijă, Ivan a scris: „Măria ta nu ești nimic altceva decât o târfă vulgară și așa te și comporți! Renunț la orice contact cu tine. Moscova se poate descurca și fără țăranii englezi.“ Pe măsură ce anii treceau și Ivan își tot schimba soțiile pe care apoi le executa, așa cum făcea și cu supușii săi, înnebunindu-l pe fiul său cu toate aceste probleme, Elisabeta probabil îi mulțumea necontenit Cerului pentru că rămăsese necăsătorită. Ivan era un monarh pe lângă care tatăl ei părea civilizat.

În timp ce Elisabeta se ferea de asemenea pretendenți și de alte pericole legate de căsătorie, era în continuare nevoită să închidă gura nobililor și a poporului. În mod inteligent, a găsit o metodă prin care a întors situația în avantajul său. Nu era *necăsătorită*. Nici *fără copil*. Era „deja legată de un Soț, reprezentat de Regatul Angliei" și a poruncit consiliului „să nu-i mai reproșeze că nu are copii: deoarece fiecare dintre voi, și fiecare englez, este copilul meu". De fapt, avea o grămadă de copii, peste trei milioane.

În ultimul său discurs în fața Parlamentului, în 1601, cu doi ani înainte de moartea sa, s-a referit din nou la sine ca fiind mamă. „Și vă asigur pe toți", a spus, „că, deși după moartea mea, veți avea multe mame vitrege, nu veți avea niciodată o mamă mai bună decât am fost eu pentru voi toți." A adăugat: „Nu există nici o bijuterie, indiferent cât de scumpă, pe care să o pun mai presus de diamantul care este iubirea voastră".

Pe piatra sa de mormânt, este numită astfel în inscripția în latină: „Mamă a țării sale, o mamă grijulie pentru religie și toate științele liberale... și perfecțiune a virtuților princiare dincolo de genul căruia îi aparținea".

În plus, a dezvoltat cultul Reginei Virgine, înlocuindu-l cu viclenie pe cel al Fecioarei Maria, considerată cea mai importantă mamă din istorie, care juca un rol mai neînsemnat în protestantism decât în Biserica Catolică. În portretele sale oficiale, regina purta deseori alb – simbol al purității virginale – și se împodobea cu și mai multe simboluri ale virginității: șiraguri de perle, blană de hermină, luna și sitele. Într-un portret faimos, ține în mână un corn, simbol al abundenței, simbol al mamei care își hrănește copiii. În altul poartă o broșă în formă de pelican.

În timpul Renașterii se credea că pelicanii sugeau sânge din propriul trup pentru a-și hrăni copiii.

Regina Victoria, care a domnit peste Marea Britanie din 1837 până în 1901, a fost o altă figură maternă pentru națiunea engleză, deși a fost mai ușor pentru ea să păstreze o astfel de imagine decât fusese pentru Elisabeta. Victoria a urmat calea tradițională, s-a căsătorit cu un prinț german la vârsta de 21 de ani și a născut nouă copii. După generații de bărbați din familia regală care fuseseră departe de ideal (numeroșii săi unchi, haimanale cheltuitoare cu amante și copii din flori; bunicul său, regele nebun George al III-lea), mulți supuși englezi erau sătui de monarhie și își doreau să-i pună capăt. Dar viața de familie respectabilă a Victoriei a curățat reputația familiei regale. O văduvă demnă care a purtat doliu timp de 40 de ani, până la moartea sa, o figură matriarhală binevoitoare care a rămas deasupra partidelor politice, Victoria a evitat judecata Manualului misoginului respectând cele mai imperative reguli ale patriarhatului.

Deși înțelegem urgența pentru monarhii de acum câteva secole de a se căsători și a avea copii, este aproape inexplicabil că, după aproape 500 de ani, de la femeile politician – ai căror urmași nu vor moșteni tronul și nici nu vor preveni un război civil dinastic – se așteaptă același lucru. Orice altceva este deseori perceput ca fiind lipsit de feminitate. Suspect. Iar această așteptare cu privire la căsătorie se aplică de obicei doar în cazul femeilor. Când a candidat pentru postul de guvernator al statului Virginia, în 1993, Mary Sue Terry, candidata democraților, în vârstă de 43 de ani, a constatat că presa s-a concentrat pe statutul său de celibatară și pe faptul că nu avea copii. Fostul consilier al lui Reagan, Oliver North,

s-a opus candidaturii lui Terry pentru că, până la urmă, casa guvernatorului nu ar trebui să fie un „loc steril", ci un cămin „unde un bărbat și soția sa să locuiască înconjurați de râsetele copiilor lor". Totuși presa a ignorat cu succes statutul de celibatari fără copii în cazul a doi membri ai Congresului din Virginia, le-a menționat Terry celor de la *Daily Press*. „Nimeni nu scrie despre Rick Boucher, care este de-o vârstă cu mine și nu a fost niciodată căsătorit, sau despre Bobby Scott, care a fost căsătorit doar pentru o scurtă perioadă", a declarat aceasta.

În 1993, Kim Campbell, în vârstă de 46 de ani, ministrul canadian al apărării naționale și lider al Partidului Progresiv Conservator, a concurat pentru ajunge prima femeie prim-ministru. Adversarul său bărbat, Jean Chrétien, a prezentat-o ca fiind instabilă emoțional, egoistă, deosebit de ambițioasă și nedemnă de încredere, deoarece trecuse prin două divorțuri și nu avea copii. Știrile l-au înfățișat pe el ca o persoană mai simpatică, un bărbat dintr-o familie tradițională. Nu putem decât să ne întrebăm dacă Campbell ar mai fi câștigat dacă votul ar fi fost unul public, nu limitat la membrii partidului din Parlament.

O stea a politicii în devenire, Angela Merkel a decis să se căsătorească cu partenerul său înainte să devină lidera partidului din care făcea parte, în 1998. Nici măcar acest lucru nu a ajutat la feminizarea acesteia, pe lângă părul scurt, tuns practic, lipsa machiajului și diploma în chimie cuantică. În timpul campaniei sale din 2005 pentru funcția de cancelar, câteva femei au declarat reporterilor: „Este un bărbat care reușește într-o lume a bărbaților. Nu recunoaștem femeia din ea." Și totuși, în timpul mandatului său de cancelar de peste 16 ani,

Merkel a devenit cunoscută drept „Mutti“ (Mami) pentru poporul său, o mămică strictă și protectoare. Neavând nici ea copii, s-a transformat într-un fel de Elisabeta I, mama poporului său, blândă, competentă și înțelegătoare.

În 2010, în timpul campaniei electorale din Australia, statutul de femeie singură al Juliei Gillard a fost deseori discutat în presă. Locuia de patru ani cu partenerul său, Tim Mathieson, dar nu aveau de gând să se căsătorească. Reporterii nu înțelegeau cum un bărbat putea locui cu o femeie atât de puternică fără să fie soțul acesteia. Unii au speculat că relația era doar de ochii lumii și, probabil, Mathieson era homosexual. Până la urmă, era coafor și se întâlniseră când Gillard venise să-și taie vârfurile. Un jurnalist de la un post de radio, Howard Sattler, a întrebat-o chiar pe Gillard dacă Mathieson este homosexual. Ea a calificat întrebarea drept absurdă și Sattler a fost concediat. Întrebată despre aceeași situație la puțin timp după aceea, Gillard a declarat: „Vreau ca fetele și femeile să poată simți că pot fi incluse în viața publică fără să fie nevoite să răspundă unor întrebări precum cele de care am avut parte ieri“.

Helen Clark, prim-ministru al Noii Zeelande, a fost convinsă de consilierii politici să se căsătorească cu partenerul ei înainte de a candida pentru un loc în Parlament, în 1981, în ciuda faptului că ea era ferm decisă să nu se căsătorească. „Ca femeie singură, am fost cu adevărat distrusă“, a scris într-un eseu din 1984. „Am fost acuzată că sunt lesbiană, că trăiesc în concubinaj, că am prieteni trotkiști și homosexuali.“ A fost atât de supărată că s-a căsătorit încât a plâns la propria nuntă.

Deși Clark a cedat așteptărilor politice și s-a căsătorit, nu a avut niciodată copiii pe care nu și i-a dorit. Presa a acuzat-o de ambiții egoiste, că punea obiectivele personale mai presus de uterul său. Mulți jurnaliști s-au întrebat dacă aceasta a înțeles nevoile familiilor. Unul a întrebat: „Oare Helen Clark, cea fără copii, este capabilă să înțeleagă îngrijorările părinților?“ În mod ciudat, jurnaliștii nu par să întrebe niciodată politicienii bărbați dacă înțeleg provocările creșterii copiilor.

În 2002, Clark a declarat pentru *Express* că spera ca timpurile să se fi schimbat, cel puțin în Noua Zeelandă. „De fapt, am mare încredere în bunul-simț al poporului Kiwi (neozeelandez)“, a spus aceasta, „și cred că în prezent majoritatea vor spune: *Pentru Dumnezeu, oamenii au dreptul să facă alegeri în ceea ce privește propria viață. Helen le-a făcut pe ale sale. Noi nu avem nimic împotrivă.* Așadar ce vor să spună? Că nu sunt o femeie adevărată pentru că nu am avut copii? E foarte bizar și nu cred că majoritatea oamenilor se regăsesc în asta.“

Alte femei politician fără copii nu au fost atât de norocoase. Pentru că, dacă nu ai copii, înseamnă că ești rece, egoistă, deloc anormală, lipsită de empatie și sigur e ceva în neregulă cu tine. Și cum să iei decizii politice care vor afecta familii *dacă nu ai copii*?

A doua femeie prim-ministru al Marii Britanii, Theresa May, s-a căsătorit cu iubitul ei din facultate în 1980, la vârsta de 24 de ani, și totuși cuplul nu a avut copii. Uneori, jurnaliștii au întrebat-o direct de ce nu are copii – ca și când ar fi fost treaba lor –, și mulți ani aceasta a refuzat să răspundă, deoarece chiar nu îi privea subiectul. Probabil s-a așezat picior peste picior

sperând că o să îi adreseze întrebări despre pantofii săi cu imprimeu de leopard.

În 2002 i-a spus unui reporter care o tot presa cu întrebări despre motivul pentru care și-a irosit ovarele: „Nu cred că acesta este un subiect. Și nu cred că ar trebui să devină un subiect." Câteva luni mai târziu a dezvăluit, în sfârșit, motivul: „Nu a fost o alegere", adăugând „dar mai multe nu vreau să spun". Apoi, în 2012, în timp ce May era ministru de interne, a indicat într-un interviu pentru *Telegraph* că ea și soțul ei și-au dorit copii, dar nu au putut să aibă. „Nu este un subiect pe care să-l discut în general, dar așa s-au derulat lucrurile", a declarat. „De câte ori vezi o familie îți dai seama că este ceva acolo pe care tu nu-l ai."

În 2016 a atins din nou subiectul, indicând că faptul de a nu avea copii este o mare dezamăgire. „Bineînțeles că pe amândoi ne-a afectat", a declarat pentru *Mail on Sunday*. „Vedem că prietenii noștri au deja copii mari, dar trebuie să acceptăm ce ne oferă viața."

Faptul că May nu a avut copii a urmărit-o mereu pe parcursul carierei sale politice. În 2004, editorul *The Sun* Jane Moore a scris: „La remanierea cabinetului din umbră, Michael Howard a numit-o pe Theresa May purtător de cuvânt pe probleme de familie. Doamna May nu are copii. Politicienii nu învață niciodată, nu-i așa?"

„Am fost ministru al transporturilor în cabinetul din umbră", a declarat May pentru *Sunday Telegraph*, referindu-se la poziția din sistemul de guvernare de la Westminster, în care fiecare oficial din Cabinet are o „umbră", un duplicat în partidul de opoziție cu vizibilitate mare, dar fără putere executivă. „Dar n-am

condus niciodată un tren. Sunt multe tipuri de familii. Un cuplu poate fi o familie."

În contextul alegerilor pentru șefia partidului, din 2016 – care aveau să stabilească următorul prim-ministru –, adversara lui May, Andrea Leadsom, a declarat pentru *Times* că era diferită de aceasta deoarece: „Mă văd ca fiind, unu la mână, o optimistă și, doi la mână, parte dintr-o familie imensă, iar acest lucru este important pentru mine. Copiii mei sunt o parte importantă din viața mea." A continuat: „Cred cu sinceritate că a fi mamă îți oferă un avantaj, unul foarte real, tangibil. Am copii care vor avea la rândul lor copii care vor fi parte din ceea ce se va întâmpla în viitor." Apoi a încercat să atenueze lovitura adăugând: „Sunt sigură că Theresa este foarte tristă că nu are copii".

Mamele, a sugerat aceasta, au mai multă empatie decât femeile fără copii, deoarece „te gândești la problemele pe care le au alți oameni, îți faci griji pentru notele la examen ale copiilor tăi, direcția în care o va lua cariera lor, ce veți mânca duminică".

Jess Phillips, membră a Parlamentului, a luat în râs remarcile lui Leadsom. „Trebuie să ne imaginăm pentru o clipă că, într-un moment de criză națională, când Theresa May trebuie să ia o hotărâre pe viață și pe moarte, ea se va gândi: *Ah, cui îi pasă, aruncați țara în aer. Până la urmă, n-am copii pentru care să-mi fac griji!* Sunt foarte sigură că nu se gândește să condamne viitorul doar pentru că se întâmplă să nu aibă urmași biologici."

May nu a comentat pe marginea interviului lui Leadsom. Dar multe persoane din presă și din public au fost furioase în urma acestuia. Leadsom s-a retras din cursă.

Privind în urmă, probabil balanța a înclinat în favoarea lui May pentru că cel puțin încercase să aibă copii. Din păcate, mama-natură nu a fost generoasă, dar cel puțin ea nu a fost atât de egoistă încât să nu-și dorească deloc. La fel ca Angela Merkel și Helen Clark, și Julia Gillard a ales să se concentreze pe carieră și nu și-a dorit niciodată copii. Un editor a trâmbițat că Australia „este condusă de o femeie care evitat să se căsătorească și să aibă copii".

Senatorul liberal Bill Heffernan a atacat-o pentru lipsa de experiență în schimbarea scutecelor. „Unul dintre lucrurile cele mai importante în înțelegerea unei comunități este familia și relația dintre mamă, tată și un pachet cu scutece", a spus el. „Oricine alege înadins să nu aibă urmași... habar nu are ce înseamnă viața." Unii australieni și-au dat seama totuși cât de ridicolă era acuzația lui Heffernan. Când Gillard a oprit la un semafor, cei de lângă mașina ei au coborât geamurile și au strigat: „Iubita, poți să împrumuți copiii mei, dacă vrei!"

Fostul lider al Partidului Laburist, Mark Latham, a spus despre decizia uimitoare a lui Gillard: „Alegerea în cazul lui Gillard este foarte, foarte precisă. În special pentru că a declarat public că a fost o decizie intenționată de a nu avea copii, pentru a se concentra pe cariera sa parlamentară... Cred că a avea copii este cea mai mare dovadă de iubire în viață. Și, prin definiție, nu ai parte de prea multă iubire în viață dacă faci altă alegere."

Nu are parte de prea multă iubire.

Australian a acoperit dezbaterea despre uterul neroditor al lui Gillard sub titluri precum *Comportament neproductiv*, care o compara cu o vacă stearpă tăiată la abator pentru că nu este de

folos nimănui, iar carnea ei este transformată într-un burger. David Farley, CEO al Australian Agricultural Company a spus: „Așadar, în loc să lăsăm vacile bătrâne care devin neproductive să moară în staul sau să le urcăm într-un camion, mai bine le scoatem din producție și le trecem printr-un sistem de procesare... Este astfel conceput pentru vacile bătrâne neproductive. Julia Gillard ar trebui să aibă grijă."

Nu mai este nevoie să spunem, bărbați fără copii precum președintele Franței, Macron, nu sunt numiți „sterpi", un cuvânt insultător însoțit de imagini cu suprafața roșie și prăfuită a planetei Marte. Și nici nu sunt amenințați cu tranșarea într-un abator precum o bucată de carne inutilă. Un jurnalist care a relatat scandalul cu privire la faptul că Gillard nu avea copii a întrebat: „Se aplică aceeași logică și pentru bărbații din politică cu număr mic de - spermatozoizi?"

Gillard a scris în memoriile sale: „Când se consideră că nu respecți stereotipurile despre femei, există ceva mai rău văzut decât faptul că ai ales să nu devii mamă?... Se presupune că un bărbat cu copii aduce în politică perspectiva unui tată de familie, dar nu s-a sugerat niciodată că acesta ar trebui scutit de rigorile vieții politice pentru că are persoane în grijă. În mod cert, acest lucru nu se aplică și femeilor. Chiar dinainte de a deveni prim-ministru, observasem că, dacă erai o femeie politician, era imposibil să câștigi pe tema familiei. Dacă nu ai copii, atunci ești caracterizată ca nefiind conectată la viața reală. Dacă ai copii, atunci, Doamne ferește, cine are grijă de ei?"

Poate cel mai ridicol scandal în care a fost implicată Gillard a avut loc în 2005, când, în calitate de lider al opoziției în Camera

Reprezentanților, a întrerupt o deplasare internațională pentru a se ocupa de o criză politică acasă. Nici măcar nu-și desfăcuse bagajele când un fotograf de la *Sunday Age* a venit să-i facă o fotografie stând în bucătărie, pentru a însoți un articol despre șansele ei de a deveni noul lider al laburiștilor. Bucătăria era simplă – Gillard nu suportă aglomerarea de lucruri – și nu era mâncare pe blaturi, deoarece nu avusese timp să facă cumpărături de când sosise. Un bol decorativ din sticlă albastră era așezat pe masa de lângă ea.

Scandalul a izbucnit când fotografia a fost publicată. De ce era bucătăria atât de minimalistă? Mai mult decât atât: de ce era fructiera goală? Presa a descris bucătăria ei ca fiind „fără viață", „nefiresc de goală" și „neobișnuit de curată". Fructiera goală părea să simbolizeze un pântec gol. O viață searbădă. O inimă de gheață, egoistă. Este greu de imaginat existența unor astfel de țipete moralizatoare dacă un bărbat ar fi fost de acord să fie fotografiat într-o bucătărie goală alături de o fructieră goală.

Când Gillard a devenit prim-ministru, la cinci ani după scandalul cu fructiera goală, *Australian* a scris: „Ne-a arătat o casă și o bucătărie goale ca însemne de onoare și dedicare pentru cariera ei. Nu a fost niciodată nevoită să facă loc pentru cerințele frustrante și responsabilitățile magnifice de a avea grijă de un bebeluș, de a lua copiii bolnavi de la școală și de a crește adolescenți."

„Nu mi-a trecut niciodată prin cap", a scris Gillard, „... că cineva ar fi putut crede că viața mea, gândurile mele, caracterul meu și valoarea mea ar putea fi definite de felul în care arată bucătăria mea... Nu aveam fructe. Cred că asta

era marea problemă. Nu aveam fructe. Acum am mereu niște banane stricate într-un bol, în caz de nevoie."

Privind înapoi la viața sa politică, Gillard a continuat: „Toată istoria noastră, un prim-ministru a fost un bărbat în costum, căsătorit (cu o femeie) și cu copii. Dacă primul nostru prim-ministru femeie se întâmplă să fie și primul necăsătorit, fără copii, care locuiește cu partenerul, să nu mai spunem că e și ateu, atunci probabil nu este surprinzător că cetățenilor le este greu să înțeleagă această nouă realitate."

În anii 1980, când Benazir Bhutto intra în cel de-al treilea deceniu de viață, a simțit mai mult decât presiunea politică obișnuită de a se mărita și de a avea copii din cauza așteptărilor culturii musulmane tradiționale. Fiica genială, educată la Oxford, a fostului prim-ministru asasinat, Zulfikar Ali Bhutto, și un politician în devenire, ori de câte ori acorda un interviu, jurnaliștii o întrebau de ce nu se căsătorise încă, o întrebare care parcă o făcea să-și dorească să se dea cu capul de un perete.

Mulți dintre susținătorii ei o vedeau ca pe un fel de sfântă, o mamă pentru țara lor, o Elisabetă musulmană care nu era nevoită să urmeze regulile obișnuite. S-a temut că-i va îndepărta pe acești oameni dacă se va conforma tradiției și se va căsători. Totuși, în cultura ei era dificil pentru o femeie singură să aibă relații de muncă în care să interacționeze cu bărbați, în special să socializeze cu ei la evenimente politice. „Într-o societate musulmană, femeile și bărbații nu ar trebui să întâlnească", a scris în autobiografia sa, „așa că este foarte dificil să ajungem să ne cunoaștem și, eu fiind liderul celui mai mare partid de opoziție din Pakistan, aș fi provocat

multe scandaluri care ar fi dăunat imaginii mele dacă aș fi ales altă cale."

În sfârșit, în 1987, la vârsta de 34 de ani, a acceptat căsătoria aranjată de mătușa sa cu Asif Ali Zardari, fiul unei familii puternice și bogate. La anunțul nunții, a publicat o declarație: „Conștientă de obligațiile mele religioase și de datoria pe care o am față de familie, îmi face plăcere să fiu de acord cu cererea în căsătorie acceptată de mama mea". Oare smerenia și supunerea ei erau doar un răspuns la așteptările culturale și religioase sau identificăm și o oarecare lipsă de entuziasm?

Părea că abordează nunta ca și când ar fi fost o execuție. În noaptea dinaintea evenimentului grandios, Bhutto a declarat că, dacă nu ar fi fost implicată în politică, „știu că nu aș fi făcut niciodată acest pas. Nu m-aș fi căsătorit niciodată." Totuși căsătoria sa a ajutat-o probabil să ajungă în funcția de prim-ministru în anul următor.

Odată Bhutto căsătorită, jurnaliștii o tot întrebau dacă e însărcinată (urma să aibă trei copii în cinci ani). La un moment dat, Bhutto a răspuns: „Nu sunt însărcinată. Sunt grasă. Și, ca prim-ministru, e dreptul meu să fiu grasă dacă vreau."

Oricum, islamiștii au criticat-o dur, fie că era căsătorită sau nu, pentru că era în atenția publicului și lucra îndeaproape cu bărbați care nu erau rudele sale. Și avea dreptate să fie precaută în ceea ce privește mariajul. Soțul avea să-i devină un fel de călcâi al lui Ahile. Cunoscut ca „Domnul 10%" după mita pe care se presupune că o percepea pentru acordarea de contracte cu statul, faptele sale de corupție i-au pătat ei reputația. A fost învinuit în mare parte de

prăbușirea celor două guverne ale lui Bhutto, în 1990 și 1996.

În timpul celui de-al doilea mandat, Zardari a fost închis după ce a încercat să ajungă în Dubai. Bhutto, de asemenea, a fost învinuită de numeroase acte de corupție, deși în cazul ei era dificil de dovedit dacă acuzațiile erau bazate pe fapte sau erau doar o manevră politică pentru a o îndepărta din funcție. Cei doi nu mai locuiau împreună când ea a fost asasinată, în decembrie 2007, deși el a fost ales președinte al Pakistanului nouă luni mai târziu, pe fondul unui val de durere și sprijin pentru soția lui decedată. Când Zardari a publicat informații despre averea sa privată în momentul în care a devenit președinte, a dezvăluit că suma se ridica la 1,8 miliarde de dolari.

Cine are grijă de copii?

Pentru femeile politician care aleg lucrul respectabil de a se căsători și de a avea copii, apare adesea întrebarea de ce nu aleg să rămână acasă pentru a se ocupa de ei.

În autobiografia sa, Pat Schroeder a scris că în 1972, la 32 de ani, când era în campanie pentru a ocupa un loc în Congres reprezentând statul Colorado, „părea că toate întrebările erau despre ce se va întâmpla cu familia mea, cine va spăla rufele dacă eram aleasă". Când și-a preluat îndatoririle în Camera Reprezentanților a SUA, un coleg bărbat a întrebat-o cum putea fi și mamă a doi copii mici, și membru al Congresului în același timp. Fără să se gândească prea mult i-a răspuns: „Am și creier, și uter și le folosesc pe amândouă".

La câteva ore după alegerea în funcția de prim-ministru al Noii Zeelande în 2017, Jacinda Ardern, în vârstă de 37 de ani, a fost întrebată pe postul național de televiziune dacă avea de gând să facă copii. În anul următor, când a născut-o pe fiica sa, presa a speculat cu privire la modul în care va echilibra viața de familie și responsabilitățile sale politice. Oamenii erau în mod evident îngrijorați că Ardern se va concentra pe conducerea țării și va uita să-și hrănească fiica, care avea să moară de foame în pătuț. Sau că va fi prea ocupată cu alăptatul și schimbatul scutecelor ca să mai observe că țara era devastată de catastrofe economice, boli, incendii și cicloane.

Bill English, predecesorul lui Ardern, candidase prima oară la funcția de prim-ministru în 2002, când avea șase copii sub 16 ani, și nu l-a întrebat nimeni dacă va lăsa țara să se ducă de râpă din cauza obligațiilor de familie. Bărbații rareori primesc această întrebare. Nu demult, trei prim-miniștri britanici au avut copii în timpul mandatului: Tony Blair, în 2000, David Cameron, în 2010, și Boris Johnson, în 2020. Nimeni nu i-a întrebat cine va avea grijă de copii sau cum vor reuși să jongleze între viața de familie și responsabilitățile politice.

Când Jess Phillips a candidat prima dată la alegerile parlamentare din Marea Britanie, în 2015, oamenii o întrebau în fiecare zi: „Dar copiii?“ sau „Ce părere are soțul dumneavoastră despre acest lucru?“ După cum a scris în memoriile sale: „Ultima era adresată deseori pe un ton acuzator, ca și când îi ascunsesem ceva soțului și ziaristul avea să îl sune și să mă toarne imediat – «Soțul tău o să afle despre asta, vicleano»“.

După ce a câștigat alegerile, la primul interviu acordat unui post de radio a fost întrebată: „Cum vă veți descurca cu copiii?“ Phillips a considerat întrebarea deosebit de prostească. „Era ca și când nu mă gândisem că devenind membru al Parlamentului însemna că va trebui să stau departe de copiii mei trei zile pe săptămână“, a scris „și doar acum, cu ajutorul acestor jurnaliști foarte înțelepți, mi-am dat seama ce înseamnă să fii reprezentant ales.“

A răspuns: „Mi-ai mai fi adresat această întrebare dacă eram bărbat cu copii și reprezentant ales?“ Ea estimează că de atunci întrebarea aceasta i-a fost repetată de sute de ori. Pentru a sublinia sexismul, deseori răspundea cam așa: „Oh, dar nu sunt copiii mei, doar i-am angajat de la agenție ca să par mai umană în pliantele electorale“. Dar cel mai sincer răspuns pe care l-a dat a fost acesta: „O să mă descurc cu copiii exact cum am făcut-o și înainte de a deveni membru al Parlamentului, adică foarte greu“.

În 2008, când Sarah Palin, guvernatoarea statului Alaska, a devenit partenera de candidatură a senatorului John McCain, propunerea republicanilor pentru președinte, la început, politicienii acestui partid și presa au tratat-o ca pe o celebritate pentru că era mamă. McCain a prezentat-o la un eveniment din campania din Ohio ca fiind „o soție devotată și mamă a cinci copii“. Un articol din *Daily News* a numit-o „o mamă curajoasă“.

Dar, odată ce senzaționalul s-a stins, au apărut întrebări despre cum va putea fi vicepreședinte și mamă în același timp. În publicația *St. Louis Post-Dispatch*, Kurt Greenbaum a întrebat: „Oare o mamă a cinci copii, inclusiv a unui bebeluș cu sindrom Down, ar trebui să candideze la a doua

cea mai înaltă funcție în stat? Oare nu altele ar trebui să fie prioritățile sale?“

Copilul cu nevoi speciale al lui Palin l-a determinat pe John Roberts de la CNN să declare: „Copiii cu sindrom Down necesită foarte multă atenție. Rolul vicepreședintelui, mi se pare, îi va ocupa foarte mult timp, iar acest lucru ridică întrebarea cât timp va trebui să-și dedice pentru copilul ei nou-născut?“ Bill Weir de la emisiunea *Good Morning America* de la ABC i-a pus o întrebare similară purtătoarei de cuvânt a lui McCain: „Pe lângă dificultatea unei campanii naționale, familia Palin mai are și un copil cu nevoi speciale. Ce vă face pe dumneavoastră, senator și guvernator, să credeți că o responsabilitate nu o va afecta pe cealaltă în următoarele luni?“

Și mai multe controverse au apărut când, în timpul campaniei, familia a anunțat că fiica de 17 ani a lui Palin este însărcinată. Așa cum a titrat *New York Times*: „Cu cinci copii, inclusiv un nou-născut cu sindrom Down, și, după cum a aflat toată țara luni, o adolescentă de 17 ani însărcinată, doamna Palin a stârnit o dezbatere puternică în rândul femeilor care se întreabă dacă orele dintr-o zi sunt suficiente ca să poată fi și vicepreședinte și dacă face bine că vrea să încerce“.

În mod ciudat, puțini au luat în seamă faptul că din când în când soțul lui Palin îi mai dădea o mână de ajutor cu copiii. Sally Quinn de la *Washington Post* s-a gândit la asta, dar apoi a alungat repede gândul, spunând: „Cu toții știm că femeile și bărbații sunt diferiți, că mamele și tații sunt diferiți și că aproape de fiecare dată responsabilitatea îngrijirii copiilor le revine femeilor... dar când ai cinci copii, unul de patru

luni cu sindrom Down și o fiică de 17 ani... care va avea foarte mare nevoie de mama ei în următoarele luni și ani pentru creșterea propriului copil, nu văd cum nu ai face din familia ta principala prioritate".

Un editorial din *Daily Planet* a acuzat-o pe Palin de egoism pentru că își urmează în continuare cariera politică chiar și după ce fiica ei de 17 ani a rămas însărcinată. Ar trebui să ia exemplul lui Nancy Pelosi, o sfătuia articolul, ai cărei copii erau aproape adulți când a candidat pentru Congres, în 1987: „Dacă Sarah ar fi respectat intimitatea fiicei și a iubitului ei, nu s-ar fi pus pe ea însăși – și pe ei – în centrul atenției în acest moment atât de dificil. Nu există nici o ideologie feministă care să-ți ceară exploatarea și neglijarea propriilor copii pentru a progresa. Nancy Pelosi, o altă mamă a cinci copii, a făcut ce trebuia, și Palin ar putea, dacă ar avea vreun gram de compasiune sau de bun-simț. Cu alte cuvinte, așteaptă până când copiii sunt deja adulți înainte de a urma o carieră la un nivel atât de înalt."

Un alt candidat prezidențial fermecător cu copii mici, Barack Obama, nu a fost supus niciodată acelorași întrebări referitoare la cât de potrivit este sau nu să candideze la președinție când avea copii mici. S-a presupus că soția sa va avea grijă de copii.

De-a lungul anilor, Ursula von der Leyen, președintă a Comisiei Europene, s-a săturat să tot fie întrebată cum a reușit să mențină echilibrul între carieră și creșterea copiilor. Într-un podcast dedicat Zilei Internaționale a Femeilor, 8 martie 2021, și-a amintit momentul în care, când era ministrul al familiei în Germania, moderatorul unui talk show a întrebat-o pe această mamă a șapte copii: „V-ați

hotărât ce vreți să fiți: o mamă rea sau un ministru rău?“

Pe 14 octombrie 2020, Amy Coney Barret, nominalizată ca judecător la Curtea Supremă de Justiție a SUA, a fost audiată pentru confirmarea în funcție. Senatorul John Kennedy din Louisiana i-a adresat „o întrebare sinceră“, după spusele lui. „Cine spală rufele la dumneavoastră acasă?“

Părerea ei despre avort, poziția ei față de drepturile persoanelor gay, grupul creștin în care servea ca „slujitoare“ – toate acestea erau subiecte care ar fi meritat niște întrebări sincere. Dar, să fim serioși, cine îi spală *rufele*? Cât de relevant este acest lucru? Oare orice alt candidat bărbat nominalizat ca judecător la Curtea Supremă – Antonin Scalia, de exemplu, care avea nouă copii – ar fi fost întrebat același lucru?

Dar haideți să analizăm pentru o clipă posibilele ei răspunsuri. Dacă ar fi spus: „Am o menajeră care se ocupă de asta“, ar fi sunat elitist, desprins total de viața americanilor obișnuiți care merg la muncă. Dacă ar fi spus că nu apucă să spele rufele așa de des, ar fi fost percepută ca o soție care nu-și face datoria, o mamă rea, o carieristă egoistă și o gospodină neglijentă care probabil avea gândaci care mișunau în voie pe blaturile din bucătărie. Dacă ar fi spus că se ocupă deseori singură de spălatul rufelor într-o gospodărie atât de mare, oamenii s-ar fi întrebat când va mai avea timp să fie și judecător la Curtea Supremă, dacă tot avea atâtea perechi de chiloți de strâns de pe frânghie.

În realitate, Barret a zâmbit la întrebarea sexistă a lui Kennedy și a spus că, împreună cu soțul ei, încearcă să-i învețe pe copii să-și spele singuri hainele, deși eforturile sale nu au mereu

succes. A fost răspunsul perfect. A ieșit din această situație arătând ca o *mamă bună*.

Când Hillary Clinton a candidat prima dată la președinție, în 2008, fiica ei, Chelsea, avea 28 de ani, așa că nimeni nu o putea critica pentru că își neglijează copilul. Dar șase ani mai târziu, când Clinton a vrut să candideze a doua oară, Chelsea era însărcinată cu primul copil. *USA Today* a speculat: „Nu este clar cum sarcina lui Chelsea o va afecta pe Hillary Clinton, care se gândește să candideze la președinție în 2016".

În cursa prezidențială din 2012 nu a întrebat nimeni dacă și candidatul republican Mitt Romney ar trebui să stea acasă să-i ajute pe cei 18 nepoți, inclusiv gemenii nou-născuți. Și în 2016, jurnaliștii nu l-au întrebat pe Donald Trump dacă nu ar trebui să se concentreze pe ajutorul acordat fiicei sale Ivanka când l-a născut pe fiul ei.

Doar femeile politician ar trebui să renunțe la carierele lor ca să aibă grijă de copii. Și de nepoți. Poate chiar și de strănepoți. Cu siguranță, ar fi mai bine pentru omenire dacă nu ar lucra deloc și doar ar sta pline de speranță, cu un dulap plin cu lapte praf și scutece, în așteptarea unui viitor urmaș.

Capitolul 8

Este o vrăjitoare și alți monștri

De ce oare când o femeie este încrezătoare
și puternică, se spune despre ea că e vrăjitoare?

Lisa Simpson

Cu mii de ani în urmă, femeile puternice erau asociate cu cazane clocotinde, cărți de vrăji și ochi de triton într-un borcan de sticlă. Discreditarea femeilor prin atribuirea numelui de vrăjitoare este probabil cea mai veche pagină din Manualul misoginului. Și, bineînțeles, imediat ce Kamala Harris a fost numită partenera de candidatură a lui Joe Biden a și apărut un GIF în care era în rol de Vrăjitoarea cea Rea din Vest, cu fața verde și cu o pălărie neagră, ascuțită. Metamorfoza bruscă a lui Harris într-o vrăjitoare a fost, de fapt, mai mult o medalie de onoare decât o insultă, dovada că o femeie intră pe sub pielea celor care nu o vor la putere.

Pe 7 aprilie 2021, Grant Stinchfield, jurnalist la Newsmax, care, în mod evident, nu a putut prezenta niște critici valide la adresa lui Harris, a editat câteva clipuri cu aceasta râzând, unul după altul. Fără să se vadă partea în care se spune gluma (precum cea în care Rachel Maddow a întrebat: „Ați văzut musca de pe capul lui Mike Pence din timpul dezbaterii?“), Harris părea într-adevăr că nu e în toate mințile. În partea dreaptă a ecranului era o fotografie care o înfățișa pe Harris cu fața verde purtând o pălărie ascuțită și un titlul „Putem să vorbim despre cotcodăcitul Kamalei?“ Stinchfield a rulat un filmuleț cu Vrăjitoarea cea Rea din Vest din filmul *Vrăjitorul din Oz* și cu vrăjitoarea rea care oferea mărul otrăvit din *Albă-ca-Zăpada și cei șapte pitici*. Apoi a spus: „Nancy Pelosi, dă-te la o parte. A venit o vrăjitoare nouă și numele ei, bineînțeles, este Kamala Cotcodac. Vai, ce trist!“

Margaret Thatcher, dură, mereu cu un cuvânt de spus și extrem de critică, a fost deseori numită vrăjitoare. În 1971, în calitate de ministru al educației și științei, a tăiat subvențiile prin care li

se acorda lapte gratis copiilor din școlile primare (o mare parte din el rămânea nefolosit, pentru că cei mici nu voiau lapte, voiau suc acidulat). Dar a fost caricaturizată în presă ca o vrăjitoare rea călare pe o mătură, care fură laptele copiilor. Ca prim-ministru, poziția ei fără tăgadă de a nimici sindicatele și de a tăia subvențiile a avut drept rezultat lipsa popularității în anumite cercuri, alimentând comparațiile cu o vrăjitoare. La moartea sa, în 2013, la vârsta de 87 de ani, „Ding-Dong! A murit vrăjitoarea!“ a devenit un hit care a ajuns pe primele locuri în Marea Britanie, la 74 de ani după ce apăruse pe coloana sonoră a filmului *Vrăjitorul din Oz*.

Ca prim-ministru al Australiei, Julia Gillard a fost deseori nevoită să treacă prin mulțimi de protestatari care aveau pancarte pe care scria „Scăpați de vrăjitoare!“ Nancy Pelosi a fost înfățișată ca o vrăjitoare pe o coadă de mătură pe tricouri alături de textul „Acesta este costumul meu de Nancy Pelosi“. Când era prim-ministru al Marii Britanii, Teresa May a fost filmată în timp ce râdea cu poftă, „un hohot de vrăjitoare“ care a ajuns foarte repede viral.

Hillary Clinton a fost numită vrăjitoare mai des decât orice altă personalitate modernă. Când era primă doamnă, unii dintre ofițerii din Serviciul Secret numiseră avionul ei „Coada de mătură Unu“. Un comentator al CNN a numit-o „Vrăjitoarea cea Rea din Vest“. Postere și tricouri cu Hillary Clinton cu fața verde și călare pe mătură, purtând o pălărie neagră ascuțită, au fost prezente în număr mare la mitingurile din campaniile oponenților săi politici din 2008 și 2016. În 2018, un locuitor din San Diego a improvizat drone cu Clinton călare pe mătură și

Trump zburând ca Superman și le-a direcționat deasupra orașului speriind mulți locuitori.

Metafora sexistă a vrăjitoarei este legată îndeaproape de cele ale altor monștri și diavoli. În 2014, Ryan Zinke, candidat la funcția de reprezentant în Congres în statul Montana, a numit-o pe Clinton „Antihrist" în cursul unui eveniment de campanie care a avut loc în ianuarie. La Convenția Națională Republicană, Ben Carson a legat numele ei de Lucifer în persoană. Referindu-se la înfățișarea lui Clinton, la Convenția Națională Democrată din 2016, Alex Jones, realizator radio și simpatizant al extremei drepte, a spus: „Este o ciudată, o vrăjitoare, a făcut pact cu diavolul. Uitați-vă la fața ei... Nu-i mai lipsește decât pielea verde." În octombrie același an, Jones a pretins că Hillary Clinton mirosea a sulf. Literalmente demonizând-o, grupurile anti-Hillary au generat meme care o înfățișau pe aceasta cu coarne de diavol și numărul 666 tatuat pe frunte. Chiar și Chris Matthews, liberal și fost comentator al MSNBC, a numit-o pe Hillary Clinton „vrăjitoare" și „diavoliță". În 2016, susținătorii lui Bernie Sanders au creat hashtagul #BERNTHEWITCH (#ARBEȚIVRĂJITOAREA********).

Ce se află la baza etichetării femeilor ca fiind vrăjitoare? Probabil același lucru care reprezintă și cauza misoginismului. Magia este un semn de putere mare, periculoasă, care trebuie controlată cu grijă. Magia aducerii unei vieți pe lume a fost mereu singurul apanaj al femeilor, iar legătura pe care corpul ei o are cu fazele lunii este un mister întunecat și uimitor. Și dorința sexuală puternică pe care femeile o trezesc în bărbați îi face pe aceștia vulnerabili, să piardă controlul și să deteste cauza acelor dorințe care îi slăbesc și îi

distrag. Pentru a transforma niște ființe superioare atât fizic, cât și intelectual precum bărbații în niște proști plini de dorință, probabil femeile folosesc magia neagră.

Cartea biblică Ieșirea sau Exodul spune: „Pe vrăjitoare să nu-o lași să trăiască!“, dar nu spune nimic despre vrăjitori. Istoricii estimează că în vânătorile de vrăjitoare din secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea – în care aproximativ 60 000 de oameni au fost arși de vii sau spânzurați – 80% dintre cei executați au fost femei. Tratatul complet de vrăjitorie, *Malleus Maleficarum* sau *Instrumentul vrăjitorilor din 1486* ne informează: „Trei vicii generale par să aibă un control deosebit asupra femeilor rele, și anume infidelitatea, ambiția și dorința. Astfel, acestea sunt, mai mult decât alții, înclinate spre vrăjitorie, deoarece, mai mult decât alții, sunt înclinate spre aceste vicii.“ Așa cum au explicat și inchizitorii: „Toată vrăjitoria provine din dorința carnală, care la femei este insațiabilă“. (Și, după cum știm, în general, bărbații nu sunt interesați de sex.)

Cel mai vechi demon sexual feminin pe care îl cunoaștem, Lilith, a rătăcit pe pământ timp de 4 000 de ani ca o ființă demonică cu aripi, mai întâi printre vechii babilonieni, hitiți, egipteni, israeliți și greci, unde a provocat boala și moartea femeilor însărcinate și a copiilor. Lilith a ajuns pentru scurt timp și în Biblie, dar profetul Isaia a alungat-o în sălbăticie. Cu picioarele ei cu gheare și sânii obraznici plini cu otravă în loc de lapte, demonul-femeie cu un apetit sexual de neoprit siluia bărbații în somn, provocându-le astfel secreții nocturne de la care rămânea însărcinată, aducând pe lume și mai mulți demoni.

Cele mai înfricoșătoare personaje din mitologia antică greacă erau Furiile, un trio de divinități feminine răzbunătoare care îi vânau și biciuiau pe cei care încălcau jurăminte sau se purtau urât cu bătrânii și cu părinții lor. Mult mai vechi decât panteonul de pe muntele Olimp, Furiile au răsărit din stropii de sânge rezultați în urma castrării lui Uranus de către fiul său, titanul Cronos. Deseori portretizate ca bătrâne cu aripi de liliac, cu șerpi în loc de păr, numele lor erau „furie nesfârșită", „furie geloasă" și „răzbunare distrugătoare". Aceste fiice ale castrării simbolizau ororile care ar fi putut avea loc dacă bărbații și-ar fi pierdut forța virilității, iar femeile ar fi preluat puterea.

Verișoarele lor mitologice, harpiile, erau monștri nesătui cu chip de femeie și sâni, aripi și picioare de pasăre cu gheare ascuțite pentru a sfâșia prada. Cunoscute pentru mirosul lor urât, acestea răpeau și chinuiau sufletele în drumul lor spre Hades. Numele lor a ajuns la noi astăzi să descrie o femeie cicălitoare și arțăgoasă.

După cum nu exista nici o furie sau vreo harpie bărbat, nu există nici un cuvânt de gen masculin care să desemneze un vrăjitor. Nu ne închipuim un monstru cu negi, piele verde și fire de păr în barbă, purtând o pălărie țuguiată și zburând de colo-colo pe o coadă de mătură. Nu-l vedem amestecând într-un ceaun în care fierbe ceva în *Macbeth* și nici mâncând copii în *Poveștile fraților Grimm*. „Vrăjitor" evocă imagini ale unui bărbat înalt, impunător, puternic, cu barbă albă, strălucitoare, ca Gandalf sau Dumbledore.

Pe lângă vrăjitoarea cu fața verde și fără dinți, mai există încă un tip: frumoasa cu inimă rece, manipulatoare, cu pomeți înalți ca ai lui Maleficent și ai Reginei Rele din *Albă-ca-Zăpada și*

cei șapte pitici care, întâmplător, în loc să-și conducă regatul cu înțelepciune, își petrecea tot timpul fiind obsedată de felul în care arăta. Aceste arhetipuri provin din lumea antică, mitul femeii ca vrăjitoare și zână. Circe, un personaj din *Odiseea* lui Homer, transforma în porci bărbații care eșuau pe țărmurile insulei sale. Cântecul sfâșietor al sirenelor ademenea marinarii spre stânci.

Menadele – al căror nume înseamnă „nestăpânite“ – erau femei posedate de spiritul zeului Dionysos, pe care îl venerau. Cel mai dramatic exemplu de ceea ce ar fi putut să li se întâmple femeilor vrăjitoare fără control, menadele își părăseau casele – și soții – pentru a trăi liber în sălbăticie, unde purtau piei de căprioară, cărau toiege mari pe care era înfășurată iederă, numite tirsuri, și purtau șerpi vii în jurul trupului. În bețiile lor cele mai frenetice, sfâșiau bărbați și animale în bucăți pe care le mâncau crude.

Scriitorul german Walter Friedrich Otto, un expert în miturile Greciei antice, a scris: „Bat stâncile cu tirsurile, iar apa țâșnește în sus. Coboară tirsul spre pământ și un izvor de vin apare bolborosind. Dacă vor lapte, sapă pământul cu degetele și extrag un fluid lăptos. Mierea se scurge din tirsurile de lemn și împodobite cu iederă, se încing cu șerpi și dau de supt cerbilor și puilor de lup ca și când sunt bebeluși de alăptat. Focul nu le arde. Nici o armă de fier nu le poate răni, iar șerpii ling sudoarea de pe obrajii lor încinși fără să le facă vreun rău. Taurii înfricoșători cad la pământ, victime a nenumărate mâini de femei care îi sfâșie și copacii trainici sunt rupți din rădăcină prin eforturile lor combinate.“ Cel mai înfricoșător

dintre toate, conform patriarhatului, era că, în timp ce femeile acestea alergau de nebune, soții lor stăteau acasă fără mâncare și fără sex.

Prințesa Medeea din Colchis, nepoata lui Circe, folosea vrăji și poțiuni pentru a-l ajuta pe eroul Iason să găsească lâna de aur; a luat luna de pe cer, a invocat morții din morminte și a făcut ca râurile să curgă în sens invers. Legătura înfricoșătoare a Medeei cu inima pulsândă a naturii este explicată în mod clar în acest fragment din *Bulfinch's Mythology*. Când iubitul său Iason și-a dorit ca ea să prelungească viața tatălui său îmbătrânit și bolnav, „la următoarea lună plină a ieșit singură, în timp ce toate celelalte creaturi dormeau. Nici o adiere nu înfiora frunzișul, totul era înmărmurit. Și-a adresat incantațiile stelelor, lunii, lui Hecate, zeița lumii de dincolo, și lui Tellus, zeița pământului, prin ale cărei puteri cresc plante folosite pentru vrăji. A invocat zeii pădurilor și peșterilor, ai munților și văilor, ai lacurilor și râurilor, ai vânturilor și aburilor. Cât timp a vorbit, stelele au strălucit mai tare și un car a coborât din ceruri, tras de șerpi zburători. S-a urcat în el și a pornit în înalturi, spre regiuni îndepărtate, unde creșteau plante puternice pe care știa cum să le culeagă pentru a-și îndeplini scopurile." Într-adevăr, tatăl lui Iason a redevenit tânăr și sănătos.

Dar vrăjitoria are două tăișuri. Când Iason cel fără credință și-a dorit să se căsătorească cu tânăra fecioară Creusa, prințesa Corintului, și a îndepărtat-o pe Medeea, vrăjitoarea i-a trimis un veșmânt otrăvit drept cadou pentru mireasă, și-a omorât copiii, a dat foc palatului, s-a urcat în carul său tras de șerpi și a zburat departe.

În vremurile Romei antice, vrăjitoarele erau cotoroanțe cu părul alb care omorau și torturau copii, chiar și pe cei nenăscuți, pentru a face rost de organe pe care le foloseau la vrăjile lor. Se mai credea despre ele și că devorează copii vii. Activitățile lor mai domestice includeau crearea de poțiuni pentru dragoste și blesteme. Bărbații credeau că cea mai puternică vrajă a unei vrăjitoare provoca impotență sexuală. Ovidiu, poetul roman din secolul I d.Hr., a pus incapacitatea sa de a avea erecție pe seama unei vrăjitoare care îi făcuse o vrajă cu ajutorul unei păpuși voodoo ca să nu mai poată face dragoste. (Era o scuză destul de întâlnită care probabil a făcut multe femei să-și dea ochii peste cap dezamăgite.)

Peste 1 500 de ani, în 1453, regele Henric al Castiliei, numit și Impotentul, a divorțat de soția sa după 13 ani – aceasta încă era virgină – susținând că probabil o vrăjitoare necunoscută îi blestemase penisul. S-a căsătorit a doua oară – cu o frumusețe ravisantă de 16 ani – în speranța că blestemul vrăjitoarei nu va avea efect în acest caz. În noaptea nunții s-a ghiftuit cu Viagra acelor vremuri: supă de testicule de taur și țepi de porc spinos. Din păcate, blestemul vrăjitoarei s-a dovedit eficient și de data asta.

Probabil nu este o coincidență că *Malleus Maleficarum* acuza vrăjitoarele că fură penisuri. „Până la urmă, ce să credem despre acele vrăjitoare care fură cumva un număr mare de membre – 20 sau 30 – și le pun la păstrare într-un cuib de pasăre sau o într-o cutie, unde acestea se mișcă de parcă ar fi vii, mâncând ovăz și porumb? Acest lucru a fost văzut de mulți și se discută foarte des... Un bărbat a spus că și-a pierdut membrul și a luat legătura cu o anumită

vrăjitoare pentru a-l face din nou sănătos. Aceasta i-a spus bolnavului să urce într-un copac anume, unde se afla un cuib cu multe membre, și i-a dat voie să-l ia pe oricare îi plăcea. Când a încercat să-l ia pe cel mare, vrăjitoarea i-a spus că nu-l poate lua pe acela, pentru că aparținea unui preot paroh."

Când găzduia un talk-show pe canalul MSNBC, Tucker Carlson o descria adesea pe Clinton în termeni emasculatori precum: „E ceva la ea care te face să te simți castrat, dominat și speriat", adăugând că, „atunci când apare la televizor, îmi încrucișez fără să vreau picioarele". Cu alte ocazii, a numit-o pe Hillary Clinton „antipenis" și a spus: „O privești pe Hillary și în sufletul tău știi că dacă ar putea să te castreze ar face-o". Chris Matthews de la MSNBC i-a numit pe susținătorii bărbați ai lui Clinton „castratorii corului de eunuci".

În 2008, o companie producătoare de gadgeturi a canalizat această puternică frică masculină față de impotență și castrare spre fabricarea spărgătoarelor de nuci Hillary Clinton. Aparatul arăta ca o păpușă care semăna cu Clinton îmbrăcată într-un costum cu pantaloni care își desfăcea picioarele și descoperea două coapse de oțel care pur și simplu zdrobeau nuci.

„A amăgit multe persoane cu vrăjile ei satanice"

La începutul secolului al V-lea, o vreme în care Biserica Catolică tot mai puternică se lupta cu ce mai rămăsese din lumea păgână, Hypatia din Alexandria era o matematiciană păgână renumită, om de știință, profesoară și filosoafă. Cunoscută atât pentru geniul ei, cât și pentru

acceptarea oamenilor de toate religiile, a dobândit mare putere, politicieni renumiți cerându-i sfatul de regulă, în special în probleme de etică. Dar erau mulți oficiali publici care nu-și doreau ca o femeie să aibă vreo influență, în special una prin care le punea sub semnul întrebării etica. Când Oreste, prefectul Romei imperiale, a început să apeleze constant la sfaturile ei despre cum să se poarte cu populația nesupusă, oponenții politici ai acesteia au spus că îl atrăsese cu meșteșugul ei vrăjitoresc, fiindcă își „dedica timpul magiei, astrolabilor și instrumentelor muzicale și a reușit să amăgească multe persoane cu vrăjitoriile ei satanice". Dușmanii ei, în mod evident, neștiind ce să facă cu instrumentele științifice, au presupus că nici ea nu știa.

Pe măsură ce conflictul dintre Oreste și episcopul Chiril al Alexandriei – nici el mare fan al Hypatiei – s-a adâncit, susținătorii acestuia au dat vina pe vrăjitoare, acum o femeie la venerabila vârstă de 65 de ani, pentru că se împotrivea păcii și prosperității în cetate. În martie 415 d.Hr., mai multe persoane au răpit-o din carul cu care se deplasa, au târât-o într-o biserică, i-au scos ochii și au scobit carnea cu cochilii de scoică, apoi i-au smuls pe rând toate membrele. Ca și când toate acestea nu ar fi fost de ajuns, au dus bucățile din corpul Hypatiei în afara bisericii și le-au dat foc.

Fascinanta Anne Boleyn a fost de asemenea numită vrăjitoare și în acele vremuri mulți credeau că folosise vrăji ca să devină regină. Eustacio Chapuys, ambasadorul spaniol în Anglia, a scris că „regele fusese sedus și obligat să încheie a doua căsătorie prin sortilegii și farmece". Pentru că, așa cum știm, Henric al VIII-

lea era o fire slabă, șovăielnică, foarte ușor de influențat de o femeie care șoptea incantații la lumânare.

Deși părul Annei era probabil roșcat, postum i s-a atribuit părul negru, ca să semene mai mult cu o vrăjitoare. În timpul vieții sale, ambasadorul venețian a descris părul său ca fiind *marrone*, ceea ce poate cuprinde o multitudine de nuanțe de la castaniu la roșcat. Fiica sa, Elisabeta I, purta un inel – acum numit inelul Chequers, după reședința de la țară a prim-ministrului, unde se află într-o colecție de antichități – care se deschidea și înfățișa două miniaturi, una o reprezenta indiscutabil pe ea, cealaltă, majoritatea experților sunt de acord, pe mama sa. Nici o altă persoană din anii 1530 de la curtea Tudorilor purtând un acoperământ de cap feminin nu ar fi putut fi amintită cu nostalgie de Elisabeta, născută în 1533, printr-o miniatură adăpostită într-un inel. Și totuși silueta care o înfățișează pe Anne are părul roșu.

Un alt indiciu cu privire la identitatea Annei este faptul că miniatura a fost ascunsă, acoperită de rubine, diamante și o perlă, și puțin email albastru sub forma literelor ER (Elisabeta Regina). Ca să o vezi trebuia să deschizi inelul. Elisabeta o menționa rareori sau deloc pe mama sa. În 1536, Henric al VIII-lea a ordonat execuția Annei Boleyn în baza unor acuzații false de adulter, a anulat căsătoria cu aceasta și a declarat-o oficial bastardă pe Elisabeta. Regii catolici, considerând-o pe aceasta regină ilegitimă, aveau o dorință grozavă să o răstoarne și să pună un rival catolic pe tron. Orice mențiune a Annei Boleyn nu ar fi făcut altceva decât să întețească flăcările problemei arzătoare cu privire la dreptul Elisabetei de a

conduce țara. Din această cauză, nu a dezgropat niciodată osemintele mamei ei din podeaua bisericii Turnului, unde putrezeau într-un cufăr pentru săgeți, pentru o înmormântare mai demnă în Westminster Abbey.

Cum, ne întrebăm, a ajuns Anne Boleyn cea cu părul roșcat să aibă părul negru în imaginarul popular? Păi, în primul rând nu au supraviețuit portrete din timpul vieții ei, probabil pentru că Henric al VIII-lea a pus să fie distruse. (E enervant să ți se aducă mereu aminte că i-ai tăiat capul propriei soții.) În 1585, un propagandist catolic pe nume Nicholas Sander a fost primul care a menționat părul negru – toată lumea știe că vrăjitoarele au părul negru – și un al șaselea deget și câteva alunițe care o urâțeau, toate semne ale unei vrăjitoare. Sander, care spera că Elisabeta va fi înlăturată de la putere, chiar i-a atribuit Annei un al treilea sfârc, sânul diavolului. E greu de crezut că Henric cel suspicios, superstițios, un bărbat cu ochi format pentru frumusețea feminină, ar fi fost atras de o femeie cu toate semnele unei vrăjitoare.

Este adevărat că Anne era ambițioasă – chiar mai deranjant atunci decât în zilele noastre – și avea și un temperament vulcanic. Dar puterea sa a fost cea care a tulburat și înfuriat, o putere pe care nici o femeie nu trebuia să o aibă, în special una care nu era născută într-o familie regală. Henric se consulta cu Anne atât pe probleme de politică, cât și de religie, dând naștere unor conflicte, deoarece mulți englezi îmbrățișau noua religie în timp ce alții țineau cu dinții de cea veche. Următoarea regină, tăcuta Jane Seymour, cu sigiliul aprobării din partea patriarhatului, nu a scandalizat pe nimeni, deoarece nu avea nici o putere, și oricum nici nu ar fi știut ce să facă cu ea

dacă ar fi avut-o. Nimeni nu a acuzat-o pe Jane că ar fi folosit vrăji pentru a deveni regină, deși Henric s-a căsătorit cu ea la doar 11 zile după ce a decapitat-o pe predecesoarea ale cărei puteri satanice nu reușiseră să împiedice propria execuție.

Caterina de Medici a fost o altă femeie despre care mulți bărbați credeau că uzurpase puterea care ar fi trebuit să le aparțină și probabil a făcut acest lucru cu ajutorul vrăjitoriei. Adevărat, s-a consultat cu astrologi, dar la fel făcea orice monarh din vremea ei, deși se pare că ai ei făceau predicții mai exacte decât majoritatea. Succesul acestora – care s-ar putea să fi fost înfrumusețat puțin de-a lungul timpului – nu a făcut decât să-i întărească reputația de necromantă. De exemplu, în 1556, când l-a rugat pe astrologul Nostradamus să-i prezinte horoscoapele celor din familia ei, se spune că el a intrat în transă și a scris în cartea sa de profeții:

Leul tânăr îl va învinge pe cel bătrân
pe câmpul de luptă, într-o singură bătălie;
Îi va străpunge ochii prin cușca de aur,
Două răni vor deveni una și va muri de o moarte crudă.

Astrologul l-a sfătuit pe soțul Caterinei, Henric al II-lea, să nu participe la turnir, căci va suferi un accident teribil, o predicție de care regele nu a ținut seama. Trei ani mai târziu, lancea adversarului său mai tânăr a străpuns casca aurie a regelui (cușca de aur) și s-a crăpat în două bucăți dintre care una i-a străpuns ochiul, iar cealaltă tâmpla (două răni vor deveni una). Unii spectatori au spus că cei doi purtau scuturi împodobite cu lei, o temă heraldică des întâlnită. Regele a murit după zece zile de agonie cumplită.

Din ziua morții lui Henric, Caterina a purtat doar negru, aspect care a contribuit, de asemenea, la reputația ei de vrăjitoare. (Cu toții știm că vrăjitoarele poartă negru.) Despre astrologul ei italian, Cosimo Ruggieri, se spune că a prezis în mod corect că trei dintre fiii ei vor deveni regi, dar nici unul nu va avea urmași legitimi. În 1574, ambasadorul imperial i-a scris lui Filip al II-lea al Spaniei că regina și Ruggieri organizaseră o liturghie neagră în fața unui altar negru pe care se aflau lumânări negre, unde au sacrificat un tânăr evreu și i-au tăiat capul, sperând că acest lucru le va dezvălui secrete oculte.

Caterina a fost acuzată de crimă într-o carte extrem de populară din 1575 – titlul este destul de sugestiv – *Un discurs extraordinar despre viața, faptele și comportamentul Caterinei de Medici, regină-mamă: unde aflăm despre faptele sale pentru a uzurpa regatul Franței și aducerea statului la ruină și distrugere*. Conform acestei cărți, a încercat să ucidă un inamic cu un măr otrăvit, la fel cum regina, vrăjitoarea cea rea, a făcut cu biata Albă-ca-Zăpada. Autorul anonim chiar a comparat-o cu personajul mitologic Circe, căci „cu băuturile ei fermecate ne-a vrăjit și ne-a transformat în bestii brutale și ne-a privat de simțiri".

Pamfletele ilegale au portretizat-o pe Maria Antoaneta ca pe o harpie cu aripi ale cărei gheare ascuțite ca niște lame făceau ca sângele să curgă din victimele lor, o fiică a lui Satan care bea și se îmbăia în sânge uman și un monstru nesătul după carne umană. Capul acesteia a fost pus pe corpul unui animal cu patru picioare, cu șerpi zvârcolindu-se în părul său.

Astfel de referiri învechite care înfățișează femeile puternice în chip de monștri sunt încă

prezente și folosite în secolul XXI. Publicația londoneză *Sunday Times* a numit-o pe Hillary Clinton un zombie „ce nu poate fi ucis“ care merge „neabătut înainte“. Un comentator a numit-o la Fox News „vampir“ care suge sânge. A doua zi după ce Kamala Harris a câștigat dezbaterea pentru funcția de vicepreședinte împotriva lui Mike Pence, Donald Trump a numit-o „acest monstru“. Ce ciudat că nu am făcut nici un progres de când John Knox a scris în a sa carte *The First Blast of the Trumpet Against the Monstruous Regiment of Women* (*Primul sunet de trâmbiță împotriva monstruosului regiment al femeilor*) că orice femeie care îndrăznea „să ia locul Domnului, adică să propovăduiască, să judece sau să domnească peste un bărbat“ era „un monstru“.

Transformarea femeilor puternice în vrăjitoare cu chipul verde și monștri cu șerpi în loc de păr servește unui scop dublu: diminuează simultan puterea celor care au depășit granițele patriarhatului și, de asemenea, descurajează alte femei să-și urmeze calea. Ce om întreg la minte ar vrea să fie tăiat bucăți ca Hypathia, Anne sau Maria? Cine ar vrea să fie făcut praf în presă cum au fost Clinton, Gillard și Harris?

Hillary Clinton a fost acuzată că a luat parte la ritualuri sexuale magice și a frecventat „biserica vrăjitoarelor“ (indiferent ce ar mai însemna și asta) împreună cu prietenele ei. La începutul lui 2019, grupurile religioase de dreapta au acuzat-o pe reprezentanta socialistă Alexandria Ocasio-Cortez că aparține „unui grup de vrăjitoare care aruncă vrăji asupra lui Trump 24 de ore din 24“ (fapt ce ar explica multe).

Am putea să ne întrebăm mult și bine ce s-a întâmplat cu adevărat în subsolul înfricoșător al

lui Hillary Clinton cu sinistrul său server privat de e-mail când era secretar de stat. Să fi fost torțele pâlpâitoare de pe pereți? Dansatoarele goale nebune și vopsite cu sânge? Femeile democrate îmbrăcate în piele de căprioară la fel ca menadele, fluturând toiege înfășurate în iederă și murmurând incantații? Sau oare penisurile furate de la politicienii republicani și de la Tucker Carlson, care se agitau într-o cutie, mâncând ovăz și porumb?

Capitolul 9

Este o cățea și alte animale

Dacă un bărbat își spune părerea, este bărbat.
Dacă o femeie face același lucru, e o cățea.
Bette Davis

Pe 20 iulie 2020, reprezentantul republican Ted Yoho (Florida) i-a spus „nenorocită“ cui nu trebuia. Reprezentanta statului New York, Alexandria Ocasio-Cortez urca scările Capitoliului pentru a merge să voteze când Yoho a acostat-o furios pentru că de curând asociase o creștere a criminalității cu sărăcia. „Îmi vedeam de treaba mea urcând treptele“, a explicat ea trei zile mai târziu în discursul din Cameră, „când Yoho mi-a pus degetul în față. M-a numit dezgustătoare. Și nebună. A spus că nu sunt în toate mințile și că sunt periculoasă.“ Membra congresului i-a răspuns spunându-i că este nepoliticos și și-a continuat drumul.

Apoi, Yoho a denumit-o „cățeaua dracului“, conform reporterilor care au fost martori la schimbul de replici. Nu uitați, cuvântul „cățea“ este varianta extremă și plină de furie pentru „antipatică“, dând dovadă nu numai de misoginism, ci de unul dus la extrem. Iar „cățeaua dracului“ este misoginism pe steroizi.

Pe 22 iulie 2020, Yoho a venit cu niște scuze bizare, sexiste, mai mult de formă. După ce a explicat că nu dorise ca Ocasio-Cortez să audă aceste comentarii – și, de fapt, nici nu le auzise –, le-a scos la înaintare pe soția și pe fiicele sale ca pe un fel de crucifix imens ridicat împotriva forțelor întunericului produse de propriul misoginism și a continuat cu un comentariu care nu avea nici o legătură cu subiectul: „Nu pot să-mi cer scuze pentru patima mea și pentru dragostea față de Dumnezeu, de familia și de țara mea“. Încă este neclar de ce faptul că avea soție și fete, cât și faptul că îl iubea pe Dumnezeu, familia și țara îl puteau determina să atace verbal un coleg, membru al Congresului, dar probabil a simțit că tocmai cățeaua îl pusese să facă acest lucru. A declarat că, de fapt, nu îi adresase ei acele cuvinte, dar, dacă acele cuvinte pe care nu i le-a adresat ei „au fost interpretate în acest fel, îmi cer scuze pentru neînțelegere“. (Deși, cu toată sinceritatea, este un pic cam greu de înțeles cum cuvintele „cățeaua dracului“ ar putea fi interpretate greșit, chiar și dacă au fost lansate când Ocasio-Cortez era cu spatele și în timp ce aceasta urca scările.)

A doua zi, Ocasio-Cortez a susținut un discurs magistral de zece minute care va rămâne unul dintre cele mai strălucite discursuri feministe din toate timpurile, alături de Discursul împotriva misoginismului al Juliei Gillard. „Acest rău pe

care domnul Yoho a încercat să-l pornească împotriva mea nu a fost îndreptat doar spre mine“, a spus cu calm. „Când faci acest lucru unei femei, prin fapta domniei sale, domnul Yoho a permis altor bărbați să facă același lucru fiicelor lui... Eu sunt aici să spun că acest lucru nu este acceptabil... Un bărbat nu este cumsecade doar pentru că are o fiică. Nici dacă are o soție. Un bărbat este cumsecade când tratează oamenii cu demnitate și respect. Și când un bărbat cumsecade greșește, așa cum putem face cu toții, face tot ce poate pentru a-și cere scuze“, a declarat aceasta.

„Și eu sunt fiica cuiva... Și sunt aici pentru că doresc să le arăt părinților mei că sunt fiica lor și că nu m-au crescut pentru a accepta abuzuri din partea bărbaților... Poți să fii un bărbat puternic și poți acosta femei, fără remușcări. Poți fi căsătorit și poți acosta femei. Poți face fotografii și proiecta o imagine de familist și poți acosta femei fără remușcări și fără teamă de consecințe. Se întâmplă în fiecare zi în țara asta.“

Vorbind cu reporterii mai târziu în aceeași zi, Kevin McCarthy, liderul minorității din Cameră, reprezentant al statului California, a declarat că era de părere că răspunsul lui Yoho fusese suficient. „Știu că în America oamenii fac greșeli“, a spus. „Suntem o națiune iertătoare. Mai cred, de asemenea, că, atunci când cineva își cere scuze, ar trebui să fie iertat. Nu cred că ar trebui să mai pierdem încă o oră în plen ca să discutăm dacă scuzele au fost îndeajuns de bune sau nu.“

Pentru că așa sunt bărbații și sunt doar discuții între ei.

Jignirile aduse lui Ocasio-Cortez au atins coarda sensibilă a milioane de femei. Toate am fost numite cățele, ba chiar cățelele dracului. Și

pentru bărbați nu există un termen echivalent. Cățea este un cuvânt cu conotații atribuibile doar genului feminin. Ticălos, nenorocit, șmecher, persoană de nimic – sunt toate cuvinte slabe, neconvingătoare, care nu au acel impact brutal, ascuțimea tocului cui verbal.

Termenul *cățea* cu referire la o femeie a început să fie folosit în secolul al XV-lea, cam în același timp cu vânătoarea de vrăjitoare. Cățelele erau câini de vânătoare femele care trebuiau să fie disciplinate și docile. În anii 1760, renumitul rege misogin Frederic cel Mare al Prusiei avea trei cățele pe care le numise după cele mai puternice femei ale Europei: împărăteasa Ecaterina cea Mare a Rusiei, amanta regală franceză Madame de Pompadour și împărăteasa Austriei Maria Tereza. Era încântat că, atunci când pocnea din degete, toate cățelele veneau alergând.

Și Maria Antoaneta era numită cățea. Dar în cazul ei pamfletele clandestine foloseau un joc de cuvinte pe baza termenului *l'autrichienne*, denumirea franceză a unei femei austriece. Cuvântul francez pentru cățea este *chienne*. Porecla acesteia, cățea austriacă, era folosită în nenumărate pamflete pentru a o degrada și desconsidera pe femeia străină fermecătoare – subiectul de bârfă al Europei –, care refuza să stea în tăcere în fundal ca alte regine franceze.

Kory Stamper, lexicograf și autor al *Word by Word: The Secret Life of Dictionaries* (*Cuvânt cu cuvânt: viața secretă a dicționarelor*), a declarat pentru *HuffPost*: „A numi cățea o femeie îi arată acesteia că e prea puternică, prea directă, prea încăpățânată, prea independentă, prea-prea. A o numi cățea îi amintește că, la fel ca un câine de vânătoare, ar trebui să fie controlabilă."

În mod interesant, folosirea cuvântului *cățea* a depășit valoarea dublă între 1915 și 1930, un moment când femeile din SUA și din multe alte națiuni au primit drept de vot, conform unei povești *Vice* din 2014 scrisă de Arielle Pardes. Cu siguranță, cu cât femeile au mai multe drepturi, cu atât devin mai cățele.

Nu au fost niciodată așa cățele ca în ultimii ani, îndrăznind, așa cum au făcut unele dintre ele, să candideze la cea mai înaltă funcție în stat. Harlan Hill, a cărui biografie online îl identifica drept unul dintre membrii grupului de consilieri ai lui Trump, a postat pe Twitter, în octombrie 2020, o declarație atât de jignitoare și de misogină despre Kamala Harris încât până și Fox News a considerat că este o exagerare și prin urmare nu a mai fost primit în emisiunile rețelei. Fără nici o urmă de remușcare, Hill a declarat către *Mediaite*: „Îmi susțin declarația că este o cățea îngâmfată și o nesuferită însetată de putere".

Când, pe 6 ianuarie, anarhistul Richard „Bigo" Barnett a stat la biroul lui Nancy Pelosi, i-a lăsat acesteia un bilet: „Hei, Nancy, cățea ce ești, Bigo a fost aici". (Deși se pare că nu știa să scrie *cățea*, căci a ieșit *căția* pe hârtie, iar scrisul lui de mână era atât de urât încât avocatul lui a pretins că scrisese *cășio* – indiferent ce ar însemna acest lucru – ca să îl poată apăra. La tribunal.)

În 2008, când un alegător l-a întrebat pe John McCain în timpul unui miting de campanie „Cu cât am întrecut-o pe cățea?" – referindu-se la candidata Hillary Clinton – McCain, care de obicei era un gentleman, nu l-a criticat pe acesta. A făcut o pauză scurtă și apoi a răspuns: „Este o întrebare excelentă".

„Cred că tocmai cățeaua este o metaforă care semnalizează o reacție violentă, iar acest lucru se

întâmplă ori de câte ori femeile sunt cât pe ce să aibă cu adevărat puterea în politică", a declarat pentru *Vox* Karrin Vasby Anderson, autoare feministă și profesor de studii în comunicare la Universitatea de Stat din Colorado, după ce Harris a fost desemnată partenerul de campanie al lui Biden. „Este un instrument de restricționare, deoarece este un semnal că cineva depășește o graniță."

Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, un lider dur, nu este mereu numită așa, la fel cum au fost numiți bărbații care au ocupat aceeași funcție ca ea. Deoarece a ieșit din tiparul menit unei femei, după ce a încălcat respectiva graniță, a început să fie deseori numită *cățea*. Pe Amazon se vindeau tricouri cu chipul unui Trump zâmbitor, cu degetul mare ridicat și cuvintele: „Scăpați de cățea. Puneți-o sub acuzare pe Pelosi." Bărbații care știu ce vor și fac toți pașii pentru a obține acel lucru sunt numiți eficienți. Femeile sunt numite cățele.

Cuvântul *cățea* „explorează și susține misoginismul: dispreț și furie față de femei numai și numai pentru că sunt femei", a declarat pentru *HuffPost* Deborah Tannen, profesor la Universitatea Georgetown, la scurt timp după discursul lui Ocasio-Cortez. „Pur și simplu pentru că există."

Alte animale

În 2013, un scandal care a implicat-o pe Julia Gillard, prim-ministrul Australiei, a zguduit țara. Menugate, după cum s-a numit, a început când un candidat din partidul de opoziție a creat un meniu în glumă pentru o strângere de fonduri,

numind felul principal „Prepelița Juliei Gillard friptă în stil Kentucky – piept mic, coapse enorme și spate roșu“, aceasta din urmă fiind o referire la părul pubian al prim-ministrului. Poate nu e surprinzător că în 2016 în reclamele din SUA au apărut autocolante auto pentru „Meniu Hillary: două coapse grase, doi piepți mici și câteva aripi stângi“.

În ciuda ranchiunei politice din perioada administrației Trump, nu am văzut niciodată pe nimeni să-l toace așa și să-l pună pe masă într-un meniu: „Rață Donald cu portocale, umplută cu untură, cu fund mare și testicule minuscule“.

Să nu uităm că Gillard, care a suferit probabil cel mai misogin tratament dintre toate femeile lider, a fost considerată de directorul Australian Agricultural Company „o vacă bătrână neproductivă“ care trebuia măcelărită pentru a face carne de burgeri. Despre multe femei politician – inclusiv Kamala Harris și Hillary Clinton – se spune că *cotcodăcesc* ca găinile. Transformarea ființelor umane în animale sau carne, un amestec de părți ale corpului neatractive pentru a fi consumate, pare să fie rezervată în principal, sau poate exclusiv, femeilor. Subestimează puterea acestora, neutralizează amenințarea care vine din partea lor. Donald Trump a numit-o pe fosta sa consilieră de la Casa Albă Omarosa Manigault Newman, membrul din echipa sa cu cel mai înalt rang, *cățeaua aceea*. Pe alte femei le-a numit scroafe grase, fețe de iepe și animale dezgustătoare. Există un motiv pentru care cel mai des folosită insultă la adresa femeilor – scorpie – este un animal. Animalele sunt mai puțin umane.

În timpul campaniei electorale din 1999, în Noua Zeelandă, candidații cu cele mai mari șanse erau două femei: Helen Clark și Jenny Shipley. De așteptat, presa a prezentat competiția dintre cele două ca fiind *o bătaie între pisici*. Un reportaj spunea că cele două femei „și-au dat târcoale ca niște pisici sălbatice în timpul unei dezbateri televizate a liderilor de partid". Astfel de teorii au redus alegerea dintre două politiciene cu experiență la imaginea unor femei geloase care se zgâriau, scuipându-se și smulgându-și părul, discreditându-le.

Apoi mai există și termenul *regina stupului*, un stereotip de gen folosit pentru a numi o femeie cu o anumită autoritate care le vede pe celelalte femei drept competitoare. Încă o dată, nu există un echivalent masculin. Această frază nici măcar nu își găsește corespondent printre animale. Este o insectă.

În 2013, când prim-ministrul Helle Thorning-Schmidt a participat alături de Barack Obama la slujba de înmormântare a lui Nelson Mandela, editorialista *New York Post*, Andrea Peyser, a scris: „Pisica daneză și-a ridicat fusta pentru a ne arăta niște picioare scandinave lungi acoperite cu nimic altceva decât niște dresuri negre transparente". Referindu-se la înfățișarea plăcută a prim-ministrului, Peyser a spus despre aceasta că este „o prăjitură daneză" reducând-o de la un animal viu (pisică sălbatică) la un amestec lipsit de viață de aluat și marmeladă.

Când cineva spune:

Este o scorpie.

Este o scroafă.

Este o cățea.

Are față de iapă.

Cotcodăcește.

Este o luptă între pisici.
Este regina stupului.
Este un fel de mâncare.
Spune, de fapt, că femeile nu sunt oameni. Justifică misoginismul.

Capitolul 10

Este o depravată

În orașul acesta, femeile care se culcă azi cu unul și mâine cu altul sunt numite curve.
Bărbații sunt numiți senatori.

Pat Schroeder, congresmenă
reprezentând statul Colorado, 1973–1997

Nimeni nu știe exact când a devenit Maria Magdalena prostituată, dar probabil asta s-a întâmplat cam la 500 de ani după moartea ei. Într-o Biserică în care misoginismul este adânc înrădăcinat, această figură puternică printre apostolii lui Iisus trebuia diminuată și redusă la tăcere.

În cele patru evanghelii canonice, Maria Magdalena călătorește împreună cu Iisus și discipolii săi și cu alte femei pe care, conform Evangheliei după Luca, Iisus le-a vindecat de spirite rele și boli. Potrivit lui Marcu și Luca, Iisus scosese „șapte demoni“ din Maria Magdalena, ceea ce în secolul I d.Hr. se poate să fi însemnat o boală care avea nevoie de șapte ședințe de exorcism pentru o vindecare completă. Potrivit lui Luca, ea și celelalte femei au călătorit cu Iisus

și discipolii săi, „care le slujeau din avutul lor“. Este clar că era o femeie destul de înstărită.

Maria Magdalena este menționată de 12 ori în evanghelii, mai mult decât majoritatea discipolilor. Toate cele patru evanghelii spun că aceasta a fost prezentă la răstignire și că a fost prima – singură sau împreună cu alte femei – care a găsit mormântul gol al lui Iisus. Mai mult decât atât, în evangheliile după Matei, Marcu și Ioan, ea a fost prima persoană care l-a văzut pe Iisus înviat. Potrivit lui Ioan, în timp ce se afla lângă mormânt, Iisus a apărut și a rugat-o să le transmită discipolilor săi un mesaj crucial: „Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru“. În textele necanonice, ea este menționată ca fiind una dintre persoanele cele mai apropiate de Iisus și se prea poate să fi fost chiar unul dintre primii lideri creștini. Un sfânt de la începutul secolului al III-lea, Hipolit din Roma, a numit-o „apostolul apostolilor“ în lucrarea sa *Comentarii la Cartea Cântarea Cântărilor.*

Timp de trei secole după răstignire, slujbele religioase au fost ținute în case – teritoriul acceptat ca aparținând femeilor. Aici, ele jucau un rol important – predau, educau și administrau resursele materiale. Conform pietrelor de mormânt descoperite în Franța, Turcia, Grecia, Italia și fosta Iugoslavie, unele dintre aceste femei erau preotese. Femeile au pierdut teren în secolul al IV-lea, când împăratul Constantin a legalizat creștinismul și a construit bazilici impunătoare – sfera bărbaților – pentru slujbe religioase. Biserica a continuat nu doar să elimine femeile din orice funcție de putere, ci să excizeze, de asemenea, orice urmă a rolului acestora în

anturajul lui Iisus și în începuturile creștinismului.

De exemplu, Iunia, pe care Pavel a lăudat-o în Romani 16:7, a fost transformată în Iunias, un nume masculin care, în mod eronat, încă mai există și în anumite ediții actuale ale Bibliei. Din mozaicul Teodorei din vechea biserică romană a Sfintei Praxida a fost scoasă terminația feminină a numelui său, lăsându-l astfel pe sărmanul episcop Teodo să poarte acoperământ de cap femeiesc. Dar pentru că ar fi fost ciudat să o transforme pe Maria Magdalena într-un bărbat, au transformat-o într-o prostituată – cel mai bun mod de a denigra o femeie puternică încă din vremuri imemoriale.

Într-o serie de predici din 591 d.Hr., papa Grigore I a combinat numele Mariei Magdalena cu epitetul „păcătoasa“ în Luca 7:36–50 care i-a uns picioarele lui Iisus cu mir, le-a udat cu lacrimile sale și le-a șters cu părul său. Deși natura exactă a păcatelor femeii nu a fost niciodată dezvăluită, mulți au presupus că ori era o prostituată care se căise, ori se bucurase de compania bărbaților mai mult decât era acceptabil din punct de vedere social. Și, brusc, ea și Maria Magdalena au devenit una și aceeași persoană, iar discipolul preaiubit al lui Iisus a fost denigrat și desconsiderat pentru totdeauna.

Stereotipul femeii păcătoase și promiscue a existat și s-a dezvoltat cu mult înainte de Maria Magdalena. Gândiți-vă doar pentru o clipă la Eva și la mărul ispitei, care, evident, i-a provocat lui Adam prima erecție din istoria omenirii. Apoi la Pandora, înzestrată cu frumusețe și senzualitate chiar de către zei. La farmecul uluitor al infidelei Elena din Troia care a lansat toate acele nave de război.

Dalila, cea care și-a folosit farmecele sexuale pentru a-l seduce pe Samson și a afla secretul părului acestuia. Izabela care își picta fața. Salomeea, care dansa atât de senzual, încât regele Irod i-a îndeplinit dorința de a tăia capul Sfântului Ioan Botezătorul și de a-l aduce pe un talger pentru a fi admirat la banchet.

Scopul numirii femeilor curve este acela de a le reduce la tăcere și de obicei nu are nimic de-a face cu comportamentul lor sexual real. Un exemplu edificator în acest sens este povestea Izabelei, al cărei nume a devenit sinonim cu prostituția. Singurele surse existente ale poveștii ei au fost scrise de cei mai mari dușmani ai săi în a treia și a patra carte a Regilor. Fiică a regelui Tirului în secolul al IX-lea î.Hr., Izabela a fost trimisă din orașul ei frumos și sofisticat de pe coasta Mediteranei, probabil pe la vârsta de 14 sau 15 ani, pentru a se căsători cu regele Ahab al Israelului, care locuia în asprul deșert al Samariei.

După cum era tradiția în vremurile acelea în Orientul Mijlociu, mireasa își păstra identitatea culturală aducând cu ea propriile zeități la care să se închine. Izabela nu părea să fie prea interesată de zeul local, unul furios pe nume Iahve, căruia îi plăcea să chinuie oameni. Îi venera pe Baal și pe consoarta sa Astarte, cunoscută ca Așera în Israel, unde zeița fusese de asemenea – și poate pentru unii încă era – consoarta lui Iahve. Deși nu sunt cunoscute multe detalii, se pare că forțe puternice din rândul israeliților se străduiau să șteargă urmele vechii zeități feminine și să transfere toată puterea unei unice zeități masculine.

Atras de tânăra sa soție, regele Ahab i-a permis să promoveze cultul zeilor ei, să numească preoți și să construiască temple. Iahve a fost furios și a

trimis o secetă care a durat trei ani. Nu este nevoie să mai spun că totul a fost din cauza Izabelei. Săracul Ahab, care ar fi putut să o trimită acasă sau să o închidă în harem, pur și simplu nu a rezistat încăpățânării acesteia. Cartea a treia a Regilor 21:25 menționează: „Căci n-a fost încă nimeni ca Ahab, care să se încumete a săvârși fapte urâte înaintea ochilor Domnului, la care l-a împins Izabela soția sa".

Conform Cărții Regilor, Izabela a pus la cale executarea unui bărbat pe nume Nabot, care a refuzat să-și vândă podgoria regelui, acuzându-l pe nedrept că îl hulise pe Dumnezeu. Bătrânii și nobilii din orașul acestuia – pe care probabil îi cunoștea foarte bine – l-au omorât, lovindu-l cu pietre. Dar unii specialiști în studiul Bibliei cred că povestea nu prea are sens. Janet Howe Gaines, profesoară la Universitatea din New Mexico, specialistă în studiul Bibliei, a scris: „Dacă regina trișoare a fost capabilă să câștige sprijinul atâtor oameni, fără ca nimeni să nu o trădeze, să omoare un om pe care probabil îl cunoșteau de o viață și despre care își dădeau seama că e nevinovat, atunci înseamnă că avea o putere nemaipomenită. Povestea fantastică a morții lui Nabot – în care ceva putea să nu meargă bine în orice moment, dar asta nu se întâmplă – cam pune la încercare credulitatea cititorului... Poate culegătorul textului biblic o folosește pe Izabela ca pe un țap ispășitor pentru furia sa față de influența pe care aceasta o avea asupra regelui, ceea ce înseamnă că ea însăși este victima unei înscenări în poveste." (Un alt mod de a discredita o femeie puternică, ambițioasă, este de a o acuza de crimă, așa cum vom vedea în Capitolul 11.)

În timp, rezistența față de cultul lui Baal a crescut în rândul celor care îl venerau pe Iahve.

Profeții lui Baal și cei ai lui Iahve se omorau unii pe alții în masacre care au implicat sute de persoane. Țineau întreceri magice pentru a vedea care zeu era mai puternic. După ce Ilie, profetul cel mai puternic al lui Iahve, a câștigat un mare concurs de combustie spontană și a ucis 850 dintre profeții reginei, aceasta i-a scris: „Fie ca zeii să-mi rezerve aceeași soartă sau chiar mai rea dacă până mâine pe vremea asta nu o să fac cu tine ce ai făcut tu cu profeții pe care i-ai omorât". Ilie a fost atât de îngrozit încât a fugit pe dealuri și s-a ascuns. În mod evident, aceasta era o femeie care depășise limitele tradiționale ale unei regine consoarte israelite. Trebuia să fie oprită.

Nu Ilie a fost cel care a oprit-o, deoarece s-a făcut nevăzut de pe fața pământului cu ajutorul unei chestii care semăna cu o farfurie zburătoare și nimeni nu l-a mai văzut de atunci. Izabela probabil că s-a bucurat. Succesorul acestuia a fost Elisei, a cărui vanitate l-a împins să ucidă zeci de copii. Când un grup de băieței de lângă orașul Bethel au râs de el pentru că era chel – evident, un aspect care îl deranja –, i-a blestemat în numele lui Dumnezeu și a făcut să apară doi urși care i-au sfâșiat în bucăți pe 42 dintre ei. Apoi s-a hotărât să-l răstoarne pe regele Ioram, succesorul lui Ahab și fiul lui Ahab și al Izabelei. Elisei l-a încoronat rege pe cel mai înalt comandant militar al regelui Ioram, Iehu, și i-a dat ordin să-și ucidă stăpânul.

Când regele Ioram a coborât din carul său pentru a-l întâlni pe generalul Iehu, poate după ce auzise niște zvonuri cu privire la trădare, l-a întrebat dacă a venit cu gând de pace. Iehu i-a răspuns: „Ce pace, când sunt atâtea desfrânările Izabelei, mama ta, și vrăjitoriile ei?" Apoi i-a străpuns inima regelui cu o săgeată. În contextul

vremurilor și al locului, cuvintele „desfrânări“ și „vrăjitorii“ însemnau deseori idolatrie, să te închini unor zei falși, unor statui ciudate și în fața unor altare pline cu tămâie. În acest sens, nu avea nimic de-a face cu sexul sau cu vrăjitoria. Și nicăieri într-un text care încearcă din răsputeri să strice reputația Izabelei aceasta nu este acuzată că i-ar fi fost infidelă soțului său. Dimpotrivă, este înfățișată ca o susținătoare atât de loială lui Ahab încât chiar a omorât un cetățean respectat numai pentru a obține pentru soțul său podgoria pe care acesta și-o dorise. Totuși, din cauza cuvântului „idoli“, Izabela a devenit cunoscută drept Curva din Samaria.

Ultimul cui în sicriul ei de stricată a fost bătut când s-a gătit pentru a-l întâlni pe Iehu. Auzind că acesta vine să o ucidă, s-a așezat la măsuța ei de toaletă, s-a dat cu creion la ochi, și-a aranjat părul și s-a gătit așa cum se cuvine unei regine. Apoi s-a așezat la fereastră și l-a privit cum se apropie în carul său. De secole, cititorii au presupus că Izabela, care acum era o văduvă distinsă și bunică, a încercat să-l seducă pe bărbatul mult mai tânăr care tocmai îi ucisese mișelește fiul – puțin probabil. Mulți specialiști în studiul Bibliei, inclusiv *Ghidul lui Asimov de explicare a Bibliei*, care are două volume, o văd pe Izabela ca insistând să se întâlnească cu moartea după propria voință, cu grandoare regală, astfel încât Iehu să înțeleagă clar că omora o regină. Mai degrabă decât să-și arate farmecele la fereastră, sperând să-l supună prin dorință trupească, a stat acolo calmă, așteptându-și ucigașul, privindu-l cu dispreț în timp ce urca.

Strigându-l pe Iehu de la fereastră, salutul ei insultător și batjocoritor arată clar că nu se gândea să-l seducă. „Ai venit cu gând de pace,

Zimri, ucigaș al stăpânului tău?“, l-a întrebat, comparându-l cu un fost rege care, de asemenea, obținuse tronul omorându-și regele. Iehu i-a chemat eunucii, întrebându-i dacă erau de partea lui. Drept răspuns, aceștia au aruncat-o pe fereastră, iar carele și caii au trecut peste trupul ei, sângele acesteia împroșcând caii și zidul.

După ce s-a ospătat și a băut în noul său palat, Iehu s-a răzgândit și nu a vrut să lase trupul Izabelei pe drum, așa că a dat ordin ca aceasta să fie îngropată, deoarece era fiică de rege. Dar servitorii săi au mai găsit doar câteva bucăți din trupul ei: capul, picioarele și palmele. Câinii mâncaseră restul. Capitolul se termină cu următoarele cuvinte: „În țarina Izreel câinii vor mânca trupul Izabelei; și va fi trupul Izabelei în țarina Izreel ca gunoiul pe ogor, încât nimeni nu va zice: Iată ea e Izabela!“. Cu alte cuvinte, curva o meritase.

Iehu, cel drept și alesul lui Iahve, a dat apoi ordin ca 70 de băieți care aveau legătură cu Ahab să fie omorâți – iar capetele lor să fie stivuite în coșuri de ambele părți ale porții orașului –, împreună cu toți funcționarii, susținătorii, familiile și prietenii acestora, și cu toți credincioșii lui Baal, creând o grămadă mare de cadavre de bărbați, femei și copii nevinovați, adăugate la cei 42 de copii uciși de Elisei pentru că îl făcuseră chel.

Dar ce reținem noi de aici sunt păcatele Izabelei.

Impertinența Cleopatrei

Gândiți-vă o clipă la ce știți despre Cleopatra. Că, în copilărie, a fost adusă pe ascuns în palat înfășurată într-un covor pentru a-l întâlni pe

Iuliu Cezar și a sărit imediat pregătită să-l seducă pe generalul de 52 de ani călit în luptă? Că prin metodele ei imorale și șiretlicurile feminine l-a convins pe Marc Antoniu să părăsească Roma și să se tolănească lângă ea în așternuturi de mătase? Că în timpul bătăliei de la Actium împotriva Romei, a plecat în mod egoist împreună cu flota sa pentru a fi în siguranță, lăsându-l pe Antoniu singur? Și, când Octavian a încolțit-o, s-a sinucis lăsând un șarpe veninos să o muște?

Aceste povești – că era ambițioasă, egoistă și stricată – sunt scoase direct din Manualul misoginului, scris de dușmanii ei, romanii, pentru a justifica cucerirea unei națiuni suverane. (Singura faptă a Cleopatrei cu care romanii au fost de acord a fost că s-a sinucis. Drept răsplată pentru că, în sfârșit, făcuse ceva bun, cuceritorul său, Octavian, a îngropat-o într-un mausoleu grandios.)

La 160 de ani după moartea sa, poetul Horațiu a descris-o ca pe o „regină nebună... care complota... să demoleze Capitoliul și să răstoarne Imperiul [Roman]". Nimic nu era adevărat. Ultimul lucru la care se gândea era să aducă trupele egiptene la Roma – pe care probabil o considera lipsită de orice confort în comparație cu rafinamentul sofisticat al Alexandriei – și să o cucerească. Tot ce își dorea era ca Roma să lase Egiptul în pace. La un secol după Horațiu, poetul roman Lucan a numit-o „rușinea Egiptului, furia lascivă care avea să devină blestemul Romei". A fost numită „regina curvă", „fiica impură a lui Ptolemeu", „o sirenă neîntrecută", „curva vopsită" a cărei „imoralitate a costat Roma scump".

Unele dintre poveștile sexuale despre Cleopatra nu sunt nici măcar amuzante. Regele Irod al Iudeei a numit-o „sclava dorințelor ei carnale“, pretinzând după moartea sa că ar fi încercat să-l seducă în timpul unei vizite oficiale la Ierusalim, un atac de care s-a apărat virtuos. Inamicii acesteia din Roma au poreclit-o „Meriochane“, care în grecește înseamnă „cea care deschide gura mare pentru 1 000 de bărbați“. A fost acuzată că făcea felații unui număr de 100 de nobili romani într-o singură zi. Cassius Dio, scriitorul roman de la începutul secolului al III-lea, a comentat pe marginea „sexualității nesățioase“ a Cleopatrei. Un scriitor de la sfârșitul secolului al IV-lea, părintele Ieronim, într-o fantezie porno cam prea picantă pentru un bărbat în sutană, a descris-o ca fiind „atât de nesățioasă încât făcea adesea pe prostituata... atât de frumoasă încât mulți bărbați plăteau cu viața pentru o noapte cu ea“.

În secolul al XIII-lea, Dante, poetul italian, a expediat-o în al doilea cerc al iadului, unde domnea cu voioșie ca regină a dorințelor carnale. Giovanni Boccaccio, scriitorul italian din secolul al XIV-lea, a numit-o „curva regilor orientali“. Poate că William Shakespeare, folosind surse anterioare, a jucat cel mai important rol în crearea imaginii Cleopatrei așa cum o știm și azi. În piesa sa clasică, vulpea cea ambițioasă l-a învârtit pe degete pe săracul Antoniu, cel cu mintea slabă. Fără îndoială, a avut relații cu doi generali romani puternici – Iuliu Cezar și Marc Antoniu. Dar, din câte știm, aceștia doi au fost singurii parteneri sexuali pe care i-a avut în viața ei. Păcatul Cleopatrei nu a fost viața ei sexuală, ci faptul că avea mai multă putere și bogății mai

mari decât avusese vreodată un roman până în acel moment. Și faptul că era femeie.

Cleopatra a devenit regină a Egiptului după moartea tatălui său, Ptolemeu al XII-lea, în 51 î.Hr., când avea doar 18 ani. Deși destul de tânără pentru a deține puterea, tatăl ei îi asigurase o educație excelentă: retorică, știință, istorie, economie, medicină și cunoașterea a nouă limbi, după cum scria Plutarh la începutul secolului al II-lea d.Hr. Pe lângă limba ei maternă, greaca, ea vorbea ebraică, arabă, partă, ethiopiană și limba locală egipteană, pe care nici un alt membru al dinastiei grecești nu se sinchisise să o învețe.

Regina nu era considerată o frumusețe clasică. Plutarh nota că frumusețea ei „nu era în sine remarcabilă, astfel încât nimeni să nu se poată compara cu ea, sau nimeni să nu o poată privi fără să fie lovit de frumusețea ei". Farmecul, inteligența, intelectul său erau calitățile care o făceau „irezistibilă... fascinantă".

Era un conducător popular, care a administrat în mod eficient economia și relațiile internaționale. Poporul egiptean o considera întruchiparea unei zeițe. Principala ei preocupare era să evite anexarea de către romanii cei lacomi și războinici, cuceritorii multor altor țări care, de ceva timp, puseseră ochii pe bogățiile Nilului pentru a-și hrăni armatele.

Tatăl său îi desemnase pe Cleopatra și pe fratele ei mai tânăr, Ptolemeu al XIII-lea, moștenitori și poate chiar îi căsătorise – deși doar cu numele, căci el era cu opt ani mai mic decât ea –, așa cum făcuseră de secole frații și surorile din familiile de faraoni. Dar Cleopatra a ales să conducă singură, iar Ptolemeu, prin consilierii lui, a adunat o armată, obligând-o să plece în exil în Siria.

Când Iuliu Cezar a sosit în Alexandria, în 48 î.Hr., Cleopatra a decis să-l convingă să o păstreze la putere și cumva – într-un așternut, conform unui scriitor roman, care mai târziu s-a transformat în covor, o imagine mai romantică – s-a strecurat în palat pentru a-l întâlni. „Se spune că prin acest șiretlic al Cleopatrei, Cezar a fost mai întâi captivat, deoarece aceasta s-a dovedit a fi o femeie cochetă și îndrăzneață“, conform scrierilor lui Plutarh, de pe la 100 d.Hr. „Și acolo, tânărul Ptolemeu al XIII-lea i-a găsit a doua zi de dimineață, devreme, îngrozit că Cezar fusese deja sedus de sora sa vitregă.“

Cert este că nimeni nu știe dacă Cleopatra, în vârstă de 21 de ani, s-a culcat în acea seară cu Iuliu Cezar, în vârstă de 52 de ani – conform surselor romane, stricata a făcut-o, dar cum ar fi putut ei să afle? Și este foarte amuzant să ne gândim că generalul încercat în lupte, care cucerise Galia, s-a înmuiat în mâinile ei viclene, un sclav supus de o privire aruncată de această femeie nu deosebit de frumoasă. Totuși este clar că Cezar și Cleopatra au început o relație romantică la un anumit moment. Când Ptolemeu al XIII-lea s-a războit cu Cleopatra pentru controlul asupra tronului, Cezar i-a luat acesteia apărarea, iar Ptolemeu s-a înecat în timp ce încerca să scape. Cezar a adus-o din nou pe Cleopatra la putere. Când poetul Lucan a scris „Cleopatra a reușit să-l cucerească pe bătrân prin magie“, acesta se referea la sex, da, dar nu numai la sex. Cezar putea să aibă parte de sex tantric oricând cu aproape oricine. Probabil că a fost fermecat de singura femeie pe care o întâlnise vreodată, care era egală cu el. La 21 de ani, aceasta adunase armate, gestionase o economie

complexă, împărțise dreptate și încheiase tratate cu puteri străine.

Nu știm ce anume simțea Cleopatra față de Cezar. Îl iubea? Îl admira? Sau era vorba despre un puternic instinct de supraviețuire? Este destul de clar că, fără ajutorul lui Cezar, Cleopatra ar fi murit sau ar fi fost exilată la puțin timp după ce ar fi împlinit 20 de ani. Deși Roma avea să o acuze pe regină de o ambiție excesivă, poate cea mai mare ambiție a ei a fost aceea de a trăi.

Cleopatra a dat naștere fiului lui Cezar, Cezarion, după ce acesta s-a întors la Roma, și în 46 î.Hr. l-a vizitat acolo, stabilindu-și curtea într-una din vilele lui. Nobilii romani, al căror ideal de femeie era una mută, pură și umilă, care își petrecea timpul țesând, erau îngroziți că o străină puternică, putred de bogată și independentă – amanta recunoscută a celui mai bun general al lor – se plimba cu extravaganță prin Forum cu un alai de servitori care legănau candele cu tămâie. Omul de stat și orator roman Marcus Tullius Cicero a numit-o pe regina Egiptului „impertinentă". (Cum să fie o regină impertinentă?) Comportamentul ei „mi-a făcut sângele să fiarbă, amintindu-mi că... o urăsc pe regină!", a scris acesta. A pufnit: „Felul ei de a merge... hainele ei, felul ei liber de a vorbi, îmbrățișările și sărutările ei, petrecerile pe plajă și dineurile ei, toate arată că este o stricată".

Stricata s-a întors în Egipt după asasinarea lui Cezar, iar Republica Romană s-a dizolvat în urma unui război civil brutal în care susținătorii lui Cezar s-au luptat cu ucigașii lui. Susținătorii au câștigat și, la trei ani după Idele lui martie, moștenitorul și strănepotul lui Cezar, Octavian, controla partea de vest a Mediteranei, în timp ce colegul său, Marc Antoniu, controla partea de est.

Antoniu a chemat-o pe Cleopatra să se întâlnească cu el în Tars, pe coasta teritoriului de astăzi al Turciei. A navigat cu un vas aurit, cu pânze mari, purpurii, nori de tămâie adiind înaintea ei în timp ce ședea pe o canapea, iar servitorii erau îmbrăcați în nimfe și cupidoni. Și așa a început a doua sa relație romantică pentru a-și salva țara de la anexarea la Imperiul Roman. Cu Antoniu urma să aibă trei copii.

Generalul roman solid și cu barbă a fost fascinat atât de Cleopatra, cât și de stilul ei de viață opulent. Și-a neglijat soția răbdătoare, Octavia, care era sora lui Octavian, și a petrecut exagerat de mult timp în Egipt în loc să se ocupe de afacerile Romei. Scopul său a fost să cumuleze o putere și o avere mult mai mari decât ar fi putut deține vreodată în văgăuna care era Roma: se dorea a fi împărat al Imperiului de Răsărit. În 34 î.Hr., în loc să anexeze mari teritorii cucerite ca provincii romane – ceea ce toți generalii romani au făcut cu mândrie –, Antoniu i-a declarat pe copiii Cleopatrei monarhi peste Armenia, Media, Parția, Cirenaica, Libia, Siria, Fenicia și Cilicia.

Divorțul lui Antoniu de Octavia, în 32 î.Hr., a fost picătura care a umplut paharul pentru fratele acesteia. Ezitând să-i declare război lui Antoniu, încă un general popular, Octavian a avut strălucita idee de a-i declara război Cleopatrei, femeia străină degenerată care prin vrăjitorie reușise să-l înmoaie și pe cel mai virtuos roman, Marc Antoniu, făcându-l să uite de datoria sa, să-și pună deoparte sabia și să-și piardă vremea în brațele ei fine și delicate, înconjurat de o ceață parfumată de indolență orientală. Chiar și când a reușit să urce în șa, s-a dovedit a fi mai mult decât nefolositor. Faptul că Antoniu a pierdut

războiul cu parții, în 36 î.Hr., și 24 000 de oameni a fost din vina *Cleopatrei*.

În timpul bătăliei navale de la Actium, cinci ani mai târziu, Cleopatra a plecat pe mare cu flota sa de 60 de nave, urmată de Antoniu, în timp ce lupta a continuat fără ei. Se poate să fi fost un plan pus la cale cu Antoniu sau o confuzie în mijlocul bătăliei, totuși Roma a înfățișat-o ca pe regina care s-a salvat și l-a lăsat pe el în bătaia sorții. Nu era *de încredere*.

Când Octavian a cucerit Alexandria, Antoniu, încolțit, s-a sinucis. Cleopatra, jurând că nu va mărșălui niciodată într-un triumf roman, a făcut la fel și se pare că a murit mușcată de un șarpe veninos pe care îl strecurase în mormântul în care se ascunsese. Dar nu știe nimeni cu siguranță. După Plutarh, se spunea că Cleopatra purta în păr un pieptăn plin cu otravă. Poate pur și simplu a băut otrava ascunsă în el, deși această variantă nu este nici pe departe atât de dramatică ca adăpostirea unui șarpe la piept. Este posibil ca șarpele, un simbol preistoric al puterii feminine (discutat pe larg în Capitolul 14), să fi reprezentat modul în care Cleopatra a evitat rușinea de a fi etalată la parada triumfului roman.

După ce Octavian a învins-o pe Cleopatra și a cucerit Egiptul, „legile, autoritatea tribunalelor și demnitatea senatului au fost restabilite“, a spus istoricul Velleius Paterculus în scrierile sale la un secol după moartea acesteia. Femeia puternică din vina căreia se răsturnase ordinea naturală a lucrurilor nu mai era, puterea revenind în mod legitim bărbaților. Lumea era din nou în siguranță. Egiptul nu avea să redevină o națiune cu adevărat suverană până în 1953.

W.W. Tarn, un remarcabil istoric britanic din secolul XX specialist în domnia Cleopatrei a scris că împotriva ei „a fost lansată una dintre cele mai teribile izbucniri de ură din istorie; nici o vină nu era prea josnică pentru a-i fi atribuită, iar acuzațiile făcute atunci au avut ecouri în întreaga lume și, uneori, acestea sunt luate de bune". Pentru a distruge definitiv reputația Cleopatrei și pentru a ține alte femei ambițioase în banca lor, romanii au redus priceperea la politică a reginei la sex, insistând că puterea acesteia nu se afla între urechi, ci între picioare.

Sfârcurile aurite ale Messalinei

Timp de aproape 2 000 de ani, numele Messalina a fost sinonim cu promiscuitatea sexuală. Având în vedere că mașina de propagandă romană, care documenta viața sexuală depravată a împărătesei, o învinovățea în același timp pe Cleopatra de fărădelegi similare, este dificil de spus ce anume este adevărat despre Messalina. Poate femeia chiar era o criminală nimfomană; până la urmă, trebuie să fi existat una sau două astfel de femei de-a lungul istoriei. Dar poveștile despre ea par mai degrabă o fantezie sexuală misogină.

Născută în cuibul de scorpioni al familiei imperiale romane între 17 și 20 d.Hr., la vârsta de aproximativ 18 ani, odată ce vărul ei primar a fost îndepărtat de pe tron, Messalina s-a căsătorit cu viitorul împărat Claudiu, în vârstă de 47 de ani. Au avut doi copii, o fată și un băiat. Conform unor surse romane ulterioare, odată ce a ajuns împărătească, Messalina l-a convins pe Claudiu să execute sau să exileze rudele feminine care au făcut-o geloasă și a încercat să-l ucidă pe

tânărul Nero în patul său, întrucât era rivalul fiului său la tronul imperial.

Și-a ucis tatăl vitreg, Appius Silanus, deoarece îl dorea pentru ea și nu putea să-l aibă. Și, la fel ca Izabela înaintea sa, Messalina a pus ca un alt bărbat, Valerius Asiaticus, să fie ucis pentru că ea râvnise la o bucată din pământul său. A terorizat-o pe Poppaea Sabina cea Bătrână, o rivală, până când biata de ea s-a sinucis. L-a otrăvit pe Marcus Vinicius deoarece a refuzat să se culce cu ea. Dar nu presupusele sale crime – care, până la urmă, erau destul de obișnuite în familia ei – au fost cele care i-au distrus reputația pentru totdeauna. Ci viața sa sexuală.

La aproximativ 70 de ani după moartea Messalinei, istoricul roman Suetoniu a scris: „În afară de cruzimea cu care și-a urmărit scopurile, și-a dat frâu liber desfrâului. Fără să-și limiteze desfrânările la incinta palatului, unde a comis cele mai rușinoase excese, s-a prostituat în băile comune și chiar pe străzile publice ale capitalei."

Scriind cam în aceeași perioadă, satiristul Iuvenal a numit-o pe Messalina „curva imperială", la fel cum poetul Propertius o numise pe Cleopatra „regina curvă". Iuvenal a scris: „Iată ce a trebuit să îndure Claudiu. Imediat ce soția sa și-a dat seama că dormea, această curvă imperială, care a îndrăznit să prefere o saltea aspră în locul patului regal, și-a luat pelerina pe care o purta noaptea, a părăsit palatul cu un singur servitor, dar cu o perucă blondă care îi ascundea părul negru; a intrat în bordelul cald, cu pătura veche din petice, în camera liberă atribuită ei. Apoi, cu sânii goi și sfârcurile aurite, și-a luat locul, luând numele de Lycisca și dându-se drept mama prințului Britannicus, și i-a primit pe toți cei care veneau cu mângâieri pretinzând

complimente și dedându-se la îmbrățișări repetate."

Pliniu cel Bătrân a scris că Messalina a pus la cale o competiție cu o altă prostituată, Scylla, pentru a vedea cine putea să facă sex cu cât mai mulți bărbați în 24 de ore. După Pliniu, Messalina a câștigat cu 25 de bărbați, mult timp după ce adevărata prostituată renunțase extenuată. Oare chiar s-a întâmplat așa ceva? Sau a fost o competiție între istorici pentru a vedea cine putea distruge mai abitir reputația femeii? Dacă așa a fost, Pliniu a câștigat, oferind bărbaților o fantezie sexuală memorabilă.

Cea mai ciudată și incredibilă poveste referitoare la Messalina a fost cea în care, în timp ce Claudiu era plecat din oraș, aceasta s-a căsătorit la Roma cu iubitul ei, senatorul Gaius Silius, devenind astfel bigamă, și a organizat un banchet de nuntă extravagant. De ce, ca împărătească, putând să aibă oricâți iubiți dorea și cu un soț cam prost care nu bănuia nimic, ar fi încheiat Messalina o căsătorie atât de periculoasă? Istoricul roman Tacit a scris că aceste lucruri s-au întâmplat pentru că ea „se săturase de simplitatea adulterului ei" și își dorea altceva pentru a-și satisface dorința fără margini. Ceea ce nu are nici un sens. Oricum, auzind despre trădarea acesteia, Claudiu s-a întors repede la Roma. Neștiind ce să facă cu soția sa necredincioasă, a decis să amâne orice pedeapsă până dimineața următoare, dar servitorul acestuia, care o disprețuia, a înjunghiat-o în acea noapte. Și, în ziua următoare, când Claudiu a auzit despre execuția acesteia, de-abia a avut putere să trimită după vin. Apoi senatul roman a ordonat o *damnatio memoriae*, astfel încât numele Messalinei să fie eliminat din toate locurile

publice și private și toate statuile cu chipul său să fie dărâmate. Elementele întregii povești par să nu aibă sens.

Cele mai vechi povești despre Messalina care au ajuns până la noi au fost scrise la cel puțin 70 de ani după moartea sa de trei scriitori romani: Tacit, care a recunoscut că relatarea sa pare exagerată; bârfitorul Suetoniu; și Iuvenal, care scria satiră, și dintre toți trăia într-un climat politic ostil liniei imperiale din care se trăgea Messalina. În mod clar, ceva rău se întâmplase cu Messalina. Poate încercase să preia puterea sau poate o avea deja datorită influenței asupra lui Claudiu, lucru care i-a înfuriat pe bărbații din cercul imperial care au jurat să scape de ea și să-l controleze ei pe împărat. Poate politicile acesteia erau în conflict cu cele ale înalților funcționari ai lui Claudiu și într-o criză de furie ea l-a amenințat pe unul dintre ei, la fel cum s-a întâmplat cu Anne Boleyn și Thomas Cromwell. Indiferent ce s-a întâmplat, este ridicol să credem că Messalina se furișa din palat și rămânea peste noapte fără ca soțul ei să observe, chiar și când aducea cu ea „în patul imperial duhoarea bordelului", după spusele lui Iuvenal. Sau că a crezut că poate scăpa cu o căsătorie bigamă foarte publică fără ca soțul ei să observe.

Într-un articol din 2011 din *Constructing the Past* (*Construirea trecutului*), istoricul Kristen Hosack a concluzionat: „Descrierile Messalinei din lucrările lui Tacit, Suetoniu și Iuvenal sunt exagerate, inventate sau intenționat eronate, ceea ce înseamnă că nu sunt în întregime reprezentări corecte". Sau poate, la fel ca în cazul multor altor femei prezentate în acest capitol, nu sunt deloc exacte.

Când părțile intime ale împărătesei Teodora au apărut pe fața acesteia

La cinci secole după ce Messalina și-a aurit mândră sfârcurile, împărăteasa bizantină Teodora – frumoasă, inteligentă și puternică – a inspirat de asemenea fanteziile masculine de indecență sexuală. În cazul ei, chiar avea un trecut întunecat, pentru că fusese crescută într-o familie de artiști de la Circul din Constantinopol, unde aveau loc cursele de care și luptele cu gladiatori. A devenit o curtezană bine plătită, dar când abia împlinise 20 de ani a renunțat la profesie pentru ceva mai respectabil, chiar dacă mult mai puțin profitabil: prelucrarea lânii. Moștenitorul împăratului, Iustinian, s-a îndrăgostit de ea și a luat-o de soție în ciuda trecutului său, iar la vârsta de 25 de ani a devenit împărătească, cu o mare influență asupra afacerilor politice și religioase ale soțului său. Istoricul contemporan Procopius a scris că aceasta era o nimfomană fără seamăn, o acuzație care nu se potrivește cu alegerea sa de a toarce lâna în loc să fie amantă pentru bogați.

„Deseori ea mergea la petreceri cu zece sau mai mulți tineri", scria acesta, „toți într-o formă fizică excelentă, având drept unic scop întreținerea de relații sexuale, și întreaga noapte se culca cu toți, pe rând. După ce îi epuiza pe toți, trecea la servitorii lor, câte 30 câteodată și copula cu fiecare dintre ei, dar nici măcar așa nu-și putea potoli dorința." După Procopius, era cea care o putea întrece pe Messalina ca număr de relații sexuale.

Și continua (și ni-l putem imagina frecându-și mâinile, sau poate altceva, cu bucurie): „Deși folosea trei găuri, deseori dădea vina pe natură,

bombănind că nu făcuse găurile din sfârcurile sale mai largi decât este normal ca să poată născoci un alt tip de act sexual".

Istoricul descrie una dintre reprezentațiile ei teatrale în care stătea întinsă aproape goală pe pământ, iar servitorii presărau pe organele sale sexuale semințe care urmau a fi ciugulite de găște. Ca și când nu ar fi fost de ajuns, acesta a insistat că, din cauza anilor ei plini de dorință păcătoasă, Dumnezeu a făcut ca organele ei sexuale să apară pe fața ei, și că, potrivit mai multor martori de încredere, Teodora era un demon al cărui cap părăsea trupul și rătăcea noaptea prin palat.

Disprețul lui Procopius își avea originea probabil în faptul că Teodora – o femeie și o prostituată de joasă speță – avea putere nelimitată conferită de soțul ei. A fost, fără îndoială, cea mai puternică femeie din istoria Imperiului Roman. Însă nu le-a uitat pe femeile mai puțin norocoase, așa cum fusese și ea odinioară. A cumpărat sute de tinere care fuseseră vândute ca prostituate, le-a eliberat și s-a asigurat că aveau mijloace legitime pentru a câștiga un trai decent. A închis bordeluri și a arestat proxeneți. Împărăteasa generoasă era pe cât se poate de diferită de capul demonic fără trup cu două vagine în loc de ochi și clitoris în loc de nas.

„Cea mai imorală femeie a vremurilor sale"

Isabela de Bavaria este, probabil, mai cunoscută astăzi ca mama lui Carol al VII-lea, regele francez slab pe care Ioana D'Arc l-a încurajat să lupte împotriva forțelor engleze invadatoare. Dar Isabela mai este cunoscută și pentru multe alte

lucruri: trădare, depravare, incompetență politică, lăcomie și, mai presus de toate, pentru adulter cu cumnatul său, Ludovic d'Orléans. Dacă trecem dincolo de spoiala sexistă a poveștii sale, vom vedea că nimic din toate acestea nu este adevărat. Avem de-a face cu încă o regină sculptată într-o formă grotescă numai și numai de misoginism.

Prințesă bavareză, Isabela, care avea 14 ani, s-a căsătorit în 1385 cu regele Carol al VI-lea al Franței, în vârstă de 17 ani, care s-a îndrăgostit de ea la prima vedere. Au trăit fericiți timp de șapte ani până când, într-o zi, călărind prin pădure, regele a suferit o criză gravă de ceea ce era probabil schizofrenie – și a omorât patru membri ai anturajului său înainte ca ceilalți să-l imobilizeze în lanțuri. Când și-a revenit, peste câteva zile, nu își mai aducea aminte ce făcuse. Crizele veneau și treceau fără nici un avertisment, unele durând cu lunile. În timpul unui acces de nebunie, Carol a uitat că este rege și nu și-a recunoscut soția. Când Isabela a încercat să-l aline, a lovit-o, a aruncat atât cu obscenități, cât și cu obiecte în ea și și-a întrebat servitorii: „Cine este femeia aceasta care-mi blochează vederea? Aflați ce vrea și nu o mai lăsați să mă plictisească sau să mă mai deranjeze, dacă puteți." Sleită de puteri, regina a ales în cele din urmă o amantă tânără încântătoare care să-l țină calm și ocupat.

În perioadele de nebunie temporară – care au devenit cunoscute sub numele de absențe –, uneori, Carol credea că este făcut din sticlă și se putea sparge foarte ușor; și-a instruit croitorul să-i pună șuruburi de fier în haine pentru a-l împiedica să se spargă. Stătea stană de piatră ore întregi, temându-se să nu se crape și să nu se

prăbușească pe podea într-o grămăjoară de cioburi de sticlă. Alteori, fără să-i pese că se va sparge, alerga prin palat urlând ca un lup și țopăia despuiat în grădinile palatului.

Având în vedere că regele era de multe ori incapabil să conducă, unchiul său, Filip de Burgundia, și fratele acestuia, Ludovic d'Orléans, s-au luptat pentru a prelua controlul asupra regatului și a trezoreriei. Ambele părți în conflict aveau armate care incendiau, violau și omorau. În 1404, când Filip de Burgundia a murit, națiunea a sperat probabil că rivalitatea periculoasă a luat sfârșit. Apoi, fiul lui, Jean sans Peur (Ioan fără Frică), a continuat să se lupte cu vărul său Ludovic d'Orléans cu și mai mare vigoare, totul culminând, în 1407, cu uciderea acestuia din urmă de către Ioan.

De fiecare dată când regele se trezea din crizele sale de nebunie, întreba regina ce s-a întâmplat, acționa la îndrumarea ei și prelua frâiele puterii. În 1402, în mod evident, de teamă că unul dintre rivalii regali ar putea prelua controlul total asupra lui, a numit-o pe Isabela mediator regal oficial între ei. An după an, cu soțul său nebun care urla ca un lup, Isabela a făcut tot ce a putut pentru a promova pacea și a salva regatul pentru fiul său. A negociat, a convins, a mituit, a fermecat și a intervenit, realizând un echilibru imposibil între forțele care nu voiau să ajungă la un compromis, care cu bucurie ar fi consimțit la distrugerea totală a țării dacă ar fi fost de folos intereselor lor personale.

Legătura dintre Isabela și soțul ei era una apropiată când acesta își venea în fire. Deseori ea mergea în pelerinaje la altare unde se ruga pentru însănătoșirea soțului său. Șapte din cei 12 copii ai ei s-au născut după declanșarea atacurilor

și, în timp, el i-a acordat din ce în ce mai multe puteri, numind-o conducătoare a consiliului de regență, tutore al moștenitorului tronului, delfinul, și i-a acordat controlul asupra trezoreriei regale. În 1408, Carol a anunțat că Isabela va prezida guvernul din Paris pe durata „absențelor" sale. În ciuda eforturilor sale neîncetate pentru pace, un război civil total a izbucnit în 1411.

În 1415, delfinul Ludovic a împlinit 18 ani. Hotărât să găsească o soluție pașnică la conflict și tocmai când începuse să joace un rol mai important în politica franceză, Ludovic a murit de dizenterie. 14 luni mai târziu, celălalt fiu mai mare, Ioan, a murit la 19 ani din cauza unui abces la cap. Cel mai tânăr fiu al Isabelei, urâtul Carol, a devenit delfin. În 1419, tânărul în vârstă de 16 ani a semnat un tratat de pace cu Ioan fără Frică și au convenit să se întâlnească pe un pod peste patru luni pentru a continua discuțiile. Pe pod, Carol l-a trădat pe Ioan, punând să fie omorât cu un topor chiar în fața sa, drept răzbunare pentru uciderea lui Ludovic d'Orléans, în 1407.

Când Carol al VI-lea a auzit despre crimă, l-a dezmoștenit pe fiul său pentru că stârnise din nou lupta care făcuse ravagii de 20 de ani. Noul său moștenitor avea să fie regele Henric al V-lea al Angliei, care beneficiase de haosul intern din Franța și pornise o invazie cu patru ani în urmă. Henric avea acum control total asupra Normandiei, iar forțele acestuia amenințau restul țării. A cerut mâna Ecaterinei, fiica lui Carol și a Isabelei, și coroana pentru sine, după moartea lui Carol. Carol și Isabela erau de părere că Tratatul de la Troyes, așa cum era cunoscut acordul lor, nu numai că va pune capăt războiului cu Anglia, dar și războiului devastator care dura deja de decenii între familiile nobiliare franceze. Și dacă Henric

și Ecaterina ar fi avut un copil – nepotul pe jumătate francez al lui Carol și al Isabelei –, acesta ar fi devenit rege al Franței.

Istoricii din secolele ulterioare au văzut în predarea coroanei franceze unui invadator englez o trădare șocantă a Franței. În acel moment, o mare parte din Franța a acceptat totuși tratatul cu speranță; ar fi putut rezolva ceea ce părea fără soluție. După cum s-a dovedit mai târziu, atât Carol al VI-lea, cât și Henric al V-lea au murit în 1422, acesta din urmă lăsând un copil pe jumătate francez, fiul său cu Ecaterina. Dar majoritatea francezilor s-au temut de o regență lungă – cu și mai mulți unchi și veri care se luptau pentru putere – și au considerat Tratatul de la Troyes nul și neavenit. Până la urmă, fusese semnat de un nebun. Mai bine îl susțineau pe Carol al VII-lea ca rege.

Probabil că nu este deloc surprinzător acum, având în vedere toate dovezile despre comportamentul urât al bărbaților – arderea recoltelor și a satelor, violarea femeilor, furtul din vistieria națională, asasinate și alergatul de bezmetic urlând și fără haine –, că tot femeia iese personajul negativ în această poveste, femeia care s-a căsătorit cu un nebun, și-a dedicat viața pacificării facțiunilor aflate în conflict pentru a salva regatul și a-și proteja copiii. Da, s-a împrietenit cu fratele soțului ei, Ludovic d'Orléans, căci ambii încercau să găsească un remediu pentru nebunia regelui. Uneori s-a aliat cu el împotriva burgunzilor mai agresivi, deși a colaborat cu ambele tabere pentru a pune capăt conflictelor. Dar ce făcuse ea ca să devină cunoscută pentru totdeauna ca regina stricată a Franței?

În 1405, un cronicar pe nume Michel Pintoin, un susținător al burgunzilor care la acel moment erau supărați pe regină pentru că le limitase accesul la vistieria regală, a scris despre o slujbă ținută la curte de un călugăr numit Jacques Legrand. „Venus ocupă tronul la curtea dumneavoastră", l-a citat Pintoin pe Legrand, care spusese: „Cu siguranță beția și depravarea o urmează, transformând noaptea în zi, cu dans continuu, desfrânat". Pintoin a relatat apoi despre criticile lui Legrand cu privire la „nerușinarea hainelor celor prezenți, a cărei principală instigatoare fusese regina și căreia el îi făcea tot felul de reproșuri". Până la urmă, Pintoin l-a făcut pe călugăr să zbiere: „Acestea și multe altele, ah, regină!, se spun despre curtea ta, spre marea ei dezonoare".

Predicatorii au instigat împotriva dansurilor, a comportamentului imoral și a hainelor deocheate încă de la începuturile creștinătății, în special la curțile regale. Ar fi imposibil ca doar din acest text cineva să creadă că regina și cumnatul ei aveau o aventură. Relatarea lui Pintoin despre comportamentul general rău de la curte a fost cel mai probabil propagandă pusă la cale de ducele de Burgundia, în încercarea de a păta reputația inamicilor săi și de a câștiga mai multă putere. Al doilea document contemporan, un pamflet anonim numit *Songe véritable* (*Visul adevărat*), era de asemenea o mișcare de propagandă a burgunzilor prin care Ludovic d'Orléans și susținătorii acestuia erau atacați. Regina Isabela este criticată doar pentru că „obține tot ce vrea". Adulterul nu este menționat nicăieri, dar cu siguranță ar fi fost dacă în acele vremuri ar fi existat zvonuri pe această temă.

Atunci cum a luat naștere legenda întunecată a reginei Isabela de Bavaria? Jean Chartier, numit cronicar regal de Carol al VII-lea în 1437, a scris că nu cu mulți ani în urmă englezii răspândiseră zvonul că fiul Isabelei, Carol, nu era fiul lui Carol al VI-lea. Zvonul a circulat undeva în jurul lui 1429, când văduva Isabela trăia liniștită, retrasă. Se pare că englezii, simțindu-se amenințați de victoriile Ioanei D'Arc, răspândeau povești despre infidelitatea Isabelei și nelegitimitatea lui Carol al VII-lea pentru a-și întări pretențiile la tronul francez.

Apoi, în 1791, scriitorul francez revoluționar Louise-Félicité de Kéralio a scris o carte în care Isabela era prezentată ca un prototip al Mariei Antoaneta. Isabela, împodobită cu coliere de diamante, dansa cu cumnatul său (la fel cum a fost acuzată și Maria), fără să-i pese de suferința poporului și a spus: „Să mănânce cozonac". Apoi târfa a vândut țara englezilor, la fel cum se spusese și despre Maria că vânduse Franța austriecilor.

Istoricii din secolul al XIX-lea au preluat povestea ticăloasei și au dus-o mai departe. Au arătat acuzator cu degetul către Tratatul de la Troyes – cu care Isabela fusese de acord și pe care soțul ei îl semnase –, care făcea referire la uciderea lui Ioan fără Frică de către delfinul Carol. Documentul era clar, Carol fusese dezmoștenit pentru „numeroasele și oribilele crime comise asupra regatului divin de către Carol, așa-numitul delfin". La acel moment, folosirea cuvântului „așa-numit" (în franceză, *soi-disant*) era o insultă frecventă, o zeflemea la adresa unei persoane nepotrivite pentru funcția pe care o ocupa. Totuși istoricii de mai târziu au perceput acest lucru ca pe o confirmare a

ilegitimității fiului reginei Isabela. Este ridicol să ne imaginăm că regele a catalogat-o ca desfrânată pe soția sa – iar ea a fost de acord, bucuroasă – pentru a-l da jos de pe tron pe fiul lor problematic.

Până în secolul XX, adulterul și depravarea Isabelei au fost acceptate ca fiind adevărate. În 1903, istoricul francez Marcel Thibault, extrapolând destul de mult predica călugărului, a scris în *Isabeau de Baviere: Reine de France* (*Isabela de Bavaria: Regina Franței*): „Nu a încercat să-l oprească pe Carol al VI-lea, prins într-o spirală descendentă a plăcerilor... Ea trăia într-un vârtej de distracții nebunești și de petreceri grandioase. Și, în timp ce regele își irosea puterea, își compromitea demnitatea și inteligența, ea, din cauza stilului de viață desfrânat, producea numai urmași bolnavi pentru regat."

Și-a neglijat copiii din momentul concepției, fără să-i pese dacă se năsteau bolnavi (deși cronicarii vremii și chiar Carol însuși, în edictele sale oficiale, au scris despre devotamentul ei față de copii; deseori a rămas alături de ei, fugind în ultimul moment din calea armatelor amenințătoare). Și-a urât soțul (deși Carol i-a încredințat supervizarea tratamentului în timpul „absențelor" sale, neavând încredere în nimeni altcineva). De ce să spunem că s-a limitat la un amant? A avut nenumărați! Era incompetentă politic, trecând dintr-o tabără în alta în timpul războiului (pentru a menține un echilibru al puterii și a proteja regatul).

Și, cum acest lucru nu era de ajuns, cumva, în secolele care au urmat morții sale, Isabela s-a îngrășat, atât de mult încât a fost nevoie ca ușile palatului să fie lărgite pentru ca ea să poată trece. Conform cărții lui Mary Gordon din 2000, *Ioana*

D'Arc: „La finalul vieții era grotesc de grasă, până în punctul în care obezitatea i-a pus sub semnul întrebării capacitatea de a acționa ca regentă a regatului". (Era prea grasă ca să conducă, deși fiind o persoană atât de frivolă, încă mai putea să danseze.) Un alt istoric, Jean Verdon, în cartea sa din 1981 *Isabeau de Baviere* (*Isabela de Bavaria*), a dat vina pentru eșecurile politice de după moartea celor doi fii mai mari pe obezitatea acesteia. „Numai Isabela mai rămăsese. Dar, grasă și, poate, nefericită din cauza morții celor doi fii, se pare că a încetat să mai joace un rol important în viața politică."

Ca o adulterină, urâtă și grasă, care își disprețuia propriii copii, care sărbătorea, dansa și purta haine scumpe în timp ce poporul murea de foame, și pe deasupra trădătoare a națiunii, în mod clar, această femeie era o ticăloasă iremediabilă. Isabela era „cea mai imorală femeie a epocii sale", conform unei cărți din 1992 a Dinei Lampitt, *The King's Women* (*Femeile regelui*).

Când istoricul Tracy Adams a început documentarea pentru cartea sa despre Isabela, *The Life and Afterlife of Isabeau of Bavaria* (*Viața și viața de apoi a Isabelei de Bavaria*), la început ea a crezut că „Mai mult ca sigur nu iese fum fără foc", după cum a scris în introducere. Adams a căutat prin documente contemporane și a rămas mută de uimire. A scris: „Când am încercat să verific acuzațiile, nu am avut cum. Poveștile... nu citează referințe contemporane, ci se citează unele pe altele, într-o buclă aparent nesfârșită. Mai mult decât atât, adjectivele lor favorite pentru a o descrie pe regină – depravată, lacomă, obeză – te fac să te gândești dacă nu cumva sunt o litanie de plângeri tradițional misogine. Afirmațiile care la

prima vedere indică misoginismul merită o doză de scepticism."

Adams a aflat că „diferența dintre Isabela pe care am descoperit-o și creatura promiscuă din istoriile mai generale era mai mult decât șocantă. Pentru început, puținii cercetători care au studiat viața acesteia în detaliu sunt unanim de acord în evaluarea lor, și anume că acuzația de adulter este o fantezie rezultată în principal din interpretarea greșită a două documente care datează din timpul vieții reginei."

Adams a aflat că există cercetări mai recente care au încercat să reabiliteze reputația reginei. În anii 1970, istoricul francez Yann Grandeau a lăudat „mintea ascuțită" a reginei. „Dirijând jocul de pe margine și dând tuturor impresia de seninătate", a scris acesta, „a urmat o politică de centru cu viziune și tenacitate." Istoricul Rachel Gibbons i-a atribuit meritul apărării monarhiei, lăudând-o pentru că „adesea a gestionat așa cum trebuie chestiunile de diplomație".

Așa cum a scris în 1998, Ronald Schechter, istoric premiat: „Odată ce un fapt devine *de notorietate* istoricul nu mai are obligația de a cita o sursă și numai un efort hotărât de a-l falsifica îl poate îndepărta de fabricarea faptelor general acceptate care constituie canonul istoric".

Și astfel, Isabela de Bavaria a rămas în istorie astfel:

Era o târfă.

Era o soție rea.

Era o mamă rea.

Era ambițioasă.

Era grasă.

Era frivolă.

Cheltuia prea mulți bani pe haine.

Era lacomă.

Era antipatică.
Nu era de încredere.
Și, probabil, avea și vocea pițigăiată.

„Un grajd plin de târfe“

În secolul al XVI-lea, puternica regină-mamă a Franței, Caterina de Medici, era *prea* puternică după spusele unora. Trebuia să fie înlăturată. Dar unele femei nu se potrivesc modelului de seducătoare sexy sau de târfă neobrăzată, indiferent cât de mult ar dori dușmanii lor să le eticheteze. Când a preluat puterea, Caterina avea 42 de ani și era obeză pentru că născuse zece copii. Chiar și în tinerețea sa, nu fusese niciodată frumoasă sau seducătoare, deși ambasadorii au descris-o ca fiind inteligentă și fermecătoare. Și astfel, când detractorii săi bărbați de-abia așteptau să arunce cuvântul cu „v“ (*vrăjitoare*) în fața unei văduve de vârstă mijlocie, robustă, îmbrăcată în haine negre și zăngănind rozarii, pur și simplu nu au avut cum. Nimeni, la auzul unor astfel de acuzații, nu ar fi putut să nu pufnească în râs.

Dușmanii ei au găsit altceva: era o matroană care își trimitea superbele doamne de onoare să seducă bărbați cu influență, să stoarcă informații de la ei și să-i dea raportul. Caterina însăși nu era o stricată – nici nu avea cum, era suficient să o privești –, dar conducea „un grajd plin de târfe“ numit și „escadrila zburătoare“, deoarece făceau un salt provocator în aer când dansau. Cercetările indică totuși că ea conducea o casă regală ordonată, formată din cele mai respectabile tinere din familii bune.

Istoricul contemporan Pierre de Bourdeille, abate de Brantôme, care a petrecut ani întregi la

curte și cunoștea foarte bine toate personajele, a scris în *Cartea ilustrelor dame* despre poveștile de dragoste ale câtorva dintre doamnele de onoare ale Caterinei, lucru deloc șocant la o curte regală. (Severa Elisabeta I și-a aruncat câteva doamne în Turnul Londrei pentru astfel de crime împotriva virtuții feciorelnice.) Dar, tot despre Caterina, Brantôme a scris: „Avea doamne de onoare de obicei frumoase și virtuoase, care conversau cu noi în fiecare zi în anticameră, vorbind și discutând cu atâta înțelepciune și modestie încât nici unul dintre noi nu ar fi îndrăznit să facă altfel; iar domnii care nu se conformau erau alungați și amenințați". Grajdul plin de târfe al Caterinei de Medici era o fantezie misogină inventată de câțiva bărbați furioși dornici să o pedepsească pe regina-mamă și pe doamnele ei de onoare pentru că dobândiseră o importanță tot mai mare pe scena națională.

Caterina a fost acuzată de proxenetism într-o carte contemporană: *Un discurs minunat*. Autorul anonim a scris că, pentru a dobândi control asupra lui Antoine, rege al Navarrei, „ea l-a întreținut prezentându-i toate plăcerile de la curte, astfel încât, când a dorit favorurile uneia dintre doamnele sale, și anume doamna de Rouhet, ea însăși i-a poruncit acesteia să nu-i refuze nici o solicitare". Faptul că doamna de Rouhet l-a născut pe fiul regelui în anul următor a fost pentru mulți o dovadă că regina cea rea o pusese pe doamna ei de onoare să se prostitueze.

Discursul o acuză pe Caterina că l-a secătuit pe fiul său, regele Carol al IX-lea, de orice ambiție, încurajându-l să ducă o viață de plăceri nesăbuite. L-a crescut „să nu-și dorească nimic altceva decât arene pentru luptele de cocoși, și chiar și atunci încerca să-i corupă tinerețea înconjurându-l de

matroane“. Scopul ei era să păstreze toată puterea pentru ea „făcându-l să-și uite propriile treburi și îmbătându-l cu toate plăcerile... pentru că l-a ademenit să creadă în toate plăcerile pomenite, încât a ajuns să nu fie niciodată povățuit decât de unii bărbați insistenți cărora le displăcea comportamentul lui imoral“. Și cum fiul său trândăvea în pat cu iubitele, toată puterea avea să fie ținută în micuțele mâini manipulatoare ale italiencei Caterina.

Dincolo de Canalul Mânecii, regina Elisabeta I era iubită și venerată ca regina virgină în regatul ei, dar puterea și încrederea sa au scandalizat alți monarhi, în special pe tradiționalistul rege Filip al II-lea al Spaniei. Zvonurile în legătură cu motivul pentru care nu s-a măritat niciodată – multe dintre ele răspândite de Spania – au străbătut toată Europa. Era frigidă. Era o nimfomană și nu-și putea limita dorințele la un singur bărbat. Îi plăceau doar bărbații de culoare, dar care erau foarte puțini în Anglia, și oricum nu s-ar fi căsătorit cu nici unul dintre ei. Premiul pentru cea mai creativă teorie îi revine ambasadorului Veneției în Franța, care a scris că regina se născuse cu un defect congenital la organele reproducătoare, ceea ce o făcea să aibă menstruație din piciorul stâng direct în pantof (lucru care trebuie să fi provocat o mare mizerie).

Cele mai persistente zvonuri despre promiscuitatea reginei se refereau la favoritul ei din timpul primilor ani de domnie, Robert Dudley, duce de Leicester. Este posibil ca povestea lor de dragoste să fi fost pe deplin consumată, deși în 1562, când Elisabeta a crezut că moare de vărsat de vânt, a jurat că acest lucru nu se întâmplase. Pe atunci, când un muribund se aștepta să se întâlnească cu Dumnezeu foarte

curând sau să fie condamnat să ajungă în iad, jurământul pe patul de moarte era un fel de test cu detectorul de minciuni. Curțile străine, auzind că regina se recupera de câteva săptămâni după o „boală“, au presupus că era o scuză pentru a naște în secret copilul lui Dudley. Deși copilul nu ar fi fost legitim, monarhii europeni erau nerăbdători să aranjeze o căsătorie între unul dintre copiii lor cu persoana care ar fi putut moșteni tronul Elisabetei. În 1575, episcopul de Padova a auzit că „regina a avut o fiică, de 13 ani, și că ar fi promis-o în căsătorie unei persoane acceptabile pentru Majestatea Sa Catolică (Filip al II-lea al Spaniei)“. Cu toate acestea, când sfetnicii Elisabetei au fost întrebați despre logodna acestei fiice inexistente, ei au izbucnit în hohote de râs. Este posibil ca reginei să nu i se fi părut foarte amuzant.

În general, ambasadorii spanioli în Anglia nu o plăceau pe regina protestantă care respinsese propunerea de mariaj a stăpânului lor cel slăvit. Unul dintre ei, Don Diego Guzmán de Silva, la sosirea sa în funcție, în 1564, a încercat să afle dacă exista vreun sâmbure de adevăr în poveștile despre promiscuitatea sexuală a acesteia. Oricât a încercat, nu a reușit. Elisabeta însăși i-a spus: „Nu trăiesc într-un colț. O mie de ochi văd tot ce fac, iar calomnia nu va rămâne legată de mine pentru totdeauna.“ Cu altă ocazie, auzind bârfele răspândite în străinătate despre sexualitatea sa, a spus: „Viața mea este la vedere și am atâția martori. Nu pot să înțeleg cum se spun lucruri atât de rele despre mine.“

Și, într-adevăr, regina era mereu însoțită de șapte doamne de onoare, șase domnișoare de onoare și patru servitoare. Câteva doamne dormeau în dormitorul ei în fiecare seară.

O îmbăiau, o îmbrăcau și o ajutau la toaletă. Putem spune cu siguranță că rareori sau mai deloc rămânea singură. Era clar pentru toată lumea că reginei îi plăcea să flirteze cu curtenii chipeși de care era înconjurată. Poate că nu simțea nevoia să-și ascundă aprecierea pentru frumusețea masculină pur și simplu pentru că nu era nimic de ascuns.

În 1565, Adam Zwetkovich, ambasadorul imperial austriac, a întreprins „o anchetă asiduă cu privire la onoarea și integritatea virginității reginei". Nici el nu a putut să afle nimic și a decis că poveștile erau „născociri ale invidiei și urii".

Supușii săi, cu siguranță, credeau în castitatea ei. În 1573, când un bărbat din orașul Doncaster din Yorkshire a strigat în stradă acuzații sexuale scandaloase la adresa reginei, mulțimea l-ar fi sfâșiat în bucăți dacă magistratul local n-ar fi intervenit.

În 1572, Caterina de Medici, care cunoștea bine gravitatea calomniei cu iz sexual, a discutat despre subiectul reputației Elisabetei cu trimisul englez: „Și i-am spus că este cel mai mare rău pe care bărbații fără bune intenții îl pot face femeilor nobile și prințeselor, răspândind zvonuri și povești dezonorante despre ele, și că noi, dintre toate capetele încoronate, suntem cele mai supuse calomniei nedrepte a adversarilor noștri, alt rău nu ne pot face".

Cea mai ingenioasă poveste despre sexualitatea Elisabetei este cea în care ea era, de fapt, bărbat, un impostor pus repede în locul Elisabetei după ce aceasta murise tânără. Povestea a fost adusă în atenție de Bram Stocker, în secolul al XIX-lea, având la bază vechi povești populare. Aceasta, cel puțin, le va explica în mod satisfăcător

misoginilor de ce domnia Elisabetei a fost cea mai măreață din toate timpurile.

Ecaterina și calul

Ecaterina cea Mare a încălcat atât de mult granițele impuse de patriarhat încât acesta s-a răzbunat creând celebra minciună conform căreia a murit la 67 de ani încercând să facă sex cu un cal, care, fiind ridicat cu scripeți, a căzut și a zdrobit-o. Dar oare ce a făcut de a meritat așa o umilință? Ca prințesă germană săracă, căsătorită cu sadicul, ciupitul de vărsat de vânt moștenitor al tronului Rusiei la vârsta de 16 ani, trebuia să aibă copii, să rămână în umbră și să tacă naibii din gură. De fapt, Ecaterina s-a răsculat împotriva soțului său nebun, care plănuia să o omoare, și a cucerit coroana pentru sine.

Succesul ei în calitate de conducătoare i-a îngrozit pe misogini. La urcarea pe tron a găsit o vistierie goală, 200 000 de iobagi în grevă, o armată revoltată neplătită de opt luni, răscoale în tot imperiul, un sistem juridic extrem de corupt și comerțul aproape în totalitate paralizat. Lucrând câte 14 ore pe zi, Ecaterina s-a ocupat de reorganizarea fiecărui aspect al guvernării ruse cu legendara eficiență germană, prezidând personal întâlnirile consiliului și ale senatului, bombardându-i pe oficiali cu întrebări la care nu puteau să răspundă și prelungindu-le programul de lucru.

Într-un singur an, a fondat un orfelinat, o școală pentru moașe, o organizație pentru sănătate publică și o școală pentru fiicele nobilimii. A invitat în Rusia doctori, dentiști, ingineri, artizani, arhitecți, grădinari, artiști și, bineînțeles, filosofii săi favoriți. A amenințat

monarhii europeni atât cu armatele sale, cât și cu șirul de invitații adresate elitei intelectuale și artistice să-și părăsească țările de origine și să-i ofere ei darurile lor. Anglia, Franța și Prusia se temeau de ea.

Pentru a-i distruge reputația și a o pune la locul ei, dușmanii s-au concentrat pe monogamia ei în serie. La câțiva ani, Ecaterina alegea un nou iubit și îi rămânea fidelă acestuia până când se despărțeau. Uneori, iubitul punea capăt relației pentru a se căsători; alteori, ea încheia totul dacă simțea că el o plictisea intelectual. Indiferent care ar fi fost motivul, a refuzat să facă pe ipocrita și să mintă despre viața sa sexuală.

În memoriile ei, Ecaterina mărturisea sincer: „După părerea mea, nimic nu este mai dificil decât să rezistăm la ceea ce ne bucură. Toate argumentele contrare sunt doar pudoare prefăcută." Ecaterina era de părere că preocuparea societății față de castitatea feminină este ridicolă și râdea când auzea poveștile despre nimfomania ei și orgiile de la palat. Deși îi plăcea sexul, munca avea prioritate. „Timpul nu-mi aparține mie, ci imperiului."

În prezența ei, nu erau permise niciodată glumele deocheate și a ținut mereu la decență. Noaptea, în spatele ușilor închise, se lăsa pradă pasiunilor sale. Dar exista ceva de care dușmanii săi puteau profita. Nu era nevoie să inventeze minciuni despre viața ei sexuală așa cum făceau în cazul altor femei puternice; trebuiau doar să exagereze foarte mult adevărul. De exemplu, în 1784, când iubitul ei, Aleksandr Lanskoi a murit de difterie la vârsta de 26 de ani, oamenii au spus că îl epuizase cu pretențiile ei sexuale; murise în patul ei, în timp ce încerca în van să-i satisfacă pasiunea insațiabilă. Îl obligase să înghită

afrodiziace otrăvitoare, poțiuni atât de puternice încât din cauza lor corpul lui se umflase și plesnise. Brațele și picioarele i se desprinseseră de corp. Ziarele din toată Europa au publicat caricaturi de prost-gust și povești sexuale explicite despre regină.

Aceasta a mai comis încă o crimă împotriva patriarhatului. La fel ca regina egipteană Hatshepsut, cu 3 300 de ani înaintea sa, împărăteasa a refuzat să se dea la o parte când moștenitorul ei – fiul său Pavel, instabil mintal – a devenit major. Povestea cu calul a fost o pedeapsă postumă pentru puterea ei, încrederea în sine, independența și, mai presus de toate, succesul extraordinar, pătându-i reputația de conducător înțelept și milostiv pentru totdeauna.

Furorile uterine ale Mariei Antoaneta

În 1770, când Maria Antoaneta, arhiducesa austriacă în vârstă de 14 ani, s-a căsătorit cu Ludovic al Franței, delfinul în vârstă de 15 ani, singura ei datorie era aceea de a produce urmași regali. Dar frumoasa mireasă blondă l-a speriat pe Ludovic, stângaci și supraponderal, care s-a dovedit incapabil să consume căsătoria. Pe măsură ce au trecut anii, a apărut zvonul despre acest impas și a fost preluat de publicațiile clandestine. Timp de peste un secol, pamfletarii avizi de scandaluri – numiți libeliști – publicaseră istorii veninoase – denumite libele sau texte defăimătoare – în care îi atacau pe cei bogați, membri ai familiei regale, și pe cei celebri, înfățișând în detalii depravarea aristocraților și în același timp condamnând-o.

În cazul în care defăimai un rege se considera trădare – și chiar și cel mai înfocat pamfletar

părea să aibă ezitări în a face acest lucru –, dar dacă defăimai pe oricine altcineva era în regulă. Totuși reginele care domniseră anterior fuseseră tăcute, simple, femei pioase, mulțumite să dea naștere unor copii, să coasă și să se roage. Acest suflete blajine, care acceptau obediente dictatele patriarhatului, nu meritau pedepsele Manualului misoginului. Astfel, pamfletele găseau subiecte de scandal în amantele regilor: femei insistente, lacome care, în virtutea poziției lor, recunoșteau că aveau un comportament sexual păcătos.

Dar Ludovic al XVI-lea – care a devenit rege în 1774 – nu avea o amantă. Iar soția lui era o străină superbă pe care nu o putea satisface în pat. Posibilitățile pentru scrierea unor povești obscene și profiturile care le aduceau erau infinite. Pe lângă asta, regina nu rămăsese tăcută în fundal, rugându-se și brodând, la fel ca predecesoarele ei. Strălucitoare și dând tonul modei, era mai degrabă o amantă regală decât o regină. Avea frumusețea și vizibilitatea amantei exigente și roșcate a lui Ludovic al XIV-lea, madame de Montespan, și gusturile alese ale iubitei regelui Ludovic al XV-ea, madame de Pompadour. Dar acele femei, indiferent de comportamentul lor sexual, erau, măcar, franțuzoaice. Precum Caterina de Medici cu două secole înainte și Isabela de Bavaria, cu patru, Maria era o regină străină de Franța care depășise limitele tradiționale. Drept rezultat, s-a regăsit rapid la intersecția periculoasă dintre xenofobie și misoginism.

În toamna lui 1775 au circulat primele pamflete care luau în derâdere impotența regelui și îi delectau pe cititori descriind numeroasele modalități prin care regina își găsea satisfacția sexuală. Prietena ei apropiată și doamna de

onoare, prințesa de Lamballe, își folosea „micuțele degete“, după spusele unuia. Câteva au acuzat-o pe regină că are o aventură cu fratele mai tânăr al lui Ludovic, fermecătorul Charles-Philippe, conte de Artois, despre care se știa că îi era apropiat.

În 1776, Maria a vrut să vadă răsăritul soarelui peste grădinile de la Versailles cu un grup de prieteni. Ludovic, căruia îi plăcea să doarmă până târziu, a fost de acord, atât timp cât nu avea pretenția să participe și el. Însoțită de stăpâna dură a gospodăriei reginei, contesa de Noailles, și de câteva gărzi de corp, regina și prietenii săi s-au bucurat privind cerul luminându-se încet, văzând primele raze de soare prinse în pietrele aurii ale palatului. La puțin timp după aceea, un pamflet care o ataca personal descria cum regina folosise ocazia pentru a fugi în tufișuri pentru întâlniri sexuale. În mintea publicului, aventura ei nevinovată devenise o orgie.

Maria nu lua în seamă pamfletele. Ca o mândră prințesă de Habsburg și regină a Franței, credea că nu poate fi atinsă de astfel de aiureli și nu le considera demne de atenția sa. Dar regele a fost furios și la fel de neputincios în a opri apariția acestora pe cât era și în pat. În Franța, tipografiile aveau nevoie de permis oficial pentru a funcționa. Dar foarte mulți dintre cei care le conduceau locuiau la Londra sau la Amsterdam și introduceau ilegal libelurile în Paris. De exemplu, lacheii erau deseori mituiți pentru a ascunde teancurile în caleștile nobililor care se întorceau de la Paris și erau prea aristocrați ca să li se verifice bagajele la porțile orașelor pentru a găsi marfă de contrabandă.

Vânzarea acestor pamflete obscene era un fel de trafic de droguri al vremurilor respective.

Oamenii aveau contacte, surse, dealeri cu care se întâlneau la colț de stradă sau într-o tavernă. Când erau întrebați de un client de încredere, librarii aflați în legalitate trăgeau jaluzelele, încuiau ușa și dădeau la o parte șipcile podelei pentru a scoate la lumină stocul. Chelnerii din cele 2 800 de cafenele și taverne pariziene închiriau pentru câteva ore pamfletele clienților care copiau sau memorau părțile spumoase, le returnau și recitau versurile obscene colegilor lor, printre urale și aplauze.

Când, în sfârșit, Maria a rămas însărcinată, în 1778, libeliștii au avut o zi plină în care au speculat cine era tatăl. Cumva șarmantul cumnat? Careva dintre nobilii de la curte? Un servitor? O gardă de la palat? Oare nu se culcase cu prea mulți bărbați încât nici nu mai știa?

Pamfletele scrise împotriva monarhiei o înfățișau pe regină ca fiind o nimfomană. Titlurile acestora includeau: „Vibratorul regal", „Furorile uterine ale Mariei Antoaneta" și „Bordelul patriotic". Conform celor menționate în aceste pamflete, regina fusese inițiată în tainele sexului de tatăl său – care murise când ea avea zece ani – și apoi se culcase cu fratele ei mai mare. La Versailles lua parte la beții și la orgii cu lesbiene. Noaptea obișnuia să răpească străini nefericiți din parcul din Versailles, pe care îi viola în trăsura ei. Făcuse sex în trei, în patru și în cinci.

Conform unui pamflet popular, aceasta ar fi spus: „Pe muntele Olimp, în tărâmul lui Hades, vreau să fac sex peste tot!" și chiar așa făcea. Potrivit altuia, strigase: „Dacă toate mădularele care m-au satisfăcut ar fi puse cap la cap ar ajunge de la Paris până la Versailles". Un alt pamflet pretindea că „trei sferturi dintre ofițerii

Gardes Françaises penetraseră regina“. În altul, aceasta afirmase: „Cele trei trupuri ale noastre, întrepătrunse, au alcătuit cele mai neîntâlnite și interesante combinații. Slăbiți de plăcerile noastre, epuizați de oboseală, ne-am luat răgazul pentru a râde de nefericirea oamenilor și a ne înfrupta din potirul fărădelegii. Licoarea care l-a umplut a servit drept o prevestire a faptului că, urmând exemplul lui Caligula, vom bea în curând sângele poporului francez din tigvele lor.“ (Da, exact asta ar spune cineva în timpul unei orgii.)

Unii editori, dându-și seama cât de profitabilă devenise piața, au trecut de la tipărirea pamfletelor la ditamai cărțile. Un bestseller tipărit la Londra în două volume *The Memoirs of Antonina* (*Memoriile Antoninei*) a înfățișat-o pe regină ca preferând un amant ca un grenadier „care se lipsește de preludiu și se grăbește să tragă concluzii“. *The Libertine and the Scandalous Private Life of Marie Antoinette* (*Viața libertină și scandaloasă a Mariei Antoaneta*) a fost publicat în trei volume, cu 39 de ilustrații care o înfățișau pe Maria cu jupoanele sale imense ridicate, mângâindu-și organul sexual sau fiind mângâiată de o doamnă de onoare sau de vreun nobil. O ilustrație din *The Austrian Woman on the Rampage* (*Austriaca dezlănțuită*) o arăta cu picioarele depărtate în sus, pe spatele soțului ei care dormea în timp ce ea făcea sex cu fratele lui. O altă ilustrație îl înfățișa pe bietul Ludovic, în timp ce penisul său flasc era examinat de doctor, care îl declara inutil.

La nașterea fiului ei, în 1781, un fierar întreprinzător a creat o replică după medalia oficială care aniversa momentul binecuvântat, pe o parte cu Maria care își ținea bebelușul în brațe, iar pe cealaltă cu Ludovic încornorat. Regina a

continuat să ignore porcăriile proferate la adresa ei, în timp ce poliția din Franța și ambasadorul francez la Londra au încercat să cumpere toate exemplarele și să le distrugă, fapt care a avut drept rezultat și mai multe exemplare tipărite și vândute.

În mod ciudat, pamfletele au ignorat cu desăvârșire o aventură pe care mai mult ca sigur regina a avut-o cu fermecătorul conte suedez Axel von Fersen. Acesta vizitase Versailles-ul de-a lungul anilor și flirtase cu regina. Dar ceva s-a schimbat în iulie 1783, când i-a scris surorii sale cât de fericit era să fie cu o femeie la care se ajungea atât de greu. Se prea poate ca el să fi fost tatăl celui de-al doilea fiu al Mariei, născut în martie 1785, fix la nouă luni după ce Fersen vizitase Versailles-ul. În anii următori, Fersen avea să își riște viața și să își pună la bătaie averea pentru a o ajuta pe regină, iar după execuția ei, să marcheze momentul în fiecare an printr-o zi de doliu. Bietul Ludovic a fost ridiculizat, da, dar pentru că era gras, nu foarte inteligent și mai degrabă inutil sexual. La fel cum romanilor nu li s-a părut prea plăcut să îl doboare pe Marc Antoniu, nici revoluționarilor francezi nu li s-a părut nimic extraordinar să atace prea tare un bărbat. Înfierarea monarhiei a fost pusă în seama Mariei. Între căderea Bastiliei, în 1789, și moartea ei, patru ani mai târziu, regina s-a regăsit în mijlocul unui val de calomnii misogine și răuvoitoare fără precedent din vremea Cleopatrei.

Cea mai teribilă acuzație a fost pronunțată în timpul procesului ei pentru trădare, din octombrie 1793. Fiul Mariei în vârstă de opt ani, Ludovic Carol, fusese luat de lângă ea și trimis să trăiască împreună cu un cizmar brutal care îl

îmbăta, îl bătea și care l-a făcut să spună că mama sa îl molestase, se așezase goală lângă el, cu mătușa sa de cealaltă parte și îl încurajase să se masturbeze. Motivul? Se pare că regina făcuse toate acestea pentru a-l putea controla când avea să ajungă rege. Stând în sala de judecată, Maria a rămas mută la auzul acestei acuzații. În final a spus: „Dacă nu am răspuns este pentru că Natura însăși refuză să răspundă unei astfel de acuzații aduse împotriva unei mame". Întorcându-se spre mulțime, a întrebat: „Le întreb pe toate mamele de aici – este adevărat?"

„În secret, o perversă"

Hillary Clinton, de asemenea, a fost acuzată de cea mai imorală faptă din punct de vedere sexual: pedofilie. În martie 2016, o teorie a conspirației care a apărut pe internet spunea că ea împreună cu oficiali de rang înalt din conducerea Partidului Democrat conduceau o rețea de trafic sexual cu copii în subsolul pizzeriei Comet Ping Pong din Washington, DC (care întâmplător nu are subsol). Cunoscută sub denumirea de Pizzagate, povestea afirma că cei răpiți erau sechestrați în camere secrete unde Clinton și colegii ei îi abuzau sexual, îi torturau și îi sacrificau pentru Satana. Un bărbat bine intenționat, dar păcălit, a condus din Carolina de Nord până la pizzerie, unde a tras cu o pușcă pentru a sparge lacătul ușii unei magazii (deoarece evident că nu exista un subsol) ca să-i elibereze pe toți acei copii abuzați sexual.

Clinton a mai fost acuzată și de comportament sexual neadecvat. Adversarii săi au descris-o ca fiind atât frigidă, cât și adulterină, cu bărbați și femei deopotrivă, deși e de mirare cum putea fi ambele în același timp. În octombrie 2016,

Donald Trump a spus: „Hillary Clinton este loială doar celor care o susțin financiar și ei însăși. Nici nu cred că îi este loială lui Bill, dacă vreți să știți adevărul. Și, serios, oameni buni, de ce ar fi? Nu-i așa? De ce?“ (Deși, dacă e să ne gândim, dacă suntem curioși să o întrebăm pe Clinton de ce a rămas lângă un fustangiu care a făcut-o de rușine, am putea să o întrebăm același lucru și pe doamna Trump.)

În cursa pentru alegerile din 2016, *National Enquirer*, al cărui editor, David Pecker, era un prieten vechi al lui Donald Trump, a publicat o INVESTIGAȚIE DE NOUĂ PAGINI, ÎN EXCLUSIVITATE MONDIALĂ despre viața sexuală a lui Hillary Clinton. „[Intermediarul ei] a aranjat o distracție între lesbiene pentru Hillary, care e bisexuală, cu o celebritate de la Hollywood!“, anunța știrea. „[Acesta] a turnat tot ce știa despre întâlnirea desfrânată pe care a aranjat-o pentru Hillary care, ÎN SFÂRȘIT, confirmă zvonurile care spun că este lesbiană și care au urmărit-o zeci de ani!“ Clinton era o nimfomană diabolică – „în secret, o perversă“ – care se culcase cu aproape orice adult dornic.

Numeroase femei politician heterosexuale au fost acuzate că sunt lesbiene (ca și când acest lucru ar fi o crimă): Geraldine Ferraro, prima femeie candidat din partea unui partid important pentru funcția de vicepreședinte al lui Walter Mondale, candidatul la președinție din 1984, și Ann Richards, care a devenit guvernatoare a statului Texas în 1991. Oponenții politici ai prim-ministrului australian Julia Gillard au acuzat-o că este lesbiană deoarece partenerul său, Tim Mathieson, era coafor, îmbrățișările lor în public păreau false și ciudate, iar relația lor

începuse în 2006, chiar în momentul în care cariera ei politică luase avânt la nivel național.

Helen Clark, prim-ministrul Noii Zeelande, avea o voce gravă, se tundea ciudat de scurt și nu avea copii cu soțul ei. În 2002, un articol de ziar scria despre „niște zvonuri conform cărora ar fi lesbiană". Într-o prezentare televizată pentru campania electorală, comentatorul TV Paul Holmes a întrebat-o pe Clark despre relațiile intime cu soțul ei. A vrut să știe dacă s-au atins vreodată și i-a acuzat că au „un mariaj ambiguu". În 2005, un membru din public la o dezbatere politică televizată a numit-o „lesbiană fără copii".

Tarja Halonen, președintele Finlandei, a fost suspectată că ar fi lesbiană din cauza tunsorii scurte și pentru că susținea drepturile homosexualilor încă din 1980, ca fiind o chestiune de dreptate socială. A declarat că este heterosexuală și este căsătorită cu soțul ei din 2000. Un membru al Parlamentului finlandez, Tony Halme, a numit-o lesbiană în timpul unui interviu difuzat la radio.

În mod ironic, recent, femei politician care au declarat deschis că sunt lesbiene nu au fost mai deloc criticate pentru orientarea lor sexuală. Johanna Sigurđardottir, prim-ministru al Islandei între 2009 și 2013, este căsătorită cu soția sa încă din 2002. Ana Brnabić a devenit prim-ministru al Serbiei, o țară deosebit de conservatoare, în 2017, iar partenera ei l-a născut pe fiul lor în 2019. În Statele Unite, senatoarele Tammy Baldwin din Wisconsin și Kyrsten Sinema din Arizona sunt lesbiene, la fel ca reprezentantele Angie Craig din Minnesota și Sharice Davids din Kansas. Deși vor exista întotdeauna persoane care lansează scandaluri pentru așa-numita depravare a persoanelor gay

(cum ar fi PAC, numit Restore American Freedom and Liberty care a numit-o pe Baldwin „perversă“ pentru că voia să-i învețe pe copiii de cinci ani despre sexualitatea gay), surprinzător, aceste femei nu au avut parte de violența îndreptată de obicei împotriva persoanelor cu această orientare sexuală. Cumva, este mai popular să spui despre femeile heterosexuale că sunt lesbiene, de parcă ai dezvălui un secret murdar.

„Prostituată de lux“

Femeile din întreaga lume aflate în funcții oficiale sunt subiectul unor bârfe cu caracter sexual. Într-un sondaj recent la nivel global privind femeile politician, 41,8% dintre acestea au declarat că au văzut imagini stânjenitoare, sexualizate cu ele, în social media.

În timpul unei transmisiuni de Ziua Internațională a Femeii, din 2021, Christine Lagarde, prima femeie președinte al Băncii Centrale Europene, și-a amintit un comentariu deosebit de dezgustător care i-a fost adresat în timp ce era ministrul comerțului în Franța. „Îmi amintesc că mergeam spre pupitrul de unde trebuie să răspunzi la întrebări și un membru important al parlamentului, privindu-mă de sus, a spus: «Mă întreb cu cine s-a culcat ca să fie numită în funcție»“, a povestit Lagarde. „Așa că m-am dus după aceea la el să-i explic că nu a fost nevoie să mă culc cu nimeni pentru acea funcție și, dacă dorește să-mi verifice competențele și abilitățile, este mai mult decât binevenit să îmi adreseze întrebări tehnice la care aș fi bucuroasă să răspund.“

Lagarde a ajuns prima femeie ministru de finanțe al Franței și prima femeie în funcția de

director administrativ al Fondului Monetar Internațional, înlocuindu-l pe Dominique Strauss-Kahn care a demisionat după ce o menajeră dintr-un hotel din New York l-a acuzat că o violase în camera lui. În 2020, revista *Forbes* a clasat-o pe Lagarde drept a doua cea mai puternică femeie din lume.

Se pare că nu există limite în ceea ce privește neverosimilitatea acuzațiilor sexuale împotriva femeilor care dețin puterea. Pe 21 ianuarie 2021, Martin Levin, prezentatorul Fox News, a lansat o tiradă plină de ură la adresa președintei Camerei Reprezentanților, Nancy Pelosi, în vârstă de 80 de ani, care a inclus și acuzația că ar fi vrut să se culce cu Donald Trump. Levin a spus: „Nancy Pelosi, care este o babă obraznică – asta este, este o nebună obraznică, imorală și dezechilibrată – e fixată pe Trump. Nu poate să și-l scoată din cap. Încep să cred că – stați să vă zic – are o afinitate față de Trump. Pot să spun așa, domnule producător? E nebună după Trump, pot să spun așa, este legal? Nu și-l poate scoate din minte. Nu se poate opri. Poate soțul ei ar putea să facă ceva – dar, nu, nici măcar el nu poate interveni. Nimeni nu o poate opri."

Evident, imediat după ce Joe Biden a anunțat numele Kamalei Harris ca parteneră de campanie, meme și tweeturi cu tentă sexuală au invadat rețelele de socializare înfățișând-o ca pe o tipă dispusă să petreacă până la ziuă și să intre aproape în patul oricui. Aceste ilustrații sunt total deplasate față de femeia care ani de-a rândul a fost incredibil de atentă cu viața privată, deseori ezitând să apară la un eveniment alături de un partener, din cauza bârfelor și a speculațiilor pe care le-ar fi provocat, având în vedere funcția ei înaltă.

Ce s-a aflat în spatele acestor atacuri – doar o rutină, sexism stupid? Până la urmă, Harris a avut încă din 2014 o căsnicie din câte se pare fericită alături de un avocat din industria divertismentului, Douglas Emhoff. Nu, *exista* ceva șocant în trecutul ei. În 1994 și 1995, Harris se întâlnise cu un bărbat care încă era căsătorit, dar care se separase de soția lui de 13 ani, puternicul purtător de cuvânt al Adunării statului California, Willie Brown. Brown a numit-o în două comisii statale pentru care a fost bine plătită, ceea ce ar fi discutabil din punct de vedere etic. Dar relația lor se încheiase cam cu opt ani înainte ca Harris să candideze pentru prima sa funcție publică.

Când Biden a anunțat alegerea lui Harris, Teaparty.org a scris: „Flashback: Kamala Harris și-a lansat cariera politică în dormitor ca amantă a lui Willie Brown, primarul căsătorit". După cum menționa o memă, dar și o fotografie cu Harris zâmbind în timp ce-i strânge mâna lui Biden: „Alege-mă pe mine vicepreședinte! Pot face și pentru tine ce am făcut pentru Willie Brown!"

O memă cu Harris care îl îmbrățișează pe Biden în pat, îmbrăcat în pijama, reflecta presupusa ei imoralitate și vârsta acestuia. „Pee pads și knee pads (Scutece și genunchiere)", scria textul, „Biden Harris 2020". O altă memă care a circulat pe scară largă se referea la ea ca la „o prostituată de lux".

După dezbaterea pentru funcția de vicepreședinte din octombrie 2020, Eric Trump a apreciat un tweet care numea alegerea lui Harris de către Biden „curifiantă"********.

Putem doar să ne întrebăm dacă cei atât de indignați din punct de vedere moral de o relație consensuală, în urmă cu 25 de ani, cu un bărbat

despărțit de soția lui ar fi fost mai buni cu ea dacă ar fi fost căsătorită de trei ori, și-ar fi înșelat toți soții și ar fi făcut-o pe voyeuristul în nenumărate rânduri cu participante de 15 ani la concursul de frumusețe, dacă ar fi avut la activ multiple acuzații de agresiune sexuală și viol, s-ar fi lăudat cu toate acestea și ar fi plătit o vedetă porno să păstreze tăcerea cu privire la aventura lor de o noapte.

Și, hai să fim serioși, dacă tot vorbim despre cum sunt bărbații, cine poate uita aventura sexuală a lui Bill Clinton cu o stagiară, sau pe Anthony Weiner, congresmen din statul New York, care a trimis pe Twitter fotografii cu organele sale sexuale unei minore, și pe Eliot Spitzer, guvernatorul New Yorkului, care în 2008 se întâlnea cu prostituate? Chiar crede cineva că guvernatoarea New Yorkului, Kathy Hochul, va pipăi, agresa și intimida angajații în felul în care a procedat Andrew Cuomo?

Nu. Pentru că femeile se comportă mai civilizat, și totuși ele sunt cele care sunt mânjite, în mod repetat, de mii de ani, de acuzații de comportament sexual neadecvat.

Capitolul 11

E o criminală

Hillary Clinton a omorât copii cu mâna ei. Nu mai pot să ascund adevărul.

Alex Jones, *InfoWars*

Deși Manualul misoginului descrie nenumărate femei ca fiind curve, există câteva femei puternice pe care le-a transformat în ucigașe – cel mai grav păcat posibil, pe aceeași treaptă cu pedofilia –, pentru a le discredita complet, înfățișându-le ca pe niște creaturi care trebuie batjocorite și scuipate, reducându-le la tăcere pentru totdeauna.

Bineînțeles, unele conducătoare au fost cu adevărat criminale. În secolele trecute, majoritatea monarhilor de orice sex au fost nevoiți să-și execute dușmanii pentru a-și asigura supraviețuirea. Când Marc Antoniu a poruncit ca sora Cleopatrei, Arsinoe, să fie târâtă afară din templu și ucisă, a făcut-o probabil cu aprobarea reginei egiptene. Arsinoe conspirase în trecut pentru a pune mâna pe tron.

Fratele mai tânăr al Cleopatrei și corege al său, Ptolemeu al XIV-lea, a murit tânăr chiar în perioada în care Cleopatra l-a născut pe fiul lui Cezar și l-a numit pe nou-născut coregele ei. Se zvonea că și-ar fi otrăvit fratele, deși nimeni nu știe sigur. Chiar dacă ea s-ar fi aflat în spatele acestor morți, trebuie să judecăm acțiunile ei în contextul vremurilor, al locului și al familiei sale. Ptolemeii – descendenții generalului lui Alexandru cel Mare, Ptolemeu, care a ocupat Egiptul după moartea lui – nu se dădeau în lături de la o crimă de mai bine de două secole înainte de Cleopatra. Pentru ei era ceva la ordinea zilei să ucidă mame, frați, surori și chiar propriii copii. Astfel de tradiții de familie străvechi erau atât mijloace prin care se răzbunau, dar și prin care reușeau să rămână în viață.

De exemplu, Berenice a II-a (cca 267–221 î.Hr.) și-a omorât soțul pentru că se culca cu mama ei. Când soția lui Ptolemeu al VIII-lea (cca 182–116

î.Hr.) a încercat să-l înlocuiască pe tron cu fiul lor în vârstă de 12 ani, regele a poruncit ca fiul său să fie ucis, tăiat bucăți și trimis mamei sale drept cadou de ziua ei. Deși Cleopatra și-a omorât cu abilitate fratele și sora, execuțiile au fost destul de chibzuite în comparație cu cele ale rudelor ei.

Când soțul Ecaterinei cea Mare, Petru al III-lea al Rusiei, care era bolnav mintal, a murit misterios de „colici hemoroidale" într-o chilie, este posibil ca iubitul ei Grigori Orlov să-l fi ucis cu acordul împărătesei. Petru plănuia să o ucidă pe Ecaterina când ea a pus la cale o lovitură de stat și l-a arestat. În viață, ar fi fost o sursă continuă de nemulțumire și de revoltă. Predecesorii Ecaterinei au fost cu adevărat sângeroși: Ivan cel Groaznic a ucis și a torturat mii de oameni și l-a omorât personal pe fiul său, în timp ce Petru cel Mare a executat alte mii și a privit cum fiul său a fost torturat până la moarte. Prin comparație, Ecaterina a fost un monarh milostiv și luminat.

Când, în decursul istoriei, reginele și-au executat dușmanii pentru fărădelegi, aceste morți sunt amintite ca fiind scandaloase în comparație cu isprăvile sângeroase ale regilor. În secolul al XVI-lea, Maria I a Angliei a ars pe rug aproximativ 300 de protestanți pentru erezie în timpul domniei sale de cinci ani, câștigându-și astfel porecla de „Maria cea Sângeroasă". Totuși tatăl ei, Henric al VIII-lea, a executat aproximativ 70 000 de oameni în timpul domniei sale de 38 de ani pentru diverse fărădelegi, în mare parte pentru trădare și erezie. Nimeni nu l-a numit vreodată „Henric cel Sângeros".

Conform Manualului misoginului, majoritatea femeilor criminale sunt șirete și greu de identificat (ceea ce merge mână în mână cu faptul

că nu sunt de încredere și sunt lipsite de autenticitate). Prin urmare, în secolele anterioare, despre femeile puternice considerate a fi ucigașe se spunea, de obicei, că își otrăveau victimele strecurând cu viclenie ceva mortal într-un pahar cu vin, apoi îl serveau cu un zâmbet fermecător, în timp ce bărbații alegeau calea cinstită și își înjunghiau cu îndrăzneală oponenții cu o lovitură bărbătească.

Este foarte adevărat că, în timpul Renașterii, comerțul cu otrăvuri era o afacere înfloritoare – condusă în totalitate de bărbați. În Florența, Italia, familia de Medici a înființat o fabrică de otrăvuri unde se produceau atât toxine, cât și antidoturi și le testau pe animale și pe condamnați. În 1548, conform unui document din arhivele Medici, ducele Cosimo de Medici a încercat să-l otrăvească pe Piero Strozzi, un opozant politic. Un viitor asasin anonim i-a scris ducelui: „De obicei, Piero Strozzi se oprește să bea de câteva ori în timpul călătoriei sale". Autorul a cerut „ceva care să-i otrăvească apa sau vinul, cu instrucțiuni despre cum să le amestece".

În 1590, fiul lui Cosimo, marele duce Ferdinando, suspectat că și-a otrăvit fratele mai mare, Francesco pentru a ajunge pe tron trei ani mai devreme, i-a scris agentului său din Milano: „Îți trimit un pic de otravă, iar mesagerul îți va spune cum să o folosești... Și ne face plăcere să promitem 3 000 de scuzi, chiar patru, celui care va administra otrava. Cantitatea trimisă este îndeajuns pentru a otrăvi un ulcior de vin, nu are miros, nici gust și acționează foarte repede. Trebuie amestecată foarte bine cu vin și, dacă vrei să otrăvești paharele pe rând, trebuie să iei o jumătate de uncie din substanță, mai degrabă mai mult decât mai puțin."

Misteriosul Consiliu al Celor Zece – unul dintre principalele organe de guvernare ale Republicii Veneția între 1310 și 1797 – a ordonat asasinate „cu mijloace secrete, cu grijă și îndemânare“, o referință clară la otravă. Într-un studiu recent, Matthew Lubin de la Universitatea Duke și de la Universitatea din Carolina de Nord, Chapel Hill, a identificat 34 de cazuri de otrăviri sponsorizate de statul venețian între 1431 și 1767. Foarte probabil, în Veneția au existat mult mai multe încercări de otrăvire a unor personaje politice incomode decât au fost consemnate. Toate puse în practică de bărbați. Consiliul a angajat botaniști (bărbați) de la Universitatea din Padova din apropiere pentru a crea otrăvurile.

Și totuși numele unei femei este practic sinonim cu otrava. Chiar din timpul vieții, Lucrezia Borgia, fiica ilegitimă a papei Alexandru al VI-lea, a devenit ticăloasa de serviciu, o femeie care se culca cu aproape oricine, inclusiv cu tatăl și cu fratele ei, o obrăznicătură prefăcută care purta un inel cu un lăcaș pentru otravă pe care îl deschidea când turna vin, lăsând praful alb de arsenic să cadă în pahar. Foarte inteligentă și uimitor de frumoasă, cu părul auriu care îi ajungea până la genunchi, Lucrezia a avut în felul ei importanță politică. În 1499, când avea 19 ani, tatăl său a numit-o guvernatoare a prosperului oraș Spoleto, o funcție acordată de obicei unui cardinal. În 1501 i s-a acordat în mod oficial puterea a conduce Biserica și Statele papale când papa se afla în voiaj prin ținuturile cucerite de fratele său.

Cunoscuta familie Borgia avea mulți dușmani – ceea ce e de înțeles, având în vedere nepotismul, mita, corupția, crimele și ambiția fără margini a bărbaților. Un instrument foarte eficient pentru

a scăpa de bărbații care îți erau dușmani a fost pătarea reputației femeilor din viața lor. Nu există nici o dovadă că Lucrezia ar fi comis incest sau că ar fi otrăvit pe cineva. Săraca femeie era un pion mutat pe tabla de șah pătată de sângele bărbaților brutali, rudele ei, pentru a-și urmări scopurile politice.

Odată cu a treia căsătorie, Lucrezia a scăpat în cele din urmă de influența familiei sale (tatăl ei îi anulase prima căsătorie și fratele ei îl omorâse pe cel de-al doilea soț) ajungând în orașul-stat Ferrara ca soție a lui Alfonso d'Este, care urma să devină ducele domnitor. Familia d'Este nu își dorise căsătoria, temându-se de reputația acesteia de expertă în sex și otrăvuri, dar au cedat până la urmă intimidării și ofertelor financiare generoase ale papei. Dar, odată instalată ca ducesă, Lucrezia a știut să se facă iubită de toți, fiind patroană a artiștilor și a poeților și domnind cu grație asupra unei curți renascentiste. S-a dedicat carității și ajutorării săracilor și a administrat eficient ținutul când soțul ei era plecat, făcând eforturi pentru a contrazice reputația sa sinistră.

Dar imaginea unei frumoase curve blonde și incestuoase, expertă în otrăvuri, este prea bună pentru a renunța la ea și așa a pătruns în lumea artelor. În 1833, Victor Hugo a scris o piesă – care a devenit curând operă – despre felul în care ea își otrăvea iubiții de care se plictisea. În 1839, Alexandre Dumas a scris un roman având drept subiect presupusele ei crime. La începutul anilor 1860, artistul englez Dante Gabriel Rossetti a pictat două portrete ale sale. Într-unul este tolănită provocator pe un scaun, cu tatăl său de o parte, fratele de cealaltă, ambii părând a-i mirosi părul. În altul, cu privirea fixă, își spală mâinile,

precum Pilat din Pont, după ce tocmai își otrăvise cel de-al doilea soț (care, de fapt, fusese înjunghiat și strangulat la ordinele fratelui ei, dar este mai ușor să dăm vina pe femeie). Și așa Lucrezia Borgia a devenit o ucigașă nimfomană, captivă în chihlimbar pentru totdeauna, frumoasă, veșnic tânără și trădătoare.

„Poate că uneori îi va oferi o cină prea bogată"

Anne Boleyn a fost acuzată de moartea tuturor personajelor importante de la curtea lui Henric al VIII-lea: Thomas Wolsey, puternicul ministru al regelui, arhiepiscop de York, care a murit din cauza unui episod dramatic de diaree; prima soție a lui Henric, Caterina de Aragon, care cel mai probabil a murit de cancer la inimă; și lordul cancelar Thomas More și episcopul John Fisher, ambii decapitați de Henric. Povestea spune că din cauza ei au fost otrăviți Wolsey și Caterina și că l-a obligat pe Henric, cel cu voința slabă, să-i execute pe ceilalți. Nu uitați că Henric mai executase deja câțiva nevinovați, dar incomozi în momentul respectiv. Așa că e greu de crezut că fără insistența Annei, regele ar fi suspinat de dezamăgire când More și Fisher au refuzat cu fermitate să îl recunoască drept conducător al Bisericii Angliei.

E adevărat, Anne nu prea îl plăcea pe Wolsey. În 1522, el încercase să o împiedice să se căsătorească cu Henry Percy, fiul contelui de Northumberland, pe care ea îl iubea nespus. Din motive dinastice, Percy era deja promis unei moștenitoare cu care a fost obligat să se căsătorească. Apoi, timp de câțiva ani, Wolsey s-a dovedit destul de ineficient în a-l convinge pe

papă să dizolve căsătoria lui Henric cu Caterina de Aragon. În calitate de cardinal al Bisericii Catolice, Wolsey nu avea cum să fie încântat de faptul că regele dorea să se căsătorească cu o reformatoare religioasă vehementă ca Anne. Se pare că Wolsey nu grăbea lucrurile intenționat. Până la urmă, Henric și-a pierdut răbdarea.

În 1529, regele l-a arestat pe Wolsey în Yorkshire pentru înaltă trădare. Convocat la Londra, cardinalul a stat două săptămâni la familia Talbot la Sheffield Manor Lodge, unde s-a îmbolnăvit grav de diaree, un indiciu al otrăvirii. Un martor a spus că Wolsey „mergea la toaletă noaptea... până a doua zi, mergea cam de 50 de ori", și, aflat pe un domeniu de unde informația răsufla imediat, fără îndoială, a adăugat că „materia pe care o elimina era nemaipomenit de neagră". Temnicerii lui l-au obligat să meargă, sperând să-l ducă viu în fața regelui, dar a murit pe drum. Conform zvonurilor, Anne l-ar fi otrăvit pe Wolsey pentru că se opusese ambiției ei de a deveni regină. Dar o analiză modernă a morții acestuia ne arată că dormitorul său de la Sheffield Manor Lodge se afla chiar deasupra unei camere pline cu dejecții umane, care erau periodic aruncate afară cu lopata. Mai mult ca sigur se pricopsise cu o infecție bacteriană.

Eustacio Chapuys, ambasadorul spaniol, deloc prieten cu Anne, i-a scris stăpânului său, Carol al V-lea, că aceasta dorea să o otrăvească și pe prințesa Maria, fiica adolescentă a lui Henric și a Caterinei. „Într-adevăr", a scris, „am auzit că de curând s-a lăudat că o va transforma pe prințesă într-o doamnă de onoare în gospodăria sa regală și că poate uneori îi va oferi o cină prea bogată..." În altă scrisoare l-a informat pe Carol că „un gentleman m-a informat ieri că ducele de

Northumberland i-a spus că știe din surse sigure că [Anne] a hotărât să o otrăvească pe prințesă".

În 1534, Chapuys a insistat că Anne complota pentru a le otrăvi pe Caterina și pe Maria. „Aici nu se îndoiește nimeni că, în curând, o trădare se va abate [asupra Caterinei]..." a scris acesta. „Amanta regelui [Chapuys nu a recunoscut-o niciodată pe Anne ca soție a lui Henric] a fost auzită zicând că nu va avea liniște până când nu va scăpa de ea... Acestea sunt, într-adevăr, lucruri monstruoase și nu pot fi ușor crezute, dar regele e atât de încăpățânat, iar femeia asta atât de afurisită, încât ne putem teme de orice."

În ianuarie 1536, când Caterina a murit după o lungă suferință, doctorul ei a fost de părere că este posibil să fi fost otrăvită încet, chiar dacă mâncarea sa era atent urmărită și pregătită de servitori credincioși și gustată de doamnele ei. Autopsia Caterinei a scos la iveală o formațiune ciudată crescută pe inimă, un semn clar de otrăvire, credeau mulți – probabil administrată la îndemnul acelei femei fatale malefice, Anne. Dar experții medicali din zilele noastre cred că excrescența era o tumoare canceroasă; otrava i-ar fi afectat sistemul digestiv, nu inima. Și, dacă Anne avea să-și asigure locul în iad comițând o crimă, așa cum sigur credea, de ce să fi așteptat trei ani după ce ajunsese regină? De ce nu a făcut acest lucru în cei șapte ani cât așteptase divorțul lui Henric?

Se „îmbăiază în sângele tău"

Când venea vorba de otravă, Caterina de Medici, puternica regină-mamă a Franței, avea o reputație la fel de notorie ca cea a Lucreziei Borgia. Această reputație a fost construită pe

misoginism și xenofobie – era o străină care devenise destul de puternică –, la fel cum spunea și *Discursul* menționat anterior, și acest lucru i-a distrus imaginea pentru totdeauna și a sculptat în piatră legenda reginei sinistre.

După Masacrul din Noaptea Sfântului Bartolomeu, în 1572, în care catolicii au ucis zeci de mii de hughenoți pe tot teritoriul Franței, mii de supraviețuitori au părăsit Franța pentru a fi în siguranță pe teritoriul unor națiuni mai prietenoase, mulți dintre ei ajungând în bastionul protestantismului militant, Geneva. Mulți dintre ei erau bine educați și indivizi importanți care s-au apucat să ducă o campanie publică concertată de discreditare a monarhiei franceze. Și a fost mai ușor să facă femeia să pară afurisită, deoarece, așa cum se menționa în *Discurs*, femeile nu sunt capabile să conducă. O femeie are „mereu spiritul tânăr și voința ei se schimbă deodată", în timp ce un rege trebuie să fie calm și concentrat. Femeile „discută și flecăresc" și au „spirit pătimaș... și o lăcomie nemărginită".

Și această femeie, conform *Discursului*, „a pus la cale o mie de ambuscade, a ordonat o mie de crime". Se „îmbăiază în sângele tău" și „găsește plăcere în ruină și dezolare". Cartea care dădea vina pe femeie, era un bestseller mult mai bun decât diferite alte scrieri care îl învinovățeau pe rege și alți bărbați importanți pentru masacru. Nu mai puțin de zece ediții au fost publicate în primul an, în latină, franceză, germană și engleză și au continuat să fie publicate timp de decenii. Povești ulterioare despre masacru au fost extrase din *Discurs*, astfel încât au ajuns la noi aproape necontestate.

Cartea spunea că părinții Caterinei erau îngrijorați că astrologii care îi făcuseră horoscopul preziseseră că „va aduce mari necazuri și distrugerea finală a familiei sau a casei sale, precum și a locului în care se va căsători". Părinții ei nu erau totuși în poziția de a consulta astrologi cu privire la viitorul fiicei lor. Mama sa murise de febră puerperală la puțin timp după naștere, iar tatăl său, suferind de ceva vreme, murise la câteva zile după soția sa, probabil de sifilis.

În 1533, la vârsta de 14 ani, Caterina s-a căsătorit cu al doilea fiu al regelui Franței, Francisc I, în vârstă de 14 ani. Francisc încheiase alianța maritală cu casa domnitoare a Florenței – care provenea dintr-o familie de bancheri –, deoarece unchiul Caterinei era papa Clement al VII-lea. Iar regele își dorea o mireasă cu sânge mai albastru pentru primul său născut și moștenitor, Francisc, duce de Bretania.

Conform *Discursului*, prima crimă comisă de Caterina a avut loc când avea doar 17 ani. În 1536, cumnatul său în vârstă de 18 ani a jucat un meci de tenis foarte solicitant, a cerut apă rece, pe care a primit-o într-un ulcior înmânat de contele Sebastiano de Montecucoli, un curtean italian care era secretarul privat al prințului. La puțin timp după ce a băut apa, Francisc s-a îmbolnăvit, a făcut febră mare și a murit câteva zile mai târziu. Deși autopsia a dezvăluit anomalii în plămânii lui Francisc, regele a fost convins că italianul i-a ucis fiul și a pus să fie despicat de patru cai care trăgeau fiecare în altă direcție. Indiferent cine l-a ucis pe delfin, nu era otrava, despre care știm că nu avea cum să provoace febră mare.

Dar se credea că fusese otrăvit. Și cine avea de câștigat de pe urma morții prințului? Caterina, care, odată ce regele murea, avea să devină regina Franței mai degrabă decât soția celui de-al doilea fiu al său. Ea, beneficiind de ajutor și cu complicitatea rudelor sale ucigașe din Florența, aranjase ca otrava să fie adusă de un curtean italian. Toți știau despre fabricile de otrăvuri sponsorizate de stat din Florența și Veneția. Când un personaj regal de la o curte europeană nordică murea subit, toate capetele se întorceau spre italianul din cameră. Un nou termen a luat naștere în Anglia în secolul al XVI-lea; când se credea că cineva fusese otrăvit, se spunea că fusese „italienizat".

În 1614, într-o culegere de predici intitulată *The Devil's Banquet* (*Banchetul diavolului*), preotul englez Thomas Adams a spus: „Am observat că există păcate proprii națiunilor, potrivite lor, ciudate, originale, așa cum carnea le este lipită de oase... Dacă ar fi să distribuim păcate pornirilor lor anume, am atribui otrăvirea Italiei."

În *Discurs*, Caterina încearcă să scape de amiralul Gaspard de Coligny și de fratele său François de Coligny d'Andelot, ambii hughenoți cunoscuți, în 1596. Bărbații au fost „otrăviți în timpul unui banchet, iar unul a murit, iar celălalt, foarte bolnav, de-abia și-a revenit". Adevărul este că d'Andelot a murit de febră la vârsta de 48 de ani – febra, din nou, indicând cauze naturale. Nici aici nu a fost de vină Caterina.

Aceeași sursă o acuză că a încercat să-l ucidă pe conducătorul hughenoților, Ludovic de Bourbon, prinț de Condé, cu un măr otrăvit, pregătit de maestrul René Bianco, fabricant de mănuși și parfumier, care călătorise cu Caterina în urmă cu 40 de ani din orașul ei natal, Florența, până în

Franța. Un slujitor al familiei de Medici care pregătea rețete în laboratorul său de la subsol era sortit să aibă reputația unui fabricant de otrăvuri.

„Mai întâi, înainte să se despartă de prințul de Condé", menționează *Discursul*, „i-a dat acestuia un măr otrăvit de un fabricant de mănuși, maestrul René, parfumierul ei". Dar chirurgul prințului, La Gross, bănuindu-l „din cauza locului de unde venea, i l-a smuls din mână și l-a mirosit, fapt care i-a provocat imediat umflarea excesivă a feței". Chirurgul l-a tăiat apoi și l-a dat unui câine care a murit, dovedind că fructul fusese otrăvit.

Pentru Caterina, otrăvirea era „doar un sport". A fost, de asemenea, învinuită pentru moartea, în 1571, lui Odet de Coligny – fratele amiralului și fost cardinal catolic care devenise hughenot, se căsătorise cu amanta sa și fugise în Anglia. Coligny era suferind de două luni când a murit într-un han din Canterbury, la întoarcerea din Franța, pentru a se alătura armatei hughenote. Soția lui a fost convinsă că fusese otrăvit încet. Autopsia a arătat că „ficatul și plămânii erau afectați", indicând cauze naturale. Dar au mai găsit și pete pe stomac, o perforație a pereților acestuia și țesuturi lacerate. Medicul-șef i-a spus soției lui Coligny că simptomele erau rezultatul unui agent coroziv care afecta stomacul. Dar în secolul XX medicii care au studiat raportul autopsiei au fost de părere că Coligny avea ulcer gastric dureros (fapt care explica suferința sa de două luni), care perforase brusc, permițând conținutului stomacului să-i inunde abdomenul, ducând astfel la moartea sa în câteva ore.

Lăsând la o parte merele otrăvite de regina vrăjitoare, pe parcursul anilor 1560, Caterina a lucrat neîncetat pentru ca hughenoții și catolicii

să trăiască în pace în regat. În ianuarie 1562, conform edictului de la Saint-Germain, a acordat hughenoților drepturi limitate pentru a se ruga după cum doreau în anumite momente și în jurisdicții impuse. Catolicii au fost scandalizați că le acordase drepturi. Când edictul a ajuns la parlamentul din Paris pentru a fi ratificat, membrii acestuia au declarat că mai bine mureau decât să facă așa ceva.

Un preot de la curte, Claude Haton, a scris în memoriile sale: „A plecat imediat la Paris și aproape că a ajuns să intre călare în clădire, cu cal cu tot“ pentru a demonstra că vorbea serios când spunea că dorește ca edictul să fie ratificat. „Chiar și când a pătruns în sală, mânia sa nu se potolise“, își aducea aminte, „... și a început să insiste și să se vaite așa cum fac femeile când sunt furioase.“ Ea a declarat că edictul trebuia să salveze Franța de la un război civil, că era o bună catolică, dar că hughenoții trebuiau tratați cu mai multă blândețe de dragul binelui națiunii. Totuși parlamentul a refuzat, cu sprijinul consiliului regal, al clerului și al Sorbonei. Caterina i-a obligat să ratifice edictul în martie, dar până atunci țara intrase deja într-un război civil.

Până în 1572, după un deceniu de război, economia franceză era distrusă. Comerțul aproape că nu mai exista. Satele erau pârjolite. Inundațiile și foametea completau pagubele. Coroana era aproape în faliment. Caterina, care văzuse mereu eșecul ca pe o problemă temporară, a hotărât să încheie o căsătorie regală care să unească cele două tabere. A insistat ca Margareta, fiica sa catolică în vârstă de 19 ani, să se căsătorească cu Henric, având tot 19 ani, fiul Jeannei d'Albret, conducătoarea hughenoților și regina Navarrei. Jeanne, pretențioasă și

puritană, a fost îngrozită la gândul că își va trimite fiul în Sodoma, așa cum vedea ea strălucitoarea curte franceză, dar, până la urmă, a fost obligată să accepte.

Pe 4 iunie 1572, în așteptarea festivităților care aveau să dureze mai multe zile, cele două femei, care se urau din toată inima, au plecat la cumpărături de rochii, bijuterii, volane, mănuși, parfumuri și cosmetice prin cele mai cunoscute magazine din Paris. Deși Jeanne se îmbrăca auster în negru și alb cu puține zorzoane, avea o cunoscută slăbiciune pentru mănușile frumoase de piele moale ca untul, parfumate din plin cu aromă de cuișoare, mosc, ambră sau flori de portocal. Regina Caterina a dus-o pe Jeanne să-și cumpere mănuși la magazinul de modă al maestrului René, în inima districtului comercial al Parisului.

Jeanne a cumpărat o pereche de mănuși de la parfumier. Probabil le-a probat înainte să le cumpere și le-a mirosit. Sau poate le-a purtat acasă. Până când trăsura ei a tras în fața locuinței sale, începuse să se simtă rău și s-a dus la culcare cu o ușoară febră. În dimineața următoare a acuzat o durere ascuțită în partea superioară a pieptului. Au fost chemați doctorii, dar nu au mai putut face nimic. Până pe 6 iunie, respira cu dificultate. A murit trei zile mai târziu, la vârsta de 43 de ani.

În mod evident, tot Caterina o ucisese și pe ea. De data aceasta cu ajutorul unor mănuși îmbibate cu otravă. Faptul că Jeanne avusese crize de tuberculoză încă din copilărie nu a contat. Și nici faptul că autopsia scosese la iveală că în plămânul ei era un abces imens care se spărsese.

Punând deoparte bisturiul plin de sânge, doctorul familiei regale, Desnoeds, a spus: „Domnilor, dacă Majestatea Sa a murit, așa cum s-a susținut în mod greșit, după ce a mirosit un obiect otrăvit, urmele ar fi putut fi observate pe învelișul creierului, dar, din contră, creierul este cât se poate de sănătos și fără leziuni. Dacă Majestatea Sa a murit fiindcă a înghițit otravă, am fi văzut astfel de urme în stomac. Nu am descoperit nimic de acest gen. Nu există altă cauză pentru decesul Majestății Sale decât ruptura unui abces la plămâni."

Dar povestea reginei-mamă care omorâse o altă regină cu ajutorul unor mănuși otrăvite era prea bună în comparație cu o banală ruptură a unui abces. (Și nici nu știau, așa cum știm noi acum, că nimeni nu putea să moară pentru că a atins sau a mirosit un obiect, având în vedere otrăvurile existente la acea vreme.) Evident că murise otrăvită.

Acum, că Jeanne nu mai era, noul conducător al hughenoților era amiralul Gaspard de Coligny, care venise la Paris cu un alai de sute de hughenoți pentru nunta din 18 august. Patru zile mai târziu, în timp ce mergea pe stradă cu anturajul său întorcându-se de la o întâlnire la palat spre locuința sa, amiralul s-a oprit pentru a-și potrivi pantoful. S-au auzit împușcături și gloanțele i-au străpuns palma dreaptă și brațul stâng. Dacă nu s-ar fi aplecat, ar fi fost mort.

Caterina și fiul ei, regele Carol al IX-lea, în vârstă de 22 de ani, au venit să-l viziteze și au trimis doctorul palatului să-l îngrijească. Dar erau în mod vizibil îngrijorați. Împușcătura venise dintr-un apartament gol de la etajul unei case deținute de familia de Guise, al cărei cap, Henri, era de părere că Coligny îi ucisese tatăl cu

ani în urmă. Totuși hughenoții erau furioși pe familia regală franceză, crezând că nunta regală era o stratagemă pentru a-l aduce pe Coligny la Paris ca să fie ucis. Și, într-adevăr, *Discursul* spune că Caterina a angajat un asasin pe nume Maurevert pentru a-l împușca pe Coligny pe stradă.

Conform relatărilor contemporane, mulți lideri catolici s-au temut că rana lui Coligny era mai periculoasă decât ar fi fost moartea sa. Acum era privit ca un martir religios înviat, victima nevinovată a unui complot malefic de asasinare pus la cale de catolici. Amiralul, pe cale de recuperare, era mai popular și mai puternic decât oricând înainte.

E greu să ne-o imaginăm pe Caterina punând la cale asasinarea lui Coligny, în special după ce ani în șir jucase rolul pacificatorului și după ce aranjase nunta. În noaptea de 23 august, un grup de bărbați conduși de ducele de Guise l-au târât pe amiral din patul său, l-au ucis și apoi l-au aruncat pe fereastră. Apoi s-au năpustit asupra susținătorilor lui. Cei din stradă, văzând că cel mai puternic dintre hughenoți fusese ucis, au urmat exemplul și și-au omorât vecinii de această confesiune. Uciderea cu bună-știință a câtorva hughenoți a aprins praful de pușcă al fervorii catolice din întreaga națiune, deoarece catolicii presupuseseră că aveau undă verde din partea familiei regale pentru a-i omorî pe ereticii care provocaseră trei războaie civile în 12 ani. Măcelul a continuat zile întregi. Cu siguranță, nimeni din familia regală nu s-a așteptat ca omorurile să stârnească masacrarea a zeci de mii de francezi, după unele estimări. Străzile Parisului erau pline de sânge. Familii întregi – femei, bunici, copii –

fuseseră înjunghiate și acum zăceau grămadă. Mii de corpuri au fost târâte și aruncate în Sena.

În mod firesc, pe măsură ce vestea despre Masacrul din Noaptea Sfântului Bartolomeu s-a răspândit printre monarhii uimiți din Europa, suspiciunea a planat asupra femeii. În loc să dea vina pe rege, care dăduse ordinul, a fost mult mai convenabil să arunce vina pe sinistra vrăjitoare italiancă în negru – care otrăvise deja câțiva oameni cu mere, apă și mănuși – pentru că pusese la cale o baie de sânge și își obligase fiul fără voință să fie de acord cu ea. Întregul scenariu al nunții, conform *Discursului*, a fost un complot pus la cale de Caterina, care avea ca scop final crima. Adu toți dușmanii la Paris pentru o petrecere, închide ușile și omoară-i. *Discursul* afirma că inițial încercase să pună la cale masacrul în 1570, când fiul său Carol al IX-lea se căsătorise cu Elisabeta de Austria, dar, din păcate, prea puțini hughenoți răspunseseră invitației la nuntă.

Ca un păiajen mare și negru, Caterina țesuse cu grijă o pânză a înșelăciunii și a crimelor ani de-a rândul. Și nu voia să-i omoare doar pe conducătorii hughenoților, potrivit *Discursului*, ci cam pe *toți* cei care aveau cât de cât de putere, catolici sau hughenoți (dar ce dezamăgire, majoritatea catolicilor au scăpat). Apoi și-ar fi putut freca mâinile criminale cu o plăcere diabolică, râzând cu răutate de pe un tron din tigve umane, cocoțat în vârful unui morman de cadavre în putrefacție.

Discursul explică dorința Caterinei de a masacra pe oricine, indiferent de statutul social. „Majestatea Sa dorește să extermine toate capetele nobilimii“, se pare că ar fi spus ea, „cei născuți deja sau care au devenit importanți prin

servicii notabile..., cei care ar putea să se opună în mod legitim mașinațiunilor noastre, cei care, din cauza bunătății lor naturale, nu ne-ar putea ajuta la înșelăciunile și trădările noastre." Nici un criminal în serie nu a spus vreodată așa ceva.

Timp de peste patru secole, povestea ucigașei Caterina – scrisă de un misogin anonim hughenot decis să termine cu ea – a devenit atât de cunoscută în cultura populară, încât foarte puțini au pus-o sub semnul întrebării. Da, deseori ea a condus când fiii săi nu s-au dovedit interesați să facă acest lucru, dar, când unul dintre ei insista asupra unei acțiuni în ciuda avertismentelor ei, nu ar fi avut cum să-l împiedice să facă ce dorea. Mai mult decât atât, masacrul a contravenit unui deceniu întreg de muncă – negocieri și amânări, acorduri și împăcări, făcând tot ce era posibil pentru a evita vărsarea de sânge și pentru a menține pacea. Este foarte puțin probabil ca ea să fi spus brusc: „Ah, la naiba! Hai să îi omorâm pe toți!" și apoi să-și petreacă următorii 17 ani din viață muncind încă o dată neîncetat pentru pace. Dacă ar fi în viață astăzi, cheltuind aceeași energie pentru a opri ostilitățile, Caterina ar fi probabil distinsă cu Premiul Nobel pentru Pace.

În ultimii ani, anumiți istorici au reevaluat dacă a avut vreo legătură cu masacrul și sunt mai degrabă tentați să dea vina pe fiul ei, Carol al IX-lea. Instabil și fricos, acesta credea că tentativa de asasinare a lui Coligny îi va determina pe hughenoți să se ridice din nou într-un război civil. Mai bine să-i prindă pe toți în Paris și să-i omoare pe loc decât să lase încă un război să devasteze țara. Poate s-a temut că hughenoții furioși vor încerca să ucidă membrii familiei regale pentru a se răzbuna pe atentatul la viața

conducătorului lor. Dornic să-și demonstreze puterea, așa cum sunt deseori cei slabi, Carol al IX-lea poate că a văzut crimele ca pe o demonstrație a puterii regale.

Alți istorici arată cu degetul spre Henric, ducele de Anjou, fratele mai tânăr al regelui. Istoricul francez Thierry Wanegffelen a scris că într-o întâlnire a consiliului regal care a avut loc la puțin timp după rănirea lui Coligny, consilierii Caterinei au recomandat asasinarea unui număr de aproximativ 50 de lideri hughenoți, o sugestie la care ea s-a opus cu vehemență. Dar d'Anjou, care era locotenent-general al regatului, a văzut mișcarea ca pe o ocazie de a-și face un renume printre catolicii europeni, îmbunătățindu-și statutul de la cel de fiu mai tânăr puțin cunoscut. Conform lui Wanegffelen, el a fost cel care l-a convins pe rege să nu renunțe și cel care a dat ordin autorităților din Paris să închidă porțile orașului și să ancoreze bărcile pe râu astfel încât nici un hughenot să nu scape.

Carol, un pic tulburat chiar înainte de masacru, a devenit complet dezlănțuit după aceea. Uneori se lăuda cu cât succes avusese cu crimele. Alteori alerga prin palat cu degetele în urechi spunând că îi auzea pe hughenoții uciși strigând. „Ce masacru! Ce criminali!", țipa. Alteori dădea vina pe consilierii lui. „Ce sfat prost am urmat!", se plângea. „O, Doamne, iartă-mă... Sunt pierdut! Pierdut!" Uneori dădea vina pe mama sa. „Pentru Dumnezeu, e totul numai din cauza ta!", striga la ea. Din păcate, răspunsul Caterinei era că fiul său devenise un nebun care delira.

Când a murit, în 1574, la vârsta de 23 de ani, tușind cu sânge – un semn clar de tuberculoză –, s-a zvonit că Caterina îl omorâse din greșeală. Pentru a-l ucide pe ginerele său, Henric de

Navarra, comandase o carte otrăvită despre creșterea șoimilor, cu paginile frumos colorate presărate cu arsenic. Dar Carol o atinsese primul, dând paginile otrăvite, apoi și-a atins buzele, a început să vomite și a murit după câteva ore. Este o poveste bună, dar o cantitate atât de mică de arsenic nu avea cum să-l omoare. Și, deși tânăr, starea sa fizică și mentală era în declin de ani întregi; se pare că tuberculoza era cea mai mică dintre problemele sale.

Discursul nu oferă un răspuns la întrebarea dacă l-a otrăvit intenționat sau nu pe fiul ei, deoarece acesta luptase împotriva controlului ei asupra puterii pentru o mai mare independență. Întrucât uciderea propriului copil nu ar fi fost prea mult pentru o vrăjitoare atât de sângeroasă, nu?

Două secole mai târziu, publicații ilegale franceze acuzau o altă regină străină, pe Maria Antoaneta, de uciderea primului său fiu, care încă de la naștere nu fusese niciodată sănătos și murise de tuberculoză la vârsta de șapte ani, în 1789. A intenționat, de asemenea, să-l otrăvească și pe soțul său, Ludovic al XVI-lea și să-l facă pe presupusul ei amant, fratele mai tânăr al regelui, Charles-Philippe, conte de Artois (care, de fapt, nu fusese amantul ei), rege, ca să poată domni împreună. Conform libelurilor, otrăvise deja doi miniștri, Maurepas și Vergennes, folosind o veche rețetă a Caterinei de Medici. De fapt, voia să ucidă pe toată lumea numai din răutate. Gravurile o înfățișau cu sânii la vedere, cu un vibrator într-o mână, fabricând otrăvuri cu cealaltă. Într-o piesă din 1789 numită *La Destruction de l'Aristocratisme* (*Distrugerea aristocrației*), ea disprețuia francezii atât de tare

încât striga: „Cu câtă plăcere m-aș îmbăia în sângele lor!“

Numeroasele crime ale lui Hillary Clinton

Hillary Clinton, Caterina de Medici a zilelor noastre, a fost acuzată de moartea tuturor celor pe care i-a cunoscut vreodată și care nu au murit de cancer într-un spital. Până acum, pe lista crimelor lui Clinton se află aproape 50 de persoane care au stat în calea ambițiilor ei politice, conform conspiraționiștilor, deși, în multe cazuri, este neclar cum au ajuns victimele în respectiva situație, așa că, precum Caterina de Medici și Maria Antoaneta înaintea ei, se pare că a ucis numai din răutate pură. Nenumăratele ei crime – unele la care se crede că a fost ajutată și sprijinită de soțul său – au fost aduse în discuție în ambele ocazii în care a candidat pentru președinție, în 2008 și 2016. Există chiar și un hashtag, #ClintonBodyCount, atribuit Lindei Thompson, avocată și o adeptă a teoriilor conspirației la Federația Americană pentru Justiție, o organizație al cărei principal scop pare să fie lansarea de acuzații ridicole.

Primele dintre așa-zisele crime ale lui Clinton au fost cele asupra a doi tineri din Arkansas, Kevin Ives în vârstă de 17 ani și prietenul său, Don Henry, de 16 ani, care au pornit în miez de noapte la vânătoare și au fost călcați de tren la ora 4 dimineața pe 23 august 1987. Indiciile inițiale arată că băieții au leșinat pe șinele de tren de la prea multă marijuana. Părinții lor au insistat asupra unei a doua autopsii, care a arătat că unul a fost înjunghiat și craniul celuilalt a fost zdrobit de o lovitură aplicată cu arma sa. Cu o

săptămână înainte de moartea lor, în aceeași zonă în care băieții au fost descoperiți, un ofițer de poliție a văzut un bărbat în uniformă de armată care a tras asupra lui și a dispărut în pădure. Un posibil motiv pentru uciderea băieților era că fuseseră martorii unei tranzacții cu droguri. Cumva acest lucru s-a transformat implicând familia Clinton în presupusa tranzacție cu droguri și în comandarea uciderii băieților.

Cea mai cunoscută presupusă crimă a lui Hillary Clinton a fost cea a lui Vincent Foster, viceconsilier la Casa Albă, un bun prieten al său de la firma de avocatură Rose din Little Rock, Arkansas, unde lucraseră împreună. În 1993, Foster a fost numit viceconsilier la Casa Albă și s-a mutat la Washington, DC. Un domn tăcut, liniștit, s-a simțit inconfortabil în arena brutală a politicii din DC. Presa îl desființase pentru că încurcase nominalizările pentru Departamentul Justiției și pentru felul în care gestionase scandalul care implicase biroul de deplasări al Casei Albe. Foster a căzut într-o depresie adâncă, observată de mulți dintre membrii familiei și de prietenii îngrijorați și diagnosticată de un psihiatru, care i-a prescris un tratament. După numai șase luni în funcție, Foster s-a împușcat în gură într-un parc din Virginia. Într-un bilet, găsit rupt în bucăți pe fundul servietei după moartea sa, acesta scrisese: „Redactorii *WSJ* [*Wall Street Journal*] mint fără să se gândească la consecințe... Nu am fost făcut pentru această funcție sau să fiu în centrul atenției publice în Washington. Aici, distrugerea oamenilor este considerată un sport."

Curând, au început să apară multe zvonuri conform cărora Hillary Clinton ordonase asasinarea lui pentru că știa prea multe sau avea de gând să dea în vileag aventura lor sau pentru

alt motiv abject pe care, în felul său diabolic, a reușit să îl ascundă.

Adepții teoriilor conspirației au afirmat că nu a existat o rană prin care glonțul să fi ieșit prin capul lui Foster. Arma care l-a ucis fusese pusă în mâna lui după ce fusese omorât. În emisiunea sa radio, Rush Limbaugh a afirmat: „Vince Foster a fost ucis într-un apartament deținut de Hillary Clinton". Nu s-a găsit mult sânge la scena suicidului; dovadă, se părea, că acesta murise în altă parte, iar cadavrul fusese mutat. *New York Post* a afirmat că investigatorii „nu au făcut nici o fotografie lămuritoare a corpului lui Vince Foster la locul crimei înainte să fie mutat" din parcul în care fusese descoperit și a încadrat între ghilimele cuvântul *sinucidere*.

Poveștile despre crima lui Clinton au cutremurat bursa, deoarece, așa cum a explicat un analist foarte respectat de la Lehman Brothers, afaceriștii „se temeau că Hillary Clinton era implicată într-o crimă". „Nu le place acest lucru." Da, întotdeauna este o veste proastă pentru bursă când prima doamnă își ucide iubitul.

Totuși o echipă de jurnaliști de investigație de la ABC News a văzut fotografiile îngrozitoare de la locul crimei plin de sânge și arsurile de la praful de pușcă de pe mâna lui Foster. Pe parcursul următorilor trei ani, cinci anchete oficiale au ajuns la concluzia că Foster își luase viața. Prima a fost efectuată de US Park Police, în a cărei jurisdicție a fost găsit cadavrul, asistată de FBI și alte câteva organizații de stat și federale. Publicat la trei săptămâni după sinucidere, pe 10 august 1993, raportul menționa: „Locul crimei, concluziile examenului medical și informațiile

adunate indică în mod clar că domnul Foster s-a sinucis".

În iunie 1994, consilierul independent Robert B. Fiske a emis un raport de 58 de pagini pe baza opiniilor câtorva patologi care afirmau: „Greutatea copleșitoare a dovezilor susține concluzia... că Vincent Foster s-a sinucis în Fort Marcy Park în data de 20 iulie 1993".

În august 1994, congresmenul de Pennsylvania William F. Clinger Jr., cel mai important republican din Comitetul pentru supervizare și reformă guvernamentală al Camerei Reprezentanților, a concluzionat, de asemenea, că sinuciderea fusese cauza morții. În ianuarie 1995, Comisia Senatului pentru supravegherea sistemului financiar, locuințe și dezvoltare urbană a fost de acord cu concluziile. În sfârșit, după o anchetă de trei ani, Ken Starr, consilier independent, care lucrase și la ancheta Whitewater, a emis un raport pe 10 octombrie 1997, afirmând, de asemenea, că moartea a survenit în urma unei sinucideri.

Hillary și Bill Clinton au fost învinovățiți de prăbușirea avionului lui C. Victor Raiser al II-lea, care a fost copreședinte responsabil cu finanțele la nivel național în timpul campaniei prezidențiale a lui Bill Clinton din 1992. Pe 30 iulie în același an, Raiser, fiul său și alți trei pasageri s-au prăbușit cu avionul în timp ce mergeau la pescuit în Alaska. Comitetul Național pentru Siguranța Transporturilor a declarat că a fost o eroare de pilotaj. De ce, ne întrebăm, ar fi vrut familia Clinton să-l omoare pe Raiser? Păi, în mod evident, trebuie să fi știut ceva oribil despre ei și îi amenința că va vorbi.

O fostă stagiară de la Casa Albă (nu, nu respectiva domnișoară) pe nume Mary Mohane a

fost ucisă în 1997 împreună cu alte două angajate în timp ce lucra într-un Starbucks din DC în cursul unui jaf în care a încercat să deposedeze atacatorul de armă. Doi ani mai târziu, hoțul a fost găsit, a mărturisit și mai apoi a fost condamnat. De ce să fi vrut familia Clinton să o omoare pe Mohane? Sigur și ea a avut o aventură cu Bill și voia să depună mărturie pentru procurorul special Ken Starr în ancheta legată de Monica Lewinsky.

Hillary și Bill Clinton au fost de asemenea învinuiți de moartea unui fost partener de afaceri, James McDougal. Familia Clinton, James și soția acestuia, Susan, au investit într-o societate imobiliară falimentară din Arkansas, pe nume Whitewater. O anchetă amănunțită asupra familiei Clinton pentru activitate frauduloasă nu a produs nici o dovadă, dar McDougal a fost condamnat după 18 capete de acuzare pentru fraudă și conspirație. În martie 1998, McDougal, care fusese diagnosticat cu o boală de inimă, a murit din cauza unui atac de cord în timp ce se afla în detenție solitară, unde fusese izolat ca pedeapsă pentru că refuzase să ofere o probă de urină pentru un test antidrog. Familia Clinton l-a ucis cumva pe McDougal în închisoare, conform teoriilor conspirației, și a făcut ca totul să pară un atac de cord, deoarece acesta știa că ei sunt vinovați și avea să informeze și autoritățile.

În aprilie 1996, Ron Brown, secretar de stat pentru comerț al SUA, a murit într-un accident de avion în Croația în timpul unei misiuni comerciale, împreună cu alte 34 de persoane. În accident, o țeavă metalică îi străpunsese craniul. Conspiraționiștii au presupus că gaura din cap fusese provocată de un glonț și că radiografiile craniului lui Brown au demonstrat existența unor

fragmente de gloanțe. Deși modul în care își imaginau ei că fusese împușcat Brown nu a fost făcut public niciodată. L-a împușcat cineva în avion chiar înainte ca acesta să se prăbușească? Cel care l-a împușcat s-a parașutat din avion în siguranță sau a fost și el ucis în accident? Sau cineva l-a împușcat pe Brown, i-a transportat cadavrul plin de sânge la bord și l-a pus pe scaun fără să observe nimeni?

Examinarea fotografiilor de la autopsie ale craniului său a arătat că nu au existat fragmente de glonț, fiind vorba doar de trauma provocată de țeava metalică. Și o anchetă a Forțelor Aeriene a constatat că eroarea de pilotaj a fost cauza prăbușirii. Nici autorii acestei fantezii nu au putut oferi o explicație plauzibilă a motivului pentru care familia Clinton ar fi vrut să-l omoare pe secretar. Ei doar ne-au sugerat că era vorba de o afacere de corupție.

Hillary Clinton a mai fost învinovățită și de crima neelucidată din 2016, în care a murit un membru al personalului Comitetului Național Democrat, în vârstă de 27 de ani, Set Rich. În noaptea de 10 iulie 2016, Rich fusese la Lou's City Bar, la mai puțin de trei kilometri depărtare de apartamentul său din DC. A plecat de la bar în jurul orei 1:30. La 2:05 a sunat-o pe prietena lui și au vorbit aproape două ore în timp ce el se îndrepta spre casă. La 4:20, la doar o stradă distanță de apartamentul său, s-au auzit împușcături. Poliția l-a găsit inconștient cu două răni în spate și, din câte se pare, fără nici un obiect furat. A murit peste 90 de minute la spital.

În 36 de ore de la comiterea crimei, comentatorii online avansau deja povești fanteziste. Un utilizator Reddit a scris: „Având în vedere funcția lui și împrejurările politice, cred că

Seth Rich a fost ucis de politicieni corupți pentru că știa prea multe despre fraudarea alegerilor". Conspiraționiștii susținuți de Sean Hannity și Lou Dobbs de la Fox News, Alex Jones de la *InfoWars* și de fostul purtător de cuvânt al Camerei Newt Gingrich, au adăugat mai târziu că Rich îi transmisese lui Julian Assange, fondatorul WikiLeaks, zeci de mii de e-mailuri ale Comitetului Național Democrat. Rușii, neprihăniți ca niște îngeri, nu făcuseră asta; Seth Rich făcuse asta. Iar Hillary îl făcuse să plătească.

Câteva lucruri erau în neregulă cu teoria asta, totuși. În primul rând, rușii o *făcuseră*, potrivit numeroaselor agenții de informații americane. Teoria a fost de asemenea contrazisă de condamnarea, în iulie 2018, a 12 agenți secreți ruși pentru că pătrunseseră ilegal în conturile de e-mail și în rețelele oficialilor Partidului Democrat. Rich nu avusese o funcție la nivel înalt în Comitetul Național Democrat, era doar un angajat care pusese la punct o aplicație computerizată care să ajute alegătorii să-și găsească secția de votare. Competențele sale informatice, conform celor care îl cunoșteau bine, nu era cu siguranță la un nivel la care să poată sparge întregul sistem. Mai mult decât atât, fusese împușcat în spate, nu în cap, ceea ce ar fi fost tipic pentru un ucigaș plătit. Iar în cartier se înregistraseră câteva jafuri în vara respectivă. Mai mult ca sigur fusese vorba de un jaf care degenerase. Rich avea vânătăi pe mâini, pe față și pe genunchi; în mod clar, încercase să se lupte cu atacatorul.

Având în vedere numărul persoanelor pe care Hillary Clinton și soțul ei se presupune că le-au omorât pentru a se proteja, este ciudat cum cei care au amenințat cu adevărat cuplul sunt încă în

viață: Gennifer Flowers, amanta lui Bill, care aproape i-a distrus campania prezidențială din 1992; Monica Lewinsky, pentru celebra rochie albastră; Ken Starr, pentru ancheta sa specială a sperjurului comis de Bill Clinton referitor la relația sa cu Monica Lewinsky; și oponenții politici Barack Obama, Bernie Sanders și Donald Trump. Fiecare dintre aceștia ar fi putut fi foarte ușor *aranjați* într-un accident de avion, călcați de tren, împușcați sau oferindu-li-se un măr strălucitor și otrăvit.

Și în ultimul rând, dar nu în cele din urmă, mai sunt și copiii pe care Hillary Clinton i-a abuzat și i-a ucis în subsolul pizzeriei Comet Ping Pong. În noiembrie 2016, Alex Jones a înregistrat un clip pe YouTube, care din fericire acum nu mai este disponibil, în care declara: „Când mă gândesc la toți copiii pe care Hillary Clinton i-a ucis personal și i-a tranșat și i-a violat, nu-mi mai este frică să o înfrunt. Da, m-ați auzit bine. Hillary Clinton a ucis personal copii. Nu mai pot ascunde adevărul."

Capitolul 12

Alte instrumente pentru a o discredita

Istoria opoziției bărbaților față de emanciparea femeilor este mai interesantă decât povestea emancipării în sine.

Virginia Woolf, *O cameră doar a ei*, 1882–1941

Manualul misoginului oferă o varietate de microagresiuni pentru a discredita și a desconsidera femeile puternice. Câteva dintre acestea au legătură cu felul în care este identificată femeia.

1. Pronunță-i greșit numele

Prenumele Kamalei Harris se pronunță „coma-la", după cum scrie în biografia ei. Harris a explicat că numele ei înseamnă „floare de lotus", care este un simbol important în cultura indiană deoarece „lotusul crește sub apă, floarea se ridică deasupra apei în timp ce rădăcinile sunt adânc înfipte pe fundul râului".

A mai clarificat în numeroase ocazii că rimează cu „Momma-la", porecla pe care i-au dat-o copiii ei vitregi. Cu toate acestea, imediat după ce Joe Biden a anunțat că Harris este partenerul lui de candidatură, comentatorii de televiziune republicani un pronunțat greșit în mod intenționat prenumele acesteia. Vicepreședintele Mike Pence a numit-o „Ka-MA-la", cu accent pe a doua silabă, de foarte multe ori în timpul apariției în campania din statul Iowa. Ronna McDaniel, președinta Comitetului Național Republican, a făcut același lucru. La un miting din 8 septembrie 2020, Trump, exagerând intenționat, a pronunțat greșit de trei ori consecutiv prenumele acesteia în timp ce publicul huiduia. Cel puțin, când a apărut la Fox News, avocatul personal al lui Trump, Rudy Giuliani, a fost mai inventiv, numind-o pe Harris „Pamela".

Tucker Carlson, prezentator la Fox News, a fost iritat de faptul că un invitat l-a corectat după ce pronunțase greșit „Kamala". „Și ce?", a spus el, înainte de a-i pronunța încă o dată numele greșit,

apoi plângându-se de liberalii care deveniseră prea sensibili și încheind cu expresia care denotă cel mai mare dezinteres: „Mă rog“.

David Perdue, senator al statului Georgia între 2015–2021, a lucrat trei ani cu Harris, în comitetul pentru buget. Dar când a vorbit la un miting pentru Trump în Georgia, i-a spus „Ka-mal-a, Coma-la, Ka-Mala-mala-mala“. Și el a încheiat cu „mă rog“, în timp ce mulțimea bătea din palme și chiuia.

Cu siguranță, mulți oameni bine intenționați fac greșeli nevinovate când pronunță nume neobișnuite. La diferite evenimente din campania din 2020, unii susținători care au prezentat-o pe Harris s-au chinuit teribil; unul dintre ei chiar i-a spus „Camille“. Chiar și Joe Biden a pronunțat greșit primul „a“ din Kamala în timpul discursului de prezentare a acesteia ca partener de campanie, dar s-a corectat rapid.

Pronunția greșită a numelui în mod intenționat și repetat arată că persoana nu merită nici cea mai elementară formă de respect. Și pentru oamenii din culturi străine sau nonalbe, acest lucru poate arăta că nu sunt americani, că sunt diferiți, dificili – nici nu au nume normale, pentru Dumnezeu! – și ar trebui să se întoarcă în țările sau în văgăunile din care au venit, unde toată lumea se poate bucura de numele lor ciudate și greoaie.

Dar problema nu se limitează la politică. Rita Kohli, profesor de științe ale educației la Universitatea din California, Riverside, a fost coautoare a unui studiu care a identificat drept „microagresiune rasială“ pronunția greșită la nivel internațional a numelui unei persoane, în special a unui nume legat de o anumită cultură. În octombrie 2020, Kohli a declarat pentru

Washington Post că mulțimea care a aplaudat pronunția măcelărită a prenumelui lui Harris de către Perdue a încurajat „ideea că nu este de aici, nu este americană, așa că nu o putem lua în serios. Aici are loc o deprofesionalizare și o excludere pe care nu le-am vedea în cazul lui Joe Biden."

Pronunțând greșit numele lui Harris – cu tatăl jamaican și mama indiană –, oponenții politici arată că nu e demnă să ocupe a doua cea mai înaltă funcție politică în stat; e prea străină și prea diferită. În cazul lui Harris, pronunția greșită este o lamă cu trei tăișuri: este sexistă, rasistă *și* xenofobă.

„Este o încercare a-i reduce valoarea", a declarat pentru *Associated Press* Fatima Goss Graves, președintă a Centrului Național de Drept pentru Femei, la câteva zile după anunțul lui Biden. „Este menit să semnaleze diferența."

În octombrie 2020, Pramila Jayapal, reprezentantă în Congres a statului Washington, a declarat pentru *Washington Post*: „Cred că se întâmplă din ce în ce mai des în timpul administrației Trump. Ce vreau să spun este că batjocorește o senatoare americană în exercițiu și care este prima femeie de culoare pe lista unui partid mare – aceasta nu este doar o coincidență. Nu numai că este planificat, ci este rezultatul acțiunilor unui președinte care a făcut tot ce a putut pentru a agita și a convinge masele să facă la fel."

Jayapal – al cărei nume se pronunță „Je-pal" și este, de asemenea, de origine indiană – a trecut și ea prin experiența numelui pronunțat greșit în multe ocazii. În timpul alegerilor din 2020, adversarul său republican, Craig Keller, i-a pronunțat greșit numele de cel puțin șase ori în

timpul unui forum al candidaților, chiar și după ce ea l-a rugat să-l pronunțe corect. Când cei de la *Washington Post* l-au întrebat de ce a făcut acest lucru, el a trimis prin e-mail un document bizar în care a numit-o „Jail a pal“ (închisoarea prietenă). Apoi a scris: „Sincer! Cum se pronunță corect? *Jai a pal*, *Jay a pal* sau *Jail a pal?*“

2. Refuză-i titlul care i se cuvine

Un alt mod de a diminua statutul unei femei este să-i refuzi titlul de onoare pe care l-a câștigat. Este un truc vechi. În secolul al XVIII-lea, regele Frederic cel Mare al Prusiei, care ura regimentul monstruos al femeilor conducătoare, a refuzat să i se adreseze împărătesei Maria Tereza a Imperiului Austro-Ungar cu acest titlu; a numit-o regina Ungariei, o țară mult mai mică și un titlu mai puțin important. Reginele europene erau puține; ea era una dintre cele două împărătese. Frederic a redus-o la ceea ce el a considerat o dimensiune potrivită în doar două cuvinte.

În timpul întrunirii preelectorale de la alegerile prezidențiale din 2008, atât Hillary Clinton, cât și Barack Obama erau senatori. Totuși titlul de „senator“ al lui Clinton a fost omis cu 15% mai des decât în cazul lui Obama.

În anii 1990, femeile ministru din cabinetul francez erau numite *madame le ministre* – „doamna ministru“ (masculin) –, ceea ce li s-a părut ciudat. Au solicitat să li se adreseze cu *madame la ministre* – „doamna ministră“. Academia franceză, care, de la crearea sa, în 1634, este autoritatea de reglementare în ceea ce privește limba franceză, s-a opus ferm unei astfel de schimbări drastice, considerând, evident, prea discordantă existența unui articol feminin

înaintea cuvântului „ministru“. În 1647, unul dintre membrii săi fondatori, Claude Favre de Vaugelas, a scris: „Genul masculin este cel mai nobil. Prin urmare, ar trebui să domine de fiecare dată când ambele genuri sunt puse împreună.“ După zeci de ani de presiuni, academia a cedat în 2019, fiind de acord să adauge și varianta feminină pentru toate profesiile și titlurile.

Exact aceeași problemă a apărut și în Italia, care, de asemenea, are articole masculine și feminine. Președintele Parlamentului este numit președinte al Camerei Deputaților. Dar, când Laura Boldrini a preluat această funcție în 2013, colegii ei i se adresau în continuare cu președinte (la masculin), deoarece cuvântul *il presidente* este un substantiv masculin în limba italiană. Voia ca ei să folosească un limbaj adecvat pentru genul ei – *la presidente* (președinta) – ceea ce părea un lucru firesc, dar ei au continuat să i se adreseze cu forma masculină, chiar dacă era a treia femeie care ocupa funcția.

În 2018, Boldrini a subliniat pentru *BuzzFeed News* că: „Limba nu este doar o problemă de semantică, este un concept, o problemă culturală... Când te opui formulării *ministra* sau *președinta*, înseamnă că din punct de vedere cultural nu recunoști că femeile pot ajunge în funcții înalte. Totul trebuie să rămână masculin.“

Când a trimis o scrisoare solicitându-le colegilor să folosească articole feminine pentru femei, răspunsul a fost unul rapid și revoltat. A fost acuzată că încearcă să distrugă limba italiană. Irosea banii contribuabililor schimbând articolele de papetărie personalizate. Insulta demnitatea femeilor. Declara război culturii și tradițiilor italiene vechi de secole. „În Italia există

o reală dificultate în a accepta autoritatea femeilor“, a spus ea.

O întâmplare similară a avut loc și în 1976, în cazul lui Maxine Waters. În prima sa zi ca membru ales al Adunării Statului California, a introdus o moțiune pentru a schimba în mod oficial titlul oficialilor din „assemblyman“ în „assembly member“, deoarece printre membri se numărau și femei. Poate pentru că i-a prins pe nepregătite cu forța discursului ei, uimindu-i și reușind să-i câștige de partea sa, adunarea i-a aprobat moțiunea cu 48 de voturi pentru și 27 împotrivă. Totuși, când și-au dat seama ce făcuseră, ca și cum ar fi ieșit din transă, au redeschis dezbaterea și au răsturnat rezultatul cu 41 la 26. „Bărbații m-au atacat cu brutalitate“, a declarat pentru *Los Angeles Times* în 1992. „M-au acuzat că încerc să neutralizez genul masculin.“ (Hm, iar începem cu povestea despre emasculare.) Respingerea moțiunii lui Waters a întărit convingerea că locul în adunare este destinat doar bărbaților.

În decembrie 2020, *Wall Street Journal* a publicat un editorial al lui Joseph Epstein, care îi cerea primei doamne, Jill Biden, să nu se mai prezinte cu titulatura de „doctor“, deoarece diploma sa se referă la domeniul educației, nu la cel al medicinei. Biden a obținut acest titlu la vârsta de 51 de ani după 15 ani de studiu, timp în care a crescut trei copii. În articolul său, Epstein a numit-o „doamna Biden – Jill – fată“ – ultima variantă fiind extrem de lipsită de respect pentru o persoană de 69 de ani care avea să devină în curând prima doamnă a SUA. „Doctor Jill Biden sună și pare fals“, a scris Epstein, „ca să nu mai spun și un pic comic.“ Femeia înfumurată se lăuda cu o realizare dubioasă, sublinia Epstein,

deoarece „nimeni nu ar trebui să-și spună doctor, cu excepția cazului în care el [*el!*] a adus pe lume un copil".

Care a fost cauza acestui atac nemeritat? La nivel personal, probabil strugurii prea acri. De asemenea, ar trebui să menționez că Epstein avea doar o diplomă de licență. Iar cei ca Jill Biden – adică femeile – nu merită un grad academic mai înalt decât un bărbat. La scară mai mare, atacul lui Epstein a fost un instrument clasic din Manualul misoginului, cu ajutorul căruia femeile de succes sunt puse la locul lor negându-le realizările care amenință din ce mai mult un patriarhat tot mai fragil.

Doug Emhoff, soțul Kamalei Harris, pe atunci vicepreședinte ales, i-a oferit sprijinul său doctorului Biden și tuturor femeilor care au de suferit de pe urma nedreptăților și a nerecunoașterii realizărilor lor. „Această poveste nu ar fi fost niciodată scrisă dacă ar fi fost vorba de un bărbat", a postat acesta pe Twitter. Cu siguranță nu a fost niciodată scrisă despre secretarul de stat din guvernul lui Richard Nixon, doctorul Henry Kissinger, al cărui doctorat obținut la Harvard era chiar în domeniul guvernării. Și, din câte știm, nici doctorul Kissinger nu a adus vreodată un copil pe lume și nici nu a scos amigdalele nimănui.

Într-o recomandare finală și sexistă cu iz de anii 1950, Epstein a sugerat: „Uitați de sentimentul emoționant de a fi doctor Jill" (Mă scuzați, *sentimentul emoționant?*) „Și mulțumiți-vă cu emoția mai mare de a trăi pentru următorii patru ani în cea mai bună locuință publică din lume ca prima doamnă Jill Biden."

Da, chiar că ar trebui să fie mai modestă și să uite toată povestea cu realizările. Soțul ei i-a

obținut o *casă superbă gratis*. Cu valeți. Ar putea să redecoreze.

3. Spune-i pe numele mic

Un mod de a denigra femeile politician este să li te adresezi pe numele mic, în timp ce bărbații aflați în funcții similare sunt de obicei menționați după numele de familie. În calitate de prim-ministru al Australiei, Julia Gillard a constatat că mulți jurnaliști nu puteau să-i spună „doamna prim-ministru". Pentru unii dintre ei părea prea mult să-i spună chiar și „doamna Gillard". Ea era „Julia". De exemplu, în 2012, ziarul *Australian* a titrat: „Ce a spus Julia". Rareori, aproape niciodată, jurnaliștii i-au numit pe predecesorii ei în funcție „Tony", „Kevin", „John" sau „Paul". Au fost mereu „Abbott", „Rudd", „Howard" și „Keating".

Nicola Sturgeon, prim-ministru al Scoției și lider al Partidului Național Scoțian încă din 2014, este deseori numită „Nicola" în presă. Dar predecesorul ei bărbat, Alex Salmond, era numit „Salmond", iar cel dinaintea lui, Jack McConnell, „McConnell".

În 2017, un politician francez conservator, ministru al economiei, Bruno Le Maire, a primit doi noi colegi într-o ceremonie de transfer de putere transmisă pe postul național de televiziune. În cazul bărbatului, i s-a adresat acestuia pe numele întreg: Benjamnin Griveaux. În cazul doamnei, Delphine Gény-Stephann, i s-a adresat pe numele mic, „Delphine", de două ori. Marlène Schiappa, ministrul pentru egalitate de gen al Franței, a remarcat discrepanța. „A numi o femeie politician pe numele mic, iar pe omologul ei masculin, pe numele întreg arată a manifestare

zilnică a sexismului“, a declarat. „Este un obicei prost de care politicienii bărbați trebuie să scape.“

Conform unei cărți din 2007 numită *Rethinking Madam President* (*Doamna președinte reinventată*), scrisă de profesoarele Lori Cox Han și Caroline Heldman: „Acest tip de limbaj diferit în funcție de gen nu este lipsit de respect în mod conștient, probabil, dar diferența în funcție de gen nu este întâmplătoare și are consecințe în «lumea reală» de discreditare a cunoștințelor, a experienței și, în cele din urmă, a leadershipului“. Când folosim doar prenumele în cazul unei femei, acest lucru o face să pară un copil. Sau un animăluț de casă. Ceva adorabil și prietenos, poate – și cu toții știm că femeile trebuie să pară simpatice –, dar care nu merită respectul cuvenit unui adult.

Un studiu din 2018 intitulat „How gender determines the way we speak about professionals“ („Cum determină genul felul în care vorbim despre profesioniști“), publicat în *Proceedings of the National Academy of Sciences*, concluziona: „Constatăm că, în medie, în cazul bărbaților, există o posibilitate de peste două ori mai mare ca oamenii să se adreseze profesioniștilor pe numele de familie decât în cazul femeilor. Foarte important, am identificat consecințele acestei discriminări de gen când vorbim despre profesioniști. Cercetătorii la care se face referire după numele de familie sunt considerați mai cunoscuți și eminenți. Prin urmare, aceștia sunt percepuți ca având un statut superior și meritând mai mult titlurile și beneficiile rezultate.“

Un studiu din 2010 din *Political Research Quarterly* intitulat „What's in a name? Coverage of Senator Hillary Clinton during the 2008

Democratic Primary“ („Ce înseamnă un nume? Studiu despre senatoarea Hillary Clinton în timpul primarelor Partidului Democrat pentru alegerile din 2008“) a constatat că presa a fost de cinci ori mai înclinată să o numească pe Hillary Clinton pe numele mic decât în cazul lui Barack Obama. De asemenea, studiul a mai concluzionat că numele mic nu a fost folosit doar pentru a o deosebi de soțul său, Bill, fostul președinte. Presa ar fi putut să-i spună „Hillary Clinton“, „secretarul de stat Clinton“ sau „senatoarea Clinton“, dar în schimb a optat să vorbească despre ea folosind numele mic „Hillary“. Jurnaliștii au făcut referire la candidații bărbați care au făcut campanie folosindu-și numele mic (Jeb!, Mayor Pete, Rudy), menționându-le numele de familie sau numele complet.

4. Nu-i folosi deloc numele: spune-i doar „ea“

În timpul mandatului de prim-ministru al Juliei Gillard, opozantul acesteia, Tony Abbott, i s-a adresat în mod constant folosind pronumele „ea“ și „ei“ în aparițiile sale în presă. Alții i-au urmat exemplul. De pildă, pe 21 august 2012, în timpul sesiunii de întrebări din Camera Reprezentanților – locul gălăgios unde toată lumea este liberă să zică orice –, Christopher Payne, liderul opoziției, a întrerupt-o pe Gillard, care răspundea unei întrebări. „Doamnă vicepreședinte de ședință“, a spus Pyne, „cu privire la o problemă de procedură, vă rog. Vă sfidează decizia. I-ați cerut să răspundă la obiect, iar întrebarea a fost una foarte clară.“

Liderul Camerei, Anthony Albanese, a întrerupt, arătând că „regulamentul cere să

folosim numele funcției când ne adresăm unei persoane. Funcția doamnei este de prim-ministru."

Când a vorbit despre Gretchen Whitmer, guvernatoarea din Michigan, Donald Trump a refuzat să folosească funcția sau numele acesteia și a numit-o „femeia din Michigan".

Chiar și lozinca scandată, „La pușcărie cu ea!", folosește acest instrument misogin care discreditează. Într-un interviu din iulie 2020 pentru *Washington Post*, George Lakoff, specialist în lingvistică cognitivă, a arătat că lozincile nu folosesc numele persoanei care ar trebui închisă, doar pronumele feminin, ceea ce o transformă într-o „non-persoană". Ea devine acest lucru care există și căruia nu ar trebui să-i acordăm atenție – de care ar trebui să scăpăm.

5. Repetă întruna că este o „femeie" lider

Când cuvintele „femeie" sau „doamnă" sunt plasate înaintea funcției (președinte, vicepreședinte, prim-ministru, senator), publicul vede individul nu ca pe „un politician (bărbatul este norma), ci ca pe o formă anormală de profesionist, o femeie politician", arată un studiu din 1996 al cercetătoarelor Annabelle Sreberny-Mohammadi și Karen Ross. De exemplu, 55% dintre articolele despre provocările mandatului Juliei Gillard au scos în evidență că aceasta era femeie. Nici unul nu a evidențiat că contracandidatul său, Kevin Rudd, era bărbat. Și de câte ori ați citit sintagma „bărbatul președinte Joe Biden?" E de la sine înțeles, nu-i așa?

După cum a declarat Gloria Steinem: „Cel care are puterea preia și substantivul – și norma –, pe

când cel mai puțin puternic este reprezentat de adjectiv".

„Indicatorii de gen indică înțelegerea culturală neexprimată că politicienii, senatorii și candidații trebuie să fie bărbați", a scris Lindsey Meeks într-un studiu din 2012. Pentru că bărbatul este opțiunea implicită, iar femeia este acest extraterestru ciudat care nu prea are ce căuta în acest domeniu.

6. Compar-o cu o păpușă

Kim Campbell, prima femeie prim-ministru al Canadei, a fost uneori comparată de presă cu o păpușă blondă. A fost numită „un adevărat politician de dreapta cu păr blond și bogat" și „o păpușă blondă, încordată, cu ochi sticloși". Faptul că a câștigat mandatul a dezlănțuit un torent de glume proaste cu blonde.

În 2017, Gerry Ritz, membru al Parlamentului canadian, a postat pe Twitter un link către un articol intitulat „În prezent, nici o economie industrializată avansată nu este în măsură să-și îndeplinească angajamentele de la Paris", adăugând: „Nu a anunțat-o nimeni pe Barbie ecologista?"

Catherine McKenna, pe atunci ministrul mediului și al schimbărilor climatice, a fost ținta insultelor folosite de obicei de adversarii săi politici. A publicat un răspuns pe Twitter: „Folosiți același limbaj sexist și când vă referiți la fiica, mama, sora voastră? Avem nevoie de mai multe femei în politică. Comentariile voastre sexiste nu ne vor opri."

Când Nancy Pelosi a câștigat funcția de lider al minorității din Camera Reprezentanților, în 2002, Rush Limbaugh, un prezentator de talk-

show-uri conservator, i-a photoshopat capul pe corpul unei regine a frumuseții și a etichetat-o „Miss America“. Redactorul cotidianului de dreapta *Washington Times* a numit-o „noua regină a balului“ a partidului.

În 2016, în timpul unei manifestații, Matteo Salvini, liderul Lega Nord, partidul italian de extremă dreapta împotriva imigranților, a ridicat o păpușă gonflabilă și a făcut referire la Laura Boldrini, președinta Camerei Deputaților. „Clona lui Boldrini e chiar aici pe scenă“, a spus acesta.

„Femeile nu sunt păpuși“, a postat Boldrini pe Facebook, „iar lupta politică se desfășoară cu argumente – pentru cei care le au –, nu cu insulte.“ În timpul unui interviu televizat cu Salvini, a subliniat: „Vă dați seama că acest lucru discreditează femeile“. Când Salvini a refuzat să-și ceară scuze, Baldrini a ridicat o pancartă pe care era scris hashtagul: #femeinupăpușigonflabile.

Presa a numit-o deseori pe Sarah Palin, candidatul republican la funcția de vicepreședinte din 2008, „Caribou Barbie“, o referință la pasiunea ei pentru vânătoare. Un producător întreprinzător a început să fabrice păpuși gonflabile cu „decolteul ei generos și costumul business sexy“. Instrucțiunile erau să „o umfli și să-i arăți cum vei vota. Las-o să-ți lovească ciocănelul iar și iar... Această păpușă gonflabilă poate satisface cu adevărat alegătorii nehotărâți.“

Trusturile de presă britanice, în special, se fac vinovate de trivializarea femeilor parlamentar referindu-se la ele ca la un fel de harem asociat cu liderii bărbați ai partidelor din care fac parte: „Fetele lui Blair“, „Iubitele lui Dave“, „Drăguțele

lui Cameron“, „Fetițele lui Gordon“ și cea mai oribilă dintre toate „Nimfetele lui Nick“.

7. Dovedește că lucrul sexist pe care l-ai făcut nu este sexist pentru că ai soție și fiică

Sexiștii care au fost prinși în fapt își scot deseori la înaintare soțiile și fiicele spunând: „Stați așa! Uitați-vă puțin cu cine trăiesc! Sunt înconjurat de sâni! Ovare! Nu mă puteți acuza că urăsc femeile!“

După ce Ted Yoho, congresmen de Florida, a numit-o „scorpia dracului“ pe Alexandria Ocasio-Cortez, colegă de Congres, pe treptele Capitoliului, a vorbit în fața Camerei și a trâmbițat că el este căsătorit de 45 de ani și are două fiice, respingând acuzațiile că ar exista vreo dovadă că *ar putea* fi sexist. (În mod evident, patriarhatul nu folosește manualul împotriva soțiilor și fiicelor, care nu amenință deloc puterea masculină. Ele nu candidează la nici o funcție politică și nici nu țintesc vreo funcție de director, uzurpând astfel poziții care în mod tradițional aparțin bărbaților.)

Margie Abbott, răspunzând acuzațiilor de sexism din 2012 ale prim-ministrului Julia Gillard împotriva soțului său, politicianul australian Tony Abbott, a ținut un discurs în care a spus: „Nici măcar să nu încerci vreodată să-mi spui că soțul meu de 24 de ani și tatăl a trei fiice a pornit în vreo cruciadă împotriva femeilor. Pur și simplu nu este adevărat.“ (Într-un interviu publicat în aceeași zi, a adăugat că lui chiar îi plăcea serialul *Downton Abbey*, dovadă irefutabilă că nu avea cum să fie sexist, chiar dacă într-un interviu declarase că: „Dacă într-adevăr bărbații

au în general mai multă putere decât femeile, este acesta un lucru rău?“)

8. Folosește cuvinte specifice genului pentru a o descrie

Anumite cuvinte sunt termeni codificați după gen pentru a desemna o „femeie inacceptabilă“. Acestea includ: arțăgoasă, șefă, emoțională, zgomotoasă, stridentă, insistentă, furioasă, pretențioasă, antipatică, robotică, ambițioasă (lucru negativ pentru o femeie, dar nu și pentru un bărbat) și stridentă. Cei cărora nu le place un anumit tip de femeie ar trebui să facă efortul de a găsi alte cuvinte, care nu sunt rezervate unui anumit gen, pentru a descrie de ce, menționând foarte specific care dintre cuvintele sau acțiunile ei sunt inacceptabile. Dacă există îndoieli, putem oricând să schimbăm numele cu cel al unui bărbat pentru a vedea dacă am mai spune sau scrie aceleași lucruri despre el.

9. Concentrează-te pe anumite părți ale corpului ei

Un alt mod de a discredita femeile este de a le reduce la anumite părți ale corpului lor. A face mișto de dimensiunile gleznelor lui Hillary Clinton, de exemplu, numindu-le „glembe“ (o combinație între glezne și gambe). Sau de fundul lui Michelle Obama (lucru care nu numai că este sexist, ci și rasist).

Poate cea mai ciudată obsesie față de corpul unei femei politician este cea pentru lobii urechilor Juliei Gillard. „Atât de mari încât au propriul loc în parlament“, a spus un comentator. După o dezbatere televizată, un blogger a scris: „Nu-mi amintesc nimic din respectiva

dezbatere... doar lobii urechilor“. Un altul a postat că sunt atât de mari încât ar putea să poarte toate perechile de cercei deodată.

10. Critic-o dacă face o greșeală, dar nu și pe el

În mai 2017, Diane Abbott, parlamentar din partea Partidului Laburist britanic, s-a bâlbâit și a bâiguit într-un interviu despre costurile de recrutare a polițiștilor, declarând până la urmă că fiecare nou ofițer va primi un salariu de câteva lire pe an. Abbott a fost imediat criticată și numită incompetentă, proastă, grasă și inutilă. Curând după aceea a dezvăluit că este diabetică și că interviul controversat fusese al șaptelea din acea dimineață – cele șase anterioare fuseseră fără greșeală – și nu avusese timp să mănânce. Glicemia îi scăzuse alarmant, iar gândirea îi devenise încețoșată.

Două săptămâni mai târziu, ministrul de finanțe, Philip Hammond, a greșit costul unei căi ferate de mare viteză cu 20 de milioane de lire. Inițial, majoritatea agențiilor de presă nu au scris despre asta. La două săptămâni după aceea, când o reporteră l-a întrebat pe parlamentarul Andrew Mitchell dacă știa care este salariul minim pe economie, acesta a spus: „Mai puțin de 9 lire“. Când reportera a dat din cap, a presupus: „Cam 6 lire“. În final a rămas la 8 lire. De fapt, salariul minim era de 7,50 lire pentru cei cu vârsta peste 25 de ani. Mitchell nu a fost în stare să spună nici câți oameni erau pe lista de așteptare pentru locuințe. Deși interviul a făcut furori, Mitchell nu s-a confruntat cu abuzul vitriolic de care avusese parte Abbott. 40 de secunde dintr-un interviu ratat au dus la denigrarea a 30 de ani de muncă ai

Dianei Abbott ca parlamentar și politician competent și popular. Pentru că femeile trebuie să corespundă unor standarde mult mai stricte decât bărbații.

11. Dă-i o toaletă mizerabilă undeva departe, departe, fără tampoane

Când primele femei au fost alese în parlamentul britanic, în anii 1920, biroul lor, Camera doamnelor parlamentar, era un loc înghesuit într-un subsol insalubru numit „temnița", care nu avea destule birouri și scaune. Unele dintre ele stăteau pe jos și redactau scrisori pe genunchi. Pentru a ajunge la cea mai apropiată toaletă, parlamentarele erau nevoite să parcurgă trei holuri lungi și două scări. Oricare dintre ele simțea că o chinuie vezica sau intestinele trebuia să alerge repede, repede pentru a fi sigură că ajunge la toaletă la timp. Putem să ne imaginăm aceste suflete chinuite, întrecându-se într-un mod deloc feminin pe holurile goale ale Parlamentului, dând peste orice individ fără apărare care le stătea în drum. Noile toalete mai aproape de birourile lor au fost amenajate abia în anii 1960.

La fel, când Pat Schroeder a ajuns în Congres, în 1973, în calitate de proaspătă reprezentantă, în vârstă de 32 de ani, a statului Colorado, bucuria ei inițială a fost repede temperată de toaletele care erau într-o stare jalnică. Și-a dat seama că va trebui să se lupte, a scris, pentru „un loc în care să facem pipi... Toaleta bărbaților era chiar lângă etajul unu al Camerei, dar cea a doamnelor era la celălalt capăt al pământului, construită din materiale folosite inițial la ridicarea Holului Președintelui Camerei, în partea

veche a Capitoliului, și părea că nu mai fusese modernizată de la începuturile instalațiilor sanitare“. A adăugat: „Se presupunea că trebuia să fim recunoscătoare pentru că aveam voie în sala Congresului, să cădem în genunchi cu recunoștință pentru fiecare firmitură“.

O nouă toaletă pentru femeile care făceau parte din legislativ, lângă etajul unde funcționa Senatul, a fost amenajată abia în 1993, când în Congres erau 54 de membre. Dar noua toaletă era mică și fără ferestre. Încă trei boxe au fost adăugate în 2000. În 2011, o nouă toaletă a fost construită pe etajul Camerei, cu o capacitate potrivită pentru cele 90 de reprezentante în Congres. Încă din 1962, acestea fuseseră obligate să folosească toaleta din sala de lectură pentru femei. În 2013, Senatul a dublat numărul toaletelor pentru femei pentru cele 100 de reprezentante în Congres, în funcție la acel moment.

În ciuda numărului ridicat și a amplasării din ce în ce mai potrivite a toaletelor pentru femeile din Congres, acestea sunt încă sub standard, având în vedere că utilizatoarele lor sunt liderii de vârf ai națiunii. Dispenserele pentru produse de igienă feminină sunt ori inexistente, ori deseori goale. „Nu am fost niciodată într-o baie care să nu aibă un automat cu produse de igienă feminină“, a declarat, pentru *Apartment Therapy*, Norma Torres, reprezentantă în Congres a statului California, în 2018. „De-abia când am avut o urgență [mi-am dat seama]. Biroul meu se află tocmai în clădirea Longworth și nu pot să alerg repede înapoi [înaintea unui vot]. Alte femei mi-au arătat o toaletă în biroul doamnei Pelosi, care are produse de igienă feminină și mai

multă intimitate, dar nu ar trebui să fiu nevoită să merg în biroul dumneaei."

Lori Brown, profesoară de arhitectură la Universitatea din Siracuza și lideră a ArchiteXX, o organizație nonprofit axată pe egalitatea de gen în domeniul arhitecturii, a declarat: „Am fost fascinată și în același timp îngrozită de lipsa accesului femeilor la toaletele din clădire. Spune enorm despre infrastructura noastră publică și politică și cât de mult a fost dominată de bărbați de la crearea sa."

12. Asigură-te că îi este aproape imposibil să-și facă treaba dacă are copii mici

Mamele care încă alăptau și lucrau în Congres nu au avut o cameră specială pentru alăptare până în 2006, până când s-a înființat una în clădirea de birouri a Senatului, clădirea Russell; în 2007, președinta Camerei, Nancy Pelosi, a creat una chiar în sediul Camerei. Totuși acestea nu au îndeplinit standardele federale până în 2016. Angajatele însărcinate nu au primit locuri de parcare temporare lângă clădire până în 2017. În 2018, când mesele pentru schimbat bebelușii au fost instalate în toate toaletele, angajatele și reprezentantele au fost de-a dreptul surprinse.

În același an, Tammy Duckworth, senatoarea de Illinois, a devenit prima femeie senator care a născut în timpul mandatului. Colegele ei au votat pentru schimbarea regulamentului Senatului pentru ca ea să poată veni cu bebelușul în plen în timpul votului. (Regulamentul le permisese parlamentarilor să vină cu copiii în plen cu câțiva ani înainte).

La Londra, situația era mult mai rea pentru proaspetele mame. Camera Comunelor funcționa constant până noaptea târziu și, deși la subsol exista deja de un secol un poligon de tir, unde membrii puteau să tragă la țintă după placul inimii, până în 2010 nu a existat nici o creșă. Când, în 1991, Diane Abbott, membră a parlamentului, a născut, nu a primit concediu de maternitate și i s-a cerut să vină în parlament și să voteze pe parcursul sarcinii. A fost obligată să muncească până cu patru zile înainte de a naște și obligată să se întoarcă opt zile mai târziu. „Nu a existat flexibilitate, nici sprijin, nici grijă din partea oficialilor", a declarat aceasta. „Trebuia doar să apari și să votezi." Neavând un loc unde să-și lase nou-născutul, a votat cu fiul ei dormind în brațe. Totuși aprodul i-a spus mai târziu că încălcase regulile și că o astfel de abatere nu mai poate fi tolerată a doua oară. Un parlamentar conservator anonim a declarat pentru *Today*: „Aceasta este o încălcare scandaloasă a regulamentului". Dar parlamentarul Don Dixon i-a întrebat pe criticii lui Abbott: „Ce ar trebui să facă Diane, să-și lase copilul întins pe bănci?"

„Am petrecut jumătate din timp crezând că sunt o mamă rea", a declarat Diane, „și cealaltă jumătate gândindu-mă că sunt un parlamentar groaznic. A fost destul de stresant, întrucât simțeam că nu fac nimic bine."

13. Asigură-te că știe că nu e locul ei acolo

În 1973, când Pat Schroeder a ajuns la Capitoliu, președintele Camerei, Carl Albert, l-a felicitat pe soțul ei, Jim, pentru câștigarea funcției și părea gata să-l audă depunând jurământul. „Ea este, ea

este!“, a spus Jim Schroeder arătând spre soția sa. I-a luat ceva timp lui Albert ca să înțeleagă. Albert nu a fost singurul care a presupus imediat că Jim era noul congresmen de Colorado. Pat Schroeder și-a amintit că soțul său deja se săturase de câte ori repetase: „Nu, ea este!“ Mulți reprezentanți bărbați, uimiți, l-au întrebat pe Jim: „Tu de ce nu ai candidat?“ Întrebare la care Jim a răspuns: „Am lăsat candidatul mai puternic“. (Jim a devenit membru fondator al Denis Thatcher Society, un grup format în glumă de soții femeilor puternice și numit în onoarea soțului în mare parte mut al lui Margaret Thatcher. Parola acestuia era: „Da, dragă“.)

Ca nu cumva să credem că presupunerea automată că bărbatul este politicianul a fost exilată în Neolitic, unde îi este locul, în 2018, reprezentanta din Minnesota Ilhan Omar a fost pusă în aceeași situație când a apărut împreună cu șeful personalului său la Capitoliu pentru a primi instrucțiunile de orientare. Așezat la o măsuță, ofițerul de poliție din clădire l-a privit numai pe însoțitorul acesteia în timp ce l-a instruit cu privire la protocoalele de securitate, ignorând-o complet pe ea. Când a terminat, i-a strâns mâna bărbatului, i-a urat noroc în Congres și a plecat.

În 1987, când Nancy Pelosi a venit prima dată în Congres, nu existau senatoare și doar 14 din cei 435 de reprezentanți erau femei. S-a săturat repede de polițiștii de la Capitoliu care o tot opreau pe hol spunând: „Scuze, doamnă, acolo au voie doar membrii“. „Sunt membru“, spunea ea. Iar și iar.

Într-o zi, în timp ce mergea după un coleg, un polițist a oprit-o și i-a spus că nu poate intra

acolo. Se săturase. „Pot să intru unde vreau!“, a țipat. „Sunt reprezentantă în Congres!“

Ofițerul i-a răspuns: „Doamnă, dar acolo e toaleta bărbaților“.

Pat Schroeder a avut parte poate de cel mai șocant tratament menit să-i arate foarte clar că nu era dorită. Când a fost repartizată în prestigiosul Comitet pentru servicii armate, în ciuda obiecțiilor președintelui acestuia, un bătrân de 72 de ani din Louisiana, democratul F. Edward Hébert, acesta a decis să se asigure că înțelege că locul ei nu era acolo. Schroeder și reprezentantul de culoare al Californiei, Ron Dellums, s-au prezentat la prima întâlnire pentru a constata că la masă se afla un singur scaun. Arătând spre scaun, Hébert a spus că femeile și cetățenii de culoare merită jumătate din scaunul unui membru obișnuit, așa că erau nevoiți să-l împartă. Nimeni din încăpere nu a spus un cuvânt și nici nu a încercat să facă rost de alt scaun; Hébert avea puterea să taie fondurile unei baze militare doar pocnind din degetele pătate de tutun. Dellums și Schroeder s-au privit și s-au așezat pe scaun unul lângă altul, după cum își amintește acesta în memoriile sale. „Clocoteam de furie și aș fi vrut să mă revolt împotriva acestei insulte“, a declarat Dellums mai târziu. „Dar m-am gândit să nu le dăm acestor oameni satisfacția să vadă acest lucru.“

„Domnul a dat, Domnul a luat“, i-a spus Hébert, „iar aici eu sunt Domnul.“ Când l-a întâlnit în privat pentru a găsi o cale de a colabora, acesta i-a spus, privind-o în ochi: „Există anumiți oameni care îmi dau fiori de fiecare dată când deschid gura“. Îi sugera că ar fi avut succes mai mare în comitetul său dacă și-ar fi folosit părțile intime mai mult (deși cuvintele

folosite de el nu au fost chiar acestea) și gura mai puțin.

Hébert i-a spus lui Schroeder că femeile nu au ce căuta în Comitetul pentru servicii armate, deoarece habar nu au despre războaie. Schroeder s-a interesat cu privire la pregătirea colegilor ei și a descoperit că majoritatea dintre ei nu aveau experiență militară, exact ca ea, aspect pe care l-a făcut cunoscut în audieri și în presă. Hébert a refuzat să-i plătească biletul pentru deplasarea în Elveția la o conferință privind controlul armelor. „Nu te-aș trimite nici la o luptă de câini să reprezinți acest comitet", i-a spus. Și-a plătit singură deplasarea și a mers direct la presă cu poveștile despre tratamentul oribil la care a fost supusă împreună cu colegul ei de culoare. Hébert a pierdut prețuita funcție în 1975 și s-a mai agățat de scaun încă doi ani, devenind un dinozaur din ce în ce mai mic.

Din păcate, jocul scaunelor muzicale în care femeia de regulă pierde nu a rămas în trecut. Pe 7 aprilie 2021, președintele turc Recep Tayyip Erdoğan a găzduit o vizită a președintei Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, și a președintelui Consiliului Europei, Charles Michel. Von der Leyen supervizează legislația care afectează aproximativ 700 de milioane de europeni și, conform protocolului, atât ea, cât și Michel ar fi trebuit să fie tratați la fel ca șefii de stat. Dar, când grupul a pășit în sala unde avea loc întâlnirea, von der Leyen a fost șocată să vadă în capăt două fotolii, nu trei. Erdoğan s-a așezat pe cel din fața steagului turcesc, Michel pe cel din fața steagului Europei, iar von der Leyen a rămas în picioare, stingheră, ridicând mâinile confuză și spunând „Hm". A ajuns singură pe o canapea imensă, mai jos decât bărbații, și la câțiva metri

depărtare de președinte, de fotoliile mari și aurite și de steaguri. Ministrul de externe al Turciei, al cărui statut îi era inferior, a ocupat locul pe partea opusă canapelei. Erdoğan o pusese literalmente pe femeia impertinentă la locul ei.

Exclamația ei a făcut înconjurul jurul lumii; filmări cu incidentul au fost difuzate la principalele posturi de știri, iar scandalul diplomatic a devenit cunoscut sub numele de „Sofagate". Twitter a explodat de furie la gafa sexistă folosind hashtagul #GiveHeraSeat (#Dațiiunfotoliu). Mulți utilizatori nu au putut să nu observe că Erdoğan tocmai se retrăsese din convenția de la Istanbul pe tema violenței asupra femeilor. Alții au postat fotografii ale acestuia din anii anteriori stând la masă cu președinții Consiliului European și ai Comisiei Europene pe scaune identice.

Destul de mulți l-au criticat pe Charles Michel pentru că și-a ocupat zâmbind locul și și-a abandonat colega, în loc să mai ceară un scaun și să rămână în picioare, insistent, până când ar fi fost adus unul. Sau, chiar mai bine, să-i cedeze Ursulei von der Leyen locul său lângă Erdoğan în timp ce s-ar fi așezat zâmbind pe canapea. (Asta l-ar fi făcut pe Erdoğan să explodeze!) Dar cel puțin Michel a insistat ca von der Leyen să fie inclusă în fotografia oficială. Erdoğan plănuise să nu o includă.

Pe 26 aprilie, von der Leyen a vorbit despre incident într-o întâlnire a Parlamentului European. „Sunt prima femeie președinte al Comisiei Europene", a spus. „Sunt președintele Comisiei Europene. Și așa m-am așteptat să fiu tratată acum două săptămâni când am vizitat Turcia, ca președinte al comisiei – dar nu a fost așa. Nu pot găsi o justificare în tratatele europene

pentru acest lucru. Așadar trebuie să concluzionez că acest lucru s-a întâmplat pentru că sunt femeie. S-ar fi întâmplat acest lucru dacă purtam costum și cravată? În fotografiile de la întâlnirile anterioare nu am văzut să fi fost criză de scaune. Dar, din nou, nici femei nu am văzut în acele fotografii...“

A continuat: „M-am simțit jignită. Și singură – ca femeie și ca cetățean european. Pentru că nu vorbim aici de aranjamentul locurilor sau de protocol. Acest lucru arată cu adevărat cine suntem. Ce reprezintă uniunea. Și ne arată și cât de mult mai avem de muncit până când femeile vor fi tratate ca egale, mereu și peste tot...“

Von der Leyen a declarat că era recunoscătoare că existaseră camere de filmare în sală când a sosit. „Datorită lor, materialul video cu sosirea mea s-a răspândit foarte repede“, a subliniat, „și a dat naștere unor titluri care au făcut înconjurul lumii. Nu a fost nevoie de explicații. Nici de traducere; imaginile au vorbit de la sine. Dar cu toții știm că mii de incidente similare, majoritatea mult mai grave, trec neobservate, fără să fie văzute sau auzite vreodată, pentru că acolo nu sunt camere, pentru că nimeni nu e atent. Trebuie să ne asigurăm că și poveștile acestea sunt auzite.“

Charles Michel a luat atunci cuvântul și s-a apărat cât a putut, ceea ce nu a avut un rezultat pozitiv, deoarece tot ce a putut să spună a fost: „Am decis să nu reacționez pentru a nu crea un incident politic despre care am crezut că va fi mult mai grav și că va risca să afecteze negativ luni de negocieri politice și diplomatice conduse de echipele noastre la nivel european“. *Cu alte cuvinte, am avut un motiv bun să mă așez pe un fotoliu frumos și confortabil și să o las pe președinta*

Comisiei Europene să stea în picioare ca o fraieră. A continuat: „Aș vrea să reafirm implicarea mea totală, deplină și absolută pentru a sprijini femeile și egalitatea de gen".

Evident, cu excepția cazului în care o femeie are nevoie de un fotoliu.

Capitolul 13

Misogynoir: când persoanele puternice sunt și femei, și de culoare

Oamenii nu sunt obișnuiți ca o femeie, în special afro-americană, să ocupe astfel de poziții de conducere.

Maxine Waters, congresmenă

La puțin timp după ce Joe Biden a anunțat că partenera sa de candidatură este Kamala Harris, Barry Presgraves, primar al orașului Luray, Virginia, a postat o memă pe pagina lui de Facebook care spunea: „Joe Biden tocmai a anunțat că a ales-o pe mătușa Jemima pentru funcția de vicepreședinte".

De Halloween, în 2020, Sherry Prose, adjunct de șerif în Michigan, a sculptat trei dovleci ca să semene cu Donald Trump, vicepreședintele Mike Pence și președintele ales Joe Biden, și a înfățișat-o pe vicepreședinta Kamala Harris pe un pepene, o aluzie rasistă demnă de legile Jim Crow.

În săptămânile dinaintea anunțului, fosta consilieră pe probleme de siguranță națională, Susan E. Rice – o altă posibilă alegere a lui Biden – a apărut într-o memă pe o cutie de orez Uncle Ben's cu eticheta „Orezul murdar al Unchiului Bama".

Fosta primă doamnă, Michelle Obama, avocată cu studii la Harvard, a fost descrisă ca „maimuță pe tocuri" de Pamela Ramsey Taylor, directoare a Clay County Development Corp din Virginia de Vest, care ulterior a jurat că nu este rasistă. Într-un interviu din 2016 pentru un ziar din Buffalo, Carl Paladino, un aliat politic al lui Trump, a declarat: „Aș vrea să redevină bărbat și să se dezlănțuie în periferia Zimbabweului, unde să trăiască fără probleme într-o peșteră împreună cu gorila Maxie". Fox News a descris-o pe prima doamnă ca „mama copiilor" președintelui Obama. Intelectuali de dreapta, precum Alex Jones, au declarat că Michelle Obama era un bărbat transgender pe nume Michael Lavaughn Robinson.

Stacey Abrams a fost de asemenea ținta apelurilor rasiste în timpul campaniei pentru funcția de guvernator al statului Georgia, în 2018. În mesaj, o voce care se identifica drept Oprah Winfrey spunea: „Aceasta este negresa magică, Oprah Winfrey, care îți cere să o votezi pe sora ta neagră, Stacey Abrams, în funcția de guvernatoare a Georgiei". Înregistrarea i-a adus lui Abrams porecla de „mătușa Jemima a săracilor".

Această denigrare răutăcioasă a femeilor de culoare se numește „misogynoir" (*noir* însemnând negru în franceză), un termen inventat de Moya Bailey, o intelectuală feministă afro-americană, pentru a descrie o formă

specifică de discriminare, între sexism și rasism. Și, la fel cum a arăta misoginismul cu degetul este de obicei perceput ca un delict mai mare decât misoginismul în sine, a face același lucru cu rasismul este de obicei considerat mult mai groaznic decât rasismul în sine. În studiul său din 1992 „Discourse and Denial of Racism“ („Discursul și negarea rasismului“), profesorul Teun van Dijk, de la Universitatea din Amsterdam, a constatat că: „Acuzațiile de rasism... tind să fie percepute ca infracțiuni sociale mai grave decât atitudinile rasiste sau chiar acțiunile în sine“. (La fel, o parte substanțială din populația americană crede că George Floyd înseamnă nepăsare, iar teoria critică a rasei, indignare!)

Femeile de culoare au suferit în urma tuturor măsurilor testate și confirmate din Manualul misoginului de a ține femeile în banca lor. Să luăm, de exemplu, ambiția. Femeile de culoare sunt deseori aspru criticate pentru că își fac cunoscute ambițiile. Să ne amintim cum a fost criticată Kamala Harris pentru că a fost prea ambițioasă când a țintit spre președinție. Și cum Stacey Adams a fost numită „ofensatoare“, „nepotrivită“, „imperativă“, „disperată“ și „exagerat de ambițioasă“ pentru că și-a dorit să fie vicepreședintă.

Și totuși multe femei de culoare vor fi trecute cu vederea dacă nu își exprimă clar ambițiile în fața celor care dețin cheia promovării lor – de obicei bărbați albi –, conform LaTosha Brown, cofondatoare a Black Voters Magazine, o organizație axată pe creșterea prezenței cetățenilor de culoare la vot. „Femeile ambițioase au fost întotdeauna o problemă pentru cei care trebuie să păstreze statu-quoul – structura de

putere a patriarhatului bărbaților albi", a declarat pentru *Fix*. „Totuși partea interesantă în tot acest lucru este că dacă femeile de culoare nu ar avea o doză de ambiție, nu am fi în stare să navigăm în mediul extrem de patriarhal pe care am fost nevoite să-l îndurăm încă de când am ajuns pe aceste țărmuri ca sclavi africani."

Să analizăm subiectul emoțiilor. Am văzut că Manualul misoginului zugrăvește femeile ca pe niște epave emoționale pline de hormoni periculoși: isterice, plângăcioase, predispuse la crize imprevizibile. Dar există un anumit adjectiv rezervat femeilor de culoare: „furioase". Imediat după ce Joe Biden a anunțat numele Kamalei Harris ca opțiunea lui pentru postul de vicepreședinte, Donald Trump a numit-o de nenumărate ori „furioasă", „extraordinar de obraznică" și „nebună", toate descrieri rasiste. Amintindu-ne de întrebările ei incisive adresate lui Brett Kavanaugh în timpul audierilor pentru confirmarea lui în funcție, Trump a spus că aceasta „a fost atât de furioasă și [a arătat] atâta ură față de judecătorul Kavanaugh... a fost cea mai furioasă din grup". „A părăsit [cursa prezidențială] furioasă", a spus Trump. „A plecat înnebunită de furie."

Michael Eric, autor și profesor la Universitatea Georgetown a declarat pentru *New York Times*, în octombrie 2020: „Ideea femeii de culoare furioase a fost o modalitate – este o modalitate – de a încerca să țină pe loc femeile de culoare care și-au depășit limitele și care au refuzat să recunoască legitimitatea definiției de ființă docilă în fața puterii celor albi".

În timp ce furia împotriva nedreptății a alimentat mari mișcări sociale și politice – de exemplu, Revoluția Americană, mișcarea

Drepturilor Civile și #MeToo –, multe femei de culoare acuzate de furie nu sunt deloc furioase; ele pur și simplu vorbesc. Și, când femeile de culoare subliniază nedreptatea de a fi etichetată „furioasă“, nu fac decât să pară și mai furioase în fața celor care le numesc astfel. Cea mai ușoară alegere este de a rămâne tăcută, ceea ce, deși de înțeles la nivel personal, îi lasă pe misogynoir să câștige, deoarece reducerea la tăcere a femeilor de culoare este chiar scopul pentru care a fost creat stereotipul femeii de culoare furioase.

„Spânzură-le pe trădătoarele astea așa cum se cuvine“

În timp ce multe femei politician trebuie să îndure lozinci precum *La închisoare cu ea!*, femeile de culoare trebuie să îndure și *Trimiteți-o înapoi!* Mesajul de neapartenență, acela că trebuie să se întoarcă de unde a venit, a fost adresat unor tinere de culoare de stânga, alese în Congres în 2018, cunoscute sub numele de „gașca“. Alexandria Ocasio-Cortez din New York are origini portoricane. Ayanna Pressley este prima reprezentantă de culoare în Congres a statului Massachusetts. Iar Ilhan Omar din Minnesota și Rashida Tlaib din Michigan sunt primele două femei musulmane care au fost alese în Congres. Tlaib este americană de origine palestiniană, iar Omar s-a născut în Somalia. Faptul că toate patru sunt femei și de culoare, iar două sunt musulmane creează condițiile perfecte pentru abuz.

Este ușor de înțeles de ce politica progresistă a „găștii“ i-a înfuriat pe Trump și pe susținătorii acestuia, dar, în loc să se concentreze pe politica lor, acesta a insinuat că femeile nu sunt

americane; toate sunt cetățene americane, trei dintre ele născute acolo, iar Omar a venit când era copil. În iulie 2019, Trump a postat pe Twitter că cele patru „ar trebui să se întoarcă de unde au venit și să ajute la eradicarea infracționalității și a crimelor din acele locuri". La o manifestație din Carolina de Nord, susținătorii lui Trump au răspuns criticilor sale la adresa lui Omar scandând: „Trimiteți-o înapoi!"

În 2019, George Lakoff, specialist în lingvistică cognitivă, a declarat pentru *Washington Post* că „*Trimiteți-o înapoi* are aceeași structură gramaticală cu *La închisoare cu ea!* și aceeași structură fonetică – este foarte directă și practic are același înțeles".

Aceste femei au încasat diferite versiuni ale lui *Să i se taie capul!* În 2020, Twitter a suspendat contul uneia dintre adversarele republicane ale lui Omar, Danielle Stella, pentru că a sugerat că Omar ar fi trebuit judecată pentru trădare și spânzurată dacă se dovedea că oferise informații strict secrete Iranului, așa cum spunea o teorie a conspirației. Mai târziu, Stella a postat un link către o imagine cu o păpușă de lemn spânzurată pe un eșafod. George Buck, adversar al unei congresmene a Partidului Democrat, Charlie Crist din Florida, a acuzat-o pe Omar că oferă informații Qatarului și a declarat: „Ar trebui să-i spânzurăm pe acești trădători așa cum se cuvine".

Amanda Hunter, director executiv al Barbara Lee Family Foundation, crede că ura împotriva „gărții" este înrădăcinată în teama de puterea lor. „Când vezi «gașca» în Congres, femeile care au parte de cea mai multă ură sunt aceleași care îi inspiră și îi motivează pe majoritatea cetățenilor", a declarat într-un interviu pentru

această carte. „Sunt de relativ puțin timp în Congres și totuși prestigiul lor la nivel național este foarte ridicat. Ori de câte ori întreb tinerele femei cine sunt oficialii aleși preferați, acestea spun că AOC este una dintre eroinele lor. Este important să nu subestimăm puterea pe care aceste femei o au, care poate să îi sperie pe bărbații albi."

Călătoria lui Shirley Chisholm, independentă și fără stăpân

Shirley Chisholm, prima femeie de culoare aleasă în Congres, în 1968, și prima candidată de culoare nominalizată de partea unui partid important, în 1972, nu s-a ferit să înfrunte dubla prejudecată pe care a trăit-o ca femeie de culoare. „Dacă nu îți oferă loc la masă, adu-ți un scaun pliant", sfătuia ea. Chisholm a perceput multe asemănări între rasism și sexism. „Negrul vesel de pe plantațiile de odinioară și casnica fericită sunt la fel, stereotipuri născute din prejudecăți", a scris în memoriile sale.

Dintre greutățile cu care s-a confruntat ca femeie de culoare, a considerat că sexismul era mai rău decât rasismul și l-a întâlnit adesea atât la bărbați de culoare, cât și la cei albi. „Am văzut mult mai multă discriminare pentru faptul că eram femeie decât pentru că eram de culoare când am pășit în arena politică", a subliniat Chisholm. „Din cele două handicapuri ale mele, faptul că sunt femeie mi-a pus mai multe obstacole în cale decât culoarea pielii. Uneori îmi e greu și mie să cred că am ajuns până aici în ciuda tuturor."

După ce a obținut un master în domeniul învățământului primar la Universitatea

Columbia, în 1952, Chisholm a lucrat mulți ani ca director de creșă. S-a implicat în politică în 1953, ca voluntar pentru promovarea drepturilor civile și a oportunităților economice în Brooklyn. După zece ani în care i-a ajutat pe bărbați să câștige funcții publice, în 1964, Chisholm a hotărât să candideze pentru un loc în Adunarea Statului New York și a câștigat. În 1968, când în New York s-a creat o nouă circumscripție pentru reprezentare în Congres, a decis să intre în arenă. S-a gândit că alegătorilor le-ar plăcea că este independentă și nu datora nimic nici unuia dintre puternicii șefi de partid locali. Sloganul său de campanie a fost: „Shirley Chisholm: independentă și fără stăpân".

Chisholm a câștigat prima rundă. La alegerile generale a candidat împotriva lui James Farmer, un coleg al reverendului și doctorului Martin Luther King Jr. și cofondator al Congresului pentru Egalitate Rasială. El ajutase la organizarea protestelor împotriva segregării în restaurante și a Marșurilor pentru libertate care cereau eliminarea segregării rasiale în transportul public interstatal. Dar Farmer, candidat de culoare liberal din partea republicanilor, a atacat-o pe Chisholm pentru că era femeie. „Femeile sunt de prea mult timp la conducerea comunităților de culoare", a spus Farmer. A susținut că circumscripția avea nevoie de „vocea unui bărbat" la Washington, nu de vocea slabă a unei „profesoare".

Chisholm a replicat. „Acum cinci ani, înainte să vin eu, existau bărbați de culoare în funcție, dar nu au făcut nimic", a afirmat. „Oamenii au venit la mine și m-au rugat să fac ceva... Sunt aici pentru că nimeni altcineva nu a făcut nimic."

În timpul campaniei, Chisholm a fost diagnosticată cu o tumoră abdominală de mari dimensiuni și a avut nevoie de operație imediat. Doctorul i-a prescris odihnă câteva săptămâni, dar contracandidatul ei i-a ridiculizat absența în presă ca fiind o slăbiciune feminină. „Uitați", i-a spus ea doctorului, „nu am copci la gură. Mă întorc în campanie."

Și-a adus aminte că: „Am luat un prosop mare de plajă și l-am înfășurat în jurul șoldurilor astfel încât să nu cadă hainele de pe mine. Arătam destul de bine. Am plătit două femei și trei bărbați pentru a mă ajuta. Pe atunci locuiam la etajul al treilea și a trebuit să cobor pe scări. I-am spus celui mai mare: *Mergi tu în față și dacă o să cad, o să cad pe tine și ceilalți doi vor putea să mă țină.*"

Stând pe platforma unui camion, a vorbit la portavoce: „Doamnelor și domnilor, aceasta este luptătoarea Shirley Chisholm, mi-am revenit și sunt sănătoasă, în ciuda lucrurilor care se spun despre mine". Chisholm l-a învins pe Farmer în 1968, primind voturile femeilor. Când a devenit reprezentantă în Congres, mai erau doar alți nouă membri de culoare, toți bărbați.

Noii membri sunt deseori repartizați în comisii neinteresante și reușesc să promoveze în timp. Chiar și așa, Chisholm a fost șocată că o reprezentantă în Congres din Brooklyn a fost desemnată să facă parte din Comisia pentru agricultură. „Se pare că tot ce știu despre Brooklyn în Washington este că acolo a crescut un copac", a spus mai târziu, adăugând că singura cultură care creștea în Brooklyn era cea de marijuana. Chisholm s-a întâlnit cu președintele Camerei, John McCormack, pentru a-i cere să-i schimbe sarcina cu una cu o relevanță mai mare

pentru circumscripția ei. Acesta a refuzat. Ea i-a spus că va face ce trebuie.

La următoarea sesiune, Chisholm se tot ridica, așteptând să fie chemată să ia cuvântul. După șase sau șapte încercări, s-a îndreptat către podiumul președintelui și a fost recunoscută. „Aș vrea doar să întreb plenul de ce respinge cu vehemență repartizarea mea în comisie", a spus aceasta. „Cred că va fi greu de imaginat o sarcină mai puțin relevantă pentru pregătirea mea sau pentru nevoile cetățenilor în mare parte de culoare sau portoricani care m-au ales decât cea care mi-a fost atribuită." A solicitat o nouă repartizare și a fost desemnată să se ocupe de drepturile veteranilor. „În circumscripția mea există mai mulți veterani decât copaci", a exclamat ea. Cotidianul *Daily News* din New York a felicitat-o pentru curajul său.

In Congres, Chisholm s-a luptat pentru venitul minim garantat pentru familii. A insistat pentru un program prelungit la grădinițe și creșe. A susținut asigurarea mesei de prânz în școli la nivel național. Nu-i plăcea deloc că Războiul din Vietnam luase banii atât de necesari de la programele pentru locuințe și alimente și de la programul Head Start, care ajuta copiii săraci să aibă acces la educație. În primul discurs de la tribuna Camerei, pe 26 martie 1969, Chisholm a criticat războiul, calificând SUA drept ipocrite pentru că diplomația externă a acestora încerca să „elibereze lumea" în timp ce acasă rasismul era în floare.

În 1972 a luat o decizie revoluționară: avea să candideze la președinție. Știa că nu are cum să câștige. Dar mai știa că trebuia să existe o femeie de culoare care să deschidă drumul pentru alții. În memoriile sale a scris: „Am țintit la

președinție pentru ca data viitoare, când o femeie sau o persoană de culoare decide să facă acest lucru, să nu fie nevoită să se apere timp de cinci luni pe motiv că este de culoare sau pentru că e femeie; aceasta este o societate cu multe fațete, lucru care ar trebui să poată mobiliza talentele tuturor tipurilor de cetățeni și, pentru că tradițional funcția de președinte a fost domeniul exclusiv al bărbaților albi, oamenii au râs la ideea că oricine altcineva în afara unui bărbat alb ar putea candida la funcția de președinte al SUA și l-au considerat un nebun. Am deschis calea. Am mers până la capăt pentru ca de acum înainte orice persoană de culoare sau femeie care va candida să nu fie considerată nebună sau malefică."

Chisholm a scris că femeile pe care le-a cunoscut în guvern păreau să aibă un scop moral mai puternic și erau mai puțin dispuse să facă compromisuri. „O mare parte dintre femeile din Congres și din oricare alt organism legislativ ar putea servi ca o reamintire a faptului că adevăratul scop al politicienilor este să lucreze pentru oameni."

Drept replică la acuzațiile că avea ceva împotriva bărbaților și a albilor, a scris: „Nu sunt împotriva bărbaților, cum nu sunt nici împotriva albilor, deoarece înțeleg că albii, la fel ca negrii, sunt victimele unei societăți rasiste. Sunt produse ale timpului și locului în care se află. La fel și cu bărbații. Această societate este împotriva femeilor și împotriva persoanelor de culoare. A obligat bărbații să adopte comportamente discriminatorii împotriva femeilor. Pentru majoritatea bărbaților va fi foarte greu să scape de acestea – prea greu pentru mulți dintre ei".

În 1982, Chisholm a anunțat că nu dorește să fie realeasă în Congres. „Gata, îmi pun pălăria în cui“, a anunțat. S-a mutat în Palm Coast, Florida, unde a continuat să susțină prelegeri și să scrie. În 1993, președintele Bill Clinton a nominalizat-o pe Chisholm pentru funcția de ambasadoare a SUA în Jamaica, dar aceasta s-a retras din cauza sănătății precare.

Chisholm, care a murit pe 1 ianuarie 2005, a scris: „Dacă își va aminti cineva de mine, sper să fie până la urmă pentru ceea ce am făcut, nu pentru ce s-a întâmplat să fiu. Și sper că faptul că am reușit, după multe greutăți, să poată fi o sursă de inspirație, în special pentru femei.“

„Probabil ați venit să spălați vasele“

Când Diane Abbott a devenit prima membră de culoare din istoria parlamentului britanic, în 1978, la vârsta de 34 de ani, avusese parte de destule manifestări rasiste. De exemplu, când a participat la un bal elegant ca absolventă a Universității Cambridge. „Eram îmbrăcată de gală, într-o rochie de seară lungă, machiată și pusă la punct în cele mai mici detalii“, a scris într-un articol din *Times*, în 1997. „Și totuși, imediat ce am pășit înăuntru, la poartă cineva a venit în grabă spre mine și mi-a spus: *Ah, în regulă, cred că ați venit să spălați vasele*. Nu s-a întrebat de ce aș fi purtat o rochie de seară și diamante ca să fac asta. Știa doar că sunt o negresă și probabil locul meu era în bucătărie.“ Când a lucrat la Consiliul municipal din Westminster, în 1982, cei de la pază au încercat să o gonească.

Abbott a ajuns în Parlament împreună cu trei prieteni de culoare care câștigaseră locuri la aceleași alegeri. „Ceea ce am constatat prima dată

când am intrat în clădirea Parlamentului a fost că nici un funcționar nu credea că suntem membri“, le-a spus biografilor ei în 2017. Aprodul și cei de la pază îi întrebau adesea ce caută acolo sau îi împiedicau să meargă unde doreau.

Personalul de securitate nu era, de asemenea, dispus să permită accesul vizitatorilor de culoare în clădire. Abbott a organizat evenimente la parlament pentru a sprijini grupurile de culoare, dar deseori acestea începeau cu întârziere pentru că invitaților nu li se permitea accesul. În aprilie 1988, Abbott și cei trei colegi de culoare au trimis o scrisoare autorităților parlamentare făcând cunoscută problema. „De când eu și colegii mei suntem membri ai parlamentului au existat o serie de incidente care ne îngrijorează“, a scris aceasta. „Vizitatorii noștri sunt uneori tratați nepoliticos și în mod intenționat îndrumați greșit... Vizitatorii, dar și noi am fost îmbrânciți. Paznicii ne-au pus la îndoială identitatea, în încercarea nereușită de a ne pune în situații stânjenitoare.“ Când scrisoarea a părut că nu duce la nici un rezultat, Abbott a făcut publice acuzațiile, adresându-se presei.

La începutul anilor 1990, fratele lui Abbott, inginer civil, a participat la o cină a Institutului de Inginerie Civilă la Camera Lorzilor. În timpul discuțiilor a menționat că sora sa lucrează la Parlament. „La bucătărie?“, a venit și replica.

„Ca femeie de culoare și membră a parlamentului te poți confrunta cu două situații“, a spus Abbott într-un interviu din 2011. „Sexism – bărbații nu vor să te ia în serios, iar oamenii în general iau bărbații mai în serios decât pe tine. Și, de asemenea, rasism – oamenii cred că nu ai cum să fii la fel de bună, nu ai cum să fii la fel de competentă.“

Ca rezultat al misogynoirului, Abbott a fost asaltată de tweeturi abuzive. În 2017, consilierul conservator Alan Pearmain a postat pe Twitter o imagine cu un urangutan editat ca și când ar fi fost dat cu ruj, cu titlul: „Uitați de London Look (slogan Rimmel), adoptați lookul Dianei Abbott". Pearmain s-a apărat, subliniind: „Oamenii se supără din orice, nu-i așa?"

În 2016, *The Telegraph* a scris despre un fragment din biografia liderului opoziției, Jeremy Corbyn, care urma să fie publicată în curând. În 1987, spunea ziarul, când Abbott și Corbyn locuiseră scurt timp împreună, el venise cu doi prieteni în apartamentul pe care îl împărțeau ca să le-o arate pe Diane goală în patul lui. S-a dovedit că în carte nu exista un astfel de pasaj. Curând, articolele au sugerat că Abbott primise o funcție în cabinetul din umbră datorită relației ei cu Corbyn, cu 40 de ani în urmă. Că după ce lucrase 30 de ani în Parlament, nu obținuse pe drept funcția, ci fusese răsplătită cu ea pentru favoruri sexuale din trecutul îndepărtat.

În 1985, Abbott a scris pentru *West Indian World*: „Consider că albii vor tolera și chiar încuraja orice persoană de culoare pe care cred că o pot controla sau pe care nu o consideră inteligentă, dar, dacă sunt de părere că ai o minte proprie, se simt foarte amenințați... Ca femeie de culoare ești supusă mereu unei presiuni aparte. Celor mai mulți albi le este foarte greu să accepte o femeie de culoare într-o poziție de autoritate."

„Pare o menajeră foarte bună"

Cécile Kyenge, primul ministru de culoare din guvernul italian, s-a născut în Congo. În 1983, la vârsta de 19 ani, a imigrat în Italia unde a studiat

medicina și a devenit oftalmolog. Din 2013 până în 2014, a fost ministru al integrării, ajutând la asimilarea imigranților care acum formează aproximativ 7% din populație, în jur de patru milioane de persoane. Din 2014 până în 2019, a fost membră a Parlamentului European din partea Italiei.

Kyenge a fost ținta multor atacuri rasiste grave. În 2013, partidul de extremă dreapta Forza Nuova a aruncat trei manechine pătate cu sânge fals în fața unei primării unde aceasta trebuia să țină un discurs. Pablo De Luca, membru al Forza Nuova, a acuzat-o pe Kyenge că pune la cale „distrugerea identității naționale". A spus: „Cuvintele ei abundă de rasism împotriva culturii europene". Un celebru producător italian de vinuri, Fulvio Bressan, a numit-o „maimuță neagră murdară".

Roberto Calderoli, un fost vicepreședinte al Senatului italian, a spus într-o întâlnire publică: „Când văd poze cu Kyenge nu pot să nu mă gândesc la trăsăturile unui urangutan". Când a fost întrebată cu privire la comentarii, Kyenge a răspuns că nu va cere demisia lui Calderoli, dar a încurajat politicienii să „se gândească la felul în care comunică". A declarat pentru o agenție italiană de știri: „Nu interpretez cuvintele lui Calderoli ca pe o insultă personală, dar mă întristează din cauza imaginii pe care o creează Italiei".

Mario Borghezio, un membru al Parlamentului European, a declarat că s-a temut că Kyenge va impune Italiei „condiții tribale" și că va contribui la formarea unui administrații „bongo-bongo". „Poate fi o menajeră foarte bună", a adăugat. „Dar nu ministru în guvern." A arătat cu

entuziasm că Africa nu „produsese gene extraordinare“.

„Alți politicieni de extremă dreapta m-au numit *Zulu* și *maimuță congoleză*“, a declarat ziarului *Guardian*, în 2018. „Am primit amenințări cu moartea și acum trăiesc sub protecția poliției.“

În 2013, cineva din public a aruncat în ea cu banane în timp ce vorbea. A ratat la limită scena, iar ea le-a ignorat. Dar mai târziu a scris pe Twitter: „Cu atâția oameni care mor de foame, este atât de trist că irosim mâncarea“.

„Nu sunt atât de furioasă, pe cât sunt de hotărâtă“

O femeie politician de culoare deseori etichetată ca fiind furioasă este Maxine Waters. Născută în 1938, „prea slabă“, „prea neagră“ și semănând ca două picături de apă cu tatăl său, care își abandonase familia, a fost cel de-al cincilea dintre cei 13 copii crescuți de o mamă cu mari probleme financiare. „Chiar și să te faci *auzit* într-o astfel de familie numeroasă este extrem de dificil“, a declarat pentru *Ebony*, ceea ce probabil explică talentul ei pentru oratorie. În 1976 a fost aleasă în Adunarea Statului California, unde a insistat cu succes ca statul să se delimiteze de regimul de apartheid al Africii de Sud. A fost aleasă în Congres în 1991, unde s-a opus vehement războiului din Irak.

Poreclită „Kerosene Maxine“ și „Mad Max“ de adversarii care foloseau stereotipul femeii de culoare furioase, în 1994, Waters a fost implicată într-un schimb de replici cu Peter King, reprezentant republican în Congres, pentru a afla dacă acesta hărțuise o martoră în timpul unei

audieri privind controversa Whitewater. Ea credea că bărbații care depuseseră mărturie fuseseră tratați cu respect, în timp ce King o tratase pe femeie nepoliticos. King i-a spus să se așeze. Ea l-a invitat că tacă. A doua zi, acesta a ridicat problema în plen, deplângând vehement comportamentul ei.

Waters s-a năpustit la pupitru și a spus: „Mulțumesc foarte mult, doamnă președintă de ședință. Aseară, un membru al acestei Camere, Peter King, a trebuit să fie somat să tacă în timpul audierilor Comitetului pentru probleme bancare în cazul Whitewater. Acest lucru a fost necesar pentru că a hărțuit o martoră din partea Casei Albe, Maggie Williams. Mă bucur că am putut să o apăr. Doamnă președintă de ședință, s-au dus zilele în care bărbații puteau să hărțuiască și să intimideze femeile, să le marginalizeze și să le împiedice să vorbească."

S-a făcut imediat apel pentru a o opri din vorbit și pentru a șterge afirmațiile ei din înregistrare. Carrie Meek, reprezentanta Floridei, care prezida Camera, tot bătea cu ciocănelul, strigând: „Trebuie să vă opriți!" Waters continua fără să strige, dar vorbind tare și clar. „Sunt bucuroasă că am putut să o apăr. Acum facem parte din Cameră", a spus. „Suntem membri ai acestei Camere. Nu le vom permite bărbaților să ne intimideze și să ne împiedice să participăm."

Plenul s-a transformat în haos. Președinta tot lovea cu ciocanul. Bărbații își pierduseră mințile din cauza unei femei de culoare care îi califica drept sexiști. Au strigat pentru a o pedepsi, pentru a încheia ședința. Cineva a solicitat aducerea sceptrului, un toiag înalt de peste 100 de centimetri format din nuiele negre, făcut în 1841 și care are în vârf un uliu înaripat și un glob

auriu. Simpla plasare a acestuia în fața cuiva care creează haos în plen ar trebui să aibă efectul îndemnului la tăcere dintr-un roman cu Harry Potter. (La care ea ar fi trebuit să răspundă: *Expelliarmus!*). A existat ceva confuzie referitor la ce anume reprezenta sceptrul și unde se afla (era chiar în spatele pupitrului, sprijinit de perete) și la ce anume trebuia folosit, deoarece nu mai fusese utilizat din 1917. Dar 35 de secunde din discursul unei femei care deplângea sexismul au fost de ajuns pentru apeluri frenetice ca acesta să fie găsit cât mai repede, șters de praf și agitat insistent prin fața ei.

„Ați văzut vreodată ca bărbații să facă asta altor bărbați?“, a continuat Waters în timp ce președinta bătea cu ciocănelul și bărbații strigau. „Acesta este un bun exemplu a ceea ce vor să ne facă. Femeile acestei națiuni nu vor mai tolera un astfel de tratament. Mulțumesc, doamnă președinte.“ Și a părăsit brusc pupitrul.

„Să vină aprodul să o scoată afară!“, a strigat unul dintre congresmeni. Altul a spus că ar fi trebuit să i se arate sceptrul, deși nu se mai afla la pupitru. Cu siguranță Waters atinsese un punct sensibil. Tom Foley, președinte al Camerei, a preluat cuvântul pentru a face ordine. A spus: „După părerea președintei, deși, în sine, discursul nu a fost neparlamentar, prezidiul consideră comportamentul doamnei din California nepotrivit“ și nu i s-a mai permis să ia cuvântul tot restul zilei.

Așadar nu ceea ce spusese era problema, ci comportamentul ei?

Pat Schroeder din Colorado, care până atunci trecuse prin două decenii de sexism în Congres, a sărit în apărarea lui Waters. „Domnule președinte“, a spus, „sunt un pic confuză în ceea

ce privește cuvântul «comportament».“ Era de părere că Waters nu avea cum să audă solicitarea președintelui de a se opri în timp ce toți bărbații țipau și strigau. „Cum puteți vorbi de «comportament»?“, a întrebat Schroeder. Foley a replicat că Waters ar fi trebuit să se oprească din vorbit când i s-a cerut acest lucru. Cuvintele ei odioase au fost șterse din înregistrări. Mai târziu, Waters a spus că crezuse că președinta le spusese bărbaților care țipau să se oprească, nu ei, și nu avusese niciodată intenția de a nu se supune.

„Femeile sunt abia venite în acest loc“, a declarat pentru *Los Angeles Times* la puțin timp după scandal. „Se presupune că femeile ar trebui să-și cunoască locul. Îmi exercit drepturile și acest lucru este o noutate pentru bărbați. Nu este ușor pentru ei să accepte femeile ca parteneri egali.“ În 2017, după o confruntare cu președintele Donald Trump, aceasta a declarat pentru CNN: „Oamenii nu sunt obișnuiți ca o femeie, în special una afro-americană, să aibă o astfel de poziție de conducere“.

Este Maxine Waters furioasă? În 2018 a declarat pentru revista *Elle*: „Sunt un membru cu experiență al legislativului, care înțelege strategia, înțelege valoarea exprimării adevărului pentru putere și nu sunt nici pe departe atât de furioasă pe cât sunt de hotărâtă“.

În 2017 a avut cinci minute la dispoziție pentru a-l intervieva pe noul secretar al trezoreriei, Steven Mnuchin, în timpul unei întâlniri a Comitetului pentru servicii financiare al Camerei. Când l-a întrebat de ce nu răspunsese la o scrisoare pe care aceasta i-o trimisese cu două luni înainte, referitoare la legăturile financiare ale președintelui Trump cu Rusia, acesta a început să-i mulțumească pentru

serviciile ei, trăgând de timp astfel încât să nu mai fie nevoit să-i răspundă. „Îmi irosiți timpul!“, a strigat iar și iar în timp ce Mnuchin șovăia și tăia frunză la câini părând confuz. Înregistrarea s-a răspândit imediat și a inspirat un cântec gospel.

În 2017, după ce Waters l-a denunțat pe Trump în plen, Bill O'Reilly de la Fox News a fost întrebat ce părere are despre discurs. Evident, nu s-a putut gândi la nimic inteligent, așa că a răspuns: „Nu am auzit nici un cuvânt din ceea ce a spus. Mă uitam la peruca lui James Brown.“ Voia să spună că arăta ca un bărbat, o altă insultă răsuflată la adresa femeilor de culoare.

Drept răspuns, Waters i-a declarat lui Chris Hayes de la MSNBC: „Tot ce pot să spun este că sunt o femeie de culoare puternică și nu pot fi intimidată. Nu pot fi subminată. Nu vreau să se creadă că îmi e frică de Bill O'Reilly sau de oricine altcineva. Și aș vrea să le spun femeilor de pretutindeni: *Nu le permiteți acestor capete seci de dreapta, acestor oameni fără onoare să vă intimideze sau să vă sperie. Fiți voi înșivă. Faceți ce știți. Și haideți să discutăm în continuare despre problemele cu adevărat importante ale acestei țări.*“

„Puteți să repetați întrebarea?“

De două ori înainte de alegerile din 2020, un candidat la președinție a ales o femeie ca parteneră de campanie, într-o încercare disperată de a câștiga sprijin semnificativ. În 1984, candidatul democrat Walter Mondale a ales-o pe Geraldine Ferraro, reprezentanta în Congres a statului New York – prima femeie candidat la funcția de vicepreședinte de până în acel moment. Ronald Reagan, președintele în funcție,

era atât de popular, încât Mondale a fost nevoit să fie creativ pentru a câștiga voturi. Ferraro – care vorbea bine, era plăcută și competentă – putea câștiga voturile a milioane de femei. Nu a fost de ajuns. Mondale și Ferraro au pierdut la o diferență zdrobitoare.

Abia în 2008 avea să apară din nou o femeie pe lista unui partid important, când candidatul republican John McCain a numit-o ca parteneră de campanie pe Sarah Palin – și încă o dată s-a dovedit o mișcare disperată, căci McCain l-a avut ca adversar pe candidatul democrat Barack Obama. Plăcută și atrăgătoare ca o gură de aer proaspăt – cel puțin la început –, a sfârșit făcând mai mult rău campaniei decât să fie de ajutor.

Dar, în august 2020, când Joe Biden a ales-o pe Kamala Harris ca partener de campanie, a fost o alegere strategică. „Harris a fost aleasă când Biden părea că avea o șansă de câștig – nu a fost doar o mișcare disperată", a declarat Joanna Howes, director al Women's Vote Project, pentru *Washington Post* pe 1 noiembrie același an. „Ceea ce cred că a fost impresionant de data aceasta a fost numărul mare de femei în comparație cu 1984. Acum, ele ocupă funcții de guvernator, senator și membri ai Congresului."

Shaunna Thomas, cofondatoare a organizației feministe UltraViolet, a observat reacția campaniei lui Trump la alegerea lui Harris. „Au existat încă de la început atacuri sexiste, misogine și rasiste, care nu aveau absolut nimic de-a face cu trecutul ei sau cu stilul ei de leadership", a declarat ea pentru *Washington Post* pe 12 august. Ar fi fost mai puțin eficient pentru Trump, un bărbat alb mai în vârstă, să-l atace pe Biden, alt bărbat alb în vârstă. Este adevărat, Trump l-a numit „adormit", l-a acuzat că se

ascunsese în pivniță în timpul pandemiei și a sugerat că ar fi senil. Dar aceste critici au fost slabe. Atacurile vitriolice au fost rezervate pentru candidata de culoare, folosind drept ghid Manualul misoginului.

O femeie de culoare candidată la funcția de vicepreședinte se poate aștepta la „lipsă de respect, adică la un atac dublu asupra rasei și genului", a declarat pentru CNN Errin Haines, editor la site-ul de știri *the 19th*, cu o zi înainte ca Biden să anunțe alegerea lui Harris. „Se poate aștepta să fie atacată, denigrată și criticată pentru că îndrăznește să fie ambițioasă, capabilă și să aibă un cuvânt de spus în politica americană."

Pe lângă stereotipul rasist al femeii furioase și stereotipurile misogine de a fi alarmant de ambițioasă și foarte nesuferită, Harris a trebuit să suporte și teoriile privind locul său de naștere care fuseseră invocate cu câțiva ani în urmă în cazul președintelui Obama. Deși, fără îndoială, se născuse în Oakland, California, oponenții săi spuneau că nu e chiar cetățean SUA, deoarece părinții săi nu erau cetățeni la momentul nașterii sale, ignorând total cel de-al 14-lea amendament al Constituției. Cu alte cuvinte, Harris nu avea ce să caute acolo. Un alt atac a venit din partea conservatorilor Pat Robertson, Rush Limbaugh și Dinesh D'Souza, care au afirmat că nu era îndeajuns de neagră pentru a se numi de culoare: mama ei era din India, iar tatăl, jamaican de origine africană, iar dacă ea se consideră de culoare înseamnă că e un semn clar de lipsă de autenticitate. Dar chiar și dacă nu era îndeajuns de neagră, tot era o negresă furioasă și obraznică.

Era mai ușor să răspândești stereotipuri sexiste și rasiste despre Harris decât să îi ataci

pregătirea impresionantă. Cu o diplomă în drept, obținută în 1990, Harris s-a alăturat biroului procurorului districtual din Alameda instrumentând cazuri de abuzuri sexuale asupra minorilor înainte de a lucra ca avocat și șef al Diviziei pentru copii și familii din biroul procurorului districtual din San Francisco. În 2003 a fost aleasă procuror districtual în San Fancisco. Dornică să-i ajute pe cei care erau la prima abatere privind drogurile ca să nu se mai întoarcă pe străzi, a creat un program inovator pentru a le oferi posibilitatea de a obține o diplomă de liceu și de a-și găsi un loc de muncă. Departamentul de Justiție al SUA a numit programul lui Harris un model național de inovație în domeniul aplicării legii.

În 2010, Harris a fost aleasă procuror general al Californiei, conducând cel mai mare departament de justiție statal din țară. Refuzând să accepte înțelegerea mizerabilă pe care marile bănci o ofereau californienilor care își pierduseră casele în criza economică din 2008–2009, ea a obținut un acord pentru 20 de miliarde de dolari. A fost aleasă senator de California în 2018, alăturându-se Comitetului restrâns pentru informații al Senatului, unde a lucrat pentru a proteja SUA împotriva amenințărilor externe. Modul ei tăios și necruțător de a interoga martorii în timpul mai multor audieri televizate la nivel național au făcut-o să fie remarcată de alți politicieni și de publicul american în general. Poate cel mai impresionant moment al său a avut loc când l-a interogat pe procurorul general Bill Barr cu privire la investigația Mueller din mai 2019.

– Domnule procuror general Barr, președintele sau oricine altcineva de la Casa Albă v-a cerut ori

sugerat vreodată să deschideți o investigație asupra cuiva? a întrebat.

– Ăăă, n-aș... n-aș, ăăă..., s-a bâlbâit Barr.

– Da sau nu? a întrebat ea încruntându-se.

– Puteți repeta întrebarea? a solicitat acesta, privind neajutorat în jur.

– Desigur. Președintele sau oricine altcineva de la Casa Albă v-a cerut ori sugerat vreodată să deschideți o investigație asupra cuiva? Da sau nu, vă rog, domnule.

– Um. Președintele sau oricine altcineva...

– Credeți că dacă vă amintiți ceva de genul acesta ne veți putea spune și nouă?

– Da, dar încerc să înțeleg la ce vă referiți când spuneți *sugerat*. Adică au existat discuții pe diverse teme, și-a fluturat mâna în aer pentru scurt timp, că... nu mi-au *cerut* să deschid o investigație.

– Poate v-au sugerat? a dat din cap și s-a uitat din nou încruntată.

– Nu știu. N-aș spune că mi-au sugerat.

– V-au dat de înțeles?

– Nu știu.

– Au insinuat?

În acest punct, Barr a renunțat să mai răspundă și doar a schițat niște grimase.

– Nu știți, a spus Harris. Bine.

Capitolul 14

Să i se taie capul!

Bărbații se tem că femeile vor râde de ei.
Femeile să tem că bărbații le vor ucide.

Margaret Atwood

Când Manualul misoginului este aplicat nestingherit fără a fi contestat de vreo femeie incomodă care refuză să treacă înapoi în banca ei, rezultatul poate fi moartea. Una dintre cele mai puternice imagini ale uciderii unei femei în mitologia antică este cea a eroului Perseu ținând în mână capul monstruoasei Medusa, cea cu șerpi în loc de păr. Virtutea triumfase asupra răului. Un bărbat pusese în sfârșit în banca ei o femeie neascultătoare; supusese puterea ei feminină și readusese în lume siguranța bărbaților mânuitori de săbii.

Povestea Medusei este mult mai profundă decât la suprafață. Medusa a fost inițial o zeiță a înțelepciunii feminine din nordul Africii. Șerpii – care locuiesc în pântecul adânc al pământului – erau venerați pentru legătura lor cu puterea feminină sacră. Erau, de asemenea, simboluri ale vindecării și reînnoirii. Năpârlind, aceștia renasc mai tineri și mai sănătoși. (Există un motiv pentru care, în 1910, Asociația Medicală Americană a ales ca simbol toiagul lui Asclepios, zeul grec al vindecării, cu doi șerpi încolăciți, alegere profetică prefigurând spirala dublă a ADN-ului.)

Timp de multe secole, puterea divină a șarpelui a jucat un rol important în multe religii din zona Mediteranei. Templele malteze în formă de pântec, dedicate femeii grase sacre, sunt acoperite cu spirale de șerpi. Statuetele zeițelor minoice cu șerpi, datând din jurul anilor 1600 î.Hr., le înfățișează pe acestea ținând fiecare câte un șarpe în mână, posibil un simbol al puterii feminine. Zeița egipteană a extazului sacru și a plăcerii sexuale, Qetesh, poartă pe cap o lună și ține un șarpe în mână. Templele lui Astarte, zeița feniciană a sexualității și fertilității, erau

decorate cu șerpi. Furiile, zeițele răzbunării, erau deseori înfățișate ca având șerpi în loc de păr. Vrăjitoarea Medeea zbura într-un car tras de șerpi. Bacantele grecești care omorau bărbați purtau șerpi vii drept bijuterii. Baziliscul, un șarpe despre care se credea că putea ucide cu o singură privire, se născuse din sângele menstrual.

Faimosul Oracol din Delphi, Grecia, dedicat zeului Apollo, a fost inițial un altar dedicat unui șarpe gigant, Python, despre care se spunea că ar face profeții de pe la 1400 î.Hr. Numele Delphi – care înseamnă *pântec* – poate însemna că zeița primordială, Gaia, mama ancestrală a tuturor formelor de viață de pe pământ, era venerată acolo. Dar, cam șapte secole mai târziu, Apollo (sau mai degrabă preoții acestuia) l-au ucis pe Python, i-au luat locul și la fiecare patru ani sărbătoreau masacrul organizând evenimente sportive pline de testosteron – Jocurile Pythice, unde bărbații se băteau până cădeau lați și se întreceau cu carele alergând în cerc. Apollo a numit-o pe marea sa preoteasă Pythia după numele șarpelui, dar aceasta era sub controlul ferm al bărbaților.

Conform mitologului Joseph Campbell, povestea uciderii Medusei – și, ar fi corect să spunem, cea a lui Python – a fost creată de bărbații invadatori pentru a-și justifica agresiunea. „De câte ori veneau grecii“, a scris, „în fiecare vale, insulă, peșteră, exista o manifestare locală a zeiței-mamă.“ Pentru a obține puterea, trebuiau să-i taie capul acesteia. Apollo l-a ucis pe Python. Perseu a decapitat-o pe Medusa. Copilul Hercule a strangulat doi șerpi pe care geloasa zeiță Hera îi trimisese să-l omoare pe fiul nelegitim al soțului său. Autorii Facerii din

Biblie s-au asigurat că șerpii sunt percepuți ca înșelători, manipulatori și răi pentru totdeauna, fapt pentru care sfântul Patrick i-a alungat din Irlanda, fiind venerat de-a pururi pentru asta. Aceste povești ne dau informații despre respingerea insistentă a puterii feminine divine, înlocuită de un bărbat îmbrăcat în armură de luptă care agită un buzdugan.

Un aspect al poveștii Medusei pe care majoritatea oamenilor nu-l cunosc este că Neptun a violat-o în templul zeiței Minerva, iar aceasta, furioasă pe o asemenea pângărire, a dat vina pe victimă – unele lucruri nu se schimbă niciodată –, nu pe violator, și a transformat-o într-un monstru cu șerpi în loc de păr, a cărui privire putea transforma oamenii în stane de piatră. În mod straniu, șerpii reprezintă nu doar divinul feminin, dar, având în vedere forma lor falică, și penisul. Nu e extraordinar de greu să ne-o imaginăm pe Medusa cu penisuri mișcătoare în loc de păr. În mod clar, ea – și toate celelalte femei perfide – reprezintă nu doar puterea feminină înfricoșătoare, dar și emascularea, care pentru unii bărbați este același lucru. (De unde, Dumnezeule, proveneau toate penisurile acelea de pe capul Medusei? Și îi hrănea oare cu ovăz și boabe de porumb?) Perseu, tăindu-i capul emasculatoarei – femeia slăbind bărbatul fie fizic, prin dorința sexuală, fie metaforic, luându-i puterea – a salvat patriarhatul. Tucker Carlson probabil este foarte bucuros.

Simbolismul captivant al Medusei nu s-a diminuat niciodată. Maria Antoaneta era deseori înfățișată ca un monstru cu șerpi în păr. În secolul al XIX-lea, activista pentru drepturile femeilor Susan B. Anthony a recunoscut că lumea era încă plină până la saturație de Meduse sau de

Persei. „Femeile trebuie să reflecte sentimentele acestor bărbați“, a scris. „Și, dacă nu o fac, atunci li se taie capul.“

Multe femei care au candidat la funcții publice înalte au fost portretizate în mediul online ca Meduse cu gâtul tăiat, inclusiv Angela Merkel, Theresa May (numită Maydusa într-o memă) și Elizabeth Warren. Dar poate cel mai deranjant portret este o memă din 2016 cu fața lui Donald Trump lipită pe trupul tânăr, musculos, al statuii lui Benvenuto Cellini, din 1554, care-l înfățișa pe Perseu ținând capul lui Hillary Clinton, rânjind hidos, de părul din care ies șerpi. La puțin timp după anunțul lui Biden cu privire la alegerea lui Harris ca parteneră de candidatură, o imagine a acesteia cu șerpi mișcători în loc de păr a ajuns pe rețelele de socializare. Reacția la astfel de imagini este, de obicei, slabă. Este un stereotip atât de vechi, încât devine plictisitor.

Dar în mai 2017, când comedianta Kathy Griffin a postat o fotografie cu ea ținând în mână o mască înfățișând capul tăiat al lui Trump, a fost concediată de la CNN, pusă pe lista neagră, amenințată cu acuzația de conspirație la asasinarea președintelui și i s-a interzis să mai călătorească cu avionul timp de două luni, deoarece numele ei era pe lista pasagerilor cu interdicție de zbor, laolaltă cu toți teroriștii. Tăiați-i *lui* capul pur și simplu nu este permis.

Dacă o decapitare la propriu merge prea departe în societatea noastră aparent civilizată, există întotdeauna opțiunea de a o trimite la închisoare. În 1872, Victoria Woodhull a fost prima femeie care a candidat vreodată la președinția SUA. În *The Highest Glass Ceiling: Womens Quest for the American Presidency* (*Cel mai înalt plafon de sticlă: încercarea femeilor de a obține*

președinția), autoarea Ellen Fitzpatrick a scris: „Doar ambiția îi ținea pe unii deoparte, și cei mai vehemenți critici ai ei... au asemănat-o chiar cu diavolul. În loc să o trimită la Casa Albă, au existat dintre cei care și-au dorit să o vadă la închisoare în ziua alegerilor."

Un secol și jumătate mai târziu, în 2016, același sentiment a fost valabil în ceea ce o privea Hillary Clinton la Convenția Națională a Partidului Republican, unde a fost asemănată cu diavolul și amenințată cu închisoarea. „Știm că îi plac costumele ei cu pantaloni... Ce merită cu adevărat este o salopetă portocalie!", a strigat Darryl Glenn, candidatul republican pentru Senat din partea statului Colorado, într-un ropot de aplauze. În a doua zi a convenției, guvernatorul statului New Jersey, Chris Christie, a făcut pe procurorul într-un proces mimat, numind fiecare dintre infracțiunile lui Clinton în strigătele bucuroase ale publicului: „Vinovată! Vinovată!" Mulțimea a profitat de fiecare ocazie pentru a scanda „Închideți-o!" La o manifestație din iunie 2016, susținătorii lui Trump au strigat: „Spânzurați-o!"

Deși Clinton a reușit să rămână, la propriu, cu capul pe umeri, de-a lungul istoriei, unele femei puternice chiar l-au pierdut pe al lor, tot la propriu: Anne Boleyn, Maria, regina Scoției, și Maria Antoaneta, în timp ce Hypatia a fost sfâșiată în bucăți și arsă, iar Cleopatra, deși a rămas întreagă, și-a pierdut viața. Dar, ca să nu credem cumva că uciderea femeilor puternice este strict un lucru din trecutul îndepărtat, să ne uităm o clipă la istoria recentă.

În 1984, poliția a arestat un îngrijitor de la o companie unde Geraldine Ferraro, candidata la postul de vicepreședinte, urma să țină un discurs,

pentru că plănuise să o omoare cu ajutorul unui arc cu săgeți. Au găsit armele – și un pistol – în portbagajul mașinii sale. Potențialul asasin a simțit că femeia nu ar fi trebuit să fie vicepreședinte.

În timpul întâlnirii cu alegătorii, în 2011, Gabrielle Giffords, congresmenă de Arizona, în vârstă de 42 de ani, a fost împușcată în cap într-un atac armat în masă împreună cu alte șase persoane, inclusiv o fetiță de nouă ani. Deși Gifford a supraviețuit, încă îi este greu să vorbească și să meargă și și-a pierdut vederea în proporție de 50% la ambii ochi. Atacatorul ei credea că femeile nu ar fi trebuit să ocupe funcții de putere. În 2016, Jo Cox, membră a parlamentului britanic în vârstă de 38 de ani, a fost împușcată și înjunghiată mortal pe stradă, în timp ce se îndrepta către o întâlnire cu alegătorii, de un bărbat extremist de dreapta.

Pe 14 martie 2018, Marielle Franco în vârstă de 38 de ani, consilieră a Camerei Municipale din Rio de Janeiro, din partea Partidului Social-Liberal, a fost asasinată în mașină împreună cu șoferul ei. Franco era o femeie de culoare lesbiană, dintr-o favelă săracă, și luptase împotriva violenței poliției asupra persoanelor LGBTQ și împotriva violenței de gen și militase pentru drepturile de reproducere și pentru drepturile locuitorilor din favele. Se spune că un suspect, un ofițer de poliție, a fost ucis în timp ce încerca să se opună arestării. Alți doi foști ofițeri sunt în închisoare și așteaptă să fie judecați, iar cinci persoane au fost acuzate de obstrucționarea justiției, deoarece au ascuns probe. Dovezile par să indice că lovitura a fost ordonată de cineva la nivel înalt din guvern. Deși Franco era antipatizată pentru că era o lesbiană cu gura

mare, este greu de spus dacă aceste atribute au avut vreun rol în asasinarea sa. În cinci luni, alți zece activiști politici brazilieni au fost uciși, iar toți erau bărbați.

Într-adevăr, o modalitate de a determina dacă abuzul este bazat pe gen este de a compara amenințările la adresa politicienilor și activiștilor femei și bărbați dintr-o anumită țară, de a lua în considerare cultura generală a violenței și de a analiza motivele atacatorilor. De exemplu, asasinatele asupra lui Benazir Bhutto din Pakistan și Indira Ghandi din India par să nu fi avut nimic de-a face cu genul lor.

Trebuie, de asemenea, să analizăm dacă există o diferență semnificativă între tipurile de amenințări adresate bărbaților și cele la adresa femeilor. De exemplu, sunt femeile amenințate că vor fi jupuite de vii, tranșate, scufundate în acid, sfâșiate în bucăți și primesc insulte tipice pentru sexul căruia îi aparțin, cum ar fi vacă, scroafă, cățea, scorpie și curvă? De exemplu, Katharina Schulze, copreședinte al Partidului Verzilor din Bavaria, a declarat că aproximativ 20% dintre e-mailurile primite de ea erau abuzive, multe amenințări cu violul, conform unei investigații din 2019 a BBC *Newsnight*. Copreședintele Verzilor, Ludwig Hartmann, bărbat, care susține exact aceleași politici, primește mesaje în care este numit comunist.

Prima doamnă a Namibiei, Monica Geingos, a observat, de asemenea, diferențe de gen în insultele aduse atât ei, cât și soțului, președintele Hage Geingob. Trolii online l-au numit „oximoron imbecil“. Într-un clip publicat de aceasta de ziua Internațională a Femeilor, pe 8 martie 2021, Geingos a declarat: „Nu știu ce naiba este un oximoron imbecil“ (și cred că mulți

dintre noi nu știu), „dar de ce nu mi se adresează și mie astfel de insulte neutre? Vreau să fiu și eu un oximoron imbecil. Nu vreau să fiu o obsedată de avere, o târfă, o mamă rea, o stricată. Nu vreau să fiu întrebată când am de gând să fac un copil, să mi se spună că sunt prea ambițioasă, prea zgomotoasă și că ar trebui să tac."

În fiecare dimineață a săptămânii, una dintre primele sarcini ale personalului lui Diane Abbott, prima femeie de culoare aleasă în Parlamentul britanic, era să șteargă și să blocheze mesajele abuzive, „de obicei în timp ce luăm micul-dejun", a declarat un angajat într-un raport al Parlamentului purtând titlul „Intimidarea în viața publică". „Stăm cu fulgii de ovăz într-o mână, iar cu cealaltă ștergem mesajele abuzive." Cele care par cu adevărat amenințătoare sunt direcționate către poliție.

În timpul unui studiu efectuat pe parcursul a 158 de zile din 2017, Amnesty International a descoperit că, dintre cei 650 de membri ai parlamentului, Abbott a fost ținta a aproape o treime din tweeturile abuzive, un număr care a crescut la mai mult de 45% în săptămânile dinaintea alegerilor generale. Asta înseamnă o medie de 51 de tweeturi de amenințare pe zi.

Abbott le-a spus celor de la Amnesty: „Numărul acestora este ceea ce le face să fie atât de epuizante, de agasante, de îngrijorătoare. Volumul imens. Și volumul de ură de care oamenii dau dovadă... Sunt deosebit de rasiste și de specifice genului, deoarece oamenii vorbesc despre viol și despre felul în care arăt într-o manieră în care nu ar vorbi despre un bărbat. Sunt abuzată ca femeie politician și, la fel, ca politician de culoare."

„Am primit amenințări cu moartea“, a spus în fața Parlamentului pe 12 iulie 2017. „Oamenii postează pe Twitter că ar trebui să fiu spânzurată, dacă s-ar găsi un copac îndeajuns de mare ca să suporte greutatea scorpiei grase... Am primit amenințări cu violul, am fost descrisă ca fiind o nenorocită, jalnică, inutilă, grasă și neagră, o cățea neagră urâtă și grasă, iar și iar.“

Când Abbott a vorbit cu polițiștii care lucrau la ancheta morții lui Jo Cox, a aflat că atacatorul umpluse pereții unei camere cu fotografii ale victimei. Abbott s-a gândit: „Nici nu mă îndoiesc că cineva, undeva, are o cameră întreagă plină cu fotografii de-ale mele“. I s-a părut deosebit de deranjant că poliția nu a acționat când a primit amenințările cu moartea la adresa ei, dar a arestat un bărbat care a amenințat că omoară o membră albă a parlamentului.

Rețelele de socializare sunt o armă a patriarhatului, un nou instrument puternic din Manualul misoginului pentru a amenința, abuza și desconsidera femeile puternice. Au fost necesari zeci de ani pentru ca primele zvonuri despre Isabela de Bavaria să apară, secole pentru ca acestea să se întipărească în conștiința publică. Acum, libeliștii nu mai tipăresc câteva pamflete scandaloase într-o țară străină, nu le mai strecoară ilegal într-o capitală în bagajele nobililor și nici nu le mai vând pe sub mână în librării obscure, așa cum făceau pentru a o denigra pe Maria Antoaneta. Nici misoginii nu mai stau la birou să scrie scrisori pe care să le pună în plicuri cu adresă și să le dea drumul în cutiile poștale. Acum, doar apăsând un buton... bum! Face înconjurul lumii, devine viral în câteva ore, pedepsind cu cruzime o femeie pentru că a încălcat limitele impuse de patriarhat.

Hărțuirea online este o formă de impunere publică a rolurilor de gen, cam cum ai târâi o femeie cu gura mare la butucii din piața orașului, i-ai pune căpăstrul bârfitoarei și apoi ai arunca cu legume stricate în ea. Numai că, în zilele noastre, abuzatorii pot să facă acest lucru stând acasă, bând cafea și rămânând complet anonimi. Scopul acțiunilor lor este să o reducă la tăcere, să o oblige să se conformeze. Pentru ca ea să știe că va fi umilită până când înțelege că așa trebuie să facă.

Diane Abbott s-a confruntat cu toate acestea peste trei decenii. Dar multe alte femei renunță. În noiembrie 2019, câteva dintre cele 18 femei membre ale parlamentului britanic care au anunțat că nu doresc să fie realese în luna următoare au declarat că abuzurile violente au fost un factor-cheie în luarea deciziei.

„Sunt epuizată, m-am săturat de toată această încălcare a vieții private și de răutatea și de intimidarea care au devenit ceva obișnuit“, a scris Heidi Allen, membră a parlamentului, într-o scrisoare către alegătorii săi, în care explica de ce a ales să revină la viața privată. „Nimeni în funcția mea nu ar trebui să fie nevoit să tolereze amenințări, e-mailuri agresive, strigăte pe stradă, înjurături pe rețelele de socializare și nici să fie nevoit să-și instaleze în casă alarme de panică.“

În 2019, Paula Sheriff, membră a parlamentului, a solicitat în plenul Camerei Comunelor ca prim-ministrul Boris Johnson să-și tempereze limbajul „ofensator, periculos și inflamator“, care ducea adesea la amenințări cu abuzul, în mare parte la adresa femeilor politician. A vorbit cu patimă despre amenințările cu moartea pe care ea și colegele ei le-au primit, amenințări care îl citau pe prim-

ministru. *Tu, scorpie grasă. Vacă proastă. Nu voi fi fericit decât când vei atârna de un stâlp.* Totuși Johnson a respins abuzul ca fiind „absurd“ și acuzând politicienele că creaseră un climat politic controversat care provocase abuzul.

În mod similar, Gretchen Whitmer, guvernatoarea statului Michigan, i-a cerut președintelui Donald Trump să oprească incitarea la violență împotriva ei. De fiecare dată când râdea de ea la mitingurile electorale, numărul amenințărilor pe care le primea creștea alarmant. Furia împotriva ei a trecut dincolo de simplul abuz online. În octombrie 2020, 13 membri ai unui grup care îl susțineau pe Trump au fost arestați deoarece complotaseră să o răpească pe Whitmer, să o judece pentru trădare și, eventual, să o execute.

În loc să-și domolească discursul, doar câteva zile mai târziu, Trump a atacat-o în cursul unei manifestații pentru că închisese școlile în timpul celor mai dure două luni ale pandemiei de COVID-19. „La închisoare cu ea“, striga mulțimea. „La închisoare cu ea“, repeta Trump zâmbind. „La închisoare cu *toate*.“

Whitmer a postat pe Twitter că atacul lui Trump era „exact retorica care m-a pus pe mine, familia mea și alți oficiali ai guvernului în pericol... Trebuie să înceteze.“

La un eveniment electoral din 2016, Trump a părut să insinueze că Hillary Clinton ar trebui împușcată. „Hillary vrea să abolească al Doilea Amendament [privind dreptul de a deține arme]. Apropo, dacă va avea posibilitatea să-și aleagă judecătorii, nu veți mai putea face nimic, oameni buni“, a declarat Trump la o manifestație din Carolina de Nord. „Deși, având în vedere al Doilea Amendament, poată că da, cine știe.“

Pe 7 noiembrie 2021, Paul Gosar, congresmen de Arizona, a postat pe Twitter un clip de 90 de secunde, editat în stil anime, în care el îi tăia gâtul Alexandriei Ocasio-Cortez, reprezentantă în Congres a statului New York. Dacă Gosar ar fi fost un om de rând, Twitter ar fi șters postarea. Dar, din moment ce oficialilor s-ar părea că li se permite să posteze mesaje violente, Twitter a lăsat postarea, numind-o „de interes general", deși a pus o atenționare menționând că încalcă regulile privind „comportamentul care promovează ura". Postarea a provocat un scandal la nivel național. Reprezentantul Californiei în Congres, Ted Lieu, a postat pe Twitter: „În orice companie din America, dacă un angajat ar fi făcut un clip anime în care omora un coleg, persoana aceea ar fi fost concediată".

Gosar a șters postarea, dar a subliniat că cei care îl critică fac din țânțar armăsar și că, în mod evident, nu au deloc simțul umorului. Adversarii lui făceau „o caracterizare greșită unui filmuleț animat". A declarat că postarea sa „nu a avut intenția să descrie nici un act de vătămare sau violență împotriva persoanei înfățișate" (ceea ce ne face să ne întrebăm dacă este de părere că tăierea gâtului unei persoane este inofensivă și nonviolentă). A afirmat că filmulețul este „o portretizare simbolică a luptei împotriva politicii privind imigrarea... Indiferent cât de mult ar încerca stânga să mă reducă la tăcere, voi vorbi împotriva amnistiei pentru imigranții ilegali."

Gosar nu i-a cerut niciodată scuze reprezentantei Ocasio-Cortez. Într-un discurs din 17 noiembrie din plenul Camerei înaintea unui vot de blam pentru Gosar, liderul minorității, Kevin McCarthy, a numit această procedură „un abuz de putere", a scos în evidență

comportamentul neadecvat al membrilor democrați (deși nici un caz nu implicase amenințări cu moartea la adresa colegilor lor) și a vorbit cu emfază despre inflație și prețurile mari, printre alte fapte ale democraților. Adresându-se Camerei, la puțin timp după aceea, Ocasio-Cortez a spus: „Este o zi tristă în care un membru care conduce un partid politic în Statele Unite ale Americii nu se poate aduna să spună că publicarea unui material care descrie uciderea unui membru al Congresului este greșită și în schimb decide să se aventureze într-o digresiune vorbind despre prețul petrolului și inflație. Ce e așa de greu? Ce e așa de greu să recunoști că ceea ce ai făcut este greșit?“

Camera i-a dat un vot de blam lui Gosar mai mult pentru a se situa pe linia partidului, și doar doi republicani (Liz Cheney din Wyoming și Adam Kinzinger din Illinois) s-au alăturat. Aparent, toți ceilalți republicani s-au prins că filmarea fusese o glumă. La câteva minute după vot, în semn de sfidare, Gosar a redistribuit filmarea.

Laura Boldrini, președinta Parlamentului italian între 2013 și 2018, a fost amenințată că va fi violată în grup și decapitată și o efigie a sa a fost arsă. Într-o zi a primit un glonț prin poștă. „Moarte lui Boldrini“ scria cu vopsea pe nenumărate ziduri în toată Italia. Stă într-o casă sigură în timpul campaniei pentru alegeri. „Cei care urăsc emigranții și cei care urăsc femeile în funcții de putere au același cadru cultural“, a explicat aceasta. A început să posteze pe pagina sa de Facebook numele hărțuitorilor săi.

Un studiu interparlamentar din 2016 privind sexismul, hărțuirea și violența împotriva femeilor parlamentar a chestionat parlamentare din 39 de

țări. Peste 80% dintre respondente au spus că au fost victimele abuzului, iar 44% au primit amenințări cu moartea, violul, violența sau răpirea și omorârea copiilor lor. O membră a parlamentului european primise peste 500 de amenințări cu violul pe Twitter în patru zile. Ciudat, unii abuzatori amenințau femeile că *nu* le vor viola pentru că erau prea urâte (nu era genul de amenințare care să insufle frică și teroare în victimele lor). Aproximativ 20% au raportat că fuseseră lovite, împinse și bătute.

„Îmi cer scuze dacă s-a simțit cineva jignit"

O provincie din inima Canadei, Alberta, a cunoscut o explozie de abuzuri sexiste după ce Rachel Notley a devenit premier, în 2015. „Nu o numesc idioată, ci folosesc cuvântul cu c", a declarat Cristina Stasia, consultantă în domeniul egalității de gen, pentru Canadian Broadcasting Corporation. „Ei nu spun că este prea progresistă, ci spun despre ea că este curvă. Și există o furie aici în legătură cu faptul că avem o femeie care ne conduce provincia."

Politicienii bărbați din Alberta nu au experimentat niciodată nivelul de răutate îndreptat împotriva lui Notley. Un studiu a numit-o pe Notley cel mai amenințat premier din toate timpurile. Alberta, o provincie istorică a cowboylor, acum concentrată în principal pe industria petrolului și a gazelor, nu a primit ușor faptul că femeia premier încerca să rezolve problemele schimbărilor climatice.

„Cineva trebuie să fie suficient de curajos și să o omoare", a postat un misogin. Altul a spus: „Curva aia proastă o să fie împușcată". Alte

postări sugerau ca Notley să fie omorâtă, înjunghiată, aruncată într-o mașină de tocat copaci. O memă înfățișa o fotografie cu Notley privită prin luneta unei pușți. Când Notley a numit primul cabinet din istoria Canadei echilibrat din punctul de vedere al reprezentării sexelor, furia sexistă a explodat din nou.

Organizatorii unui turneu de golf pentru directori din industria petrolieră au ridicat o fotografie mare cu Notley drept țintă pentru ca participanții să o lovească cu mingile de golf. Un clip înfățișând doi bărbați care treceau peste fotografia ei cu mașinuța de golf a fost publicat online. Mesajul era clar: Notley merita să fie lovită puternic cu mingile de golf. Merita să fie călcată cu mașina. Când a fost contactat în legătură cu comportamentul misogin, organizatorul a răspuns nonșalant că „își cere scuze dacă s-a simțit cineva jignit".

Când, în 2016, un candidat la conducerea unui partid politic din opoziție, Chris Alexander, a organizat o manifestație, s-a scandat „La închisoare cu ea!", cuvinte care au reverberat în mulțime. Se pare că vorbele lui Trump deveniseră internaționale.

Ce se întâmplă aici din punct de vedere psihologic? Există vreun arhetip al lui Jung al răului feminin atât de adânc înrădăcinat în subconștientul uman încât să ne dorim să ucidem sau, într-o eră puțin mai civilizată, să aruncăm pe cineva în închisoare? Se tem bărbații să nu fie emasculați? După cum a spus prezentatorul Fox News, Tucker Carlson, dacă Hillary Clinton ar fi președinte „cât timp crezi că i-ar lua până să te castreze?"

Rezultatul lui „Să i se taie capul!" este deseori reducerea la tăcere cu succes a femeilor. Un

studiu australian din 2014 a constatat că majoritatea femeilor care se gândiseră la o carieră în politică aveau mai puține șanse să urmeze una din cauza misoginismului cu care se confruntase Julia Gillard. În 2020, Blair Williams, care și-a scris teza de doctorat pe tema mediatizării a cinci femei prim-ministru din Marea Britanie, Australia și Noua Zeelandă, a declarat pentru Australian Broadcasting Company: „Vezi mult mai multe fete și femei care spun că nu vor să intre în politică pentru că nu vor să experimenteze genul acesta de sexism și nu vor ca întreaga lor viață personală să fie criticată".

Rezultatul final al amenințărilor și abuzurilor este că femeile și fetele dornice să urmeze o carieră politică ar putea decide că pur și simplu nu merită. Cine ar dori să se confrunte aproape zilnic cu amenințări de viol, moarte și răpirea copiilor? Reducându-le la tăcere, Manualul misoginului le pune în banca lor. Patriarhatul câștigă.

Capitolul 15

Distrugerea Manualului misoginului

Tăcerea ta nu te va apăra.

Audre Lorde, poetă și feministă, 1934–1992

Cum ar arăta lumea dacă misoginismul ar fi aruncat la coșul de gunoi al istoriei? Dacă aproximativ jumătate dintre președinți, prim-miniștri, senatori, parlamentari, guvernatori,

primari și alți politicieni ar fi femei? Într-un interviu pentru această carte, Francesca Donner, fostă directoare pe probleme de egalitate de gen la *New York Times*, a mărturisit că inițial i-a fost greu să-și imagineze o astfel de lume. „Ca un emoji cu capul explodat", a răspuns în final. „Ar fi un loc radical diferit. Imaginați-vă o situație în care companiile din Fortune 500 ar avea 250 de directori femei. Sau dacă în Congres jumătate dintre reprezentanți ar fi femei. Ce legi ar avea prioritate? Legi privind îngrijirea copiilor, sănătatea, dificultățile cu care se confruntă femeile care lucrează? Oare am începe să auzim de la familii ce anume este cu adevărat important... Imaginați-vă dacă speranțele noastre pentru băieți și fete ar fi aceleași."

Este oare posibilă o astfel de lume? După mii de ani de decapitări, trageri în țeapă, reduceri la tăcere sau luarea în râs a femeilor puternice din politică, oare misoginismul va dispărea vreodată? Ce putem face în clipa de față cu toate instrumentele pe care le avem la îndemână pentru a opri o astfel de gândire otrăvită care afectează negativ jumătate din populație? Cum scăpăm de puternicul paleomisoginism care se ține scai de noi de sute de generații ca un blestem permanent?

O modalitate de a-i reduce cel puțin cruzimea este să obligăm platformele de socializare să împiedice proliferarea rapidă a informațiilor false și sexiste despre femeile politician. Pe 6 august 2020, peste 100 de femei politician din întreaga lume – inclusiv președintele Camerei Reprezentanților Nancy Pelosi și reprezentantele Jackie Speier, Alexandria Ocasio-Cortez și Ilhan Omar – au semnat o scrisoare către directorul executiv Mark Zuckerberg și directorul de

operațiuni Sheryl Sandberg, insistând ca Facebook să ia măsuri pentru combaterea sexismului pe această platformă, în mod deosebit a atacurilor îndreptate asupra candidatelor. „Mare parte din conținutul instigator la ură împotriva femeilor pe Facebook este amplificat de algoritmii dumneavoastră", menționa scrisoarea, „iar acest lucru recompensează anumite puncte de vedere extreme și periculoase cu o acoperire și vizibilitate mai mari, creând un teren fertil pentru creșterea prejudecăților."

Cu câteva zile mai înainte, pe 30 iulie, Facebook nu eliminase o postare în care Nancy Pelosi părea beată criță (ea declarase în repetate rânduri că nu este consumatoare de alcool) într-un filmuleț modificat care îi încetinea vorbirea. Deși Twitter și YouTube eliminaseră clipul fals, Facebook l-a etichetat „parțial adevărat". (Care parte era adevărată? Faptul că este în viață?) În câteva zile, aproximativ 2,6 milioane de oameni îl vizionaseră.

Un purtător de cuvânt al Facebook a răspuns la scrisoare pe e-mail, afirmând că lucrează la problemele menționate „în diferite moduri", care includeau „și tehnologii menite să identifice și să elimine conținutul potențial abuziv înainte ca abuzul să se întâmple, prin aplicarea unor politici stricte și discutând permanent cu experți pentru a ne asigura că suntem cu un pas în fața noilor tactici". Un răspuns pe cât de neclar, pe atât de neconvingător.

Într-un interviu pentru această carte, Lucina Di Meco, cofondatoare a inițiativei globale #ShePersisted, a spus: „Există o realitate în care, dacă nu schimbăm modul în care funcționează platformele de socializare, va fi foarte dificil pe termen lung să auzim un discurs echilibrat. În

realitate, felul în care sunt concepute platformele încurajează conținutul scandalos, pentru că generează mai mult interes, indiferent dacă este adevărat sau nu; cu cât este mai scandalos, cu atât există mai mult interes. De asemenea, companiile nu s-au priceput prea bine să țină pasul cu propriile termene și condiții, și anume să elimine anumite elemente negative și dezinformarea. Au promis, dar nu prea s-au ținut de cuvânt. Femeile și susținătorii lor pot face foarte puțin pentru a echilibra discursul negativ când este atât de omniprezent și este posibil ca femeile nici să nu-l vadă."

Di Meco a subliniat că platformele de socializare nu au acea responsabilitate impusă aproape tuturor celorlalte industrii. „Când o companie fabrică o brânză și o vinde în supermarketuri", a declarat, „nu avem încredere în fabricant. Cineva inspectează compania, utilajele, lanțul de furnizori și apoi decide dacă brânza este gata să ajungă pe piață sau dacă consumul acesteia va avea consecințe negative. Companiile care dețin platforme de socializare au început ca firme mici și nimeni nu a considerat că există vreun motiv să le reglementeze. Dar acum știm că au avut un impact asupra democrației, a sănătății mintale, a atacului de la Capitoliu, așa că, de fapt, cineva ar trebui să le reglementeze. Nu au un istoric pozitiv."

Reprezentanta Jackie Speier, copreședintă a Grupului parlamentar al femeilor democrate, dă vina pe platformele de socializare pentru creșterea amenințărilor și a violenței împotriva femeilor parlamentar. Într-un interviu pentru *Recode*, din august 2020, ea a declarat: „Au existat multe amenințări cu moartea la adresa mea pe parcursul mandatului. Două din ultimii

doi ani au fost preluate de procurorul districtual, iar indivizii au fost condamnați. Așadar a existat o creștere a acestui tip de comportament nociv și trebuie să înceteze. Și anunțăm Facebook că trebuie să participe la restabilirea unui anumit grad de normalitate a acestui proces și să-și susțină misiunea privind diversitatea și incluziunea și responsabilitatea."

În martie 2020, candidatul ales al democraților Joe Biden a anunțat că va alege o femeie drept candidat pentru funcția de vicepreședinte și, pe măsură ce lunile treceau, s-au făcut presiuni tot mai mari asupra lui să aleagă o femeie de culoare. Multe organizații de femei au trecut la acțiune și au format Proiectul de apărare a femeilor împotriva dezinformării, care avea să cheltuiască mai mult de 20 de milioane de dolari pe reclame, studii și strategii pentru a opri stereotipurile rasiste și sexiste online pe măsură ce acestea apăreau. Erau foarte pregătite când, pe 11 august, Biden a ales într-adevăr o femeie de culoare. Organizațiile au identificat imagini sexiste cu Kamala Harris pe Facebook și Twitter – călare pe o coadă de mătură, cu șerpi zvârcolindu-i-se în păr și toate acele meme sexualizate îngrozitoare – și le-a cerut platformelor să le elimine.

NARAL, o organizație nonprofit care susține extinderea accesului la avort și anticoncepționale, „a delegat" câțiva dintre cei 2,5 milioane de membri ca purtători de cuvânt pentru a semnala sexismul pe rețelele de socializare când îl observă. „Ceea ce știm este că, atunci când vine vorba de alegători, cei mai buni reprezentanți sunt oamenii din comunitățile lor care îi respectă", a declarat președinta acesteia,

Ilse Hogue, pentru *Washington Post*, cu câteva zile înainte de anunț.

TIME'S UP NOW, o organizație caritabilă care strânge fonduri pentru a sprijini victimele hărțuirii sexuale, a creat o „echipă SWAT" nepartizană pentru a apăra femeile împotriva atacurilor sexiste și a-i urmări pe cei responsabili de acestea. „Ori de câte ori această părtinire subtilă și nesubtilă se va strecura în discursul public, vom riposta și o vom semnaliza înainte de a se agrava", a declarat organizația pe site-ul său cu câteva ore înainte ca Biden să facă anunțul. „Vom împărtăși aceste informații la scară largă cu aliații, ca parte a unui efort fără precedent de a schimba narațiunea despre femeile care candidează la funcții publice, o dată pentru totdeauna". Tina Tchen, președinte și CEO, a adăugat: „Când politicile noastre se concentrează pe cât este de plăcută și pe ambiția unei femei în loc să se concentreze pe experiența și expertiza ei, pierdem cu toții. Nu vom permite ca aceste atacuri, care au pus capăt ambițiilor politice a nenumărate femei calificate și le-a împiedicat pe altele să-și preia funcțiile, să rămână fără răspuns."

La fel de important ca rolul rețelelor de socializare este și cel al rețelelor tradiționale de știri, al site-urilor și al altor publicații în prezentarea candidaților și a liderilor aleși prin descrierile și criticile aduse acestora. Grupurile de femei au fost nevoite să abordeze și sexismul din mass-media.

Cu puțin timp înainte de anunțul lui Biden legat de alegerea Kamalei Harris pentru funcția de vicepreședinte, grupul We Have Her Back a trimis o scrisoare către toți editorii principalelor redacții de știri din țară. Semnată de Ilse Hogue

de la NARAL, președinta EMILY'S List, Stephanie Shriock și de multe alte directoare de organizații de femei la nivel național, scrisoarea solicita canalelor de știri să se gândească foarte bine cum vor prezenta alegerea lui Biden și alte femei la alegerile viitoare. „Există multe moduri în care mediatizarea a contribuit de-a lungul anilor la lipsa de diversitate în funcțiile din vârful societății", menționa scrisoarea și a enumerat câteva, inclusiv „a scrie despre ambiția unei femei ca și când natura însăși a urmăririi obținerii unei funcții politice sau a oricărei funcții de rang înalt nu este o misiune de ambiție. A scrie despre aspectul unei femei (o unitate de măsură cel mult subiectivă) ca și cum ar fi o știre, când aspectul unui bărbat nu este niciodată considerat o știre. A scrie, chiar și ca o digresiune, despre aspectul unei femei, greutatea, tonul vocii, frumusețea și coafura ei este o mediatizare sexistă dacă nu se aplică aceeași analiză fiecărui candidat."

Scrisoarea concluziona: „Credem că este de datoria dumneavoastră nu doar să fiți atenți la aceste stereotipuri, ci să lucrați în mod activ pentru a fi antirasiști și antisexiști în reportajele dumneavoastră (adică echidistanți) pe măsură ce acest sezon politic înaintează și candidatura prezidențială este prezentată. Odată cu încrederea publicului aveți și o mare putere. Vă rugăm să o folosiți cu înțelepciune."

Și UltraViolet a publicat câteva îndrumări pentru presă cu privire la modul în care trebuia să evite stereotipurile sexiste când scria despre candidate. Intitulat „Reporting in an Era of Disinformation: Fairness Guide for Covering Women and People of Color in Politics" („Informarea într-o eră a dezinformării: ghid de

corectitudine pentru mediatizarea femeilor și a persoanelor de culoare în politică"), articolul subliniază că o candidată trebuie să fie evaluată pe baza experienței, a deciziilor din trecut și a abilității acesteia de a prelua funcția. Ghidul a întrebat apoi reporterii și comentatorii:

- Pedepsiți femeile și lăudați bărbații pentru același lucru?
- Sugerați că ambiția este ceva rău?
- Vă concentrați pe tonul vocii ei – e pițigăiat, plat, furios – mai degrabă decât pe substanța declarațiilor?
- Analizați sau vă concentrați pe hainele ei?
- Vă concentrați pe kilogramele în plus sau în minus?
- Vă concentrați pe machiajul și părul ei?
- Îi spuneți unui candidat să zâmbească sau comentați dacă zâmbește sau nu?
- Hipersexualizați un candidat sau un politician?
- Comentați despre frumusețea ei?
- Folosiți cuvinte precum antipatică sau neeligibilă?
- Îi puneți sub semnul întrebării angajamentul față de Statele Unite pe baza culorii pielii ei sau a țării de origine?
- Numiți furioasă o femeie de culoare?

Ghidul solicita ca, atunci când se scriau reportaje despre o postare sexistă sau rasistă pe rețelele de socializare, presa să nu o publice – pentru că nu ar face decât să-i crească exponențial expunerea –, ci doar să o descrie ofensatoare din punct de vedere sexual și rasial.

„Am notificat presa", a declarat directoarea executivă a UltraViolet, Shaunna Thomas, pentru

CBS News, pe 15 august 2020. „Nu vom permite ca răspândirea reportajelor rasiste și sexiste despre aceste femei să domine titlurile și să influențeze modul în care le înțeleg alegătorii."

Nu toate eforturile grupurilor au avut efectul scontat. Pe 6 octombrie 2020, TIMES UP Now a publicat un raport în care afirma că descoperise numeroase reportaje sexiste și rasiste despre alegerea Kamalei Harris. Un sfert dintre reportaje prezentau stereotipuri precum „femeia de culoare furioasă" și minciuni pe baza teoriei nu-are-ce-căuta-aici pentru că s-a născut în altă parte. Raportul a constatat, de asemenea, că atacurile la adresa lui Harris au fost mult mai dure decât cele la adresa senatorului Tim Kaine, alegerea lui Hilary Clinton pentru funcția de vicepreședinte, sau la adresa guvernatorului Mike Pence, alegerea lui Trump pentru aceeași funcție, în 2016. Adversarii lui Harris au atacat-o cu stereotipuri sexiste precum „obraznică", „falsă" și „rea", în timp ce bărbații Kaine și Pence fuseseră considerați puțin cam plictisitori.

Lucina di Meco de la #ShePersisted a văzut totuși o îmbunătățire în mediatizarea candidatei Harris. „Din fericire, se pare că am învățat foarte multe din experiența lui 2016", a declarat. „Cred că lucrurile au stat diferit cu privire la mediatizarea tradițională. Jurnaliștii au fost mult mai pregătiți și nu au reprodus postările nocive."

Redacții de știri mai diverse

O altă modalitate de a reduce misoginismul în presă este crearea unor redacții mai diverse, în special în ceea ce privește editorii seniori. Conform unui articol din primăvara lui 2018

publicat în *Columbia Journalism Review*, 90% dintre editorii de top de la 135 cele mai distribuite ziare erau albi, iar 73% erau bărbați, statistică influențând de obicei felul în care sunt reprezentate femeile și persoanele de culoare. Femeile de culoare constituiau doar 7,9% din personalul tradițional al unei redacții, 12,6% din personalul unei televiziuni de știri și 6,2% din personalul unui post de radio local, conform raportului Women's Media Center intitulat „The Status of Women of Color in the US News Media 2018" („Statutul femeilor de culoare în presa din Statele Unite din 2018").

În ultima vreme s-au făcut unele progrese. Sally Buzbee a fost numită editor executiv al *Washington Post* în mai 2021, prima femeie într-o astfel de funcție. Cu o săptămână înainte, *Los Angeles Times* îl numise pe Kevin Merida, o persoană de culoare, în funcția de editor. Și *New York Times* avea un editor de culoare din 2014, Dean Baquet. Nicole Carroll era redactor-șef al *USA Today* încă din 2014. Bineînțeles, femeile și persoanele de culoare în funcții cu influență în domeniul jurnalismului nu reduc neapărat sexismul și rasismul. Fox News a avut o femeie CEO încă din 2018 și, dimpotrivă, a continuat să împroaște și mai multă otravă misogină. Dar, în general, oamenii din medii diferite au mai puțină toleranță pentru astfel de fenomene decât cei proveniți din monoculturi masculine albe, fapt care se reflectă în relatările lor.

Pregătirea candidatelor pentru atacuri

Majoritatea noilor candidați, bărbați și femei deopotrivă, urmează cursuri de pregătire pentru a vorbi în public, pentru a discuta cu presa,

pentru a concepe strategii de campanie și pentru alte asemenea lucruri. În prezent, femeile candidat ar trebui, de asemenea, să primească instrucțiuni despre cum să se comporte în situații de sexism create atât de jurnaliști, cât și de troli. Într-un interviu pentru studiul „Women, Politics & Power in the New Media World“ („Femeile, politica și puterea în presa mondială de astăzi“), Liz Grossman, cofondatoare și CEO al firmei de impact social Baobab Consulting, a declarat: „Pentru ca femeile să exploateze cât mai bine presa, ar trebui să angajeze experți care să le poată pregăti pentru interviuri și sesiuni de întrebări și care pot, de asemenea, să le impună reguli stricte jurnaliștilor referitoare la ce întrebări pot adresa și care subiecte sunt tabu“.

Lucina Di Meco este de părere că femeile candidat ar trebui, de asemenea, să se pregătească pentru a ști cum să se apere împotriva suferinței psihologice provocate de abuzul online. „Când înțeleg că abuzul nu este personal, ajută“, a declarat aceasta. „Și că nu tunsoarea sau rochia pe care au purtat-o sau lucrurile pe care le-au spus le-au adus eșecul. Și că se întâmpla indiferent de rochie sau de tunsoare, că este ceva sistemic.“

„Expune-i pe ticăloși“

Când Julia Gillard a devenit prim-ministru al Australiei, în 2010, nu avea cum să nu observe sexismul violent îndreptat împotriva ei – cum ar fi putut să nu o facă, când era răspândit pe internet, în principalele ziare și la televiziuni? Dar cum să reacționeze? A decis că nu dorea să fie acuzată că „joacă cartea femeii“ și să pară o plângăcioasă. Și nici nu voia să răspundă unor

astfel de prostii. După cum a scris în autobiografia sa, Gillard a decis „să tolereze toate referirile sexiste și de gen convinsă că vor face un pic de vâlvă și apoi vor dispărea. Am greșit", a recunoscut. „De fapt, s-au înrăutățit. Ar fi trebuit să fiu mai explicită? Să încep conferințele de presă atacând cazurile stupide de sexism? Oare ar fi schimbat ceva sau doar ar fi pornit mai devreme afirmații despre joaca de-a războiul sexelor? Sincer, habar nu am."

În cartea sa *Women and Leadership* a scris: „Cu cât am rămas mai mult în funcția de prim-ministru, cu atât sexismul a devenit mai violent, asta am constatat. Inevitabil, guvernele trebuie să ia decizii dure pe care unii le apreciază, iar alții, deloc. Acest lucru a fost valabil și pentru guvernul pe care l-am condus. Ceea ce s-a întâmplat diferit a fost arma de atac în dezbaterile politice dure, și anume tipul de insulte care sunt adresate de obicei doar femeilor. Acest lucru a devenit un trend pe lângă ceea ce era deja o lentilă foarte părtinitoare în ceea ce privește genul prin care era judecat mandatul meu. Fiecare stereotip negativ imaginabil – scorpie, vrăjitoare, stricată, grasă, urâtă, femeie care urăște copiii, la menopauză –, toate au fost folosite."

Într-un interviu TV din iulie 2020, a declarat: „Mă gândesc mereu că a doua zi după ce am devenit prim-ministru, toată presa era plină de știri legate de sacoul pe care îl purtasem. Adică nimeni nu scrisese nimic despre ce spusesem în a doua zi de mandat. Totul se rezuma la ce purtasem. Și acum mă întreb, în a treia zi de mandat, dacă m-aș fi dus la conferința de presă din Canberra și aș fi întrebat: «Nu i se pare nimănui un comentariu stupid? Dacă aș fi fost

bărbat și aș fi purtat costum, ați mai fi dat ieri asta la știri? Doamne, e îmbrăcat într-un costum gri! Ar vrea cineva să facă un reportaj despre asta? Aveți de gând să faceți asta pe tot parcursul mandatului meu?»“

În 2016, și Hillary Clinton a decis să nu expună misoginismul. L-a dat la o parte cu un gest, ca pe un țânțar enervant. Drept rezultat, violent și mortal, s-a umflat până a pocnit. „Cu toții ne doream să credem că, în 2016, o femeie ar fi putut candida în baza calificărilor“, a spus Ilyse Hogue de la NARAL în 2020, „și am aflat că acest lucru nu este valabil... De data aceasta nu ne vom mai baza pe presupuneri.“

În clipul publicat de Ziua Internațională a Femeii, prima doamnă din Namibia, Monica Geingos, a discutat despre insultele de gen pe care le primea – proastă, necalificată, prea ambițioasă, grasă, urâtă și stricată – și cum a decis până la urmă să răspundă la ele. Mulți abuzatori online, a observat, dădeau vina pe ea pentru eșecurile țării, deși ea nu deținea puterea. „Când nu sunt ocupată să vânez averi și să fiu manipulatoare“, a spus ea, „sunt ocupată să conduc țara pentru că l-am vrăjit pe soțul meu bătrân care e prea orb să vadă dincolo de farmecele mele feminine... adică sigur se vede că președintele este un om bun. Problema – stați așa – problema este soția lui. Singura explicație rezonabilă pentru deciziile proaste ale guvernului este că a fost influențat de soția sa coruptă, lacomă, băgăcioasă, manipulatoare și oribilă.“ (La fel cum au făcut-o Eva, Izabela, Cleopatra, Anne Boleyn și Maria Antoaneta.)

La început, Geingos a primit insultele cu o tăcere aprobată de patriarhat. „Când exista o campanie clară pe rețelele de socializare și mesaje

anonime pe WhatsApp care mă vizează în mod specific în cele mai dezgustătoare moduri, mi s-a spus să nu răspund, să le ignor“, a declarat. „Și așa am făcut. A fost o greșeală. Am greșit.“ A citat cuvintele poetei feministe americane caraibiene, Audre Lorde: „Tăcerea nu te va apăra. Insultele s-au înrăutățit, și minciunile pe care erau dispuși să le spună au devenit din ce în ce mai scandaloase. Nu mai existau limite. Părinții, copiii, familia, prietenii, toți cei dragi deveniseră ținte.“

Geingos a decis să riposteze. „Puterea nu cedează fără a cere ceva la schimb și la fel face și patriarhatul.“ A declarat că recent a deschis un proces de defăimare împotriva unui anumit trol, foarte vehement. „Se întâmplă un lucru interesant când decizi să te aperi, când îi provoci“, a spus. „Ți se va spune că faci mereu probleme, că ești prea agresivă, că nu te comporți ca o doamnă. De aceea multe dintre noi preferă să nu pună în discuție preferințele de gen. De aceea ignorăm când suntem numite ahtiate după averi, stricate, Dalile. De aceea ignorăm când ni se spune că suntem prea grase, prea slabe, că hainele sunt prea strâmte și că nu ar trebui să avem păreri despre politică... Nu voi mai tăcea... Dacă permit să fiu redusă la tăcere, să fiu agresată și insultată, poate că ceilalți vor înțelege că așa e bine, e normal... Nu e bine, nu este normal...“

Dar cum pot expune femeile sexismul fără să pară niște plângăcioase? Într-un interviu pentru această carte, Amanda Hunter de la Barbara Lee Family Foundation a sfătuit femeile să-și conecteze răspunsurile la un „sistem mai mare de convingeri“, la fel ca reprezentanta Alexandria Ocasio-Cortez în discursul său memorabil din iulie 2020, din Capitoliu. În loc să se plângă că

reprezentantul Ted Yoho a insultat-o, Ocasio-Cortez i-a pus pe acesta și pe alți misogini în defensivă, numind sexismul o problemă culturală, căci bărbații „acostează femei fără remușcări și fără teamă de urmări". „Această problemă nu se referă la un singur incident", a declarat Ocasio-Cortez.

Hunter a explicat că discursul „a fost atât de puternic deoarece AOC nu s-a concentrat pe motivul pentru care sentimentele sale au fost rănite. AOC s-a concentrat pe motivul pentru care comportamentul sexist este dăunător pentru toate femeile și fetele."

Hunter a arătat, de asemenea, că felul în care a reacționat Kamala Harris la frecventele întreruperi ale vicepreședintelui Mike Pence din timpul dezbaterii din octombrie 2020 a fost cel mai eficient mod pentru o femeie politician de a face față misoginismului. Pe măsură ce acesta tot vorbea peste ea, Harris spunea cu fermitate: „Domnule vicepreședinte, vorbesc". „Pentru alegători este cu adevărat un test de leadership", a declarat Hunter. „Harris a avut un comportament și o tonalitate calme, și totuși nu s-a dat bătută. Acesta este genul de femeie pe care alegătorii doresc să o vadă."

Lucina Di Meco a spus: „Din studii vedem din ce în ce mai mult că, dacă femeile reacționează la atacurile sexiste, este în beneficiul lor. Femeilor li s-a spus să își întindă aripile și să zboare, nu să răspundă sau să arate cu degetul sexismul. Acum știm că acele strategii nu au funcționat; au făcut atacatorii și mai zgomotoși și femeile să pară slabe."

Di Meco a adăugat că, atunci când utilizatorii rețelelor de socializare văd o altă femeie abuzată, ar trebui să folosească platforma pentru a

denunța trolul și pentru a sprijini victima. „Pentru femeile din politică, în special, este crucial să nu fie singurele care răspund astfel. Trebuie să fie puternic susținute de rețelele lor, astfel încât vocile pozitive să le depășească sau să le egaleze în volum pe cele negative. Puterea grupului, a rețelei, este ceva pozitiv care poate fi folosit ca o sursă de speranță."

Di Meco a recomandat ca femeile „să expună sexismul, să denunțe hărțuirea online și să reacționeze la anunțurile negative. Expuneți-i pe ticăloși. Construiți o comunitate online de susținători care vor tăbărî pe agresori când postează comentarii hărțuitoare pe rețelele de socializare. Nu cedați câmpul de bătaie inamicului. Ieșiți în arenă și luptați! Distrugeți misoginismul."

Într-un interviu pentru „Women, Politics & Power in the New Media World", Laura Boldrini, membră a parlamentului italian, fostă președintă a Camerei Deputaților, a menționat nenumăratii susținători online care au ripostat împotriva abuzatorilor săi. „Rețelele de socializare sunt o sabie cu două tăișuri", a spus. „Am devenit ținta unor atacuri violente, motivate politic, executate de armate de troli care au folosit sexism și știri false, încercând să mă reducă la tăcere și mă discrediteze. Totuși, pentru că am expus și am denunțat trolii și hărțuitorii, mii de oameni mi-au luat apărarea online, revendicând spațiul digital ca pe o arenă pentru a denunța sexismul și a forma discursul politic."

Helle Thorning-Schmidt, prim-ministru al Danemarcei între 2011 și 2015, a declarat pentru *Time*, în 2020: „Dacă un comportament negativ nu are consecințe, atunci devine o lecție pentru oricine vrea să se comporte astfel, și anume că

poate să continue fără nici o teamă de consecințe. Așadar cred că vine un moment când trebuie să punem punct."

Implică bărbații

Bărbații – jurnaliști, politicieni, comentatori, CEO și lideri ai comunităților – trebuie să susțină femeile în fața sexismului. Julia Gillard a speculat adesea ce ar fi însemnat dacă, în timp ce numeroase critici de gen au fost îndreptate împotriva ei în timpul mandatului, un australian de frunte din afara politicii ar fi fost pregătit să spună public: „Ca australieni, noi nu facem politică în acest fel. Haideți să avem o dezbatere politică respectuoasă, unde stereotipurile de gen nu au ce să caute."

„Dacă aș putea să dau timpul înapoi", a scris, „i-aș contacta pe liderii comunităților din afara sferei politice, în special bărbați, și aș încerca să-i implic în denunțarea sexismului. Vocea lor ar fi fost percepută ca fiind mai obiectivă decât a mea." La emisiunea TV *Q&A*, ea a declarat: „Cred că, dacă toți directorii executivi din primele zece companii australiene – a doua zi după manifestația la care s-a afișat pancarta cu cuvintele *Scorpia vrăjitoare* – ar fi trimis o scrisoare unui ziar în care ar fi spus «Uitați cum stă treaba, oamenii pot avea diverse păreri despre stabilirea unui preț pentru emisiile de carbon, toate sunt opinii legitime, dar nu ar trebui să avem o dezbatere în care să-l descriem pe prim-ministrul țării în tot felul de termeni sexiști», atunci acest lucru ar fi fost cu adevărat luat în seamă".

Alege mai multe femei

O modalitate de a reduce misoginismul în politică este de a alege un număr cât mai mare de femei, astfel încât prezența acestora să nu mai pară ciudată. Amanda Hunter a descris „bariera imaginației" care afectează candidatele, faptul că mulți alegători au dificultăți în a-și imagina „femeile la putere, o zonă dominată de bărbați albi". „Dacă am vedea mai multe femei în funcții, dacă am vedea o femeie vicepreședinte, acest lucru ar distruge puțin câte puțin bariera imaginației și ar demonta stereotipurile. Femeile guvernator deschid deseori calea pentru alte femei guvernator. Vom schimba conversația având mai multe femei care candidează și sunt alese în funcții", a declarat ea.

În mod similar, jurnalista Christina Cauterucci a scris în *Slate*, în noiembrie 2019: „Singurul lucru care va obișnui publicul cu noua realitate a femeilor în funcții de putere este să avem și mai multe femei în astfel de funcții. Dispariția sexismului în politică nu va fi marcată de oameni care vor începe să le placă pe femeile la putere, ci de declinul simpatiei ca criteriu politic – de oameni cărora nu le plac candidații femei din aceleași motive pentru care nu le plac nici candidații bărbați, dar care votează pentru ei."

Ursula von der Leyen, președinta Comisiei Europene a declarat că femeile alese ar trebui să sprijine alte femei în politică, precum cancelarul german Angela Merkel, care a numit-o ministru în cabinetul său. „Experiența mea este că femeile tind să ezite, nu profită de ocazie așa ușor", a declarat von der Leyen într-un podcast pentru Ziua Internațională a Femeii, în 2021, „și este responsabilitatea noastră, în principal ca femei

lider, să le încurajăm și să le spunem că credem în ele, că suntem sigure că pot face ce își propun și că le vom sprijini."

Oare puterea Manualului scade?

A fost o călătorie lungă de la Hatshepsut, a cărei imagine a fost eliminată de pe pereții templelor, până la memele rasiste și sexiste cu Kamala Harris. Eva și mărul. Pandora și cutia. Machiajul Izabelei. Masacrul din Noaptea Sfântului Bartolomeu din vremea Caterinei de Medici. Ecaterina cea Mare și calul. Bolul de fructe gol al Juliei Gillard. Rețeaua de exploatare sexuală a copiilor condusă de Hillary din subsolul pizzeriei.

În tot acest timp, femeile în funcții de putere au fost caricaturizate ca târfe dubioase și viclene, scorpii instabile hormonal și cățele care te înjunghie pe la spate. Ca ființe monstruoase: vrăjitoare, harpii, furii și meduse cu șerpi în loc de păr. Mai recent, au fost de asemenea înfățișate ca niște femei cu glas pițigăiat, cu coafuri care nu le avantajează și haine nepotrivite, care mizează pe cartea genului, prea ambițioase și egoiste pentru a avea grijă de soții și de copiii lor.

Sunetul goarnei sună mai tare ca oricând acum în era internetului și a rețelelor de socializare, pentru a trimite în banca lor femeile care nu se conformează. La închisoare cu ea. Trimiteți-o de unde a venit. Să i se taie capul. Chiar și mai mult dacă este de culoare. Toporul cade. Ușa celulei se închide zgomotos și cheia se întoarce în broască. Pierde alegerile. Își pierde mințile. Oare se vor schimba lucrurile? Se *pot* schimba?

Dacă da, acum este momentul. Chiar dacă rețelele de socializare amenință și agresează femeile și persoanele de culoare, creează mișcări

la fel de puternice care ne ajută să înaintăm în direcția mult-așteptatei corectitudini. Trăim într-o eră a statu-quoului pus din ce în ce mai des sub semnul întrebării. A mișcărilor #MeToo, Black Lives Matter și a eliminării statuilor trădătorilor confederați care au vărsat sânge american pentru a ține oameni în sclavie.

Datorită rețelelor de socializare și internetului, devenim destul de conștienți de tacticile testate din Manualul misoginului. Acele lucruri la care poate nu ne-am gândit de două ori cu zece, 20 de ani în urmă încă se țin scai de noi. O decizie judecătorească prin care, vreme de 13 ani, Britney Spears a fost considerată nebună, timp în care tatăl său a obligat-o să cânte, i-a controlat sutele de milioane de dolari pe care era, în mod evident, destul de sănătoasă să le câștige și, după cum a susținut ea, a obligat-o să-și pună sterilet, dintr-odată ni se pare scandaloasă. Și cu toții știm că o astfel de brutalitate pe termen lung nu i s-ar fi întâmplat atâta vreme dacă numele ei ar fi fost Brian Spears.

Iar în prezent criticarea femeilor politician pentru părul lor, pantofii lor, circumferința șoldurilor, vocea lor și viața lor personală este la fel de posibil să-l umple de oprobriu și pe critic, nu doar pe ținta acestuia. Strategiile din camerele de război ale organizațiilor feministe în timpul alegerilor sunt menite, de asemenea, să aibă un anumit efect asupra presei progresiste.

Poate totuși, având în vedere atât de multe lucruri, cea mai directă cale către un viitor mai bun se află în mâinile tinerilor. Amanda Hunter a declarat că: „Am speranțe pentru viitor și cred că lucrurile se schimbă. Uitați-vă la noua generație, la adolescenți. Acești copii nu-și vor aduce niciodată aminte de un trecut în care existau

puține femei și persoane de culoare care participau la dezbateri și candidau la președinție. În timpul pandemiei de COVID-19, femeile guvernator și primărițele s-au aflat în prim-plan pe scena națională. Uitați-vă la fetițele care se costumează în Kamala Harris de Halloween. Este foarte impresionat când te gândești că, la vârsta lor, eu nu am avut modele în funcții alese. Acesta este un semn al schimbării."

În ultimul său discurs ca prim-ministru al Australiei, Julia Gillard a vorbit cu o notă de optimism pentru toate femeile care, într-o zi, îi vor urma calea. A spus: „Sunt absolut sigură că va fi mai ușor pentru următoarea femeie și pentru femeia de după ea și pentru următoarea".

În mod natural, există o reacție de furie împotriva acestui progres mult amânat către dreptate, având ca rezultat creșterea violenței tweeturilor și a memelor sexiste, a amenințărilor mai violente și a abuzurilor mai aprige. Poate acest zgomot și această furie sunt mai puțin alarmante când ne dăm seama că auzim răcnetul unui dinozaur grav rănit, care a condus pământul necontestat zeci de mii de ani și brusc înțelege că există posibilitatea să dispară și se revoltă împotriva luminii care se stinge.

Mulțumiri

Editorului meu de la William Morrow, Lucia Macro, mulțumesc pentru sprijinul tău pe parcursul acestor ani în care ai fost alături de mine la scrierea mai multor cărți. Am progresat foarte mult din 2003, când ai fost primul meu

editor din SUA pentru cartea *În pat cu regele*. Este întotdeauna o plăcere să lucrez cu tine și mi-a plăcut să râdem împreună de toate ciudățeniile vieții, de libertate și de emoția publicării unei cărți.

Agentului meu Stephen Barbara de la InkWell Management – apreciez calmul tău, încrederea și expertiza literară pătrunzătoare. Am avut parte de niște aventuri ciudate și minunate în această călătorie. Să fie cât mai multe!

Am avut parte de un grup de sprijin extraordinar care m-a ținut pe linia de plutire în vremurile ciudate ale pandemiei de covid: soțul meu extraordinar de răbdător, Michael (deși uneori simt că ar trebui să-l cheme Iov) Dyment; fiilor mei vitregi, Phil și Sam Dyment; soțiilor lor, Crisy Dyment și Marissa Goldberg; și cercului meu fabulos de prieteni: Susanne Spencer, Elise Kress, Leslie Harris, Adrienne Harris, Shirley Ginwright, Helen Randolph, King Peggy, Emily Heddleson, Kelly Ghaisar și Tim Kime. Mulțumiri speciale reverendului Sylvia Sumter, de la Unity Church din Washington, DC, pentru lumina înțelepciunii sale. Vă mulțumesc tuturor pentru că m-ați încurajat, ați râs la glumele mele și pentru că nu m-ați lăsat să alunec în ceața ireversibilă a confuziei din perioada pandemiei.

Dragostea, râsul și sprijinul prietenilor mei m-au ajutat extraordinar de mult în timpul pandemiei. O vreme în care, în loc să țin discursuri la lansări de carte și să merg la televiziuni și posturi de radio pentru interviuri și să mă întâlnesc cu fanii pentru autografe, îmi fac publicitate pe Zoom cu fundul pe exact același scaun pe care am stat timp de doi ani cât am scris. Uneori am impresia că sunt o muscă lipită de o hârtie adezivă. *Ajutor! Sunt blocată în scaunul*

ăsta și nu mă pot desprinde! Îmi lipsesc atât de mult evenimentele live unde simți în aer nerăbdarea și așteptarea, unde energia devine sinergie și se schimbă idei, unde se simte emoție și fiecare din sală contribuie la crearea unui lucru complet nou.

Sper din inimă că, odată cu apariția acestei cărți, lucrurile vor sta diferit și voi putea să-i întâlnesc pe mulți dintre voi (și să-mi mut fundul din scaun).

Țin pumnii!